

HD

Adriaan Poorters, geboren te oosterwijf.,
wierd Jesuït int jaar 1625, oudt 19
jaaren; was zes jaaren leeraar der fraansi-
letteren; en meer als dertig jaaren predikant;
stierf te Meecheden den 4 Julii 1679.
So tuwel priest zeer zijn Flaamsche
verzen.

zijn idelheid des werelds was het eerste,
en het tweede werk: de Maskeer van de
wereld, voor het eerste keer gedrukt in
8vo 1640.

H E T
M A S K E R
V A N D E
W E R E L D T,

A F G H E T R O C K E N

Door P. A D R I A N V S P O I R T E R S,

Societatis Jesu.

H E R T

M A S K E R

V A N D E

W E R E L D T

V A N H A L L O O S E N

D E S R . A N D R I A S P O I T T E R S

S c h i j t v a n d e J e s u

HET MASKER
VANDE
WERELDT

AFGETROCKEN
DOOR
P. ADRIANUS POIRTERS
S. I.

T HANTWERPEN, Byde Weduwe, ende Erfgenamen Ian Cnobbaerts. *xx* Deeg. *sculp.*

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

1913

AEN MYN HEEREN

MYN HEEREN,

DE

SUPERINTENDENT,

RAEDEN, ENDE MEESTERS,

AVDITEVR, ENDE GREFFIER

Van sijne Majesteys

REKENINGHEN

*In't Vorstendom Ghelder, ende Graef-
schap Zutphen, &c.*

MYN HEEREN,

Sommighe Schrijvers
meldē ons in hunne boec-
ken al offer verre achter in den Noordē

een Eylant vvaer, daer het allé vvinters
fulck eenen fellē vorst is, dat niet alleen
de vvateren ghelijck als hier, maer sel-
ver oock de vvoorden, soose uyt-ghe-
sproken zijn, comen te bevriesen, de
vvelcke sonder klanck ende gheluydt
inde locht blijven hanghen; ter tijt toe
dat die stuere Noortsche vlaeghen sich
vertrecken, en dat den soeten vvindt
uyt den Suyden door het landt beghint
te vliegghen; dan (seggen sy) en ontlaedt
niet alleen de locht van het Eylandt,
maer selver oock de vvoorden, die in
haer bevrofen honghen, soo ras als die
de getemperde vvinden ghevvaer vvor-
den, beghinnen oock als ghedooydt, en
ontbonden te vvorden; ende die in het
eerste uyt-spreken, overmits de felle
coude, cleyn gheluydt gaven, maecken
in haere tvveede voort-kominghe een
helder gheschal om vande in-vvoonders

uyt-druckelijcker ende volmaeckter
aenghehoordt te vvorden. V V at dat is
vanden eyghendom van dit landtschap,
die volghens vande vvaerheydt, dat stel
ick ten laste vande gene die 't ons vvillen
opdringhen; maer dit neem' ick op my,
en dat vvil ick gherne bekennen, dat ict
diergelijcks my over-komen is. De vveld-
daden die V V. E E. my ghedaen hebben,
en de miltheydt die ick voor desen heb
ghenoten, die vereyschten van my met
recht een groote erkentenisse, ende een
danckhaerheydt uyt gront mijns herten:
ick heb de selve met ettelijcke vvoo-
den aen V V. E E. in mijne dancksegginghe
foecken uyt te drucken, maer mits het
alldan vvinters vveer vvas, soo vrees' ic
dat mijn vvoo-
den door den vorst aen-
ghegrepen, niet vveynigh in hare eerste
uyt-spraeck van hare behoerlijcke ghe-
tuyghenisse berooft sullen zijn gheble-

ven : Soo heb ick verlanght naer het open-gaen des tijts, op dat ick mijn schuldighe plicht vol-comelijcker sou moghen bekennen, door vvoorden en vvercken, die gheenen tijt noch veranderinghe onder-vvorpen en zijn, ende het selfste van nu af met desen boeck beghinnende, die ick uyt gheen ander opsicht aen VV.EE. vvederom ben opdraghende, als op dat al de vvereldt magh hooren en vveten de verbintenisse, die vvy hebben door de vvelcke de Societeyt en ick in 't besonder my ghelukkig sal achten te moghen zijn

VV. EE.

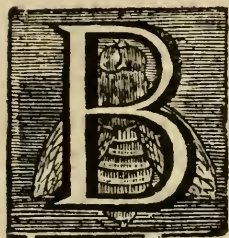
Oodtmoedighen dienaar

ADRIANVS POIRTERS.

HET VVIT, ENDE OOGHMERCK

VANDEN SCHRYVER.

Eminde Leser,

Ghy hebt ghesien voor inde Tjitel-plaet, hoe dat de *VVereldts* berooft wordt door de *Goddelijke Liefde* van haer schoon aensicht, daer - se mede ghewoon is te proncken, en dat - se daer nu sit en kijckt met een leelijck gherompelt, en gheploeght back-huys, ende dat in plaetse van haere ghepoeyerde, ende ghefriscerde. locken, haer om het hoofd een deel fenijnighe Serpentes swadden: waer door sy niet alleen ontstelt en wordt, maer met alle vlijtigheyt toestaft om haer op-ghetooyt Masker wederom te krijghen; wel wetende dat, soo haere ghebreken in het openbaer komen, sy van haere dienaers minder ghelieft sal worden; ghelijck van nu af *Cupido* self van haer verveirt is, en wilt de vlucht nemen. Een Iouffrouw schijnt oock in beraet te staen of sy haeren *Serviteur* af sal dancken: d'ander die in haere ydelheyt noch voortgaet, en voor den spiegel sit, en friseert, en is noch niet verwitticht vanden handel die hier wordt bedreven.

Dese schilderije, goetgunstighen Leser, al is het by my een versieringhe, soo is evenwel dierghelijcks somwijlen wel inder waerheydt bevonden: want *Guilielmus Bisschop* van *Lyons* ghetuyght dat een Iuffrouwe, waerschijnelijck vande schoonste niet, haer's morghens teenemael op-gheset hadde, ende met het palleren, en blancketten, en rosetten een oogh ghegheven hadde. T'ghebeurde dat sy dien dagh door de stadt gingh met de procellie, ende passerende voor-by een seker huys, isser een Simme van achter op haere schouderen ghespronghen; heeft haer de parruyck van't hoofd gheruckt, al haer ghemaect cieraet ghestoort, en voor de gantsche werelt gheschildert met een paer roode kaecken, die doen met verwonderinghe saghē het bedrogh daer-se de schoonheydt, die sy niet en hadd', mede wist te verthoonen, en de vleckē, die sy hadd', mede wist te bedecken.

Iet dierghelijcks te doen aen die valsche, ende op-ghetoydde *Mevrouwe de Vereldt*, docht my nu ter tijdt tot vermaeck, ende profijt aenghevanghen te kunnen worden, dies te meer, om datter veel zijn haers ghelijck, die-men in alle ydelheydt sonder berispinghe schier laet voortvaren, al even eens of't een schoon, en wel-ghepalleerde Ioffer; de onderwijsinghe, ende vermaeninghen waer boven het hoofd ghewassen. Godt gaef! dat niet somtijdts en gheschiedde met de Biecht-vaders, en Predikanten, datter bevonden wordt in de jacht ten tijde vande soete Lenten: Om dieswil dat de velden dan vol vanden geur vande bloemen zijn, soo wordt den reuck vande bracken soo vertwijffelt, dat sy het spoor vanden haes, noch sijnen legher niet en kunnen treffen, en diesvolghens en hoort-mense oock niet ballen: soo sou het somtijdts oock al kunnen gheschieden, dat de ghene die soo beseten zijn van dat volcksken dat besteken is met bloemekens, ende met gheparfumeerde moden; dat desen soeten reuck, seggh' ick, beletten sou het bassen, en veel meer het bijten, uyt vreesse vande selfste door hunne vermaninghen te verliefen. Doch dit ghemaskert Ioffer goedt, al is het met desen quaden tijdt soo overvloedigh, en is mijns oordeels noch niet't ghene dat meest dient berispt; daer zijn al ander stucken en brocken die wel dapper en vinnigh behoorden deur-ghעהaelt te worden. De schijn-heyliche perfoonen, de gheveynsde vrienden, de politieke voghels met al hun uyt-wendigh ghemaect vertoogh, ende met hunne inwendighe cromme, ende slimme meyninghen, al die donckere frontel-hoofden; dunckt u niet dat dat de maskeraden zijn, diemen het mommebackhuys sou eerder behooren af te trecken? Den *Philosofh Diogenes* woonde in een ton, en scheen te gecken met de palleyfen van arduyn-steen, en van marmer; hy ginck met eenē knap-sack, en ieder een geloofde datter maer biscuit, een houtē schotel-tjen met wat papieren in en staken; en als men diē opende, vont-men daer in twee dobbel-steenē, een flesken vol wel-riekende wateren, en deschilderije van een Ioffer.

En op dat wy oock wat van onse tijden hier by-voeghen, heeft Vranckrijck niet bevonden, dat een van haere Princen sich

sich op de hoogste Feest-daghen van't jaer vertrock in een Klooster, al of hy een generael Biechte hadd' willen spreken, en lijf-kastijdinghe doen voor sijn sonden? en onder-tusschen besteedde al heymelijck den gheheelen tijdt in brieven, daer hy mede gafadvisen aende Rijcks-vyanden. Het is lacchens weerdigh, ende van minder ghewichte, doch dienende tot ons propooft, 't ghene dede eenen schalcken Bedelaer om te stelen; want al hadd' hy twee armen, droegh nochtans eenen derden van wachs gegoten: ende inde Kerck komende onder het ghedrangh, verthoonden hy altijd eenen waerachtighen erm met den ghemaecte, en dan speelden hy onder den mantel sijn personagie met den derden; en als hy met de twee schein Godt van het kruys te willen bidden, dan was desen uyt om beursen te snijden, ende om silvere sleutel-riemen te soecken. Wat dunckt u Beminde Leser van dese dobbele trecken? Doch het waer te wenschen dat het dese alleen waren gheweest, die om-ghegaen hadden met gheveynsde perten, ende treken, en datter hedensdaeghs gheen ghevonden en wierden, die oock soo den *Sanctificetur* maecken, die in het openbaer spreken als Enghels; en in het duyfter leven als beesten. Wy sien voorwaer (Godt beterr!) onse leste eeuwen te-nemael tot dobbelheyt ende arghlistighe verkeerighe, tot een grondeloose conversatie vervallen. Ick weet wel dat het mijn werck niet en is, dese fuycken op te haelen, noch sulcke pasteyen t' ontdecken; het moeten al andere voor-snijders zijn, die sich dat willen onderwinden, ick beken' gheerne dat mijn mesken soo veel staels niet en heeft; ick wil alleen ettelijcke ghebreken hier af-maelen, hervattende sommighe vande ghene die ick voor desen aengheraect hebbe, en dat in, en onder de personagie vande dobbele, ende ghemaskerde *Vvereldt*; ick hop' dat als ick soo voorsichtelijck ben wandelende, dat ick sal wesen buyten op-spraeck van die het niet en sal ghelijcken. Of wel, my sou recht gheschieden, het ghe-neen eenen Schilder ghebeurde, den welcken soo hy eenen *Monsieur* uyt-gheschildert hadde, die nader-handt het stuck niet en wou aenveerden, segghende, dat het hem niet

en gheleek in't minst, noch in het meest ; overfulcks dat hy daer sijn profijt soude mede doen. Den Schilder en viel oock niet sijncks ; want hy liet het selfste aensicht soo't was, ende schilderde daer eenen gecks-kovel om, en doen quam *Mon-*
sieur vloecken; en tieren, en wou den Schilder goedt rondtaen het lijf met den deghen. 'T schijnt dat de menschen hedensdaeghs oock soo wat vies zijn; veel dinghen laeten sy onghe-merckt henen gaen, en isser iet dat hen schijnt te raecken, ende te strecken tot hunder na-deel of verminderinghe, dan zijn sy terstondt te peerdt, en houwent voor een affront al watter ghepredickt, of gheschreven is; sy meynen warachtigh dat sy 't zijn die gheschildert staen in den gecks-kovel, en die het masker vande wereltd draeghen. Soo gaet het warachtigh, be-
minde Leser, weynigh woorden aef-rechts op-ghenomen konnen sulcke krancke herffenen lichtelijck wervel-loos ma-
ken. Dan is't : *Medicyn helpt u eyghen selven.* En : *Vaecht voor u eyghen deur, wilt ghy de straet schoon hebben.* Dit niet teghenstaende soo neem' ick even-wel de pen inde handt; met dit voor-nemen nochtans; en met sulck optet, dat ick niemant en wil raecken : raecken seggh' ick : want ick weet wel dat die een ghelaesen huys heeft; dat die op sijn ghebuer-mans dack geen steenen en moet smijten; veel minder betaemt dat die selver eenen balck in sijn ooghen heeft, dat die sich met de splinter van een ander sal bekommeren, ende sijn eyghen leet verghe-
ren. Dat waer recht ghedaen ghelijck de *Lamie* deden, die, als sy in haer eyghen huys waeren namen de ooghen uyt haer voor-hoofst, en slooten die in een doosken, soo dat sy blindt waeren in haer eyghen huysghesin, en niet en bemerckten de vuyligheydt vande kamers, de gheeligheydt van het lijnwaet, de smodderigheydt vande renne-schotels, en dattet over al ghestelt was of de verckens daer ghewoont hadden : dit seggh' ick en wisten sy niet; maer als sy buytens huys ghinghen, dan stelden sy die ooghen wederom in, en door-saghen tot de beenderen toe de ghene die sy op straet quamen t' ontmoeten. Desen had' haer te fracy kleederen die en behoorden gheen Kamenier te volghen, hier woonde een dochter die haer had' laeten

laeten bedrieghen, daer was eenen die heel dighen niet en dede als tuyffchen. Soo faghen sy, seggh' ick, ghedurigh uyt, en niemant en fagh eens in; en schenen ghenuchte te schep- pen dat se met haere handen laeten in het oncruyt vande ghe- ll bueren, al offer in haren hof niet meer als al te veel en had' ghe- ll weest om te wieden, sulck een verdraeyt onderfoeck aen te vanghen, ende ghelijck de hoppe in eens anders vuyligheydt te willen nestelen, is een saecke niet alleen strekende tot ons- eygen na-deel, maer teenemael strijdende tegen de Christelijke, ende Broederlijke Liefde. Wat raedt dan voor my? wat uyt-vlucht hier, of wat verschooninghe? aenghesien ick schijn een ieder op sijn seer te willen tasten, daer ick selver bevinde dat mijn handt in mijnen boesem wit van Lasterije wordt over- goten. Ben ick dan soo weynigh indachtigh 't ghene ons *Cicero* in sijn boecken heeft naer-ghelaten? *Dat die een ander wil bes- schuldighen, selver nergens in en moet berispt konnen worden?* Of en hebb' ick noyt ghelesen dat de keers-*Inutters* van louter gout mosten wesen? misschien meynt iemandt oock dat ick handel ghelijck de rivieren doen, die het stroy, hout, doorens, en alle vlottende vuyligheydt sich quijt maken; en op de groene kanten voeren, op dat sy selver suyverder soude loopen. Ick verseker u, goetjonstighen Leser, dat dit of dierghelijck mijn oogh- merck niet en is, en voorwaer wil ick mijnen roep belevē, ll soo sal ick eerder olie ghieten inde wonden van mijnen even- naesten, als daer met venijnighe naghelen in gaen krabben: jae ick en ken' tot noch toe niemant, of al heeft hy sijn ghe- breken, ick speur in teghen-deel by den selven soo veel loffe- lijcke wercken, dat ick meer wercks vinde om dese naer te volghen, als om die andere te berispen. Waerom sal ick dan contrarie doen? dat is den aert vande Echels of bloed-*suy- ghers*, die het ghesondt bloedt voor-by cruypen, ende het quaedt uyt-*suyghen*: *Die vinden baet, in ander mans quaedt.*

Mijn voor-nemen is, in het ghemeen niet soo seer tot beris- pinghe van het teghen-woordigh, als tot waerschouwinghe van het toe-comende, het *Masker* vande *VVereldt* eens op te lichten, ende ettelijcke van hare feylen met eenen vingher in

het voor-by gaen aen te wijfen. Is't byaldien dat het nu soo valt, dat ick niet en weet, dat iemandt in't besonder van het selfste sich plichtigh kendt, daer ick de *VVereldt* in sal berispen, en dat hem gheliefde het selve sich toe te eyghenē, dan sou ick moghē peysen dat my by-kans gebeurde, dat een seker jonckken ervaren is; den welcken met eenen steen werpende naer eenen hondt, ende die missende, soo hy door ongheluck ter sijden sijn stief-moeder raecte, sey: *Desen worpen is niet teene-mael verloren*. Dat dierghelijck treffen hier oock sonder mijnen weet gheschiedde, soumen my dat konnen wijten? of op my verhaelen! ick hope neen, overmits ick daer onschuldigh in sou wesen. Even-wel soo daer iemandt waer van die *Kruykensen raecte my niet*, die my aen boort quam, ick heb eenē herdē schilt daer ick my ridderlijck mede kan beschermen. Want ick lese *Deuteron*. aen het 19. Cap. dat, is't byaldien datter twee gaen in het bosch om hout te kappen, ende dat den eenen by ongheluck sijn bijl ontschiet, daer den anderen mede ghequetst wordt, datter op hem even-wel gheen verhael en magh vallen. Het welck den *H. Gregorius* soo toepast aen onse manieren ende seden: *VVy gaen*, seyt hy, *in't bosch soo dick wils als wy ons begheven om onser ondersaeten leven te beschouwen: wy kappen hout, als wy uyt een goet hert hunne sonden snoeyen: het bijl schiet uyt, als de berispinghe verder loopt als de meyninghe*. En dit was d'eenighe ontschuldighe vanden *H. Augustinus*, als hy ghepreeckt hadde teghen de ghene die soo naer die ontuchtighe schouw-spelen loopen. *Alipius* liet sich voor-staen al of het alleen op hem gemunt hadde gheweest, ende den *H. Augustinus* nam Godt tot ghetuyghe, dat hy in het segghen op *Alipius* niet eens ghepeynst en hadde. Wel hoe! soumen dan in de sermoonen, ende inde boecken niet mogen handelen vande sonden in het ghenerael, en ghemeen? om datter iemandt inde wij-wereldt is, die sy selven daer in heeft vergheten? Ergo soo en sou niemandt oock by nachten met een lantern moghen gaen over straeten, om dat hy door 't licht eenen dief, die besich is met eenen winckel open te breken, sou ontdecken. Ghy siet wel beminde Leser, dat en gheeft immers gheen verwe.

Doch dit altemael, al fluyt het seer bondigh, is u noodeloos
 voor-gehouden, aenghesien ick meer betrouw op uwe goet-
 jonstigheyt, als op mijne onnooselheyt; dies te meer, om dat ick
 mijn naer-volghende schrijven teenmael soeck te maerighen,
 ende maer alleen en speel op een deel vrijtollighe naemen, als
Claesjen en dierghelijcke naer het exempel van de Godts-
 gheleerde, die onder *Tivius*, en de Spaenjaerts, die onder *Fu-
 lano* hunne proposten uyt werckē. Ick heb oock hier en daerin-
 gheschoten sommige gheschiedenisse uyt andere boecken:
 andere, seghick; want ick beken gheerne dat allen de pijlen
 niet en comen uyt mijnen coker. Ick en sal, dan hier niet schrij-
 ven 't ghene dede den *Prince d'Oria*, in een gheleghentheydt van
 meerdere weerdē. Desen soo hy *d'Infante* van *Spaenjen* most ont-
 fanghen, ende verstaen hadde datter sommige oorblasers
 hare Hoogheydt wijs ghemaect hadden, dat allen het koste-
 lijckste datse daer sien soude, gheleendt was, soo heeft desen
Prins met groote letters doen stellen op den ghevel van het
 palleys dese naer-volghende woorden: *En estas casas por gracia
 de Dios, y del Rey no ay cosa prestada*. Nu wat belanght den stiel, of
 de manier van schrijven, ick weet wel dat mijn woorden al
 wat grof ghesift zijn, ende dat mijn *Aenspraken*, ghelijck oock
 de dichtē niet seer ghepolijstert en sullen wesen, ick laet andere
 spreken om ghepresen te zijn, het is my ghenoegh dat ick ver-
 staen can worden. Die in een gulde eeuwe geboren zijn, of
 onder een gheluckighe planeet, dat die vry gheheeten worden,
 en metter daet oock zijn *Parnassus* kinderen; als't my maer al-
 leen gheoorloft en is te wandelen aen den voet vanden bergh,
 soo gheschiet my noch al verre boven mijne verdiensten. Dan
 ghenomen dat ick wat konst-rijcker had' connen spreken, en-
 de dat ick met mijn pen wat verhevender had' weten te vlie-
 ghen, sou ick my dan met recht hebben moghen in-beelden
 dat ick de vonnissen ende oordeelen van dese spits vinnighe
 eeuwe buyten-scheut sou hebben ghebleven? My dunckt voor-
 waer al jonde my *Pallas* selver haeren schilt, noch twijffel ick,
 of at de pijlen souden zijn te versetten; *VVe kant al passen, als
 die het koren doet wassen?* Een gheschiedenisse dient my hier op

tot onderwijfinghe, ende t'samen tot verfterckinghe : ick falfe trecken uyt *Gods hancus Barletus*, en andere, om hier mede mijn segghen te bevestighen, dat het altijd te cort of te langh sal wesen. Eenen Vader, segghen sy, verghefelschapt metijnen Sone reden over wegh met eenen Efel, die hoe sy't keerden, en wenden, nimmermeer de ghene, die hen ontmoetten, en costen te pas te doen, of behaghen.

D It stelick u hier voor ooghen
Hoe sy voeren alle dry,
En daer by sal ick betooghen,
Wie van het Efels maeghschap zy.

Als nu den Soon op den Efel alleen gheseten was, soo vinden sy een deel schuyffel-boeven, vande welcken eenen

Riep terstondt met luyder stemmen,
Siet eens desen handel aen,
Op den Efel slingbert Lemmen,
En den ouden man moet gaen.

Dit was d' eerste handt-gift die sy ontfonghen, waer uyt sy lichtelijck kosten ghiffen wat kooplie dat sy noch hadden te verwachten. Even-wel den Vader wil het inde beste ploy slaen en sal voor dese reys het huycksken naer den windt hanghen.

Klappers tonghen moetmen myden,
Dacht den goeden ouden Bloet,
Hansje, seght by, laet my rijden,
Loopt ghy liever wat te voet.

Nu sal immers ieder swyghen,
 Want het joncksken isser af:
 Och! hy sal't wel anders kryghen,
 Alsmen't eerst aen Hansken gaf.

Heele straeten roepen't saemen:
 Siet den ouden Groleens aem,
 Hy behoorde sich te schaemen,
 Dat hy rijdt, en t' kindt doet gaen.

Den ouden Man, siende dat sy hem oock niet en verschoonden,
 maer dat hy al even dapper met de tonghe gheslaghen wierde,
 is oock vanden Efel ghetreden.

Want om peys, en vré te houwen,
 (Sey hy:) Soon't is best ghedaen,
 Dat wy onsen Efel stouwen,
 En daer wat benessens gaen.

Den Vader dan ende den Sone zijn nu alle bey af gheseten, sy
 gaen te voet, ieder heeft de oorfaeck van sijn eyghen verwijt
 wegh ghenomen; sal het nu voortaan moghen passeren sonder

tolte gheven ! och neen, daer komen wederom ander in't ghe-
moedt en die grauwen alsoo kloeck als de beste vanden hoop;
sy beghinnen al van verre te roepen, en te segghen:

*Sietse gaen daer met hun drijen ,
Siet hoe hy den Esel mindt.
VVil den ouden Grieck niet rijden ,
Dat hy rijden laet het Kindt.
Ieder wist het sijn te segghen ,
En dat dé ben groote pijn ,
Hoe sy 't heffen, hoe sy 't legghen ,
Alle-man die seyd' het sijn.*

Doen sagh den ouden Patroon , dat hy veel brijs moet hebben
die een ieghelijck den mondt wil stoppen: doch om te toonen
dat hun-lieden schimpen kost met de selfste munte betaelt
worden, en dat dees dweers-drijvers met het selfste sop van la-
steringhe costen over-goten worden, sey hy in deser voeghen:

*11 T' wil hier al sijn vonnis strijcken ,
11 Oft een ieder Rechtter waer ;
11 Maer wilt ghy-se wel bekijcken ,
11 Sy zijn oock van 't Esels haer.
Is het wonder datse sorgghen ?
Sey den ouden onghestoort ;
Sy en kunnen't niet verborghen ,
Dat sy oock zijn lanck gheoort.
Sy en kunnen't niet ghelyden
Datmen op den Esel rijt ,
Twee op hunnen Broeder schrijden ,
Dat doet hen te grooten spijt.*

Dat en was immers noch soo onaedighen greep niet voor eenen ouden man: hy thoont dat als hy-er toe gheseten waer, hy soufe sonder veel daer op te studeren oock wel door den mostaert connen sleypen: maer hy denckt, ghelijck het waer is, dat-men langh teghen eenen hoven sal gaepen, eer hy ghestopt sal worden. Om dees keffers dan niet voort op te hisschen, gaet hy-se voor-by, en overleght eens een ander middel, waer door hy van die spot-vogels moghte bevrijdt wesen: Daer en refterde nu anders niet als dat sy onder hen beyde den Esel selver souden draghen. Dat doen-se; maer

*Soo-se beyde schier besweken,
(Want de beest die was te swaer)
Al de gheen die hen bekeken,
Ghekten wel te keur met haer.
Zijn dat niet twee groote sotten?
Siet doch eens den handel aen,
Maghmen dees niet wel bespotten,
Die hier soo ghelaeden gaen?*

Doen verloor Beste-vader de patientie en verdueligheydt, en hy en cost die ghemelijcke schimpers, en die onghesoute schelders niet langher ghedooghen: siende dan dat hy over al was ghevallen in een deel vise planeten, daer doch gheenen rechten voghel mede was te schieten, sey hy:

*Och het zijn soo swaere vrachten,
Alsmen Esels draghen moet!
Schoon den last u quaem versmachten,
Ghy kryght ondancck wat je doet.
Zijn dat niet wel Esels trecken?
Doen de Esels deught in als,
Die daer nae noch met u ghecken,
Zyn't niet Esels door den hals?*

Hier eyndt dit fabeltjen met den Vader, ende hier beghint het met my; doch ick en ben van een kleyn gheruchtjen niet verveirt, en smidts kinderen zijn ghewoon voncken te sien vliughen. Ick seggh' dan tot besluyt van dese versieringhe, en tot mijn eyghen vertroostinghe:

- „ Hoe dat ghy't heft, hoe dat ghy't vat,
- „ De menschen hebben altijt wat:
- „ Hy is gherust, en anders gheen' ;
- „ Die't oordeel Godts ontsiet alleen.

Vat belanght de druck-fouten, den goet-jonstighen Leser sal die ghelieven te verschoonen, overmidts ick daer niet by en hebb' kunnen wesen, en die verre van sijn goet is, is naer by sijn schaede; namentlyck soo bidd' ick dat hy my inde dichten wil ontschuldighen. 'T schijnt datmen vandes Wereldts ghebreken niet en kan schrijven sonder ghebreken.

TOT DEN AVCTVER

VAN DIT BOECK

P. ADRIANVS POIRTERS.

V Aer't dat den duyster' nacht haer loop altyts moght houdē,
En dat den claeren dagh sijn beurt' en keer verloor',
Soo dat noch Sonn' noch Maen de aerd' verlichten fouden,
Men sagh een groot verdriet de gandtsche wereldt door.
Vat brengt den droeven nacht als't gheen' ons kan benouwen?
Daer vreesstmen eenen kuyl, daer schroomtmen van den val,
End' als ghy alderbest nu meent' t' ghevaer te schouwen,
Valt ghy wel onversiens van heuvel in een dal.
Men roept Licht licht tot hulp', flambeeuw moet ons bevrijden,
Lanteern' is hier van nood', oft immers keersens-brandt;
Vant onklaer is den wegh, wy gaen dickmaels besijden,
Ten Zy dat iemandt licht ons voor-draecht in de handt.
De **V**ereldt is ghewis vol droeve duysterheden,
Vol stricken, vol bedroghs, vol vrees' van val oft stoot,
'Tis qualijck al te sien van boven en beneden,
Hoe groot't perijckel is dat ons leydt in de doot.
En dit is't archste noch dat sy het kan bedecken,
Men speurt niet't ongheval, men siet haer laghen niet,
En valt ghy daer oft hier, sy sal noch niet u ghecken,
Met haren Mommen-schijn vermompelt sy't verdriet.
Gaet Poirters licht; gaet voor, toont ons all' s' **V**ereldts lagen,
'Tis duyster daer s' ons leydt, al schijnt het goeden grondt,

De laghen zijn bedeckt, t'bedrogh licht achter haghren,
Den wegh is valsch, sy wijst, maer dobbel is den mondt.
Ondeckt ons dan het veldt, op u wy ons verlaeten,
Gaet voor en waerschaudt wel oft wy zijn op de baen,
En houdt ons binnen spoor van de bepaelde straeten,
Want sonder u beleydt moghten wy ons ontgaen.
Licht Poirters, licht ons wel, de Masker kont gh'ontdecken,
En toonen waer s'ons leydt, en waer sy ons bedrieght;
Ghy kent haer valsch ghelaet waer met sy ons kan trecken,
Al praet sy schoon en soet, wy dreesen dat sy lieght.

P. I. H. S. I.

OP DE GHEMASKERDE VVERELDT

Van P. ADRIANVS POIRTERS.

DE VVereldt had soo lanck ghestaen,
Dat hare schoonheydt was vergaen,
Haer groene jeught was al ghevlucht,
Men sagh aen haer maer onghenucht,
De tempels van dit blondigh hooft
Die stonden van haer eer beroeft,
En haer ghesicht dat eertijts blonck,
En dreef soo menigh minne-vonck,
VVaer uyt sy snoode straelen schoot,
Dat was van leepen dick, en root,
De kaecken saghmen sonder bloos
Die eertijts streden met de roos,
En haren blanck-yvoren tandt
In haren soeten mondt gheplant,
Die wasser doen wel vier in't gros,
De dry, verrot, den eenen los,
Alleen soo bleeferschoonghetal
Van diepe rompels over-al.

Dit had de VVereldt self ghehoort,
Maer wierde wel te deegh ghestoordt,
Dies quamse loopen voor 't ghelas
Daer sagh *Madame* hoe sy was.
VWat souse doen? sy wenschte wel.
Te steken in een jongher vel,
Maer desen wensch en holp haer niet,
Schoon sy haer slaepen daerom liet.

Doch

Doch soo sy nu mistroostigh stondt,
Gaf haer Cupido desen vondt,
En dede haer een Masker aen,
En sey, het sou dan beter gaen.
Daer met soo scheense weder schoon,
En ghinck van nieuws naer haren troon,
Daer sy ghelieft was vande jeught,
Die sich in schoonen glans verheught:
Maer soo daer eens *Godts-Liefde* quam,
Die haer't gheleende Masker nam,
Soo sat de *VVereldt* weer ontdeckt;
Is 't wonder dat *Ghy* met haer gheckt?

G. V. E.

Facultas R. P. Vice-Provincialis.

E Go *infra*scriptus, Societatis IESV per Flandro-Belgicam Vice-Provincialis, facultatem concedo Viduae IOANNIS CNOBBAERT typis imprimendi libellum, cui titulus, Het Maschker vande VVereldt, conscriptum Flandricè à P. ADRIANO POIRTERS, & à tribus ejusdem Societatis Theologis probatum. In quorum fidem manu propria subscripsi & officij mei sigillum apposui, Mechliniæ 28. Ianuarij 1646.

IACOBVS LIBENS.

Vidit & approbavit
G. E. L. C.

AENDE VVAERACHTIGHE

PHILOTHEA.

DAT IS

De Godt-minnende

ZIELE.

Ick staec soo wel in mijn eyghen gratie, *ô noyt ghenoech ghepresen Philothea*, dat ick my laet voortstaen dat ick oock teenemael staec in u gratie, ende datter tusschen ons twee is, en moet blijven, een soo stercke verbintenisse, dat ick desen mijnen Boeck, daer ick den derden druck af aenvangh, aen niemandt anders, als u, *ô Godt-minnende ziele*, en magh op-draeghen; soo dat ghy het grootelijcks soudt ghevoelen waert dat ick in dit mijn werck niemants anders als uwen soetē naem quam te spellen. Al-hoe-wel wie isser vande menschen, of wie kander komen, die met u zy te verghelijcken, of die uwen lof kan berijcken? Men vindter veel die verstant hebben doch niet verghetelschap met deughden; andere hebben wel schoonigheydt, maer een sekere gheestigheydt komter te ontbreken; veel hebben uyt-wendighe gratien, maer gheen inwendighe devotie: in u worden ghevonden en de volmaecktheden des lichaems, ende de deughden het eenigh cieraet der zielen. Soo dat ick wel een groote onbeleeftheydt, ende als een dorp-sonde sou begaen, waert dat ick van mijn eerste gheneghentheydt tot u quam af te wijcken. Om dan te betoonen met wercken, t'ghene ick dreygh met woorden, soo kap ick mijnen ancker af, en gae op Godts ghenade drijven, biddende sijnen H.

A

Geest

Gheest, dat hy met goede invallen mijne flappe zeyltjens soo doe spannen en swellen, dat ick u, *Lieve Philothea*, naer een behouden reys, door dese wereltsche grondeloofse baeren tot de haeven van saligheydt magh bestieren.

Het is eertijds het ghebruyck gheweest datter in de Kercken vande Christenen op-ghehanghen wierden raders ende wielen van waeghens, ende dat de Leeraers der ghemeente dickwils voorhielen, dat de saecken van dese werelt soo onghestadigh ende verganckelijck waren, ofse altemael op wielen ghedurigh hadden af-gheloopen. Dit was doen ter tijdt, ghelijck het noch is op den dagh van heden, een teecken, ende beduydenisse van onghestadigheyt: ende is oock eertijds gheweest een ghewisse waerschouwinghe aen den Koninck *Sofstris*. Defen liet vier Koninghen in-spannen die sijn carosse moesten trecken; vande welcke den eenen altijdt om-siende, ende daer op ghevraecht, gaf voor antwoordt: *Heer Koningh ick sie dat het radt keerdt ende draeyt, het opperste komt onder, ende het onderste komt boven; ende ick denck dat de kans oock eens sal keeren, ende dat ghy sult dalen, ende dat wy sullen klimmen.* Op dit radt, ô *Philothea*, loopt, en draeyt de werelt; daerom heb ick aen den inganck van dit boecxken, dit Sinnen-beeldt willen indachtigh maecken, om u haer onghestadigheyt, daerse alleen in ghestadigh is, in te drucken; op dat ghy met dese *Goddelijcke Liefde* u begheerten boven haer soudt verheffen. Hier siet ghy dan de verganckelijckheydt vande bedrieghelijcke *VVereldt*, over de welcke den *Philosooph Democritus* sijn gheheel leven heeft ghelacchen, ende den *Philosooph Heraclitus* anders niet en heeft ghedaen als weenen, soo dat dese twee, al staken sy in de duyternisse van het Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun natuerlijck verstant haere valschheydt ghenoegh kunnen door-gronden. Den *Eerw. P. Ioannes de Gouda*, vermaerd door sijne Sermoonen, ende Boecken, plagh te segghen, datter een gaetjen alleen was daer-men de *VVereldt* door kost aenschouwen, ende seyde dat te wesen de tralien vande Bicht-stoelen. Want daer is't dat een ieghelijck sijn swarigheydt te berde brenghet, om sijn benouwt hert een weynigh

weynigh te verlichten. Buyten die plaets en willen wy haere ydelheydt noch soo aenmercken, noch soo belijden. Wy zijn, *ô Philothea*, ghelijck de visschen in de zee, die de brackigheyt vande soute wateren niet en smaecten, voor datse naerderen den mondt van een binnen-landtsche riviere die haeren soeten stroom onder die siltighe baeren komt te schieten. Soo langh als wy binnen de wereltd swemmen en woelen, soo en bevroeden wy haere bitterheydt niet, noch haere swarigheden; men moet sich een weynigh daer af vertrecken, om die met een vry en onbelemmert ghesicht t'ondersoecken.

En min of meer ghelijck die eenen *Almanach* sou willen lesen, moet het boecxken een weynigh van sijn ooghen houden, ende daer niet op legghen; soo moet men oock de *VVereltd* van verre besien om te leeren wat voor eenen *Almanach*, en *Loghen sack* sy is, wat quaedt weer sy *prognosticeert*, wat tempesten, en Eclipsen. Dit en sien wy noyt beter dan als wy uyt de *VVereltd* moeten scheidten. Doen heeft het oock ghevat sijne Konincklijcke Majesteit *Philippus* den III. die nochtans met sijne heylige Huys-vrouwe godtvruchtelijck gheleeft hadde. Desen, naer dat hy 23. jaeren gheregeert hadde, liggende op sijn sterven, ende over-peylende de *Ydelheydt* vande *Hofsche wereltd*, heeft tot hem gheroepen sijnen Predicant *P. Hieronymus de Florentia*, vande *Societeit Iesu*, en hem belast dat d'eerste reys als hy op stoel sou staen, sou vercondighen; *Dat hy had sien sterven eenen Koninck die soo veel jaeren wenschte Eremijt geweest te zijn als hy Koninck gheweest hadde.* Dierghelijcke redenen dan, *ô Philothea*, hebben my beweeght, dat ick u dese *Ydelheydt* een weynigh tijds soude voor ooghen stellen, t'ghene ick in dit boecxken heb ghetracht te bewijzen. Ick hebbe al willens en wetens mijn manier van schrijven ghetempert, ende niet te nemaal op sijn geestelijcks willen stellen ghelijck sommige doen die heel verheven spreken, ende anders niet by en brenghen als het merch vande verlichte Schrijvers. Mijn ooghermerck, ende het wit is de *Ydelheydt des wereltds* by soo veel duysenden beclaeght, by soo weynighe versmaedight, een luttel met eenvoudighe woorden t'ondecken tot meerdere on-

der-wijſinghe, en naerdere uyt-legghinghe heb ick tuſſchen de dichten in-ghevoeght een *Aenſpraeck*, om u een weynigh te onder-houden, ende om met u als tuſſichen beyde eens te moghen ſpreken, daer in voor-houdende verſcheyde Leer-riſinghen ende Historien, op dat ghy de *VVereldt* eens ſoudt met de voeten ſtooten, en dan u beginnen te ſtellen om Godt allenghskens naerder en naerder by te komen; ghelijck de Reyghers ende Oyvaers doen, die twee of dry-mael op de aerde met hare voeten douwen om haer ſelven ſoo om hoogh te dringhen; ſoo wensch ick dat u, *ô Philothea*, dit Boecxken een occasie magh weſen om u vande aerde, dat is, vande verganckelijcke ghenuchten, eer, en rijckdommen te verheffen, ende dan voortraen als eenen *Paradijs-voghel* verre boven deſe *Ydelheydt* uwen ſwier te houden, op dat ghy nimmermeer met u begheerten en komt neder te dalen. Ende is't by aldien dat het Soontjen vanden Koninck van *Iaponien* ſoo op-ghevoedt wierde, dat het noyt de aerde en raecte, om dat het erſghenaem moeſt weſen van een Rijck dat nochtans op de aerde was ghelegghen, ſoo ſiet ghy wel hoe voorſichtelijck dat ghy uwe voet-ſtappen oock moet ſetten; ick hou u voor een Princereſſe, ghy zijt by my een Konincks Dochter: verre moet dan van u weſen dat ghy aen de aerde vaſt ghehecht ſout bli-ven. Ick weet wel, ghy zijt al verhevender van moedt, ende couragie, ghy en ſoudt den naem van *Philothea* niet willen voeren, waert dat ghy den naem van *Philothea* niet en woudt beleven: dat doet my vaſtelijck ghelooven uwe ſeebaerheyt, godtvruchtigheyt, eenigheyt, eerbaerheydt, vreeſe des Heeren; ſuyverheydt des herten; met een woordt alle de deughden die in u worden ghevonden: deſe, ſeggh' ick, gheven my een vaſte hope dat ghy u liefde op d'aerde niet en ſult laeten ſpelen, als om den hemel meer te beminnen. Door-wandelt ghy deſe wereldt met u verſtandt, 't is om de glorie Gods daer alleen uyt te rapen: ſijn liefde leert ghy uyt het vier, ſijne ſoetigheyt uyt den douw, ſijne bermhertigheyt uyt de grondeloofe zee, ſijne ſchoonigheyt uyt de bloemen, ſijn rijckdommen uyt de goude mijnen; daerom alleen, ſeggh ick,

wilt

Solier.
Hiſt. Ec-
cleſ. Ia-
pon. l. I.
cap. 6.

wilt ghy dese wereldt aenschouwen, anderfins is u nature, ende gheneghentheydt tot verhevender saecken gheschapen. My dunckt als ghy eens in uwe ziele smaeckt de soetigheydt vanden Goddelijcken troost, ende dat ghy eens proeft dien hemelschen *Nectar*, dat ghy dan roept met duysent ziel-suchten die uyt uwen boesem vlieghen: *VVe my dat mijn ballinckschap hier soo lanck wordt uyt-ghetrocken! wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts? Hoe ghenoeghelijck zyn uwe tabernaculen, ô Heere der crachten! mijne ziele beswyckt, ende smilt in het over-dencken van uwe saletten! wacrom en verander ick niet in een hert, op dat ick eens magh loopen naer die fonteyne der levende wateren? VWie sal my gheven vleughelen van een Duyve, ende ick sal vlieghen en gaen rusten? ô wanneer sal ick eens in eenen Enghel veranderen, om die hemelsche ghenuchten, ende de blijdschap der Salighe te ghenieten! Gaet daer mijne wenschen ende begheerten, vlieghe derwaerts op mijne ghedachten, ende ghepeysen; sit op die vleugelen der winden, snijdt door die blauwe wolcken, gaet eens daer boven ghenieten dat noyt ooghe ghesien en heeft, noch oor ghehoort, noch ghedaelt en is in 's menschen ghedachten. O dat ick had een ginsterken van die eenwighe Sonne! ô dat ick had een brisclijen van dat hemelsch Manna! ô dat ick had een sandeken van ons Vader-landt daer boven! ô dat ick had een straeltjen van dat Goddelijck vier ende vlamme!*

Komt tot ons Heylighen Gheest,

Wilt in mijn herte daelen;

Onsteeckt dat alder-meest

Met uwe straelen.

O wat een beweeghinghe sou dat gheven in mijn ziele! Wat een veranderinghe in mijne manieren! Ghy zijt eens ghedaelt op een Herderken, hy is verandert in eenen Koningh; ghy zijt eens ghedaelt op een kleyn kindt, ende hy is gheworden eenen Rechter van twee Ouderlinghen; ghy zijt eens ghedaelt op eenen Visscher, ende hy is op-ghenomen tot het hoofd der Kercke; ghy zijt eens ghedaelt op eene on-eerlijcke Vrouwe, ende sy is gheworden de ghenuchte der Enghelen. En wat een cracht ende sterckte en hebt ghy aen die teere ende swacke Maeghden niet ghegheven? Ghy verweckt Catharina, dat se liever heeft op scherpe raders ghescheurt te zyn, als inde ghebourduerde carosse vanden Keyser Maxi-

minus ghevoert te worden: ghy doet Agnes met meerdere vreught staen in't midden der vlammen, als Sardanapalus lagh op de roosen: ghy laet Barbara stellen in de ysere boeyen, ende sy is schoonder dan ofse waer behanghen met goude ketenen: Poramiëna wordt in het siedende peck ghesmeten, ende haer dunckt datse met hemelschen dauw wordt over goten: ghy doet Vrsula wenschen om pijlen, Agatha om nijp-tanghen, Thecla om wilde beesten, Clara om cruycen: Maeckt ô stercken Gheest, dat Philothea, Clara magh wesen, dat sy met Vrsula roep om wonden, met Thecla om bloedtgierighe dieren; datse de voetstappen volghe van Catharina, datse ghelyck magh worden aen Barbara, datse met die klokke Maeghden haer ziel al hebbe in den Hemel, schoon het lichaem hier noch wordt ghehouden op der aerden. O gheluckighende duyfent-mael gheluckigh die van nu af bezeylt hebben de haere vande eeuwigh glorie! die nu Zyn buyten perijckel van schipbraeck te lijden, die het vaste landt van hunne saligheydt al besitten! Wanneer sal ick eens sien die neghen chooren der Enghelen? Wanneer sal ick eens aenschouwen die twelf gheslachten van Israël? Wanneer sal ick weerdigh wesen om gheluck te wenschen aen de vierighe Apostelen, aen die vrome Martelaren om hunne Laurieren, aen die suyvere Maeghden om haere Lelien? Wanneer sal ick daer boven eens gaen ghenieten die sekere gherustheydt, die gheruste stilligheydt, die stille soctigheydt, die soete gheluck-saligheydt, die gheluck-saelighe eeuwighheydt, die eeuwigh vrolijckheydt? ô Heer wanneer sal ick komen, en voor u aensicht verschijnen? ô Heere wanneer sult ghy mijn ziel nyt dese levende doodt verlossen, ende tot dat onsterffelijck leven op-nemen? Soo dunckt my, ô Philothea, dat ick u hert sie vlammen, dierghelijcke ziel-spraken merck ick in uwen cloecken gheest te spelen, sulcke wenschen ende suchten stiert ghy somtijds naer den hemel. Ick weet wel ghy zijt een wel-gheboren kindt dat anders niet en soeckt als sijne saligheydt te versekeren. Dit soo wesende, soo segh ick u 't ghene Christus in't hofken sey aen de Soldaeten: *Vwie soeckt ghy?* Sy antwoorden: *Iesum van Nazareth.* Waer op Christus: *Laet dese dan gaen.* Soeckt ghy Iesum van Nazareth oprechtelijck, ô Philothea? Laet dan de eere, de wellusten, den pracht, de Ydelheydt des Wêrelts, laet die vaeren: verlaet die, eer datse u verlaeten; dat is mijnen wensch, dat zijn al mijn

mijn begheerten. Hoe kloeck is dit eens volbroght gheweest van *Gerardus à Campis*? Desen had een schoon huys ghebouwt, ende was wel ghestoffeert, waer toe hy sijne vrienden ghe-noodt heeft om dat eens te begieten, ende naer datse lustigh gheweest waeren, heeft hy aen hen gevraeght ofter iet was dat sulck een huys ontbrack. Waer op eenen van al antwoorde, jae, datter een gat was, cost hy dat stoppen, dat hy dan gheluckigh sou vvesen: den welcken seyde dat het gat van de deur was daer hy doot deur sou uyt-ghedraghen worden, als wanneer hy oock Vrouw'en kinderen, goet en bloedt, en alle vreught der wereltd sou moeten verlaten. Welcke waerschouwinghe soo veel ghewerckt heeft in het ghemoedt van *Gerardus*, dat hy de *VVereltd* met haer *Ydelheydt* heeft gaen verfaecken. Hoe weynigh zijnder, *ô Philothea*, die dit eens oprecht overdencken? hoe luttel die daer naer hun leven schicken? ende nochtans den *Apostel Paulus* en houdt niet op van ons te vermaenen; Ick seg u dan, *ô Broeders*, dat den tijdt cort is, op dat de ghene die vrouwen hebben, zijn ofser gheen en hadden, ende die vveenen, of sy niet en vveenden; en die lacchen, of sy niet bly en vva-

ren; en die koopen, of sy niet en besaeten; ende die dees vvereltd ghebruycken, of syse niet en ghebruyckten: Want de figure ende den schijn van dese vvereltd die gaet voor-by. *Rolandus* een wereltds Ionghman wierde dese verganckelijckheydt oock op eenen dagh ghewaer; want 's avondts uyt een lustighe feest, ende vrolijk gheselschap t'huys komendē vraeghde hy sy-selven: *Rolande* waer is nu het banquet dat ghy van daegh hebt genoten? waer zijn die leckere spijzen? waer die costelijcke wijnen? waer is dat musieck en instrumenten? waer die lieffelijcke stemmen? waer die aerdighe dansen? waer dat aenghenaem ende vrolijk gheselschap? is dat dan al ghepasseert? is dat altemael voorby? zijn die ghenuchten soo haest al verdwenen? *ô* nu sie ick dat de wereltd ghelijck als op een radt schijnt te drayen ende te keeren, ende alle ghenuchten tot eenen haestighen ende onverwachten onderganck is brenghende. 't Ghene desen *Rolandus* heeft bevonden, had *Ezechiel* langhen tijdt te vooren in het schip beschreven, dat had masten van Ceder-boomen, rie-

1. Ad
Corint.

7.

Ezech.
27.

men van sterck eycken hout, ende eene costelijcke campagne ende spieghel: het had zeylen van zijde, en vlagghen van purper ende meer andere costelijcke toerustinghe, maer daer en was gheen ancker aen, die het standt vastigheydt ofte versekeringhe sou connen gheven. Hoe wel seyt dan de Godtvreesende ziele by *David: Het is my goedt, mijnen Godt aen te hanghen, ende in mijnen Heer mijnen ancker ende hope te stellen.* Die wensch ick dat altijd u toe-vlucht magh wesen, *ô Philothea*, op sijne gratie hope ick dat ghy voortaan sult steunen, ende niet op het onghestadigh radt van haere *Ydelheydt. Godt moet zijn u lot*; daer toe hebbe ick de penne inde handt ghenomen om u in uwe aenghenomen Godts-dienstigheydt te verstercken; want ick sagh al dat 't ghene ick hier ghestelt heb op het pampier, dat dat te voren al in u hert was gheschreven, ende dat het al eerder by u waeren wercken, als by my woorden; ick bid u al even wel dat ghy dit mijn Boecxken in danck wilt ontfanghen, om wiens vville het alleen te voorschijn is ghekomen, ende dat ghy dit als een moederloos kindt voor het uvve vvilt omhelsen, ende aenveerden. Ick seyndet dan met eenen naer u toe met last van u uyt mijnen naem te groeten; het sal my aenghenaem vvesen, is't dat ick verstaet dat het sijn boodtschap vvel ghedaen sal hebben, ende dat het u vvel sal zijn bevallen.

Psalm.
72.

D E N S C H R Y V E R

T O T S Y N B O E C X K E N .

GAet Boecxken, gaet vry uyt, en laet de menschen praten,
 Die schorft is op sijn hoofd, die sal den cam vvel haten.
 Gaet henen even vvel, en spreeckt met stouten mond',
 Daer sachte Meesters zijn, daer blijft een vuyle wond'.
 Maer dat ghy u vvel verwacht van niemant niet te laecken,
 Ghymooght de fouten wel, maer niet de menschen raecken;
 Straft vry de Ydelheydt, en wat de Wereldt doet,
 Maer dat ghy nimmermeer treedt iemandt op den voet.
 Als ghy u daer voor wacht, dan isset gheen verwijten,
 Maer in den gribbel wat, en in den grabbel smijten;
 En of ghy somtijds noemt ons Claesje, Griet of An,
 Dat is van niemant niet, dat is van allen man.
 Men magh nu anders niet; soo teer zijn onse ooren,
 Dat niemant niet en wil de platte vvaerheydt hooren;
 Al vvaer het uwen vriendt, nijpt ghy hem wat te fel,
 Stracks is hy op sijn peerdt, en springht schier uyt sijn vel.
 Soo dat-men hedens-daeghs moet als Churgijnen leven,
 Die strijcken eerst den erm eer sy een steecxken geven,
 En trecken soo het bloedt dat inde aders sit,
 Op dat het heele lijf ghenese door een lit.
 Nu merckt ghy immers vvel hoe dat ghy u moet draeghen,
 Op datter noyt met recht kom' iemandt van u klaeghen:
 Daerom siet wat ghy doet eer dat ghy u verbrandt,
 Vvant daer is over-al soo menigh vies verstandt,
 Maer wat een Lichte-veegh, en Venus-jancker smallen,
 Of wat een Kiecken-hoofst wil van u ligghen rallen,
 Of ieuers een Doctoor met hersen van papier,
 En past op hunnen klap, en snaeter niet en sier.
 Doch soo u iemandt quaem te stooten, en te smijten,
 Daerom en moet ghy niet ghelijck de kinders krijten,

Maer krijghe ghy't te quaedt, en praemt u meerder noods,
 Soo neemt u toe-vlucht dan op Philotheas schoot:
 Sy heeft u menigh-mael verwacht met groot verlanghen;
 Sysal, ick weetet wel, met blijdschap u ontfanghen,
 En nemen in de handt, en thoonen metter daedt,
 Dat sy is u Ma-mer', of seker seer bestaet:
 Sysal u Marssepjn, en Mustafolen gheven,
 En veel meer lekker dincks als ghy hadt van u leven,
 En eenen Sinte-Claes, dan weer een Nieuwe-Iaer,
 En suycker en Candijs dat heefse alle-gaer.
 Nock sult ghy Peper-koeck, Rosijnen, ende Vjghen,
 Soo veel als ghy begheert, met heel papieren kryghen,
 En waefels honingh-soet met soo veel specerije
 Van Suycker, en Cansel, en ander leckernije.
 Nu peyst eens lieffste Kindt, hoe dat ghy haer moet minnen;
 Hoe ghy u best moet doen om haere gunst te winnen.
 Doet altoos wasse seydt, vergramt haer nimmermeer,
 Dat is naer mijn verstandt voor u een nutte leer.
 En merckt ghy dat se heeft somtijds een pratiens-vlaeghje,
 Al is sy in den hof, of onder een groen haeghje,
 Seght Philothea dan met eenen soeten lach,
 Dat ick uyt grondt mijns hert haer wensche goeden dagh.

AENDACHTIGHEN LESER.

DAer was binnen Luca in Italiën eenen Moeselaer, die op den
 pijp-sack ghespeelt hadde voor alle de Borghers deuren,
 ende niet, of weynigh ontfangen hebbende, is hy mistroostigh
 gegaen naer de Kercke, ende staende voor een silveren beeldt
 van eenen Salvator, sey hy: Heer, ick heb den heelen dagh ghespeelt
 voor die ondanckbaerighe wereltd, nu wil ick liever voor u spelen.
 'T welck doende heeft het beeldt eenen silveren schoen, of
 plattijn voor den Speel-man laten vallen, die-men het beeldt
 nimmermeer weder aen den voet en heeft kunnen stellen, al
 of den Salvator had willen te kennen geven, dat hy de diensten
 die t'sijnder eeren gheschieden, al ghetrouwelijcker sal loonen
 als die-men voor de wereltd is aenvanghende. Die de *VVereltd*
 dient

dient, dient eenen ondancckbaren, ende kranckē Heer; soo dat *David*, die nu Herder, nu Koninck, nu vluchtigh en ballinck was, oock wel sey datse is *een bedriegheliick peerdt tot de salihheydt*. Overfulcks staet het eenen voorsichtigen Ruyter toe, sijn voeten niet te diep indē steghel-reep te stellē, om in alle geval het peerdt in't water oft in slijck wou gaen ligghen, hy altijdt met eenen spronck alle onghemack sou konnē verhoeden: daerom schijnt hy vry al te sorgheloos ende 't onbedacht, die sich sonder achterdencken daer al te diep wil insteken, ende daer op te seer betrouwen. *Ghy en weet niet*, waerschouwt ons *Seneca*, *waer dat u dese tijdelijcke saecken, daer ghy op rijdt, waer datse u neer sulen setten of laten steken*. Ons sou ghebeuren 't ghene den weder-spanighen *Absalon* is ervaren. Als hy met het hayr ghevlochten was tusschen de tacken, doen is hem den Muyl-esel ontschoten, en hy bleef hanghen voor sijne vyanden, daer hy met dry lancien vreedelijck is door-loopen, Een volkomen *Figure* van eenen ramp-salighen dienaer des *VVereldts*, die op de verganckelijcke saken betrouwende, de selve tot eenen grooten hert-sweir op het onverwaghste moet laten vaeren, wiens ziele als dan met ghewisse lancien van droeftheyt wordt door-redden. Laet ons dan in tijdts tot ons profijt by-wijlen dit naer-volghende over-dencken.

1. Wat isser doch op dese wereldt dan ydelheyt der ydelhedē, en altemael ydelheyt, uyt-genomen *Godt beminneen hem dienen?*

2. Wat salder in mijnen uystersten doodts-noodt wesen als bangigheydt der bangigheden, en altemael bangigheydt?

3. Wat salder in't laetste oordeel wesen dan rechtveerdigheydt der rechtveerdigheden, en altemael rechtveerdigheydt?

4. VVat salder in den Hemel wesen als vrolijckheydt der vrolijckheden, en altemael vrolijckheydt?

5. VVat salder inde helle wesen als pijnlijckheydt der pijnlijckheden, en altemael pijnlijckheydt?

6. Wat salder hier naermaels wesen als eeuwigheydt der eeuwighedē, en altemael eeuwigheydt? Wilt dit, aendachtigē Leser, overpeysen, en de wereldtsche *Ydelheyt* en sal u hert niet verleyden, noch ghy en sult Godt niet lichtelijck door sonden komen te vergrammen.

TYDT-VERLIES

E N D E

Kleyn - profijtelijcken arbeydt
vande V Vereldt.

*Laetse uweven,
Vvat sal't gheven?*

G Odt voorder' u Madamoisell',
 Gaet dit voor goedt, of is't maerspel?
 Soo neerstigh aen dat block-gbetouw!
 Ghy zijt een peerle van een vrouw.
 Ba! sulcke Lie die worden rijck,
 En winnen't geldt ghelijck als slyck.
 Maer seggh' een reysje, van dit goedt
 Hoe veel een vaeyem costen moet?
 Wel! lachte ghy als ick dit vraegh?
 Het is mischien voor eenen craegh.
 My dunckt dat sy van schaemte swijgh,
 Om niet te segghen wat sy krygh.
 En datse daerom heel den dagh,
 Ontrent de Spin wel wercken magh.
 Want als het al ghecropen is,
 En als het al ghelopen is,
 En als het al ghekeken is,
 En als het al ghesteken is,
 En als het al gheslinghert is,
 En als het al ghevingert is,
 En als haer netten zyn ghespreydt,
 En als haer canten zyn ghebreydt.
 Is't noch een mughsken voor de Spin,
 Dat is voor haer noch groot ghewin.
 Is't eenen schellinck voor een el,
 Soo gaet de Coopmanschap noch wel.
 Want dickwils sit ick daghen lanck
 En wacht tot avondt sonder vanck.

En dickwils siet-men dat den prijs
 Hanght aende Mode van Parijs,
 Soo weynigh brenght haer wercken uyt,
 Maer siet wat ick hier uyt besluyt?
 Ick segb', en ick wilt houwen staen,
 Dat veel de selve weggen gaen;
 Ick segb' al hevet gheenens schijn,
 Dat sy maer Spelle-wercksters zijn.
 Door reyst de wereldt op en neer,
 Siet op Mevrouw', siet op Mijn Heer,
 En wat ons Ioffer, en haer Maeght,
 En wat dat doch ons Heerschap jaeght,
 Gaet onder-vraeght een armen Bloedt
 Hoe veel, en wat hy niet en doet,
 'Tis altemael, 't is om ghewin,
 En steken daer haer leven in,
 Ick segb', al hevet gheenens schijn,
 Ick segb', noch eens dat Spinnen zijn.
 Daer sit Me-luffer heel den nacht,
 Maer naer een magher Vlieghe en wacht,
 Die fefelt haer wat in haer oor,
 Dat is den vanck van onse Sloor.
 'Tis wel ghevanghen waer hy vast,
 Maer neen hy is ten slimmen Gast,
 Hy isser deur, en trompter uyt,
 Wat seggje nu van onsen Guyt?
 Doch sy en is het niet alleen,
 Verloren aerbeydt is ghemeen.

Is't dat ghy't heel de wereldt vraeght,
Wie isser die het niet en klaeght?

Den eenen wachten naer sijn Bruydt,
En streeck hem daeghs te vooren uyt:

Een ander was doen wel ghetronwt,
Maer 't was hem 's anderdaeghs berouwt.

En Floris onsen ergben Loer
Die letten hoe dat Bestjen voer,
Hy meenden dat sy reysen sou,
En Bestjen sit weer inde schouw.

Mijn Heer was in het Hofgheacht,
Soo dat hy groote saecken wacht,
Hy wachte seiven jaeren lanck,
Enscheyde noch met eenen stanck.

Ick ben hier naest een weeldigh kindt,
Het spitste fentje dat-men vindt
Het trotste Quantje vande straet,
Dat altydt trots, en trotser gaet,
Dat quam hier nimmermeer voor-by,
Of 't had' een Ioffer aen de sy,
En ginck spaceren naer den noen,
Want anders had' het niet te doen,
En dienden haer voor Valentijn,
En won en sou en most het zyn.
En dienden haer voor Serviteur,
En droegh een roosken voor faueur.
En midts hy dit hiel voor gheluck,
Soo won hy vast gaen op het stuck.

Dies schonck by aen *ae* Kamer-maeght
 Een bonte moffel diese draeght,
 En aen den veurschoot die soo kraeck
 Daer isse oock soo aengheraeckt.
 Maer siet den windt, en vrouwen aerdt
 Die keeren dickwils op een quaert;
 Men viert hem niet ghelijck-men plagh,
 Hy krijght niet eenen soeten lagh,
 Men laet hem dickwils bellen staen,
 En komt dan iemandt noch ghegaen
 Die seydt: Ons Ioffer is van huys;
 En dat is spitsaert sulck een cruys,
 Dat hy gaet druypen langhs de stadt,
 Al of hy't niet wel vast en badt:
 En schoon of hys somtijds vindt,
 Hem en wordt niet eenen stoel ghedindt,
 Men doet hem niet meer sitten neer.
 Het is gheseydt: Komt niet meer weer.
 En heb ick dan niet wel gheseydt,
 Dat al dit volcxken webben breydt?
 En soo dees spinnen alle-gaer,
 Soo volghter hun met duysent naer.
 Die wercken saemen even sterck
 Aenspil, en spin en spelle-werck,
 En slaeven soo heel jaeren lanck,
 Om gheenen, of seer cleynen vanck.
 Ick seg gh' dan, en met goeden schijn,
 Ick seggh noch eens, dat Spinnen zijn.

A E N - S P R A E C K.

I Ck weet wel, *Alderlieffte Philothea*, sonder vleyinghe of pluym-strijckerije ghelproken, dat ghy kloeck van gheeft zijt, ende niet alleen verstandt en hebt van draeykens aen malckanderen, maer oock van reden aen een te knoopen, soo dat ick my hier in het beghinsel ghenootsaectt vinde dese mijne *Aenspraecken* soo te voeghen, datse niet alleen van een deel onghebonde stof vry en zijn: maer in reghendeel veel spreucken en daer op passende materie vervatten, die u moghen vermaken, en niet met allen en stelle dat u sou connen mishagen. Al-hoe-wel u vonnis of oordeel my niet lichtelijck verveirt en sal maecken; want uwe soet-aerdigheyt en pleegh in ghiften gheen fouten te willen bekennen, wel wetende, ghelijck het Italiaens spreek-woordt luydt, *Dat men gheen peerden in den mondt sal sien die ons worden ghegheven*. Waer't nochtans dat ghy u verwonderde, waerom ick van dit teghenwoordigh Sinnen-beeldt mijn werck beghinne, soo sal u ghelieven indachtigh te wesen, dat de Ioffrouwen van desen tijdt gheerne voor aen de venster op den terdt sitten, om te sien en gesien te wordē; soo docht my oock dat ick dese Ioffer, die met haer spelle-werck soo besigh is, gheen aenghenamer plaets en heb connen gheven, als dat ick haer voor aen de venster van mijnen boeck eenen stoel met een kussen sou aendienē.

Dit soo wesende, om mijne *Aenspraeck* te beghinnen, ende te thoonen hoe qualijck den costelijcken tijdt by veel te vergheefs besteedt wordt, ende onnuttelijck over-ghebrocht, soo seggh' ick met *Seneca*: *VVie iuffer die hedens-daeghs den tijdt werdeert naer sijne kostelijckheydt, die eenen dagh soo groot acht als het behoort? Een groot deel van het leven wordt verquist met quaedt te doen, het meeste deel met niet te doen, het gheheel met iet anders te doen*. Siet dit leest eens *Lieve Philothea*, in die oude Historien, ghy sult vinden eenen *Domitianus*, die, niet-reghenstaende hy den Schepter in de handt, ende de Croon op het hoofd, hadd' even-wel besteedde alle daghe ettelijcke uren, om vliegghen

met naelden te door-stecken, en was daer soo besigh mede, of hy de principaelste hoofden van sijns vyants legher vervolght hadde. Eñ *Hartabus* Koningh vande *Hyrceanen* die maeckten sijn werck van mollen te vanghen. *Biantes* Koningh van *Lydien* besteede sijnen tijdt met vorssen aen draeyen te knoopen. *Aeropus* Koningh van *Macedonien* en dede anders niet dan lanrernen maken, en noch en sagh desen niet dat dit teghen sijne Majesteys eer was streckende. Dit is gheschiedt in oude tijden; maer my dunckt datter oock al dierghelijcke zijn noch op den dagh van heden. Hoe veel worter ghevonden die hunnen tijdt besteden in te kemmen, in het wasschen vanden baerdt, in het friseren vande knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met het ticktack, met pickeren, met het palet, met het racket, met de dans-school, met vrijen en courtiseren, met vleyen en streelen, met verhaelen van saecken diese noyt ghedaen en hebben, met stoffen op hun adelijck bloedt, daerse nochtans maer van ghemeyn lieden ghesproten zijn, met roemen op hunne goederen, en maken ghedurigh kasteelen inde locht, ende en souden gheen boeren-huys op't sandt konnen richten? Vanden anderen kant wat eene tijdt-verquistinghe en wordter oock onder de vrouwen niet ghevonden? Men sou segghen dat sommighe van haer gagie trocken, soo besigh zijns om iet nieuws te versieren; 't schijnt dat sy anders niet en connen of weten, als vande *Nieuwe Modete* spreken, vande poyer-doofse, vanden friseerpriem, vanden spieghel daerse hondert-mael by-loopen om te sien hoe dat de locken crollen: en souden liever hebben (ghelijck eenen seyt) *Dat de heel Republick, als eene van haere haeyrkens ontstelt sou worden*; ja souden met *Hortensius* wel iemandt een proces leveren die by ongheluck een kroocxken in haer kleedt gheploct sou hebben. Dese besteden een vieren-deel van haer leven in palleren, een ander vieren-deel in visiten, het derden in dansen en springhen, de rest in slaepen en droomen. Wat dunckt u? sou ick dese niet by de Vlieghen-vanghers, ende beneffens de Lantern-makers moghen stellen? Hoe bequaemelijck eñ ghevoeghelijck soude dierghe-

ghelijcke al-te-mael op-gheleet worden de straffe daer de *Danaïdes* in de hel mede ghepijnicht worden. Dese (ghelijck de *Poëten* segghen) en doen anders niet als in een sif water halen, en soo veel als sy scheppen, soo veel ontloopt haer; ende in desen verloren aerbeydt moeten sy jaer uyt jaer in volherden. Doch op dat ick dit niet alleen op fabulen schijn te bouwen, soo bidd' ick dat ghy eens wilt verstaen op dierghelijcke het ghevoelen vanden Propheet *Aggaus*: *Stelt eens u herten op u weggen.* dat is, ondersoect ende let eens op uwen vruchteloosē aerbeydt, op uwen verloren tijdt ende moeyten. *Ghy hebt veel ghesaeyt en weynigh inghevoert; ghy hebt ghegheten, ende ghy en zijt niet versaet, ghy hebt ghedroncken, ende ghy en zijt niet verheught; ghy hebt u ghedeckt, ende ghy en zijt niet warm gheworden: ende die het geldt vergaederde, die hevet in een beurs met een gat ghesteken.* Dat is altemael met een woordt gheseyt, verloren arbeydt en tijdt-verdrijf sonder eenigh profijt. My dunckt waerachtigh dat dese oock wel reden souden hebben om met groote letteren in hunne Saletten te schrijven, 't ghene eertijds eenen dede, al-hoe-wel te laet voor sijn eyghen selven, maer vroegh ghenoech voor de ghene die hy daer door onderwees ende waerschoude:

Cap. 1.

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:

Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.

Dat is te segghen:

'T is waer, mijn goedt dat ben ick quijt,

Maer ick voel meer verloren tijdt;

Vant geldt en goedt dat krijght-men vveer,

Maer tijdt die vvegh is, nimmermeer.

Op dit propoost valt my recht inden sin de famen-sprake eertijds ghehouden tusschen de *Spinne-cop* ende den *Sijd'-worm*, als sy haere fortuyn malckanderen ginghen vertellen. De *Spinne-cop* beclaeghe, haer seer, om dat sy dagh en nacht haere subtiyle webbe spande, dat sy haer eyghen inghewant verspon, en uyt-puttede haere beste substantie om haere net-

ren te breyen , en daer-en-tuffchen als het werck volmaeck-
 was, datter dan erghens een schommel-meyffen met eenen
 beffem achter-quam, die meer op eenē ooghenblick fcheurde,
 als fy op feven daghen fou konnen weven; voorts dat het duy-
 sent gheluck was als fy haer met een fnelligheydt in een hol-
 leken kost verfteken ; ende daer-en-tuffchen dat fy met
 fulck-een ghevaer ende aerbeydt anders niet en vonck als
 wat vliegshkens , ende magere mughskens die in haere net-
 ten quamen te verwerren. Dit waeren de klachten die de
Spin aenden Sijde-worm heeft voor-gehouden. Maer den *Sij-
 de-worm*, ghelijck hy door fijn konft ende kostelijck werck
 beter avonture hadde , en heeft fijnen lof oock niet verfweg-
 ghen. Hy roemde fich dan dat-men naer hem taelde als naer
 een kostelijck ghefteente , dat-men hem ontbode van uyt-
 heymfche landen, dat-men over fijn leven groote forghe was
 dragende en dat gheen Koninghen noch Princen fich fchaem-
 den met fijn wercken fich te verciereren, dat de Koninghinnen
 blijde waeren datse iet van hem kosten bekomen , voorts dat
 Godts autaer felver fijnen meesten luyfter en cieraet uyt fijn-
 nen winckel moest halen , ende meer dierghelijcke redenen
 daer hy fijnen lof mede ginck verheffen , ende dien vande
Spin quam verduyfteren. Dit was een koutenanskē vande wor-
 men, dan fchijnt dat fy ontdekken de wercken vande men-
 fchen ; want hoe weynigh zijnder die fpinnen als *Sijde-wor-
 men*, hoe veel als *Spinne-coppen* , die naer al hun loopen en
 ftroopen, naer al haer aerbeyden en fweeten maer een hand-
 vol vliegghen en vanghen ? De *Heylighe Therefa*, ghelijck fy van
 Godt teenemael verlicht was , soo kost fy oock ghewiffelijck
 weten hoe de faecken gheleghen waeren : defe vergeleek de
 wereldt by eenen nest mieren, die naer haere hollen fleypen
 packen merckelijck grooter als fy zijn , ende vanden morg-
 ghen tot den avondt soo befigh zijn , alleen om een vlieggh-
 ken, of een ftuksken van eenen naeckten pier , of wel om
 een doot wormken t'huys te voeren. Siet eens waer mede
 dat den mensch befich is, waerom dat hy aerbeydt , wat dat
 is den loon van al fijn fweeten , hoe menighen vergeeffchen
 gangh

gangh dat hy doet, hoe veel vruchteloofe aenflaghen dat hy practifeert, wat een menighte van verloren moeyten dat hy foude konnen aen-rekenen? Den Keyfer *Heliogabalus* nam eens fijn vermaeck, dat hy gheheel Roomen dede op-foecken het ghewicht van alle de spinne-webben, ende isler tot 11000. pondt ghevonden. Dat-men in een heel groote Stadt, ghelijck als Roomen was, fulck een menighte by een heeft connen raepen, dat en is gheen wonder; maer dat eenen mensch alleen, onderfoeckende alle fijn ydele wercken, een groote menighte op fijn eyghen handt fou connen leveren, dat is meer te verwonderen; dat hy eens overslae den verloren tijdt van fijn kinderachtigheyt, de jonckheydt die in dansen en fpelen en courtiferen versleten is, de mannelijcke jaeren die meesten-deel in een begheerlijckheydt, in waecken en braecken zijn over-ghebrocht, den ouden dagh die met kreunen en knorren is verfeutert: voeght hier by hoe veel tijdts datter is ghegaen in het eten, in het flaepen, in tijdt-pafferinghe, in kaerten en dobbelen, in wandelen en kouten, in jaghen en reysen, en ghy sult bevinden dat het minste deel vanden tijdt besteet is in Godts dienst, en in fijn saligheyt te werken; soo datter eertijds eens niet sonder reden groot verschil ende proces in op-gheresen tusschen de uren, overmidts haere al te seer onghelijcke uyt-deylinghe des tijdts. Daer verschenen voor *Saturnus* den Godt vanden tijdt, ende diesvolghens Rechter van dese saecke, dry soorten van uren, sommighe heel lanck, sommighe middel-matigh, sommighe heel kort: de minste klaegden over de meeste, want dese waren uren van affairen en besoignië, die de Raeden, Cantoorē ende Pack-huysen aenghinghen; de middelste waeren uren van tijdt-pafferinghe, die meesten-deel met den teerlinck-steen, kaerten, dansen, en baletten, met den *Tour à la Mode* verquift wierden: de derde ende de kleynste naentjens van uren, waeren uren die in den Godts-dienst besteet wierden, in een *Requiem* of Slaepers-misse, die maer van eenen langen naeltijdt wisten te spreken. Dunckt u, beminde *Philothea*, dat et de leste qualijck voor hadden? ende dat sy niet met recht

P. Barri
la Soli-
tude.

en moghten klaeghen ? ick verfekere u dat icker heb ghevonden van haer eyghen teghenpartije die segghen datse niet dan al te veel ghelijcks en hebben, die selver bekennen dat haeren tijdt in sulcken of noch onrechtveerdigher partijen is ghespleten. De belijdenisse van een gheleert persoon sal stant doen aen mijne woorden. Daer is gheweest eenen *Secretaris*, die liggende op sijn sterven en over-slaende met een droevigh herdencken het misbruyck van sijnen tijdt en van sijn daghen, thoonde een rouw-hertigh leedt-wesen over het voorgaende en dat ghepasseert was: niet dat hy iet onrechtveerdighs aenghevanghen hadde, oft iet onbehoorlijcks had willen uyt-voeren, maer dat hy sijnen tijdt soo onnuttelijck verquist hadde in het tijdelijck, en niet eens ghepeyft en hadde op het eeuwigh. *Ick heb (seyde hy) by mijn leven beschreven 24. riemen papicrs, dat is, by de 6000. boecken, ontrent de 15000. bladers, ende dat tot processen, rekeninghen, quitancien, obligatien, ende andere Schriften, ende ick en heb niet een half bladt besteedt, om daer mijn sonden op te setten, ten eynde ick een goede bichte sou konnen spreken.* Dit sey desen als hy lagh op sijn sterven, als hy de ghewijde kerse in de handt hadde, wiens vlam bequaem is om onse ooghen te verlichten, om alle tijdelijcke, verganckelijcke onprofijtelijcke saecken met eenen anderen dagh te aenschouwen als wy deden doen wy ghesondt waeren ende alleen naer de ydelheydt ende het wereldts ghevoelen vonnis strecken.

Hier hebtghy, liefste *Philothea*, de belijdenisse van eenen onder de schult van hondert duynsenden die menigh-mael niet alleen onprofijtelijck ghelijck als desen, maer wel dapper schaedelijck hunnen tijdt overbrenghen: dit is't dat onder hen veroorsaect een ghedurighe onrust, een ghestadigh loopen, eenen onvermoedelijcken aerbeydt, den eenen te water, den anderen te lande; desen ten Oosten, dien ten Westen, min of meer ghelijck als eenen nest mieren soo loopen en kruypen, en swieren de menschen onder malckander; den eenen ghedreven door de eersucht, den anderen door begherlijckheydt, den derden door den lust, eenen anderen

door

door wulpscheyt, het meeste deel door ydelheydt: ende dese by maniere van spreken te willen in den toom houden, ende te stutten, dat is effen soo veel moghelijck als alle de winden in eenen sack te vergaederen, ende die in slaep te wighen. Daer was eertijds eenen *Sot* binnen *Roomen*, die ginck staen op de bruggh' van *S. Angel*, waer over met duyfende menschen daghelijcks passeren die van het *Vaticanum* gaen naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanum*; soo dat dese bruggh' ghemeynlijck vol volcks is die onder malckanderen swermen met het gaen en komen. Desen *Sot* dan stelde sich op't midden vande bruggh'en rustende op sijnen stock, gheveynsde sich of hy had ghesluymert, ende terstonts wacker op-schietende, endenemende sijnen stock slaet hy altemael die daer passeerden over hals en ooren, segghende: Waer toe al dit onder een loopen? of altemael van het *Vaticanum* naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanum*. ick en wil niet langher ghedooghen dat-men sus sal onder malckanderen verwerren. Liefste *Philothea*'ten is gheen sotten werck al de menschen eenen wegh te doen wandelen. De seven *VVijfen* van *Grieken-landt* souden hier met al hun vernuftheydt te kort schieten. Maer wat sou desen *Sot* gheseyt hebben had hy eens te *Parijs* ghestaen op de *Pont-neuf* inde Vasten-avondt daghen, ten tijde als daer eens resideerde den *Ambassadeur* vanden *Grooten Turck*, den welcken ghesien hebbende de wulpscheydt en broodronckerije vanden Vasten-avondt, ende op *Asch-dagh* merckende de seeghbaerheydt ende de ghestichtighe manieren vande *Borgherije*, sich vastelijck liet voorstaen datter teenemael nieuw volck inde stad ghekomen was, ende dat die van daeghs van te voren al vertrocken waren: sulck een verschil wasser tusschen de manieren, dat het niet en schenen de selfste menschen. Doch wat is het van noode dat ick dierghelijcke waeren binnen *Roomen* of van *Parijs* gaen haelen? den *Tour* van *à la Mode*, die hier te lande is inghevoert, heeft dien oock niet wel soo veel tijdt-verlies, ydelheydt ende lichtveerdigheydt, dat wy oock wel eenen *Sot* moghten op de Vaert-brugh van *Brussel*

stellen, of op de Nieuw-brugh, om altemael eenen wegh uyt te doen rijden? Ick moet u hier *Alder-lieffte Philothea*, een weynigh desen *Tour à la Mode* in dicht af-maelen, niet dat ick bérifp die om ghesontheydt, eerlijcke recreatie, of om hun vrienden ende gasten hier worden ghesien en ghevonden: verrezy dat vanmy, ick hebt alleen teghen een deel kaele vlieghen, die even-wel den Ioncker maecten, ende teghen sommige die uyt een quade meyninghe tot schandael ende val vand'andere hen selven hier als gaen veylen, en schoon voordoen om iemant te bedrieghen.

Ick segh dan in deser voeghen :

EN waer het niet wel tijdt dat Momus sou verrijsen,
Om ieder een van ons sijn feylen aen te wijsen?

En douwen met den neus, ghelijck het spreek-woordt seyt,

Ons in ons slim bedrijf, en in de vuyligheydt?

Ten is niet meer van nood' dat hy salaende menschen,
Of vensters by het hert, of glaesen moeten wenschen:

Of dat hy op't Comptoir, of in't Salette gaet;

Hy vindt al wercks ghenoech tot Brussel op de straet.

My dunckt de keyen selfs, dat sy maer kosten spreken,

Sy klaeghden overluydt, en tuyghden ons ghebreken:

Sy sient den heelen dagh; maer watter 'snachts gheschiedt,

Dat weet een ander oogh, die alle dinghen siet.

Dat Momus in de Munt ginck sitten voor de traelje,

Of dat hy daer ontrent ginck ligghen op een baelje,

Wat sou hy doch al sien? hy keeck sy selven suf,

Met al dit nieuw' fatsoen, met desen nieuwen snuf.

En als hy't had' ghesien, hoe sou hem dat bevallen?

Ick kender al een deel, daer viel wat op te smallen,

En hebben't hier soo breedt, en t'buys, eylaes ! soo nouw;
Men vindter quaelyck pot , of ketel inde schouw.

VVilt ghy een staeltjen sien van dees gheuwisse klachten?
Ick bidd' u, blijft wat staen, wy sullen hier wat wachten;
Sy moeten hier voor-by, s'en kommen't niet ontgaen:
De koetsen zijn daer al, ick bidd' u blijft wat staen.

Ter wyl den Tour passeert soo moetj' op eenen letten,
Die schijnt wel wat te zyn, en heeft niet by te setten.

Hy sit daer in't portael, siet daer, daer is den Gast,
Die, als hy eens bonceurt, wel seven daghen vast.

En seker dat moet zyn; waer sou hy't anders haelen?

VWant dees ghebuerde koets moet hy daer me betalen.

Den knecht die achter loopt, en draeght Monfieurs sweert,

Die heeft hy noch voor niet gheleent van sijnen Veert.

Maer wat dat hier al komt, en wilt den Ioncker maken!

Die quaelyck van't een broodt aen't ander kan gheraken.

Dat rijden is soo fraey, dat staet hem soo wel aen,
 Al sou hy nae-der-handt noch moeten baer voets gaen:

Dat koetsken dat moet voort, Monsieurken die moet Toeren,
 Al sou't hem op het eyndt noch naer het gast-huys voeren :

Men weet wel wie hy is, en wat hy hebben kan,
 Den vader heet, en is den Stroyen Edel-man.

Hy raecten op't Comptoor, daer kreggh' hy wat te schrijven;
 De winst die was soo groot, hy kost niet langher blijven.

Hy flux den deggen aen, en leersē aen den voet,
 'T kapootjen op een sij, en 't pluymken op den hoet;
 En datter over-schiet dat wordt hier juyst verbaren :
 Ick meen' als't op sal zijn, dan sal hy eerst gaen sparen.

Wat volckskē dat men vindt! wat hier al komt te bert ?
 Sy willen zijn het hoofd, en zijn noch qualijck stert.

En soo als desen is soo zijnder slechte Slooren
 Die immers alsoo kloeck haer laten sien, en hooren;
 Het spel is onvolmaeck of sy en zijnder by.

Siet eens daer komter maer een paerken op een zij.
 'Ten kan niet anders zijn of dese gaen verloren,
 Sy hebben alle bey het seel doch op de boren,

Noch vader isser by, noch moeder daer ontrent,
 Dees koets wordt op het lest noch vanden dijck ghement.
 Wat wonder is't, eylaes! dat 't schaep loopt voor de bonden ?
 D' Ouders zijn dick oock, aen't selfde seel ghebonden.

En dat de dochter stockt, dat blaest de moeder aen;
 Hoe kan den waghen dan, hoe kan hy effen gaen ?

Ghelyck doen Phaëton eens wougaen avonturen,
 Den waghen vande Son den Tour om d'aerd' te vuren;

Soo hy wat ree' te hoogh, den hemel die ghingh aen,

En had op korten tijdt in vyer en vlam ghestaen.

Soo hy wat joegh te leegh, en deed' hem neder-sincken,

Begoft het aertryck oock stracks naer den brandt te stincken.

Ten was gheen jongh-lie-werck den al-ghemeynen brandt

Te stellen op de macht, en in een Leckers handt.

Soo gingh't met Phaëton, en meenen ons Sybillen

Met koetsen langhs den Tour den heelen dagh te drillen!

Ghevis maer een Dol-hoofst, daer toe een Lichte Dant,

Die jaghen al te ras de heel karos in brandt.

Wat doet ghy Vuyl-fatsoen ontrent dees Sotte-bollen?

V hayr dat is ghestrickt met vijf-en-twintigh krollen,

En langhs u bloote borst daer hanght het peerle-snoer,

Mirakel is't voorwaer wordt ghy hier niet een Hoer.

O Tour! ô ronden Tour! hoe recht loopt ghy ter hellen?

Wie sal het groot ghetal van sielen konnen tellen,

Die om den nieuwen Tour maer weynigh tijds ghedaen,

Zijn vanden ronden Tour recht naer de Hel ghegaen?

Maer kyck't eens wat dat daer soo staetigh komt ghereden:

Dat's een parmantigh Dier, hoe persset al sijn leden?

Siet eens hoe kakelbondt dat dese loffer gaet,

En't was een Kamenier noch'tjarent op ons straet.

Me-loffer'tis een spreuck dat ieder een sijn teringh

Moet stellen naer sijn winst, en voeghen naer sijn neringh.

Maer ghy Tourt alle daegh', en rijdt heel Brussel rondt,

Al hadje alle jaer een rent van duysent pondt.

Lief Kindt men kentjou wel, ghy soudt u konnen liden,

Al quaemt ghy dagh op dagh den Tour niet om te rijden;

Ghy weet het selver wel, 'tis teghen u gheslacht;
'Tis buyten uwen staet, 'tis boven uwe macht.

Ick vrees' dat van nu af de saeck al is verloopen,
En dat ghy sonder geldt al menighmael gaet koopen;
Al watter is gheborght; en is noch niet betaelt :

Den man wacht naer sijn geldt daer ghy u stoffen haelt.
Gaet rijdt den Steen-wegh op, doorsnuffelt eens de boecken,
Ghy vindt daer uwen naem, en sonder langh te soecken :

Hier staet een groote somm' van langh-gheborght sattijn,
Hier, Items acht, oft thien van sijd', en armosijn.

En derfde ghy dan noch voor-by de winckels varen,
Daer ghy soo menighjaer gheplackt hebt uwe waren ?

Ick bidd' u, hebt ghy dan u Maskes aen u sij,

Dat ghy't daer aen wilt doen, en rijden stracks voor-by.

Ghy meent ghy zijt heelschoon, en 't is doch niet met allen ;

De Maert die liet u eens in kriecken-steenen vallen :

Nu draeght ghy duyveltjens, en mouchen op u vel,

Maer wat ghy stopt of niet, men siet de putten wel.

Dat ghy u locken hebt vol Cypers poeyer hanghen,

En dat ghy altydt strijckt blancket sel op u wanghen,

En dat naer Muskiljaet soo rieckt gheheel u kleedt,

Men weet wel somtijts op wat moeder dat dat leedt.

Dit moest ick u in't kort wyt louter liefde spreken,

Niet dat ick grauwen wil op u, of u ghebreken ;

Och dat zy verr' van my ! 'k en heb dat noyt ghedaen,

Dies wou ick u alleen met vriendtschap spreken aen.

Het waer my seker leedt dat ick u sou gheraken,

Dat ick u setten sou een paer beschaemde kaken.

'Tis onder ons gheseydt, verswijght ghy maer u leedt,
 Ick maeck van mijnen kant, dat niemant wat en weet.

Hier met wil ick naer huys, al tijdt ghenoegh verloren;
 Maer waer't dat Momus waer in onsen tijdt geboren,
 Hy bleef tot avondt toe, en wist van gheenen gaen.

Maer siet wat koets komt daer met witte peerden aen?

Dees heeft haer volle vracht van een dosijn Monsieurkens
 Die vol van pluymkens zijn, vol strickskens, vol faveurkens.

Dit is de rechte school, op dat ghy metter tijdt
 Eens Cæsars al-te-mael, of Alexanders zijt.

So voort, hebt ghy een hert, gaet vecht daer d' ander sterven;
 Men kust malckander daer met houwen, en met kerven.

Als op des vyandts helm den blancken degghen klinckt,
 Dat dan eens u Maistress' op u ghesondtheydt drinckt.

En is't niet lacchens weerdt, en weerdt oock om te klagghen,
 Dat sulcke blijven t' huys, die Konings degghen dragghen?

Vwie dat sijn vendel laet maer om een Ydel-tuyt,
 Ick vaegh den Edeldom van sulcken Ioncker uyt.

'Tzijn voghels sonder beck, 'tzijn Leeuwen sonder klouwen,
 Sy hebben peys met Mars, en oorlogh met de vrouwen

'Tis Basiliscus Rot, sy vechten met't ghesicht.

Foey' Venus-Ionckers, foey' ! ghy zijt veel aes te licht.

Hoe langh door wandelt ghy den Tour van à la mode ?

En gaet niet eens voor goedt den wegh van Godts gheboden ?

Versaect den Sotten Tour soo vol van ydelheydt;

Peyst op den grooten Tour den Rinck van d' Eeuwigheydt.

Dit deel vanden *Tour à la mode*, daer ick wist dat dese perso-
 nagie saeten, heb ick hier in mijne dichten willen laten voor-

by passeren, *Liefste Philothea*, om uwen gheest een weynigh te vermaken. My docht oock dat ick dese bequamelijck op hare orden dede rijden, als ick-se de groote verquisters van den tijdt liet volgen. Ondertusschen waer het te wenschen, dat dierghelijcke sich oock soo neerstigh lieten vinden inde Processien, ende andere Godtsdienstighe ende stichtighe beganckenissen. Maer dat is voor hen al te moeyelijck, en de steenen zijn t'oneffen, de straten te vuyl, den wegh die is soo langh, en de Son die steeckt dan soo afgrijselijck. Een schoon uytvlucht voorwaer voor gheringhe personen. Als *Philippus den II. tot Valladolid*, daer't vry al wat heeter was als in ons Neder-landt, gingh bloots hoofts achter het Hooghweerdigh *H Sacrament*, ende ghewaerschouwt zijnde dat dit *Syne Majesteyt* groote hoofd-pijn soud' veroorsaecken, heeft voor andt-woordt ghegheven, dat de Son dien dagh niemant en beschadighde. Wat andtwoorden nu onse Ionckerkens, als sy sulcke Koninghen sulcke voerstappen sien stellen? Want het hen goet dunckt, men sal-se wel een *Quitafol* boven het hoofd draghen om den brandt der Sonne te temperen ende te matighen. Voorwaer wouden sy hunne eyghen feylen aenrekenen, sy souden selver moeten belijden, dat, alffer eenighen tijdt in Godtsdienst besteedt moet worden, datter dan altijdt d'een of d'ander is dat hen wettelijck schijnt te beletten; maer alffer questi' is van hunneydelheydt, lichtveerdigheydt, en oneerbaerheydt te volbrengghen, dan en isser gheenen winter te kout, gheenen somer te heet, gheenen storm te herdt, gheenen reghen te vuyl, gheenen arbeydt te swaer; min oft meer ghelijck sommighe *Rabbinen* segghen, dat de *Israeliten* den heelen dagh dansten voor de *Arcke* (daer het *Manna* met de Roede van *Moyfes* in was) sonder immermeer vermoeydt te worden; soo maecken dese van hunne *Majstresse* ghelijck als een *Arcke*, ende Godt gheve wat arbeydt sy om die *Arcke* doen, evenwel en schijnen sy hunne leden niet te vermoeyen. Dan de voorsichtigheydt Godts beschickt ende bestiert alle saecken soo, dat, daer sy hen anders niet als louter *Manna* in en verbeelden, dat-se ghemeynelijck dapper oock vande Roede van *Moyfes* moeten mede eren.

Maer my dunckt, *Verftandighe Philothea*, dat het beter is dat ick hier onfen *Tour* laet varen, om wederom tot ons propooft te komen. Ick moet bekennen dat ick uyt der herten be-
klaegh soo veel duyfent menfchen die hunnen tijdt soo vruch-
teloos laten voor-by fchieten, ende dat fy, ghemerckt het aen-
ficht ghefchapen is tot den hemel, even-wel hunne ooghen
velten op der aerden: dat fy ten minften fomtijts eens, ghe-
lijck als *Daniel*, het vensterken naer *Babylonien* toefloten, ende
dat naer *Ierufalem* openden, keerende den rugg'h' eens aen het
tijdelijck, ende biddendē om 'tghene dat eeuwich fal dueren.
Philothea, dat is claer, die Godt heeft in het herte, ende den
fchoonen hemel in fijn' ooghen, die fal de vuyle aerde haest
onder de voeten hebben; daerom beminnen wy noch soo leer
het ellendigh ballinghschap, om dat wy ons gheluckigh Vader-
landt niet wel en kennen. Ghelijck de valcken, die met het
huyfken d'ooghen hebben overtrocken, blijven op den erm
vanden Wey-man fitten sonder eens gheneghentheyte te toon-
nen om iet boven inde locht te jaghen; soo fchijnt ons belem-
mert verftandt in eēn blinde duyfterniffe te fteken sonder ghe-
weldt te doen met den Apostel *Paulus*, die begheerde ont-
bonden te zijn, ende met *Chriſto* te wesen. Och oft wy ten min-
ften met den *H Ignatius* by nachten klommen op een verheven
plaetse, daer-men met een vry gheficht den heelen hemel af
kan meten, ende daer faghen de fchoone fterren, ende glinſte-
rende planeten! wy fouden roepen: *Hoe vuyl dunckt my de aer-* *Auguſt.*
de te wesen, als ick die met den hemel verghelijcke! als ick verghelijc- *l. med.*
ke de lichten met deſe duyfterheden; de palleyfen met deſe *c. 22.*
ſpeloncken; dat leven met dit ſterven! O leven, dat Godt bereydt
heeft voor de ghene, die hem beminnen! lewendigh leven, ſaligh leven,
gherust leven, vreedſamigh leven, ſuyver leven, ſchoon leven, leven ſon-
der doot, leven ſonder droefheydt, leven ſonder vleck, ſonder pijnen,
ſonder benauwtheydt, ſonder bederffeniſſe, ſonder ſtooringhe, ſonder on-
gheſtadigheydt, leven vol van ghenuchten; en liefſtijckheydt, waer dat is
eēn volmaeckte liefde, gheen vreeſe, eenen eeuwichen dagh, daer-men
Godt ſiet aenſchijn aen aenſchijn. O leven, ghy doet my ſterven! Naer
dat leven moeten wy verlanghen, derwaerts is 't, beminde Phi-
lothea,

lothea, dat wy ons ghesicht moeten stieren. Onse twee ooghen moeten ons dienen voor *Iosue* ende *Caleb*, van *Moyfes* af-ghefonden om het landt van Beloften, het salighe eeuwigh Vaderlandt te bespieden. O! dat wy eens saghén, hoe soete en vruchtbare wijn-stocken daer groeyen op d'eeuwighe berghe, ter wijle wy hier cruypen in de valleyen der tranen. Wisten wy alsoo wel wat daer boven is, als wy ghevoelen, eylaest het ghenc hier onder is, wy souden sien dat daer is overvloedigheydt sonder ghebreck, hier ghebreck sonder overvloedigheydt; daer peys sonder oorlogh, hier oorlogh sonder peys; daer blijdschap sonder droefheydt, hier droefheydt sonder blijdschap; daer alle goedt sonder eenigh quaedt, ende hier alle quaedt sonder eenigh goedt: en zijn wy noch verwondert dat soo menigh jongh, eel, maeghdelijck hert wellusten, eer, goedt, en rijckdommen, dat is, de droeve, ende onstandt vastighe aerde heeft willen verliesen, om den blijden ende eeuwighen hemel te winnen? Och hoe hoogh souden wy wesen, dat wy de wereldt met haren pracht eens onder de voeten hadden ligghen, ende daer boven opstonden! soo dat wel seyde de moeder vanden Sal. *Aloysius*. Sy toonde hem het beeldt van *Alexander* dē Grooten, en seyde: Lief soon, desen heet *Alexander* den Grooten, om dat hy de werelt met wapenē heeft overwonnen, en daerom draeght hy die in sijn handt; maer veel grooter soud'hy wesen hadt hy de wereldt versmaedt, ende onder de voeten ghetreden. Daer is d'eyghen plaetse, beminde *Philothea*, daer-sē behoort te ligghen, ende ondertusschen wat en doen wy niet om haren't wille? *De wereldt die vlucht, ende wy loopen haer nae; sy valt, ende wy blijven daer aen vast houden; het wankelbaer cynde gheeft ghetuyghenisse van hare gheveynsde standt vastigheydt. Over-peyst dit wel, ende wilt voortaan vast inde eeuwigheydt u hert gaen hechten: want*

*Al licht de aerd' soo vast ghegrondt,
WVie is't die daer standt vastigh stondt?*

*In u, ô hemel, waert ghy mijn,
Schoon ghy nu loopt, sal ruste zijn.*

Dit bevroeydde seer wel den *H. Ignatius*, en was by nachten
sijn ghedurighe meditatie: want als hy de sterren sagh vlicke-
ren, dan wierdt hy inwendigh soo beroert, dat hy wel in tra-
nen soud' wegh-ghesmolten hebben. Hoort hier *Philothea* een
weynigh van sijn wenschen.

A Ls eens het sterren-licht schoot duysent helle stralen,
Endat den gouden nacht quam uyt den hemel dalen;
Als nu in duysterheydt de aerd' verdroncken lagh,
Soo wordt Loyola's hert bestraelt met eenen dagh:
Hy sloegh sijn ooghen op, hy sagh de sterren blincken;
Hy voelt dat hemelsch vyer allenckskens tot hem sincken:
Dies leet daer wat in't hert, en in de ziel en woelt,
Dat hem is onbekent, en noyt en heeft ghevoelt.
Hy worter door gheraect, het treft hem heel van binnen:
O wat een soet verdriet is't vyer van suyver minnen!
Dan siet hy naer het West, dan siet hy naer het Oost,
Sijn blyfchap wordt bedroeft, en weent uyt enckel troost.
Soo langh als hy den brandt kost in den boesem sluyten,
Soo sprack't ghemoedt alleen, men hoorde niet van buyten;
Maer wie heeft langh ghemindt en spraecke-loos ghestaen?
Hy sucht, hy vlamt, hy blaect, het vyer gaet seffens aen.
Hy ster-ooght wat hy kan, en roept met groot verlanghen:
Laet aerde, laet my los, wat houdt ghy my ghevanghen?
Het principaelste deel is buyten u ghebiet,
En t'ander vreeft de doot, noch hare pylen niet.
Of hemel seyndt u vyer, en weert die my beletten,
En wilt den aerdschen romp gheheel in polver setten.
Ach! wierd' ick meer ghewondt soo waer de pijn ghedaen;
Dan soud' mijn ziele zyn, daer nu mijn ooghen staen.

Moet ick dan om dit pack noch onder blijven suchten ?

En leven hier in pijn , en der ven daer ghenuchten ?

Soo roep' ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblindt ,

Die desen Hemel siet , en d' aerde noch bemindt !

Als ick op d' aerde sie heel beken tranen vlieten ,

En boven een rivier van wijn en suycker schieten ,

Dan roep' ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblindt ,

Die desen Hemel siet , en d' aerde noch bemindt !

Als ick hier boven sie een leven sonder sterven ,

En hier een doncker graf , en bleecke doodt te erven ,

Dan roep' ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblindt ,

Die desen Hemel siet , en d' aerde noch bemindt !

Wat is hier al ons vreught , als alle daghe kruyskens ?

Wat is hier al ons goedt , als slechte kinder-huyskens ?

Men schraeffelt dagh en nacht , men bouwt van boven neer ;

En wat is doch ons huys ? Vier plancken , en niet meer .

Wat Tagus gulde vloeit oyt heeft aen strandt gheschoten ,

De Mijnen van Peru , den Cargo vande Vloten ,

Wat is't als aerd' uyt aerd' die noch om aerde vecht ?

Ghy Hemel die soo blinckt , die maect dees aerde slecht .

Adieu dan aerdsche dal , adieu Mars en Bellona ;

Adieu dan Aragon , Biscayen , Pampelona ;

Adieu , ô Koninghs hof , adieu , adieu voor al ,

My lust een schoonder plaets als dit wyyl aerdsche dal .

Ghy Hemel sult voort aen alleen mijn hert verwecken ,

Ghy zijt mijn Vader-landt daer ick wil benen trecken ,

Daer rijdt de gulde Son , daer loopt de silv' re Maen ;

Laet aerde , laet my los , laet aerde , laet my gaen .

Siet eens, *Philothea*, hoe dat dese Heylighen de vleughelen van hunne begheerten uytspreyen; hoe dat sy het ghesicht met hunne ghepeysen daer boven in den hemel laten gaen wonen. Sy wisten wel dat het hier pelgrimagie-werck moet wesen, ende dat de ghene die hier beneden soecken hun vader-landt te maecken, dat die daer boven hun ballinghschap wel mochten vinden; want dat is van Godt soo ghestelt, dat niemandt hier een tijdelijcke, ende hier-naer-maels een eeuwighe saligheydt sal besitten. Om u dit beter in te drucken, soo sal dit naer-volghende dienen. Eerst nochtans sal u hier ghelieven te verbeelden de *Godlijcke Liefde*, die de handt slaet op den bol vanden Hemel, ende de *VVereldtsche Liefde*, die de handt leght op den bol van het Aerdtrijck. Den sijn is :

Niemandt en heeft tvvee
Hemels.

*Kiest een
Alleen.*

DAer hanght soo veel aen. wat-men kiest;
 Want soo-men in den keus verliest,
 En dat-men slaet een blinden slagb,
 Die niemandt niet her-doen en magb,
 Ghy zijt ghe wis u voordeel quijt,
 Den keus die geldt voor allen tijdt.

Wat dunckt u als ghy raden soudt,
 Wie is t die ghy voor wijser houdt?
 Die hier staet aen de rechte handt,
 Of die staet aen de slincke kant?
 Den eenen kiest de Son en Maen
 Met duysent sterren die daer staen,
 En neemt den Hemel met de handt:
 Maer d' ander kindt verkiest het landt,
 En seyt: De wereltd die is mijn,
 Daer mé sal ick te vreden zijn;
 En houde ghy den Hemel vry,
 De aerde die neem' ick voor my.
 Het mijn dat is al veel meer weerd,
 Daer rijd' ick op een houten peerdt;
 Daer maeck' ick huyskens in het sandt,
 En leer' een muschken op mijn handt,
 Oft met den vliegber aen den draet
 Loop' ick ghedwigh achter straet.
 Siet sulcke spelen vindt-men hier,
 'Ken acht den Hemel niet en sier:
 En daerom blijv' ick by het mijn,
 Ick vrees' ghy sult bedrogben zijn.

En is dit niet wel kinder praet,
 Die seffens buyten reden gaet?
 Doch kinders hebben kinders sin,
 En meer en steckter oock niet in.
 Maer dat een man die is bedrieght,
 En't hoeft vol grijse hayren draeght,
 Dat die oock noch soo is ghesint!
 Ick seg gh' dat is een dobbel kindt.
 Dat die hier acht het wereldts goet,
 En stoot den Hemel met den voet,
 En als sijn vreught hier is ghedaen,
 Meent naer een ander vreught te gaen;
 Ick seg gh' het is veel slechter praet,
 Als kinders hebben op de straet.
 Hy bouwt kasteelen in de locht
 Die hier en daer den Hemel socht.
 Want 't is een wet voor al die leeft,
 Dat Godt maer eenen Hemel gheeft.
 Maer eenen Hemel hier, of daer;
 Dit is ghestelt voor alle-gaer,
 Eer ghy hem boven dan verliest,
 Siet hoe ghy hier beneden kiest.

A E N - S P R A E C K.

A Enghesien ghy zijt een verstandighe *Philothea*, soo moet
 ick u eens vraghen of ghy my wel de reden soudt kon-
 nen aen-wijsen, waerom dat ons hert soo gheschapen is, dat het
 onder scherp, ende boven heel breedt ende plat sou wesen?
 My dunckt dat ghy andtwoordt dat het daerom scherp is, ende
 de

de onder ghelijck als een punt voert, om dat het met sijne liefde niet veel, maer een alleenen sou raken, ende hier boven Godt en alle de Heylighen beminnen, welcker liefde het om sijne breedde samender handt sou konnen bevangen, ende begrijpen. Dit is voorwaer *ô Philothea* een antwoorde weerdigh u verstandt, waer op ick wil gaen bouwen een andere teene-mael ghelijcke reden, te weten, dat het menschen hert is van sulcke ghedaente, om dat het onder maer met een puntje de aerdsche goederen sou komen te gheraecken, ende alle sijn begheerten boven tot die hemelsche schatten breedt soude uyt-spreyen. Daerom soo dunckt my oock dat het van Godt soo is gheschapen, ende tot dien eynde de menschen ghegheven. Dies niet-teghen-staende soo dunckt my dat icker sommighe vinde die het hert teene-mael om-ghekeert in het lichaem schijnt te hanghen, die de hemelsche saken het punt alleen, dat is, het minste van hunne liefde gheven, ende teene-mael zijn uyt-ghestort op de aerde, ende op de wereltsche saken met alle kracht ende gheneghentheydt zijn ghevallen. Ick en moet niet verre gaen om dierghelijcke te soecken; men kan-se binnen ons Neder-landt wel vinden. Iffer niet gheweest by onsen tijde een persoon van groote middelen, die tot sijn vermaeck had' eenen hof, daer in te sien waren alle rariteyten van bloemen, voghels, fonteynen, rotsen? en had sijn hert daer soo vast en soo breedt op-ghestelt, dat als hy nu sieck was gheworden, ende dat hem het leven vande Medicijnen ontseyt wierde, dat hy hem met eenen stoel heeft in den hof doen draghen, ende met eenen droeven sucht gheseyt dese goddeloose woorden: *Heer, waerom benijdt ghy mijnen lust-hof? ick en heb u noyt wren Hemel ghevraecht, laet my dan oock mijn aerde behouden.* In dit vierigh schiet-ghebedeken heeft hy sijnen ongheluckighen gheest ghegheven. Wat dunckt u van dit om-ghekeert hert, *mijne lieve Philothea*? Sijnen hof was hy seker quijt, en of hy den Hemel bekomen heeft, daer sou ick grootelijcks aen twijffelen. Maer behalven dit soo dunckt my dat desen sijn rekeninghe niet wel en maeckte; want hy scheen te wesen van sulck ghevoelen al of den Hemel, had hy

begeert ghehad, naer hem had' staen wachten, ende dat hy met kouffen en schoenen uyt sijnen Lust-hof in't Paradijs sou hebben ghetreden, al of hy van d'een vreught in d'ander sou hebben kunnen trekken; daer het nochtans seker is dat twee hemels te willen hebben, eenen hier, ende eenen hier naermaels, een soo grof, en onbedacht voornemen is, dat het eenen blinden sou kunnen tasten. Den *Patriarch Iacob* sagh dit wel al scheemerden sijn ooghen van ouderdom, doen voor hem stont *Ephraim* aende rechte sijde van *Ioseph*, ende *Manasses* aende slincke; op dat soo de rechte handt op *Manasses*, de slincke op *Ephraim* sou vallen. Maer neen, *Iacob* die cruyste sijn ermen, en leyde sijn rechte handt op die aen sijn slincke sijde stont, en de slincke op die stont aen de rechte. My dunckt het was te segghen, dat, stelt u de werelddt aende rechte sijde in voorspoedt, eer, en wellusten, u hanght wat slyncks ende on-ghelucks boven het hooft; ende veracht sy u, ende stelt sy u op de leeghe, ende slyncke handt, den gheluckighen segghen sal haest op u hooft komen dalen. De droefheydt volghet de blijfchap; ende de blijfchap is achter op de hielen vande droefheydt. Hebt ghy wel oyt ghesien, *Philothea*, twee nachten, twee winters, twee daghen die malckanderen volghden, twee somers achter - een? Alsoo is het oock on-moghelijck datter twee hemels aen malckanderen palen, noch de sonden van den boosen en verdienen altydt te lacchen, noch de deughden vanden rechtveerdighen en verdienen altydt te weenen. Ende dat wilden de Heydenen beduyden, als sy *Iupiter* stelden tusschen twee vaten, d'een ghevuldt met honigh, ende d'ander met gal, ende dat hy anders niet en dede, als d'een en d'ander over de menschen storten; soo nochtans, die eerst de gal hadd' ontfanghen, over dien sou dan honigh reghenen; maer die eerst met honigh was over-sproeydt, die wierde nader-handt met gal over-goten. Altydt honigh ende soetigheydt te hebben dat en wilde *Iupiter* nimmermeer ghehenghen. *Het kan qualijck gheschieden, jae het is on-moghelijck, dat iemandt de tijdelijcke ende eenwighe ghenuchten sal ghenieten; dat hier het lichaem*

ende daer boven de Ziel sal in vreughden leven; dat hy van d'een wellusten treden sal in d'ander wellusten. Godt heeft de saken soo gheschickt, ende besneden, dat niemant noch het quaet op beyde de plaetsen en moet vreesen, noch het goet op beyde de plaetsen en magh hopen. Daer wierde eens van een kindt ghevraeght, oft het liever kiesen sou in den hemel te wesen, oft op d'aerde te blijven; ende andtwoorde, dat het wenschte het hoofd in den hemel om daer suycker te eten, ende de voeten op d'aerde om daer te spelen. O Godt-vreesende *Philothea*, seght liever met *Paulus*: *Als ick was* Cor. 1.
een kindt, ick sprack ghelijck een kindt, ick oordeelde ghelijck een c. 13.
kindt, ick wenschte ghelijck een kindt; maer nu ick grooter ben ghe-
worden, hebb' ick alle mijne kindtsche begheerten laten varen. En
 voorwaer wy en kunnen twee hemels seffens niet besitten, noch den eenen naer den anderen niet ghenieten. En dat was den grouwelijcken donder-flagh, die daer scheurde, ende ruyschte over het ramp-saligh hoofd vanden Rijcken Vreck: *Zijt ghedachtigh soon, dat ghy't wel ghehadt hebt in u leven,* Luc. 16.
ende Lazarus quaedt; maer nu wordt hy verblijdt, als ghy wordt ghepijnicht. De onghestadighe kans moet voor een-ieder eens keeren, ende naer het blijdste leven volght het droevighste sterven. Was dit niet 't ghene de consciencie van *Marten Luther* soo dede krevelen, oft hy al-reeds op heete kolen hadde gheseten? kloppende somwijlen op sijnen buyck, als hy die met spijs ende dranck hadde ghevult; *Merten, Merten, seyde hy, nu gaet het wel, maer hoe sal't daer naer afloopen met u, ende met uwen buyck, Merten? Ioannes sal't* Apoc. 18
ons segghen: Soo veel als hy gheweest is in wellusten, soo veel tor-
menten doet hem aen, ende pijnen. Ghelijck de Tyrannen som-
 mighe met honigh deden bestrijcken, ende honghen in een yfere kevie uyt eenen toren in't braeden vande Sonn', om vande bien en wespen bestreelt te worden; ende hoese vetter besmeirt waren, hoe-se oock dapperder ende vinnigher aenghetast wierden; alsoo oock die hier leeft in wellusten en ghenuchtē, hoe hy in de selve dieper steeckt, hoe hy oock meer-

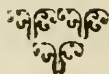
der voedsel vergadert voor sijn tormenten. Ick seggh' dan
tot dierghelijcke, *ô Philothea*:

GAet vry dienaers vande wereldt,
Stijf van goudt, en dicht beperelt,
Soeckt hier over al in rust,
En wat dat het herte lust:
Al u vreught hanght in twee schalen,
Klimt-se hier, daer sal-se dalen;
Hier in pijn, daer in gheluck;
Hier in vreught, en daer in druck.
Siet den Rijcken Vreck eens blaken,
Die hier gingh in't root schaerlaken,
Die sat midden in het spel,
Die light midden in de hel.
Hoort hem in de vlam eens kermen,
Dat hem Abr'am sou ontfermen,
'Tis, eylaes! het is te spaey,
Daer en is nu gheen ghenaeey.
Maer als Lazarus gaet scheyden,
Siet waer d'Enghels hem gheleyden;
Siet die hier van sweiren stinckt,
Hoe hy daer van glorie blinckt.
Daer, daer Abraham doen ruste,
In de salighe wellusten,
Daer-men siet een hof-prieel
Toe-gevlochten van Caneel:
Daer de klare silv're beken,
Vyt Cristal de rocche leken,

Daer-men heel palleyfen bouwt
 Van het alder-fijnste gout:
 Daer gheen straffe Noorde winden,
 Noch gheen buyen zijn te vinden;
 Daer gheen heete Sonen brandt
 Midden op het dorre landt;
 Maer daer altydt staen en bloosen
 Op de baghen soete roosen,
 Daer de witte Lelie bloeydt,
 Daer den lieven Balssem vloeydt;
 Rijcken Vreck daer rust den Armen,
 Die ghy voor u deur saeght kermen,
 Daer sit hy in overvloedt,
 Als ghy hier soo bidden moet.
 Veeldigh mensch, wilt hier uyt leeren,
 Dat de werelt speelt verkeeren.
 Vat ghy wel wat dat ick meen?
 Siet het in den dobbel-steen.
 Gaet de Six haer boven setten,
 VVilt dan eens beneden letten;
 Siet daer eens den teerlingh-steen,
 Ghy vindt daer een Aes alleen.
 Maer is't dat de Six leet onder,
 Boven is het Aes be-sonder:
 Smijt hem op, en smijt hem neer,
 Dit verschil blijft in den keer.

*Hoort dees les dan, aerdsche Heeren,
 Godt sal uwen teerlingh keeren;
 Godt verkleynt hem naer sijn doot,
 Die was in sijn leven groot.
 Die hier hunnen hemel kiezen,
 Sullen hem hier naer verliesen;
 S'eten 't witten-broot hier veur,
 Soo gaet hunnen hemel deur.*

De kanse dan vanden *Rijcken Vreck* die is ghekeert, *Godt-
 vruchtighe Philothea*, en aen die sijn goedt erven, sal hy soo
 haest zijn uyt der herten, als uyt de ooghen. Van nu af en
 isser niet eenen soo danckbaer, of soo beleeft, die hem eenen
 Serck op sijn Graf sou laten snijden. Op dat nochtans sulcke
 ghedenckweerdighe waerschouwinghe van den tijdt niet en
 worde op-geten, soo sal ick tot eeuwighe ghedachtenisse,
 stellen dese luttel woorden:

GRAF-DICHT
VAN DEN
RIICKEN VRECK.

STAET

DIE HIER VOORBY-GAET,
EN OP HET KERCK-HOF
DAER VERANDEREN IN HET SELFSTE STOF

DE LYCKEN

VAN ARMEN EN RYCKEN:

LEERT

HOE DE KANSE KEERT.

*Hier onder leet den Rijcken Vreck,
Die brandt in solfer en in peck;
Hy leefde hier in weelden groot,
Daer moet hy steruen sonder doot.
Siet hoe de weeld' in spijs en dranck.
Is oorsprongh vanden hellen ganck.*

Het

Het quaedt exempel vande Ouders,
Mede-ghesellen.&c.is de Ionckheyt schadelijck.

Voor-ghestaen, voor-ghedaen,
Naer-ghedaen.

Ick print hier boecken heel den dagh,
 En druck wat dat ick drucken magh,
 En heb mijn letters recht ghestelt,
 En al de woorden wel ghespelt,
 Soo datter 't minste niet en schort :
 Want waert te lanck, of waert te kort,
 Dees fouten sou ick nader-handt
 Oock vinden op 't papier gheplant ;
 Soo dat ick grooten ernst behoef,
 Op dat ick heb een suyper Proef.
 Een suyper Proef daer hanghet aen :
 Want anders moetet qualijck gaen.
 Al waer 't papier noch eens soo schoon,
 Al had' den Setter dobbel loon,
 Al had' ick knechten noch soo sterck,
 En Calepinus by de werck,
 Ontbrekter iet in 't Principael,
 Soo is 't bedorven al te-mael.
 Dat sou-men voelen met den tast :
 'T is wonder hoe een foutje wast.
 Maer dit en is hier niet alleen,
 Het is de Ouders oock ghemeen,
 En 't Quaedt-gheselschap al soo kloeck ;
 Dees drucken oock al eenen boeck :
 Dees drucken in de teere jeught
 Een leeringh', die niet veel en deught.
 Exempels wat en kondy niet !

Ghelijck-men in de wereldt fiet :
 Daer komt een slecht onnoosel kindt,
 Dat nergbens in gheen been en vindt,
 Dat vat terstondt een Boefken aen,
 En seyt hem : Laet ons t' samen gaen.
 En leydt den Soetaert hier en daer,
 En leydt hem ick en weet niet waer :
 Men kaert , en dobbelt even seer :
 Men drinckt , en klinckt van boven neer.
 Hy siet daer alle boeverij ,
 Hy leert daer alle schelmerij ,
 Daer wordt het geldt hem af-ghevist ,
 Hy is een Boefken eer hy't wist.
 En daer maer eerst was eenen Guyt ,
 Daer komter nu een paerken uyt :
 De boosheydt die is haest gheleert ,
 Voor die met boeven wat verkeert ;
 Want selden keerde sonder vleck
 Die was gheweest ontrent het peck.
 O Kinders ! siet wel wat ghy doet !
 Al wat-men leert en is niet goet :
 Besonder kinders vande straet
 En leeren anders niet als quaedt.
 En ghy, ô Ouders ! watje doet ,
 En schent doch gheen onnoosel bloedt ;
 Maer viert de Ionckheydt waerje meught ,
 En print haer in oprechte deught.

En datter in u niet en zy

Tot hinder vande Druckerij.

Dus Vader corrigeert u Proef,

Of Hansjen wordt oock eenen Boef.

A E N - S P R A E C K.

EEn Romeynsche Matrone Cornelia, ghevraecht zijnde van een Valer. Max. lib. 4. c. 4. treffelijcke Dame die by haer ghelogeert was, dat-se hare kostelijcke juweelen, ende ghesteenten eens wilde toonen; heeft op staende voedt hare kinderzens, die wel ghemaniert waren, in het Salet gheroepen, ende gheseydt: Dit zijn mijn kostelijcke ghesteenten die het meest blincken, ende mijn thresooren die ick 't grootste achte. My dunckt voorwaer, *welghemanierde Philothea*, dat u Ouders de selve saken oock soo ghevat, ende bearbeydt hebben. Want ick moet bekennen dat ick my dickwils verblijde, ende menighmael verheughe, als ick bemerck ende aenschouwe de goede manieren, met de welke dat ick u begaeft vinde. Ghy toont niet alleen door u aensicht, daer-men het wesen der Ouderen in kan lesen, maer vele meer door uwe opvoedinghe, dat ghy niet alleen van treffelijcke, maer oock van sorghvuldighe Ouders geboren zijt, die u van uwe jonckheydt af op sulcke plaetsen bestelt hebben daer ghy met de deught oock samen goede manieren hebt kunnen leeren. Ick wensche dat alle d'Ouders met dierghelijcke neerstigheydt wierden aenghedreven, ende hnune kinderen tot goede opvoedinghe, soo door andere, als door heneyghen-selven voorderden, ende aen-leyden. Tot dien eynde sal ick hier aenwijfen wat dese groene jaren meest kan hinderen en beschadighen, ende namentlijck hier by brenghen, hoe dat *Quaedt-gheselschap*, ondeughende *Memmen*, ongheschaefde Ouders hunne quade manieren ende ghewoonten de kinderen als in-prenten, en in-drukken; dat een groot achterdencen aen alle Ouders moet gheven.

De Historien melden, *Lieffste Philothea*, dat *Keyfer Carel den V.* uyt dry PPP datelijck kende de policie ende goede oft quade regeringhe vande steden. D'eerste P was *Pulsus*, dat is, of de klock wel sloegh. De tweede P, *Porta*, dat is, of de poorten op haren tijdt open en toeginghen. De derde P, *Pueri*, dat is, of de jongheydt wel onderwesen wierde. Dat *Sijne Keyserlijcke Majesteijt* in dese onse eeuwe leefde, ick laet my voorstaen dat hy sich eenighsins vande onderwijsinghe der jongheydt soude beloven, want soo veel scholen, ende Vniversiteyten zijnder ghesticht, dat by ghebreck van dien de jongheydt niet en moet onghecoeffent ende ongheleert blijven. Godt zy gheloof, daer zijn Meesters die de saeck ter herten nemen, om gheleertheydt, en principalijck goede manieren in te planten. Doch om dieswil dat dese oogh niet altijd over haer en kan waecken, ende tusschen dien tijdt ander mede-ghesellen hen weder af-leyden, soo bevinden wy dat het ingheworpen goet saet dickwils verdruckt wordt, ende vruchteloos gaet ster-ven. Seker het *Quaedt-gheselschap* is een onkruyt, dat nimmermeer en vergaet, maer voor de voeten aen-wast, ende sijne rancken uyt-schiet, dat het op korten tijdt eenen reynen hof van eengoedt huysghesin soude doen verwilderen. De jonghe sinnen zijn ghevoeghsaem gelijk het wachs, daer-men alsoo wel een duyveltjen, als een Engeltjen af kan maecken. Daer is dan ten hooghsten aengheleghen, *wel-ghemanierde Philothea*, in wat gheselschap de kinders komen te vallen; want-men siet ghemeynlijck dat-se aen-nemen de ghebreken van hunne speel-ghenooten. Ghelijck de rotheydt het fruyt, ende de schorftheydt de schapen ontsteckt, soo setten de quade seden dapper voort onder de jonghe lieden. *Die met kreupelen omgaet die leert hincken.* Ende het ghedurigh aen-sien van een manck been heeft in *Alexander den Grooten* veroorsaect dat hy selver niet recht en gingh op sijn koten. En of misschien de ghebreken des lichaems sulcke cracht altijd niet en hadden op onse leden, de ghebreken der siele doen niet te min sulck gheweldt op onse seden. *Ben voorbeeldt van oncuysheydt, ende gierigheydt*

Hieron
epist. ad
Latam.

Senec.
ep. 7.

righeydt doet veel quaedts ; eenen leckeren mondt leerter veel snoepen ; eenen gheldt-suchtighenghebuer verweckt onse begheerlijckheys ; eenen boosen mede-ghesel kan de eenvoudighen sijne quade manieren ghenoegh aen-plecken. Godt gave dat dierghelijcke ghebreken veel Ouders in het beghinsel af-weirden ! sy en zijn in het eynde, ghelijck eene diepe schaers, niet uyt te wetten. Men can wel sijne oude schoenen verwerpen , maer niet sijne oude manieren: *Prov.* want den jonghelingh en sal niet af-wijcken in sijnen ouderdom vanden wegh die hy in sijne jongheydt heeft bewandelt. *6. 2. 2.* Wat moeyten en dede den Landt-grave van Hessen niet , om een kindt , dat onder wolven op-ghevoedt was, ende croop als de wolven, gingh ter jaght met de wolven ; om dat kindt , seggh' ick , sijne wolfsche ende wilde manieren af te wennen ? Hy heeft hem sijne handen doen spalcken om het cruypen te beletten ; ende noch brack het dickwils de koorden , en viel al weder op sijne pootten ; soo dat het waerachtigh is dat in teere sinnen opvoedinghe natuer kan verwinnen. *Cauff. t. 1. l. 1. scit. 8.*

Seght my met wie dat ghy verkeert,
Soo hebb' ick uwen aerdt gheleert.

Van waer meynen wy dat het komt dat menigh deughdelijcken mans kindt sy-selven soo verloopt, dat het aen een galghe waeyt, oft op een radt gheslinghert wordt ? Oorsaeck van alle quaedt is het quaedt Gheselschap. Ghelijck in eene besmette plaetse de locht die men her-aessende binnen haelt, d'edelfte ende teerste deelen af-teirt, ende doet verrotten ; soo laden wy in het quaedt Gheselschap veel schadelijcke aessemen die ons nader-handt een droef eynde doen besuieren. Dat vreesde eenen goeden Vader, ende socht alle middelen om sijnen soon van het quaedt Gheselschap af te trecken : maer te vergheefs. Op eenen avondt dan hem straffelijck berispende, seyde hem : Soon, men seght : Wijst my eenen loghenaer , ick wijs u eenen dief : ende wijst my eenen dief, ick wijs u een galghe. Waer op den soon onbeleeft sprekende, heeft den Vader de lampe ghenomen ende die den soon naer het hooft ghesmeten : ende siet, ô wonderbare ghehengenisse!

se! d'olie wierde soo ghespreydt ende ghedreven, datter eene galghe op de muer uytghedruckt wierde, met eenen dief die daer aen scheen te hanghen; welck een voor-boyeken is gheweeft: want hy naeder-handt met sijn quaedt Gheselschap is ghehanghen.

Ende dit, aengaende het eerste deel, nopende het quaedt *Gheselschap*. Het tweede schijnt in het eerste aensien weynigh te belanghen, even-wel soo seggh' ick, ende voor ghewis, datter veel aengheleghen is, of de *Voedsters* niet alleen met lichamelijcke onghesondtheydt, maer veel meer met ghebreken der siele, ende met quade gheneghentheden besmet zijn: want het is buyten alle twijffel dat de jonghe kinderen de selve met het melck indrincken. Hier op, gheloofick, hebben ghesien sommighe overtreffelijcke Moeders, namentlijk de Huysvrouwe van *Cato*, die ervaren zijnde inde opvoedinghe, hebben oock de kinderen van hare ghebuerte willen suyghen, om haer eyghen kinderen te verskeren van een gheselschap, dat gheenen quaden aerdt, ende manieren uyt een lichtveerdighe *Memme*, oft boose Moeder soude inghenomen hebben. Het sogh, ende het melck deelt sijnen aerdt alsoo sterck mede als het bloedt selver. Dat een lammeken, moederloos zijnde, naeder-handt een geyte komt te suyghen, de wol sal allenskens uyt-vallen, ende daer sal rouw hayr inde plaetse komen uyt te schieten. Iae is niet gheschiedt dat een treffelijck man sich sommighe uren des daeghs moest vertrecken, ende in sijn kamer op-sluytten, om daer tusschen vier mueren te huppelen en te springhen ghelijck de geyten doen, ende dat alleen ter oorsake dat hy met geyten melck opgevoedt was, ende hadd' alsoo den wilden aerdt met eenen inghesoghen. Waer het van noode, ick soud' hier noch kunnen by-brengen d'opvoedinghe van *Caligula*, die, om dieswille dat hy borsten ghesoghen hadde met bloedt bestreken, als hy groot was, vermaeck nam in bloedighe sweerden af te lecken. De sake gaet al te vast, dat een boose *Memme* het suyghelingh nae haer doet aerden; ende men heeft in *Tiberius Caesar*, die-se spot-wijs noemen

den *Biberius*, gheen ander oorfaeck van dronckenschap kunnen vinden, als dat zijn *Memme* te seer tot den dranck gheneghen was. Dit besluyt' ick met eene gheschiedenisse van *Vranckrijck*, daer wy noch een ander onghemack nopende dese opvoedinghe fullen uyt trecken. Eenen *Raedts-heer* van *Parijs* had zijn jonck dochterken bestet by de vrouwe van sijnen pachter om op-ghevoedt te worden. Het kindt wordt buyten verongheluckt, ende valt in't vyer, verbrandt sich tot groote mismaecktheydt. De Boerinne, vreesende groot onghemack ende de gramfchap vanden *Raedts-heer*, stelt haer dochterken, dat van den selven ouderdom, ende seer naer ghelijck van ghedaente was, in de plaetse vande verbrande, wordt daer voor aenghenomen, ende tot *Parijs* gheoeffent in alder-hande konsten en spelen die een Ioffer betaemde, ende ten lesten aen een rijck Edelman ten houwelijck ghegheven. Hier op heeft de Boerinne haer teenemael beswaert gevonden, ende haer bedrogh den *Raedts-heer* te kennen ghegheven, ende alle gheleghentheydt gaen ontdecken. Ick laet u, *Liefste Philothea*, de rest peysen, ende eens overdencken wat droefheydt dir in den Vader, ende wat onlust in den Bruydegom veroorsaecht sal hebben.

Belieft u nu oock in het kort te verstaen, wat de exempelen der Ouderen wercken in de kinderen? Men seght hier van: *Dat het Appeltjen ghemeynlijck booms smaect*, ende dat het Kindt.

Heeft een aertje.

Naer sijn Vaertje.

Soo dat den *H. Chrysofostomus* wenschte, dat de Ouders ghelijck een ghecorrigeerde proeve (soo de Druckers dat heeten) sonder fouten ende ghebreken souden wesen. Anderfins dat de selve de kinders overgheset ende in-ghedruckt worden: ende soo het gaet met *Libri* boecken, soo gaet het met *Liberi* kinderen. Bevindt-men daghelijcks niet datter veel kinderen zijn die meer occasie hebben van leeren vloecken en sweren, als van hunnen *Pater noster* te lesen. Ten is noch soo langh niet gheleden, dat een kindt binnen *Luyck* verloren, ghevraecht zijnde, hoe dat hy,

*P. Mail-
lard de
matrim.* en hoe dat sijne Moeder hiet, voor andtwoordt gaf, dat sijns Moeders naem was *Carognje*, ende den sijnen *Petit dial.* Dit waeren de ghesuyckerde naemen daer-se daghelijcks alle-bey mede begroet wierden, ende die het hadd' onthouden. Doch dat quaede naer-volghinghe alleen bestondt tusschen de palen van woorden, sy waeren altijd minder berispens weerdigh; maer neen: sy nemen aen quade zeden, dronckenschap, tuyfschen, vraeck-ghierigheydt, ende zijn malckanderen soo ghewisse oorfaeck van zielen-verlies, en verdoemenisse, dat het de H. Schrifture houdt voor een mirakel, dat *Core* is verloren ghegaen, ende dat sijne kinderen behouden zijn. Den Vader dan is onder sijn huys-ghesin 't ghene den Admirael onder de vlote: daer dien henen zeylt, 't zy Oost oft West, daer fiet-men dat de reste vande schepen oock henen stieren. Ende reden waerom dat vele kinderen gheene goede haef en bezeylen, is, om dat hunne Ouders selver eene quade streeck houden. Als den Herder vanden rechten wegh af-wijckt, hoe en souden de schapen niet dolen? Dat leerde den Propheet *Elisau* aende Borgerij van *Iericho*, als sy klaeghden over d'onghesonde wateren die door de Stadt liepen: hy dede hen sout langhen, ende is daer mede ghegaen buyten de stad daer den spronck was, ende heeft 't selve in de fonteyne ghestort, waer door de wateren, die daer voortaan uyt-vloeyden, ghebetert zijn. Als vader ende moeder wat sout ghebruycken, hunne onghesonde lusten temperen, ende hunne wilde manieren wat besnijden, dan sullen de kinderen, die van hen voort-komen, lichtelijck verfoet ende verbeteret worden, ende soo langh als d'Ouders daer niet toe en komen, soo sullen alle onderwijssinghen, vermaninghen, jae oock alle castijdinghen vruchteloos wesen. Wat seyden de *Ionghe Crestjens*, als sy van hunnen vader berispt wierden over den slimmen gangh? Sy wisten al stil-swijghens hem deur den neus te vrijven, dat hy met het selfste sop over-goten was. Leest de versieringhe t' samen met d'aenwijssinghe op onse manieren:

D En Crest die sat op strandt , en sagh sijn jonghskens kruypen ,
 En sagh haer slimmen gangh , en sagh haer vremde sluypen ;
 Hy sey : Hoe gaede soo ? wel kinders dit gaet slecht ;
 Niet een van al-te-mael , niet een en gaeter recht :

'T waer schande dat-men't sagh , soo leelijck gaen de pooten ;
 Gh'en weet niet waer ghy gaet , ghy sout wel iemandt stooten .

Foey ! dat en magh niet zyn , dat is een vuyl manier .

Sa fraeykens , gaet eens recht , of packt u stracks van hier .

Sy seyden al-te-mael , en met gheuwisse reden :

Lief Vaerken gaet eens voor , thoont hoe wy moeten treden .

Den ouden Gast die kroop , en op sijn alder-best ,

En als-men't wel besagh , 't was ergher als de rest .

Is't dat ghy my nu vraeght , wat dit al is te segghen ,

Ick neem' de vryheydt aen , ick wil't u uyt gaen legghen .

Ghy Vader zyt den Crest , dat konje wel verstaen ,

Het jonghskens is het kindt , dat ghy leert qualijck gaen .

Hoe dick en hoort-men niet de Ouders sich beklaghen ,

Dat naer hun straf verbodt de kinders niet en vraghen ?

De moeder roept en tiert , den vader buyschter op ,

En niet-te-min den soon blijft eenen harden kop :

De woorden zyn voor niet , de slaghen gaen verloren .

Wat kan u soontje min ? ghy doet het hem te voren .

Den Vader vol en sat die wilt de Moeder slaen ,

En Claesken in den hoeck die siet het speltjen aen .

Wat doet hy 's ander-daeghs ? hy wilt de jonghers smijten ,

En krijght daer een blauw ooggh , en komt by moeder krijten .

Den Vader swijght al stil, en springht van sijn ghetouw,
 En valt den jonghen aen, en gheeft hem noch een krouw.
 Een ander vloect, en sweirt door duyvel, doot, en aerde,
 En waer langh wegh ghevoert, 't en waer hem Godt bewaerde,
 En spreeckt soo onbeschoft in't midden vande stract,
 Dat ieder-een die 't hoort, sijn hayr te berghe staet.

Dan vraeght-men sijnen soon: Waer hebby leeren vloecten?

Den meester, lieven vriendt, en is niet verr' te soecken:

Ghy hebbet hem gheleerd, ghy zijt den rechten man;
 En vraeghde ghy dan noch van waer hy vloecten kan?

Men ticktackt heel den dagh, men doet niet als verkeeren,
 En meent ghy dat u kindt den school-boeck dan sal leeren?

Als ghy speelt met de kaert, en roept: Sa lustigh troef.

Baent ghy dan niet den wegh voor eenen kleynen boef?

Soo ras als sy u sien met heele potten drincken,

Soo halen sy den kroes om oock daer in te schincken,

En seeveren daer in, en ninnen heel den dagh,

En Vader en het kindt die drincken een ghelagh.

Wat sou den Vader doen? sou hy den jonghen smijten?

Dan moght den swerten pot den ketel wel verwijten.

Het is al Cresten werck, het wordt hen voor-gbedaen;

Den jonghen siet den ganck, en sockelt achter aen.

Het voor-doen leert soo veel; want soo de oude songhen,

Dit siet-men alle daegh, soo pijpen oock de jonghen;

En soo de Moeder is, soo vindt sy oock haer kindt,

Ghelyck-men van grof vlas noyt sijnen draet en spint.

Dat ghy van een begheert, leert hen dat eerst met wercken:

Wilt ghy dat't schapen zijn, en leeft niet als een vercken.

Ghy wetet selver wel, en sieghet in u huys,

Al wat van katten komt, is happigh naer de muys.

De Kinders dan, *Lieve Philothea*, zijn als jonghe Creften, enghelijck als de Aepen die alle dinghen naer-boetsen, ende ghemeynelijck treden inde voet-stappen van die hen voor-gaen, ende aen-leyden.

De Schoonheydt is ver-
ganckelijck.

*Het verdwijnt,
Soo't schijnt.*

Komt

K Omt Ioffers, *siet dat kinder-spel,*
En hebje tijdt, besiet het wel,
En leert eens uyt mijn ongheval,
Het ghene dat u dienen sal.
Ick blies hier met een pijp; en op
Dees bobbels uyt het seepe-sop,
Een ieder sey: Hoe moye is dat?
En is dit maer een druppel nat?
'T heeft sijnen luyster hier en daer,
Al oft eenen kleynen hemel waer.
Maer 't ghene dat my dapper spijt,
Een oogbenblick, ick bense quijt;
Sy schynen wat; en gaen te niet;
Daer vlieght het speeltjen, soo ghy siet,
Daer vlieght dat moye en lustigh dingh,
VVaer aen ick al mijn sinnen hingh.
En als ghy desen handel kijckt;
Besiet dan eens waer 't u ghelijckt:
Lief Kindt, ghy zijt van alle-gaer
De alder-schoonste, dat is klaer:
Maer weet dat dit oock soo vergaet,
En dat de Schoonheydt niet en staet.
Als ghy dan siet u schoon couleur,
En komt u somtijdts niet eens veur:
Y! waer op draegh' ick mijnen roem?
VWat is het anders als een bloem?
En waer toe dan soo hooghen moet,
Al of het waer een eeuwiggh goet?

En waer toe al dees kremerij?
 En desen spiegel aen de sij?
 En braseletten aen mijn handt?
 En stricken schier aen alle kant?
 En nu het voor-hoofst eens ghegomt?
 En dan de wijn-brauw weer ghekromt?
 En bey mijn wanghen gheblancket?
 En altydt aen het nacht-packet?
 En altydt isser wat te doen,
 En alle dagh' een nieuw faitsoen.
 Dan kraghen à l' Ægyptieen;
 En als dit weder is ghemeen,
 Dan kompter wat à la Croaet.
 Besiet eens hoe de werelst gaet.
 En waer toe al dit poppen-goet?
 Voor't lichaem dat haest rotten moet?
 Ick sie hoe dat den snellen tijt
 Allenghskens door de jaeren byt;
 Die soetste stemm', het schoonste hayr
 Die worden al den tijt ghewaer.

O Schoonheydt, dat ghy dit verstant,
 En waer u jeught op staet ghegront,
 Het sou met u al anders gaen;
 Ick sweer' u, ghy soudt vaster-staen,
 En steunen op u schoonheydt niet,
 Want sy is brooser als een riet.
 Sy is, mijn alder-liefste Kindt,
 Een bobbel op ghejaeght met windt,

Die maer een oogheblick en schijnt,
En op een oogheblick verdwijnt.

A E N - S P R A E C K.

GHelijckerwijs dat het my niet gheorloft en is, *Philothea*, door opghesochte pluymstrijckerije iemandt de ooren soo werm te maken, dat hy sy. selven door een groot behaghen kome te kittelen; soo en is het my oock niet verboden. de volmaecktheden van iemandt binnen de palen der waerheydt te beschrijven, ende te verheffen, principalijck als ick versckert ben dat daer gheen verydelinghe ofte opgheblasentheydt door inghevoert en sal worden. Ick segghe dan, *Alderlieffste Philothea*, tot uwen grooten lof, ende tot mijn welghevallen, dat ick my verblijde als ick overpeyse de schoonheydt daer u Godt mede heeft ghelieven te begaven, ende dat ghy daer soo in uyt-steckt, datter weynigh met u zijn te vergelijcken; dies te meer om dat Godt ghemeynlijck in schoone lichamen plachte schoone sielen te laten woonen; soo dat dit uytwendigh my dient tot verskeringhe van het inwendigh. Niet dat ick hier door wil besluyten al offer in een minder volmaeckt lichaem niet oock goede ende schoone sielen en woonden: daer toe en dient dit niet gheseydt, want ick weet dat de *Arcke*, die van buyten soo slecht in d'ooghe was, het *Manna*, en de *Vet Moysis* in haer was besluytende; ende in de schoon vercierde tempels van *AEgypten* en was niet te vinden dan ratten, en muysen. Iae de grootste ende kostelijckste schatten staen dickwils begraven in aerde potten. Ick wil dan maer alleen segghen, sonder achterdeel van andere, dat de inwendighe ende uytwendighe schoonheydt malckanderen ghemeynlijck ontmoeten, ende omhelsen; ende dat. se alle beyd' in u op eenen volmaeckten graet te vinden zijn. Desen uwen besonderen lof, *Alder-lieffste Philothea*, kan ick noch wel eenen roon hooger stellen. Ick kan segghen met *Aristoteles*, dat alle schoonheydt, ende dies. volghens d'uwe, is wel-sprekender,

ende krachtigher dan alle brieven van recommandatien. *Plato* leerde dat sy was een *Prinsdom* ghestelt door de *Nature* selver. Eenen anderen was van ghevoelen, dat sy hadd' een *Koninghrijck* sonder wapens, een heerschappije sonder *Lijf-gardes*. Ende wie en weet niet dat de schoonste eertijds tot den thron plachten verkosen te worden? De stercke ende vrome helden en waren doen maer hunne dienaers, ende ministers. Dan waerom dit wijt verhael van hunne uytinementheydt? Al de werelt weet genoegh op den dagh van heden, veel ghevoelen't oock, dat de *Schoonheydt* noch teghenwoordigh regneert al is't dat sy gheenen *Schepter*, noch kroon en draeght; jae daer andere *Koninghen* ende *Keylers* gagie moeten gheven aen die hen dienen, de *Schoonheydt* wordt allen dienst aengheboden sonder hare kosten. Dese dan ende dierghelijcke, *Alderlieffste Philothea*, zijn de waerachtighe registers die-men tot lof *vande Schoonheydt* magh trecken, ende in allen ooren laten klincken. Ende ick en twijffel niet oft daer en zijnder al veel die u dickwils hier mede soecken naer den mondt te fluyten. Doch op dat u schipken door dierghelijcke winden van vleydinghe, die in u seyltjens worden ghedreven, niet en gae te gronde, soo sal ick u een ghewisse waerschouwinghe hier instorten, die u voor ballast sal kunnen dienen.

Ick segghe dan, dat allen het ghene dat ick in u prijse, ende dat andere in u soo verheffen, dat dat al te-mael is broos, verganckelijck, onstandtvastigh, dat door den tijdt wordt versleten, door de siekten, door poxkens, &c. op vier-en-twintigh uren wordt benomen, of seker tot den grondt toe gheschonden. *Heden roodt, morggen doodt*. De bloufende appeltjens zijn't die het eerst vallen. Al waert ghy een *Helena*, al waert ghy uytnemender ende aenghenamer voor het ghesicht als een pauw, al waert ghy soeter van stemm' als eenē *Nachtegael*, hoe langh sal't duren? *Schoon hayr en fracy singhen, zijn al verganckelijcke dinghen*. Daer was in *Spaignien* eenen esel-drijver die naer de merckt ghingh; desen hadde gheladen twee hotten: eenen van sijn vrienden ontmoedte hem in het gheberghre: desen vraeght hem, wat hy naer de stadt voerde: hy andtwoordt: *Niet*

met allen. Hy vraeght het hem anderwerf: hy andtwoordt als voren, dat hy *niet met allen* en had gheladen. Waer op zijnen vriendt andtwoorde: Ghy en plaght noyt sonder vracht naer de stadt te komen; overfulcks laet my doch weten wat koopmanschap dat ghy hebt in u korven. Ghepraemt zijnde, andtwoordt hy met dese woorden: *VWant hy komt te vallen, soo ist niet met allen.* Nota, hy had in beyde de korven ghelaesen, ende den wegh was forghelijck: had den Esel ghevallen, de stucken vande ghelaesen en konsten gheensins meer dienstigh wesen. Siet ghy wel waer dat ick hier mede henen wil? *Alder-schoonste Philothea*, alle *Schoonheydt* is broos als glas, jae glas kan langen tijdt bewaert worden, ende daer zijnder nu gheblaesen die naer vijftigh jaeren even schoon sullen wesen, en naer vijftigh jaren, *Philothea*, waer sal men uwen glans dan moeten soecken? Doch wat seghick van vijftigh jaren? het kan op soo korten tijdt veranderen, ende men sieter onder de ghehoude soo veel, die weynigh jaeren haeren eersten luyster behouden: welcke broosheydt ende verganckelijckheydt menighmael groote onghenucht, somtijdts af-ghekeertheydt in den houwelijcken staet pleeght te veroorsaecken principalijck als men den selven heeft aen-ghevanghen door gheen ander op-sicht als door de *Schoonheydt*, ende een fraeye troonje; het welck soo het komt te saljeren, soo moet de liefste oock noodtsakeelijck versflouwen. Men seghet ghemeynelijck als iemandt een *Slecht-hoofst* neemt om hare middelen:

*Die eenen Sot
Trouwet om sijn kot,
Verliest het kot,
En houdt den Sot.*

Ick seggh' in teghendeel:

*En die een Vijf
Trouwet om het lijf,
Verliest het lijf,
En houdt het wijf.*

Ick moet hier by-voeghen, *Alder-schoonste Philothea*, een gheschiedenisse, daer ick u den voor-ghemelden onlust mede sal bevestighen. Een fris Edelman *Raymundus*, gheboren in het Eylandt *Majorca*, was door het minnen soo inghenomen, dat hy sommighe stucken aenvonck, die niet weynigh en strekten tot na-deel ende vercleyninghe van sijn reputatie. Een Iouffrouwe wasser, niet alleen om haere schoonigheydt, maer veel meer aensienelijck om haere eerbaerheydt: op dese is de liefde van *Raymundus* soo sterck ghevallen, dat hy sich noch door de vreesse Godts, noch door de op-spraeck vanden Edeldom en kost bedwinghen. Op eenen tijdt rijdende door de stadt, soo hy haer van verre siet inde Kerck gaen, gheeft hy sijn peerdt de spoor, ende komt haer met vollen galop in de Kerck naerghereden. De Iouffrouwe, ghelijck sy de eer ter herten hadd', wierdt van beschaemtheydt roodt tot achter haer ooren, ende resolveerden op staende voet, als haer de vluchte niet en baette, door een seldsame manier den brandt van dese min te bluffschen. Op eenen sekeren tijdt dan, doet sy desen Edelman bidden dat hy haer de eere sou willen doen van haer eenste komen besoecken: *Raymundus*, die om dierghelijck gheluck langhen tijdt ghewenscht hadde, komt dese Iouffrouw groeten ende sijnen dienst presenteren. Naer de maeltijdt leydt sy hem in een glorietteken, ende vraeght hem af de oorsaek van sijn liefde. Hy antwoordt dat het is haere uyt-nemende *Schoonheydt* waer door dat hy soo ghewondt is, dat hy sonder haeren troost sal moeten sterven. Hier op treckt sy open haeren boesem, ende thoont haere borst die van eenen af-grijselijcken kancker was op-gheten: voeghende daer by dese woorden: *Siet wat dat ghy al mindt, en waer naer dat de menschen loopen. Hebt ghy een edel hert om te minnen, soo stiert uwe liefde naer Godt, wiens schoonigheyt nimmermeer en sal verminderen.* Dese weynighe woorden ghesproken uyt eene ghekanckerde borste hebben *Raymundum* soo diep in het hert ghesneden, dat hy de wereldt heeft verlaeten, ende is gheweest een vande heylighste personagien van sijne eeuwe. Wat dunckt u hier van, *ô Philothea*? Ick wenschte wel dat dit alle Ionckerkens, die de Iouffrou-

wen niet inde Kerck te peerde naer rijden, maer daghelijcks gheleerst ende ghespoort te voet naer loopen, dat die eens rispelijck overdochten dat het niet al goudt en is dat sy sien blincken. Soo dat ons wel den *VVijfeman* waerschouwt, *Bedrieghelijck is de liefelijckheydt, ende ydel is de schoonheydt, een vrouwe die Godt vreesst sal ghepresen worden.* Welcke spreucke my dunckt teenemael te passen op *Ioanna* Princeesse van *Portugael*, de welke hadde eene verheven ende Koninghlijcke siele, maer die oock verghefelschapt was met een lichaem soo uytnemende in schoonheydt ende volmaecktheydt dat de treffelijckste Schilders vande naeburighe Koninghen naer *Portugael* afgheveerdicht, om haer uyt te beelden, op eet verclaert hebben, dat de schoone sine hare konst te boven gingh, ende dat het principael de aerdighe Princeesse op den doeck in verre niet en kost treffen. *Ludovicus* den XI. Coningh van *Vranckrijk*, siende haer schilderije, is op sijn knien ghevallen, en heeft Godt bedanckt, dat hy soo schoone schepfel ghemaect hadde; ende om dieswille dat de ghene die schoon gheboren wort, half ghetrouwt ter werelt komt, soo wierde sy van alle de Vorsten versocht ten houwelijck, maer heeft de schoonheydt door beloften van suyverheydt aen Godt den Coningh der Coninghen op-ghedraghen. Ende is bemerckens weerdigh, dat als haer lichaem voor-by haren hof naer het graf uytghedraghen wierde, de bladeren van citroenen, ende granaten afgherefen, ende dorre gheworden zijn, niet alleen om haer ghenegen te toonen van op sulck een graf te willen ghestroyt worden, maer of sy hadden willen te kennen gheven, dat de schoonheydt met haer haest *Feuillomort* wordt, ende gheenentandt in hare groene jeughdigheydt en kan behouden. *Och wat is de schoonheydt vanden mensch? niet.* Seydt *Ephrem*, *Wat is den mensch? affschen en stof.* *Wat is den mensch? eenen droom.* *Wat is den mensch? eene schaduwe.* *Siet, hy is voor-by-ghegaen: siet, hy is ghepasseert: siet, hy is wegh: siet, hy leet daer: siet, hy is ghestorven ende begraven.* Overpeyst dit met de Bruydt die den Bruydegom seer prijst, om dat sy is ghelijck een koet-peerdt, dat met gevlochte maenen, ende eenen ghebooghden hals, ghedurigh siet naer sijn

Prov.
c.31.

Cant. 1.

voeten, ende schijnt te letten op de asfchen die over al op-vlieghen, ende komen selver de Iouffrouwen, die inde carosse fiten, bestuyven. Daerwaerts is't dat wy onse ooghen moeten slaen, daer behooren wy ons hooft somtijts te laten hanghen. Soo dan, *Alder-schoonste Philothea*, als ghy staet voor uwen spieghel, peyst dat uwe schoonheydt brooier is als glas; als ghy een wel-rieckende tuyltjen op u borst steeckt, peyst dat ghy sult verslensfen als de bloemen; als ghy u locken poeyert, peyst dat ghy asfchen stroyt op asfchen. O! dat wy eens hadden moghen openen de graven, ende kisten vande aerdighe *Rachel*, vande schoone *Esther*, vande gratieuse *Judith*, van de wel-besneden *Susanna*, wat en souden wy daer al niet ghemist hebben? dat voor-hooft soo blanck als yvoit, de stralende ooghen, de bloufende wanghen, de coraele lippen, de suyvere tanden, den liefelijcken mondt, hoe vol van wormen souden wy die hebben vinden krielen? wat onverdraghelijcken stanck! wat afgrijsselijckheydt souden wy daer hebben ontgraven? wy en souden *Rachel* in *Rachel*; noch *Esther* in *Esther* niet hebben konnen kennen. Dat is het eynde van alle glans ende schoonheydt; soo dat met goede redenen eenen jonghelingh ghelijck eenen *Ab-solon*, sich teenemael weygherigh hiel, ende niet en wilde laten uyt-schilderen ter wijle hy leefde, maer alleen ettelijcke daghen naer sijne begraeffenisie; ende dat noch met bespreck, dat de schilderije voor alle de wereldd soud' ghetoot worden. Twelck alsoo gheschiedde, en was den schoonen *Narcissus* op korten tijdt soo leelijck geworden, met soo veel stancks en wormen overgoten, dat niemandt ontrent het graf en kost gheduren; eyndelijck het beeldt soo het was af-ghemaelt vol van vervaerlijke afgrijsselijckheydt, is tot eeuwighe memorie ende waerschouwinghe inde Kercke op-gehanghen. Maer wat isser in dese materie uytmemender, oft ghedenckweerdigher als de verbaestheydt vanden Edel-dom? namentlijck van den *Vicerey* van *Catalonië Borja*, als wanneer *Isabella* de huysvrouwe vanden victorieusen *Keyser Carel* moest begraven worden? die vande schoonste creature de leelijckste was gheworden, ende op korten tijdt soo verandert, dat niemandt ontrent de

kift en kost gheduren: al-te-mael door de afgriffelijckheydt stonden verflaghen. Soo het u belieft, *Philoshea*, sal ick u in weynigh dichten een' Christelijck bedencken hier op voorhouden. Peyst dat ghy den *Vicerey* selver in persoon hoort spreken:

Houdt Tagus uwen vloedt, en stelpt u gulde sanden,
En schiet gheen rijcken stroom door soo bedruckte landen.

Ghy Segher waerje loopt, gaet met een droef gherucht;

Wat oever dat ghy spoelt, stort daer oock eenen sucht.

Ghy rotsen die hier light, ghy berghen soo verheven,

En wilt gheen blijde jacht aen eenigh weyman gheven,

Maer dat het wildt ghediert met droeve stemmen huylt,

En Echo teghen haer die inde klippen schuylt.

Ghy velden van Guadix, ghy bosschen van Granaden,

En wilt gheen jeughdigh kruyt, noch groene bladers laden:

Houdt uwen silv'ren vloedt Fonteynen van het Rijk,

Of soo ghy loopen wilt, stort tranen al-ghelijck.

Enghy, ô maghtigh Vort, vergeet wat u Laurieren,

Die u Europa schonck, en Tunis toe moest stieren;

Leght af die groote kroon, stroeyt asschen op het hoofd,

Ghy zijt op desen dagh van uwe helst berooft.

Wie sal soo droevigh lijk bestien met drooghe kaecken?

Wie kan in desen rouw' sijn bitter tranen staecken?

Weent Elementen, weent, Locht, Water, Aerde weent,

Wie noch blijft onberoert, die is gheheel versteent.

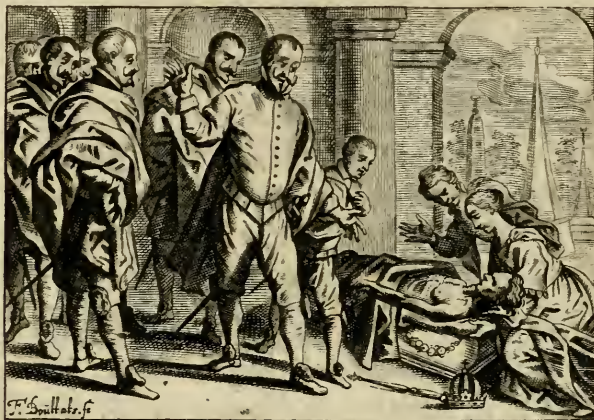
O Doodt, ô felle doodt! komt ghy dan uwe wetten

Oock aen een maghtigh Hof, en aen Palleyfen setten?

En isser niemant dan voor wie u wreedtheydt swicht?

Hebt ghy de kroonen self dan binnen uwen schicht?

Ick meende dat ghy hadt al tweeder-hande pijlen,
 En somtijds yser schoot, en goudt op ander wijlen,
 En dat ghy al-te-met quaemt in het wit sattijn,
 Als moest een groote ziel van hier gheroepen zijn.
 Maer neen, u staelen boogh wilt groot noch kleyn verschoonen,
 'Tzy datse aende ploegh, 'tzy datse zijn op throonen;

Daer is gheen onderscheyt, ghy velt een Keyserin,
 En sleypt haer naer het graf al waeret een Boerin.
 Siet hier dees Isabel, den roem van al die leven,
 Aen wie dat Paris had den appel moeten gheven;
 Siet eens op dees Princers' nu sy light in de kist,
 Ghy hebt hier dat ghy siet, gh'en siet niet dat ghy mist.
 Is dit deschoonste vrouw, die Spaignjen heeft betreden?
 Is dit den rooden mondt? zyn dit haer witte leden?
 Is dit den eersten glans? zyn dit haer handen teer?
 S'en is niet diese was, of ick en bens niet meer.

Sy die voor desen had de lieffelijckste rosen ,

Die met een soete verf op iemandts wanghen bloesen :

Sy die uyt haere oogh maer enckel'straelen schoot ,

Siet eens hoe dat sy is gheschonden vande doot !

'T is al-te-maele wech ! het voor-hoest sonder luyster,

De lippen sonder spraeck , de ooghen in het duyster.

Het aensicht vol van schrick, het lichaem vol van stanck,

Den etter en het vleesch die sijpen door de planck.

Is dit den vasten grondt waer op de ydel Vrouwen

Den wanckelbaren roem van haere schoonheydt bouwen ?

Is dit den eersten steen waer op soo menigh heldt

De lusten van sijn oogh , en al sijn vreughden steldt ?

Siet hier het nietigh vleesch , 't is swacker als de bloemen ,

Hoe jeughdigh dat se staen , wie sal sich der ven roemen ?

Siet op dees Keyserin, op dees schoon Isabel ,

En seght eer't is te laet : Vaert wereldt eeuwich wel.

Wel aen dan mijne ziel, en wilt niet langher dwalen :

Ghy moet u Hof's ghewoel aen dese kiste palen :

Dit is voor u een school, leert ster ven eer ghy sterft ;

Op dat ghy als ghy scheydt, het eeuwich leven erft.

Soo sprack den machtighen Prince ende troeck daer uyt dit profijt, dat hy door de verganckelijcke *Schoonheydt* bekende de ydelheydt van al dat de wereldt aen-prees, ende dat de menschen soo komt vleyen, en bedrieghen. Doet oock soo, bidd'ick, *verstandighe Philothea*, om dat ghy door uwe schoonigheyt niet en komt te verydelen, maer in deughdelijcke wercken u wilt blijven oeffenen. Op dat op u passe 't ghene den *H. Chrystomus* seght : *Dat een wijse ende verstandighe dochter die de schoonheydt voeght met de gods-uruchtigheyt, van soo groote werde is dat sy*

in een balance teghen de gheheel wereltd magh op-gheueghen worden; ende sou miſſchien haere teghen-ſchale noch konnen op-halen.

Ick en ſal hier niet verre buyten ſchreefloopen; is't dat ick in het voor-by gaen met een woordt aen-rake de *Mode*, de eenighe palleerſter vande ghefalleerde *Schoonheydt*. Men ſeght dat de wetenſchap ende letteren gheboren zijn in Italiën; de wapenen in Spaignien; de bekers, croeſen ende meſſen in Duytſch-landt; de proceſſen ende *Mode* in Vranckrijck. Met goede reden wordt den Fransman dan gheſchildert met eenen lap lakens onder d'ermen, ende met eene ſchere inde handt; want altijd wat nieuws; ende ſelden wat goedts. 'T is ongheloeffelijck hoe dat deſe *Mode* op korten tijdt gheheel *Europa* is door-ghevloghen. De *Polackers* ſelver die tot noch toe gheſteken hebben tot den ooren toe in het bondt, en in beiren vellen die gaen nu inde lichſte ſtoffen, al offer gheen en winter of ſneeuw in *Polen* meer en ſou vallen. Doch ick en hoef hier geen buyten-heymsche *Mode* door te halen, wy hebben ſe t'huys niet dan al te veel, ende in onſen eyghen hof valt vry ghenoegh te ſuyveren. 'T is nu ſoo verre ghekomen dat-men ſich ſottelijck in-beeldt al of het kleedt den man koſt maecten, ſoo dat *Geeldorpius*, Recteur vande ſcholen tot Delft, gaende voor-by de ſijde-winckels ſijnen hoedt af dede, om de ſtoffen te eeren al eerder de mans in-ſtaken. Daer en is nu gheen onderſcheydt meer; Haccken paccken pronckt als de beſt; ſoo meynen Moſſchelen dat-ſe viſch zijn als ſy uyt haer ſchelpen gheraken. Maer wat dunckt u van eene Me-vrouwe, die laetſmael noch 50. patakons ghegheven heeft om eenen craegh te doen waſſchen, ſtijven ende ſetten? My dunckt dat ſy en veel met haer, voor dat geldt veel nutter doeck ſouden ghekocht hebben, om hare onbeſchaemde naecktheydt daer mede te bedecken. Deſe *Mode* ſtreckt teenemael tot na-deel vande gheſontheydt, gelijk uyt de Medicijnen betuyght *P. Balingem*, ende is weynigh profijtigh tot hare meyninge; want men trouwter hedens-daeghs niet om het velleken, maer om het gelleken. Ick weet wel dat-men ghemeynlijck ſeght: *Schoon voordoen is half verkocht*. Maer ghelooft my, de deghelijckſte ſtoffen zijn inde

De
l'Ancre
de l'in-
confiãce
lum.

P. Tey-
linghen
in Para-
diſo.
fol. 393.

P. Drex-
tom. 1.
Triſme.
l. 3. c. 5.
ſ. 4.

Triom-
phe de
la Cha-
ſteté.

inde besloten winckels. Ende dit *Open-hertigh* volcksken meent dat alle dinghen wel zijn, als sy een gouden cruycifix op de borsten draghen, dat is, als sy *Christum* tusschen de twee moordenaeren hanghen, ende soo komt-men oock inde Kercken, soo hoort-men het woordt Godts, soo knielt-men aen de tafel des Heeren, soo verdient-men d'Aflaten. Maer wat seggh' ick, verdienen? Godt gheve dat dierghelijcke somtijds niet eerder twee zielen in de helle en brenghen, als dat syer eene uyt het Vaghevyer souden verlossen. Ick weet, een Pafsie-beeldt is goedt als't wel ghebruyckt wordt, ghelijck dede een Iffrouwe die achter haren spieghel hadde doen schilderen *Christum* met de doorne croon, ende soo veel spellen als sy spette de in haer te palleren, soo veel stackfer in't hooft *Christi*; ende haer ten lesten meer inde bewueghelijcke ende bloedighe schilderije spiegelende als in het glas van Venetien, is door de doorens in het herte gheraect, ende heeft haer ydel hooft, met hare tuyten, ende vlechten op een sed'bare maniere voortaan beghinnen te setten. Dese dochter, die haer soo ghespieghelt hadde, die soud'ick al d'ydele Iffrouwen vvel voor eenen spieghel moghen voorstellen, namentlijck aende groote Ydel-tuyt *Clorildis*, die soo versot was op het hayr van hare twee neefkens, dat-se liever sagh het sweert door haeren hals loopen, als de schere over hunne locken. Maer wilt ghy noch meerder sottigheydt hooren? Men heeft ghevonden die nier een hayr op haer hooft en hadden, ende nochtans de Poëten een geldt-vereeringhe ghedaen hebben, om dat sy hare schoone vlechten, ende locken met versen ende dichten hadden ghepresen. Seght dan vry:

*Gregorius
Tironensis.*

*Op't hooft gheheel verrimpelt oudt
Draeght-s een paruyck soo gheel als goudt;
En seght, het is haer eyghen hayr:
Het is ghekocht, is't dan niet waer?*

Wat sal-men doen? het is de *Mode*, ende een - ieghelijck wil, en moet de *Mode* draeghen, al staeter gheschreven (behoudens alle eerbiedinghe aen Godts heyligh woordt) *Non potestis portare modo.*

Wat dient hier noch voorder by ghevoeght, *Lieffte Philo-shea*, als dat ick lichtelijck sou ghelooven dat het met veel vrouwen gaet, ghelijck met de mans-perfoonen: vande welcke *Aristoteles* seght dat onder hen de beste deelinghe ende scheydinghe diër gheschiet, is de uyt-deelinghe der verstanden, want een ieder laet hem voorstaen dat het beste lot op hem is ghevallen. Pafst dit toe de Vrouwen nopende haere schoonheyt, ende ick gheloof dat ghy vat 't ghene dat ick wil segghen. Ende sonder iemandt te noemen, ick weet een seker (niemandt ghenoeft, niemandt gheblameert) die den windt van ydel hehaghen dapper inden hul is gheslaghen.

Die ieder Fier Magritjen biet,
 En was nochtans de schoonste niet;
 Doch sy frifeert, en krolt, en draeyt,
 Soo dat se selden spint oft naeyt.
 Een wyl-bruydt die wil uyt proncken gaen,
 Heeft altijd veel pareerens aen.
 Haer Vader is wel maghtigh rijck,
 En heefter weynigh sijns ghelijck;
 Maer daerder veel zijn aen den dis,
 VVeet dat daer dunne spoelingh is.
 Daer sitse nu ons trotse Dant,
 En is van nu af vanden tant.
 Met oorlof Ioffers vande stadt,
 Ick wensch dat ghy de saeck eens vat;
 En let eens op u pauwen-voet,
 En minder moedt, of meerder goedt.

Ghy pronckt ghelyck een pauwen-steert,
 En't stof is dick wijs weynigh weert ;
 En gaet met anders hayr ; en roemt,
 Misschien van een die is verdoemt :
 Ghy draeght chappijnen aen de voet ,
 En een pluymagie op den hoet ;
 En ghy, en't pluymken datter is,
 Ick twyffel wie het lichsten is.
 Ick bidd' u, eer u naeck verdriet ,
 En stemt doch op de wereldt niet,
 En veel min op u purper-roodt ;
 Want dat is voor de bleecke doodt.
 Hoe aerdigh dat een dochter singht,
 Hoe gheestigh dat een jonghman springht,
 De wereldt die speelt banqueroet ,
 En licht ons al-te-mael de voet.

Den Gierighen spaert, daer een
ander vvel af vaert.

*Hoe wrecker,
Hoe gecker.*

Als Tantalus heel dorstigh sat
 Ten ooren toe in't vluchtigh nat,
 En dat hem terghden aen den mondt
 De appels die hy voor hem vondt;
 Doen is hy tot een Sinne-belt
 Van eenen Vreckaert voor-ghestelt;
 En sooje vat den echten sin,
 Daer steeckt de louter waerheydt in.

Maer even-wel wordt sijnen aert
 Door desen Esel best verklaert,
 Die draeght wat dat hy draghen kan,
 En beeft niet met allen van,
 Als dat-men hem met stocken slaet;
 Soo dat den rug vol wonden staet:
 En sijnen dranck moet water zijn,
 Als d'ander drincken koelen wijn:
 En dijstels eet het magher Dier,
 Als d'ander maken goede chier.

Engaet den Vreck sijn leven langh
 By naer niet al den selfsten gangh?
 Den ouden Focker heeft sijn gelt
 Op alle bancken wyt-ghestelt,
 En heeft Facteurs aen alle kant,
 En wiscels oock in alle Landt,
 En schepen die zijn in de Straet,
 En een dat op Guinea gaet;
 Behalven dat hy by sich houdt
 Noch heele koffers vol van goudt.

En is soo ryck naer ieders gis ,
 Ghelyck het diepste water is ;
 En even wel den ouden Geck ,
 Blyft even vroedt , en even breck .
 De kleeders van sijn eyghen lijf
 Die staen van dobbel lappen stijf .
 Te merckt te gaen is verr' van daer ,
 Dat doet hy qualijck op een jaer ;
 En dan is't noch een pensery ,
 Dat houdt den gast voor leckernij ;
 Sijn ammelaken is een tijk ,
 Is desen Focker niet wel ryck ?

Eylaes ! die soo maer geldt vergaert ,
 En altydt pot , en altydt spaert ,
 En maer het sien daer af en heeft ,
 Dat is den armsten diër leeft .
 Het sien en maeckt den rijckdom niet ,
 Want anders had den blinden niet ;
 Maer het ghebruyck op sijnen tijt :
 Soo heeft-men rijckdom met profijt .
 Daerom soo deert my desen bloet ;
 Want schoon hy windt noch goet op goet ,
 En kist , en kast noch alle daegh ,
 'T is naedeel van sijn eyghen maegh :
 Want als hy af-gbereden is ,
 En mcey' , en mat van leden is ,
 En nutten sou wat spijs , en dranck ,
 Dan vast hy heele daghen lanck .

Of eet hy wat 't is slecht, en schaers,
 Veel ergher als de Bedelaers:
 Daerom is hy, dat sieje wel,
 Een Esel in een menschen vel.

A E N - S P R A E C K.

HEt sal u misschien, *verstandighe Philothea*, als oock dē rijck-
 sinnigen Leser, vremdt voor-komen dat ick u hier eenen
 plompen Esel te berde brenghe, ende dat ick niet en schijn
 t' overpeysen dat ick mer seer beleefde personen handele.
 Dan tot mijne ontchuldighen kan dienen een rechtsinnigh
 en eenvoudigh andtwoordt: dat *ghelijck die eenen Boer wil plaeg-
 ghen, eenen Boer moet mede-brenghen*, soo kan-men dickwils den
 eenen Esel niet beter als door den anderen Esel bejeghenen.
Demosthenes self, wiens vernuftheydt ende scherpsinnigheydt
 verre zijn buyten scheut van onse oordeelen, soo hy inde ver-
 gaederinghe van die van *Athenen* ghewichtighe saken voor-
 hiel, waer op de toe-hoorders weynigh acht namen, heeft hen
 door eenen twist die om eenen Esel op-rees tot aendachtigh-
 heydt soecken aen te drijven. Daer was, sey hy, eenen die
 van sijnen ghebuer-man eenen Esel ghehuert hadde, om den
 selven tot de reyse te ghebruycken. Onder weghen zijnde in
 een vlack veldt ontrent den middagh, wanneer de stralen der
 Sonne het vinnighste plachten te steken, is, die den Esel ghe-
 huert hadde, onder den Esel gaen ligghen, om onder hem
 door sijne schaduwe vanden brandt der Sonne bevrijdt te we-
 sen. Den anderen dede hem schuyven, segghende dat hy wel
 den Esel, maer niet sijne schaduwe verhuert hadde: waer over
 hy seyde datter was een groot verschilop-gheresen. Soo *Demo-
 sthenes* dit vertellende sagh dat die van *Athenen* gelijk als vinc-
 kentoe-luysterden, greep hy hen by den neuse, segghende: Als-
 men maer alleen en spreckt vande schaduwe van eenen Esel,
 ô Borghers van *Athenen*, dan let-men op mijn woorden; ende
 als ick handel van het welvaren van het gheheel landt, ende

van onse Republicke dan en hebben wy gheen ooren, dan en trecken wy de saken niet ter herten : hy wierp den eenen Esel voor om d' andere Esels te raken. Het welck soo't hem wel gheluckte tot sijn voornemen, soo wil ick hier sijne voet-stappen volghen, om dat ick hier teghenwoordigh besigh ben om eenen botten Esel, dat is den *Vreckē Gieregaert* voort te stouwen, die gheladen gaet met geldt, en goedt, en heeft den muylbandt aen, ende en kan, noch en wil sijnen arbeydt ghenieten. Zijn dat niet wel Esels, jae ergher als Esels treken? aenghesien de beesten selfs ghebruycken de velden diese mesten, ende eten van het hoy datse hebben ghetrocken : maer neen, hy en weet niet eens van op sijn stoppelen te gaen weyden, of van sijnen arbeydt te ghenieten; 't is hem ghenoech dat hy magh potten, ende sijn geldt soo diep graeven daer het van Son of Maen niet en sal verraden worden. Eylaes ! *Wat sal doch seght den Wijsman, aen sulcken begheerlijcken ende houvastighen Gieregaert alle sijn goedt baten?* die anders niet en droomt als van vergaderen, en op-sluytē. Dat iemandt met de voeten in het nat sit, ende daer-en-tusschen stickt van dorst, wat sal hem de overvloedigheydt der wateren baeten, is't dat hyse niet en wil nutten? en wat deught heeft den Gierigaert dat sijn schatten ghewonnen zijn, is't datse blijven begraven? en nochtans daer is dit erm-hertigh volck op uyt om schraeffelen, en winnen, ende vergaderen, en bewaren, en op-sluytē, en begraven, en verberghen : soo dat eenen ghevraeght zijnde waerom dat het goudt soo bleeck sagh, voor bequame andtwoorde gaf, dat het was om datter veel op hem uyt waren, en dat het vreesde op-ghesloten te worden, ende dan nimmermeer, of naer seer langhen tijdt eerst sou verloft worden. Iuyft op den selven sin diende een kindt eenen ouden Vreckaert, den welcken gaende over straet daer veel kinders waren, een van diē ongheduldelijck krijtende soo hy van den Gierigaert berispt wierde met dreyghementen, dat, soo hy niet en quam op te houden van dat vuyl leelijck schreeuwen, dat hy hem mede sou draghen; een ander kindt vattendē hem het woordt uyt de mondt, sey : Beste-vaer, als ghy my

oock

oock eens wegh sult nemen, dat ghy my dan in u kofferen niet en wilt sluyten; want ick hoor dat al watter eens ingheraect, dat het daer niet weder uyt en kan komen. Soo afgrijselijck stinckt de gierigheydt, dat het de kinders op de straet selver kunnen riecken. Alleen beklaegh' ick dat de middelen die Godt aen den *Gierigaert* verleent heeft om te ghenieten, ende om een leer daer af te maken naer den Hemel, dat hy die ghebruyckt tot sijn achter-deel in dit leven, ende hier naer tot eenen trap om inden af-grondt neder te dalen. Want om kortelijck en bondelijck te spreken: *Het geldt brengh den mensch inde hel, en't blifster selver buyten.* In teghendeel hebben de bermhertighe daer van hier het ghebruyck, ende hier naer den Hemel. Ende ghelijck die van Israël uyt de rivieren van *AEgypten* schepten koele wateren, die van *Pharao* louter bloedt; soo gaet het met den *Gierighen*, ende den *Milden*; met den *Rijcken Vreck*, ende met *Abraham*: den eenen haelter laevenisse, den anderen verdoemenisse.

Ick weet wel, *Goedtsjonstige Philothea*, dat soodanighe inghekrompen herten u gheensins en bevallen, ende dat ghy liever miltheydt sonder rijckdommen, als rijckdommen sonder miltheydt soudt besitten: want den *Gierigaert* en heeft gheengeldt; maer het geldt heeft den *Gierigaert*: ende als hy schatten ghenoech vergadert heeft om sich te laten dienen, dan beghint hy eerst voor goedt een slave te worden van sijne rijckdommen.

'T ghene ick tot noch toe by-ghebrocht hebbe, sou dat niet dienen kunnen om eenen *Vreck*, soo hy luysteren wou, een weynighsken wacker te maken? Maer ghelijckerwijs dat hy moet gheweldigh tieren die den duyvel wil vervaert maken, soo moet hy oock al luy en lanck roepen, eer het een hert sal hooren dat midden in eenen koren-tas, of geldt-kist light begraven. Den *H. Antoninus* kan het ons in sijnen *Gierigaert* ghetuygen, hoe herdt datse hooren. Niet dat ick wil segghen datse altemael even doof blijven. Men heeft er immers eenen gevonden die sijnen schat hasardeerde, ende dien begraven hebbende schreef hy op de muer: *Grippelimini, grippelimini.*

Boven de deur van het Salet: *Qui potest capere, capiat.* Die't kan vatten, dat hy het vat; ende op de plaets daer't geldt was, stont: *Quarite, & invenietis Soeck en ghy sult vinden.* Doch met sulck bespreeck dat den viander gehouden sou wesen hem met blijdschap te begraven. Men heeft ghesocht, ende den hondt is ghevonden: edoch! sijn eyghen knechts hadden hem te vooren eens lustigh met sijn ooren ghetrocken: dit isser immers eenē; doch van duysenden oock maer eenē, want hunnen hongher is te groot, ende de gierigheydt en is niet versaedt, voor dat sy den mondt vol aerde heeft; dat is, tot dat den Gierigaert begraven is; want soo veel als het geldt aen-wast, soo veel neemt de begheerlijckheydt oock toe. Nieuwe winst, nieuwe olie in de vlam, ende ghelijck de schapen teghen den avondt veel gretigher knabbelen, alſoo siet-men d'oude lieden veel hittigher schraeffelen, ende soo het ghemeenlijck met den ouderdom plagh te gheschieden, de senuen crimpen, ende de vingers worden soo crom datter niet en is uyt te krijghen; d'oude voghels willen altijd qualijck uyt hare vederen, ende, eylaes! sy sorghen voor een broodt ende souden met een stuck ghenoegh hebben; want om eenen kleynen wegh te doen en moer-men gheen groot teir-geldt hebben. Maer het is de pijnē weerdte te verstaen van waer dese sorghvuldighe begheerlijckheydt haren oorspronck heeft ghenomen. Sy segghen dan dat den Hemel, d'Aerde ende de Sorghe, siende dat de wereldt in't beghinsel onbewoont was, hebben ghesloten, den mensch te maken, die heerschappijē daer van soud' hebben. Den Hemel gaf de ziele, d'Aerde het lichaem, ende de Sorghe maecte den bant tusschen ziel ende lichaem, ende soo van twee eenen mensch. Dit aerdigh schepsel beviel soo wel, dat een-iegelijck daer op verliest wierde, ende het stuck voor sy-selven wilde in-trecken sonder iemandts recht te herkennen. Het verschil wierde *Jupiter* aengeclaecht, die de sake diep onder-tast hebbende; ende rijpelijck overwoghen, vonnis in deser voeghen heeft uyt-gesproken: Den Hemel sou de ziele hebben, ende d'Aerde het lichaem naer het af-sterven; maer om dies-wille dat de

Sorghe dees twee by een ghevoeght hadde, soo quam het maecksel de Sorghe toe soo langh als sy by malckanderen bleven. Van dien tijdt af, *Alder-liefste Philothea*, hebben de menschen beghinnen te sorghen: doen is de Gierigheydt in-ghebroken: doen is de begheerlijckheydt soo ontsteken, dat-se niet en is te blusschen. *Den Gierighen is ghelyck de hel; want al is't dat* Aug. 1.
sy daghelijsks soo veel verdoemde insloekt, ende den gierighen soo veel: Epist. 3.
schatten, niemandt en weeter van versaedtheydt te spreken. Ende, dat het slimste van al is, als sy soo rijkck zijn als't water diep is, dan sitten sy daer tot d'ooren toe in, ghelijck eenen *Tantalus*, sonder die te ghenieten. Gierighen *Geeraert* en sijn wijf, telden die malckanderen niet de beten uyt den mondt, ende dwonghen malckanderen den sack toe te binden eer hy half vol was? *Den Gierigaert en wordt niet vervult met sijn geldt, ende die* Eccle-
de rijkdommen bemindt, sal daer gheen vrucht van ghenieten, ende siest. 5.
dat is immers ydelheydt? Dat is efels werck, die droegh op sijnen rugghe kostelijcke spijsen, ende at selver distelen. Soo weet ick noch een stadt binnen ons Neder-landt, alwaer een rijkckman woonachtigh was, die overvloedigheydt had van alles behalven van mildtheyt, ende van een Christelijcke wijsheydt: hy had niet alleen sacken vol geldts op den solder, kisten vol in sijn saletten, maer had noch boven-diën sijn bed-stede onder strijck-vol van louter schellinghen, en des al niet te min, soo hy sieck te bedde lagh op de vastel-avondt daghen, dede hy voor sy-selven koken abberdaen met appelen, ende dat hiel hy noch voor eenen maeltijdt bykans overdaedigh. Ick laet u eens peysen, is't dat het daer soo toe-gingh op die blij-daghen, hoe dat het schouwken het heel jaer door gheroockt moet hebben. Ick ghelooft, costen sy hun kele toe-binden, ende de gretighe maghe wijs maken dat den man ghehanghen waer, sy souden't doen. Leest den duyvel met dit volck niet gelijk Mass. l.
de Sinosen met de voghels, die sy op de visscherije wennen? 6. Hist.
Sy binden haer de kele toe dat-se connen asem trecken, maer Indic.
gheenen visch deur-halen, soo dat den vanck een ander te passe comt, ende moeten selver spaer-becken. Ick hebbe Speculi
ghekent, seght den Eerweerdighen *P. Tollenaere*, door sijne vanitat.
gheleer- c. 2. sec. 6

gheleerde ſchriften vermaerd, een die over de hondert duyſent gulden aen ſijnen ſone ſoud' achterlaten, ende was nochtans ſoo vreck dat hy wel inde herberghe een pintje biers derſde doen tappen, en trock een corſtjen broodts, ende wat kaes uyt ſijnen ſack; ende als hem den weerdt ſeyde dat hy ten minſten eenen heelen pot ſoude doen comen, ende dat hy ſoo nouw niet en moeſte ſien, aengheſien datter wel af mocht; dies te meer om dat ſijnen Soon acht daghen van te voren met de caroffe daer voor-by ghereden was, ende thien goudt-guldens op eenen noen verteirt hadde. Maer hy en vatte dit niet; het was voor een doove-mans deure gheclopt, hy bleef in ſijne vreckheydt leven. Ghelijck den mol onder d'aerde de twee voorſte pooten vol aerde houdt, uyt vreeſe oft hem die quam t'ontbreken, daer hy nochtans het gheheel element tot ſijn ghebruyck heeft; ſoo vroet den Gierigaert in't aerdsche goedt, ende vreeſt ghebreck in't midden van ſijn' overvloedigheyt. Ick laet u eens peyſen hoe noode dat die ſterven; want hoe eenen tandt dieper in't vleefch ſtaet, hoe hy met meerder pijn wordt ghetrocken.

*Het tijdelijck goedt,
 Dat menigh-mael doet
 Het hert bekoren;
 Wordt met moeyten vergaert,
 Met ſorghen bewaert,
 Met droefheydt verloren.*

Ende Godt geef dat dit verlies van goederen dickwils niet en zy verghelſchapt met verlies van ziele. Deſe twee en zijn ſoo verre niet van malckanderen ghelegen, of ſy kunnen ſomtjids wel by een komen. Hoe qualijck was beraeden in ſulcke gheleghentheydt eenen ſekeren ghierighen Woekenaer die op ſijn doodt-bedd' ſelf van gheen reſtitutie en wilde hooren, ter tijdt toe dat ſijnen Bicht-vader door eenen aerdighen, ende nochtans ghewichtighē vondt hem ſijn dwaesheydt heeft voor-ghehouden. Het leven was hem ontſeydt, overfulcks gaet

gaet den Bicht-vader aen den Doctoor wijs-maken, dat waer 't datter vanden *Patient* noch eenighe vraghen voorvielen nopende de hope van op te komen, dat hy hem sou segghen datter noch een remedie tot ghesontheydt resteerde ende overwas; te weten, kost hy hem smeiren met het vet van sijn naeste bloedt, ende kinderen. Den Woeckenaer verquickt door desen troost, roept sijn kinderen te samen, houdt hen voor ooghen sijn weldaden ende groot goedt; vraecht oversulcks tot vergheldinghe een druppel vets of twee om sich daer mede, naer de ordonantie vanden Doctoor, te smeiren, sy ontfaken tot dien eynde een keersse, hielen hunne vinghers in de vlam tot dat daer een druppel smouts of twee mocht af-druypen; maer niemant en had de couragie vande vlam soo langh uyt te staen, ende te verdraghen. Waer op den Bicht-vader bouwende (want het was ghemaect werck) onder-richte wel scherpeijck den siecken, segghende: Is't moghelijck, dat ghy om u kinders rijck te maken in der eeuwigheydt wilt in het helsch vyer branden, ende niet een van u kinders om u ghesondt te maken wil een *Pater noster*, ende *Ave Maria* langh sijnen vingher in het vlammecken vande keersse houwen? overpeyft eens het kort eyndecken van u leven, ende de langhdurigheydt vande eeuwighe pijnen: leght eens het teghenwoordigh met het toe-komende in een op-rechte weegh-schale, ende ghy sult bevinden dat goedt verloren is weynigh verloren; maer ziel verloren, is al verloren. Door dese on-weder-legghelijcke reden heeft hy den siecken ghewonnen, ende ghebrocht tot af-standt van sijne onrechtveerdighe goederen. Wel seght dan den H. *Bernardus*, dat de rijckdommen zijn quaedt in het verkrijghen, ergher in het besiten, alder-booste in het verliezen. *Verliezen* segh ick, soo voor den ghenen diese achter-laet, als dijerf-ghenaem af wordt; want sulck goedt is sonder seghen, ende en can niet bedijen behalven dat het ghemeynlijk plagh te gheschieden dat 't ghene met lepels is gheliaelt, dat dat met eemers wordt uyt-ghegoten; ende dat met stuyvertjens is ghewonnen, wordt met guldens verteert. Sien wy dat niet daghelijcks in soo veel huys-ghesinnen, dat altijdt naer een

Spaerderken komt een *Verquisterken*? Voorwaer ghelijckmen het spel maect vande pensen vande doode beesten, soo wordt de meeste vreught ende stemperije ghehouden op de goederen vande overleden; als die het hooft neer-gheleyt hebben, dan komen hun Neefkens, en doen 't lustigh gaen op alle snaeren. En al den lof en 't ghebruyck dat den *Vreckaert* krijgt voor al sijn moeytē, is een oudt slaep-laken, en somtijds een schimpdicht in de plaetse van een graf-dicht, ghelijck als desen:

*Hier onder light begraven Ian vander Schaeren,
Die stierf voor den noen om den kost te spaeren.*

Eccles. 1 En is dat niet wel een groote dwaesheyt? Den *VVijfeman* seght, dat het ghetal der *Sotten* is ontelbaer. Op welke woorden ick dit naer-volghende versjen uyt de penne laet vloeyen, soo nochtans dat ick meen dat den *Vreckaert* meer de bellen verdient, als die in hun hersen zijn gheslaghen: want, *Hoe Vrecker, hoe Gecker; en hoe Gecker, hoe Vrecker.* Ick segh dan, onsen *Enclio* macht wel hooren, want 't is om hem ghedaen:

Als ick de werelt wel besie,
Al schijntse vol van wijse lie,
Vol overvliegers van verstant,
En kloecke *Rabbis* voor de handt,
Die weten *Thomam* op den draet,
En watter al in *Baldo* staet,
En die een *Bibliotheck* gheheel,
Besluyten in hun beckeneel.
Al schijnen sy noch eens soo wijs,
En haelen verr'den eersten prijs,
Noch segh' ick dat ick onder haer
Oock slaeghen somtijts word ghe waer,
Noch ick en oordeel haer te straf.

Waer isser koren sonder kaf?
 En wijsse lie met brillen op
 Die hebben grillen inden kop :
 En in de tabbaerts van sattijn
 Bevindt-men datter kuren zijn.
 Al waer het noch soo enghen mōuw,
 De Quinten sitten in een vouw
 En hoejet knoopt, of hoejet sliyt,
 Het Geckjen wilder somtijts uyt:
 Want ieder een heeft sijn ghebreck,
 En daer in is een ieder geck.
 Veel vande menschen zijn versot
 Op kinders die noch zijn besnot :
 Veel vande menschen zijn versot
 Op een ontuchtich hoeren-kot :
 Veel vande menschen zijn versot
 Op bunnen buyck, der slemers Godt :
 Veel vande menschen zijn versot
 Op goudt, en silver datmen pot.
 En dese sotheit, soo ghy siet,
 Is nu ter tijt de minste niet;
 Want dit gheschiet doch alle daegh,
 (En 't is des Vreckaerts eyghen plaegh)
 Dat wat sy delven inden grondt,
 En spaeren uyt hun eyghen mondt,
 En trecken uyt hun eyghen tandt;
 Dat kryght een Deurslaghe inde handt.
 Hoe dickwils riep ick : Lieve Godt !

Wie fatter nutter in een kot,
 Als Euclio den ouden geck,
 Die rijkdom had, en leed' ghebreck,
 En potten al wat dat hy wondt,
 En hiel soo veel van synen hondt,
 Dat hy sich eens verhanghen wouw,
 Op dat hy niet meer eten sou.
 Ter wyl den Tayart sommen past,
 En rondsom syn ducaten kast,
 En besich met gout ghewicht,
 Den Taerpot wordt de voett' ghelicht.
 Daer light hy die noot penninck schonck,
 En niet als slechten kuyt en dronck,
 En altyt arm' leven wou,
 Op dat hy eens rijk ster ven sou.
 Sijn Neefken is een wonder Haen,
 Die slaet Granperens voskens aen,
 En trouwt terstondt een lichte Tuyt,
 En smytet huys te venster uyt.
 Hy geckt met Beffjens sueren sweet,
 En heuet ouer alsoo breed ;
 Want een ducaetjen, ses oft, of acht
 Is speelmans ghelt op eenen nacht:
 T' moet doch op alle snaeren gaen,
 Soo bont set hy't by nachten aen.
 En komter iemant naer den noen,
 Ghelyck - men plagh, visiten doen,
 Die wordt terstont gheregaleert,

En met een schoon bancket vereert :
 Men schenckter dry-derhanden wijn,
 Kost dat het kost het moeder zyn;
 En soo is hy in korten tijt
 Twee van sijn beste hoeven quijt.
 En brockt daer in gheheel het jaer,
 Het een huys voor, en d'ander naer.
 Laetst kreegh hy met den terlinck-steen
 Oock hondert kroonen aen sijn been,
 En t'jaeren 't had' hy inde Craen
 Sijn koetsse met vier peerden staen:
 T'gheselschap vondt hy daer soo goet,
 Hy quam te peerdt, en gonck te voet.
 Dan heeft hy thuys een Venus-dier,
 Dat oock niet veel en houdt van bier;
 Maer als hy buyten sit en teert,
 Dan sitse lustigh thuys en smeert,
 En is ghedurigh inden wijn.
 Siet eens wat komt van Vreck te zyn.

Daerom lief Beste-vaertjen hoort,
 En seg ghet vry aen d'ander voort :
 Dat die sijn goet aen ander gheeft,
 En seluer in ellenden leeft,
 Dat die is sulck Cousyntje weert
 Die t' al op korten tijt verteert.
 Daerom gheniet dat Godt u gheeft,
 Ten minsten vande blaedingh leeft;
 En schaft daer naer eens wijzen raet

*Aen wie dat ghy u schatten laet :
 Want soose krijght een doller kop
 Die helpt se saemen schandigh op.
 Maer soo ghy dat aen Neefken gheeft
 Die inde vrees des Heeren leeft,
 Die sal u suer-gewonnen goet
 Noch aen doen wassen voor de voet.
 Dit is mijns oordeels wijs beleydt
 Voor een die schatten heeft bereydt :
 Maer wie naer 't goet blijft even Vreck
 Die houd' ick voor den meesten Geck.*

Laet ons dit altemael sluyten, en bevestigen met de woorden vanden *Vijfman* die sy selven in diergheijcken staet vindende, roonde een misnoegen over sijn voor-gaende slaevernije: *Ick heb, sey hy, verfoeyt alle mijne neerstigheyt, ende allen mijnen aerbeyt, niet wetende wat Erfghenaem ick sal krijgghen die op mij sweet goede daghen sal spelen.* Tis warachtigh een groote verblindtheyt, ende straffe vande giericheyt, datse soo uytgestort is in sorghvuldigheyt, en soo benepen en inghekrompen van karicheyt. Sy en doë geen goet aen haer eygen lichaem ter wijl sy leven, en Godt weet of de Erfghenamen veel goedts sullen doë aen haer Siele als sy zijn overleden. Het meesten-deel van haer wordt al te Blijen-bergh begraven, en laten al haer goet aen ondancbare erfghenamen die wel wonder dingen beloven, maer hebbēde overleden ouders haest begraven. Eenen Vader had dry Sonē, liggende dan op sijn sterven riep den oudsten, hem vragende wat hy sal doen voor de ziele van sijnen Vaeder, die hem soo schoonen goet achter-laet? hy andt woorde: Monpere, ick sal een Capelleken doen stichten, ende daer alle Vrijdagh een ziel-misse laten singhen, hy vraeght aen sijnen tweeden Soon, wat godtvruchtige wercken hy tot troost van sijnen overledenen Vader sou op sich nemen? hy gaf voor andt woordt: dat hy twee Capellekens wou doen timmeren, en alle Vrijdagh

twee Miffen in't musieck doen finghamē. Ten lesten riep den Vader fijn jonckfte Soontjen, fijnen lieven *Benjamin*: Hoort ghy welde danckbaerheyt, ende forchvuldicheyt uwer broeders? fey hy, ghy en moet uwen Vader dan oock niet vergheten. Och Mon Pere, sprack defen, verre zy dat van my, jae dat meer is, ick fal alleen soo veel voor u doen, als fy alle beyde te faemen. Wel lief kindt, fey den Vader, dat is goetjonsteliick ghesproken; seker ghy toont dat ghy uwen Vader met groote danckbaerheyt zijt beminende. Ick en twijfel oock niet of ghy sult uwe belofte met groote ftantvastigheyt uytvoeren: even wel soo ben ick keurigh om te weten, hoe ghy dese dry Kapellekens ende dry Miffen, te weghe sult brenghen; aenghesien ghy, ghelijck ghy den joncksten zijt oock minder erfdeel als ieder een van uwe broeders sult ontfanghen. Waer op hy met korte woorden antwoorde, dat fijn twee broeders veel beloofden, ende niet met allen souden doen, ende oversulcks dat hy dan lichtelijck soo veel als fy, kost gheloven: en soo ghebeurde't. Men seght, *Lieve Philothea*, dat Sotten en kinders de waerheyt segghen: ick gheloove altijdt dat defen niet verre over den doel en fal hebben gheschoten. Want het gaet soo, en de erfghenamen en sullen van het hun niet veel uyt-gheven, aenghesien sy noch wel derven (Godt beter't) de Legaten vande Weesen, ende van Gast-huysen achter-houden. Peyft hoe dat die moeten krijten als sy achter sulck een lijck-kiste naer de Kerck volghen, wiens koffers sy te vooren al naer huys hebben doen sleypen. De vigghen schreeuwden dat de Sogh' was ghestorven; maer als sy hoorden datter in het testament stondt, dat sy eekelen souden eten, doen lietē sy het vercken ligghen, ende zijn met blijdschap naer den back gheloopen. Iae de broeders selfs van *Ioseph*, als sy hem in den sterf-put hadden ghesoncken, ghinghen sy doen niet sitten om te eten? Ick segh dan om te sluyten, dat den Vreck my al te geck is, om dieswil dat hy sy-selven geen goedt endoet, dat nochtans loffelijck is; ende dat hy't fijn verspaert voor eenen slampamper; 't ghene onwijselijck ghedaen is.

Ontstantvastigheyt van on-
suyvere Liefde.

*Dient my Monsieur,
Een goet van geur.*

Mijn-

Mijn Heer ter wyl de keucken Meyt
 Voor ons de spijs vast bereyt,
 En dat hier eyers zyn gheset,
 Ick bid dat ghy een weynich let,
 Hoe dat het met die eyers gaet
 Wanneer die ymant open slaet.
 Den netsten kost van heel den dis,
 Ghy weet hoe't een vers eyken is.
 Want d'ander spysen allegaer
 Die krijghen licht wat hier, en daer,
 De een die heeft te sterckien vier,
 En d'ander braeden niet een sier,
 Een derde is heel aenghebrandt,
 Dees is besmockelt met de handt,
 Daer stuyven d'asschen op't ghebraet,
 Men weet wel hoe het koken gaet.
 En inde boter steeket bayer,
 En soo van d'ander allegaer.
 Maer een vers eyken uyt de schael,
 Is't suyversten van al-te-mael.
 Al isser een vuyl Schommel-maecht,
 Die d'asschen door de keucken iaecht,
 En die soo moddich koockt, en smoockt,
 Soo dat de beste spijs beroockt;
 Nochtans een ey blijft euen net,
 En weet van roock, van asch, of smet;
 En daerom is't dat meenigh vriendt
 Is gherne van een ey ghedient,

Maer soo het ey oock eens verduylt,
 En dat daer rotbeyt binnen schuylt,
 Dan sprejet sulcken swaeren stanck,
 Die dickwils duert heel daghen lanck.
 En principaelyck blijuet rouw,
 Dan stincket dat-men bersten sou.

Ick weet Monsieur, dat gheen en gast
 Aen tafel sulcke reden past;
 En evenwel het dient gheseyt,
 Niet tot berispingh' vande Meyt,
 Maer tot een leeringh' van die malt,
 Eer dat hy noch in schande valt.
 Want Liefde is ghelyck een ey,
 Soo't eene gaet, zynse alle bey.
 Als ghy gheniet een snyder Min,
 Ghy vindter trouw en voordeel in,
 Sy stercket hert, en voedt u eer,
 Noch sy en walght u immer-meer:
 Maer is't dat eenen lichten quant
 Door duylen lust in't herte brandt,
 En u onteert met uwen danck,
 Ghevis die scheyt met duylen stanck :
 Daerom soo bid' ick voor het lest,
 Laet niemant schenden uwen nest,
 Of ghy kryght eyers duylen rot,
 Tot uwen spijt, tot anders spot.

A E N - S P R A E C K.

AL is het saecke, *Lieve Philothea*, dat-men seght dat de Liefde bloeyt winter ende somer, en dat *Cupido* vleughels draeght, *Venus* op een schildt-padde ghedraeghen wordt, om te beduyden dat de Liefde snel komt, traegh vertreckt, soo is't nochtans seker dat onsuivere Liefde gheensins en is te betrouwen, maer van een eerbare Maghet met allen heusheydt versonden moet worden. 'T is beter dat wy dees Venus-janckers laten met eer, als dat sy ons verlaet met schande; want daer op sal het uyt-komen, datse van een vuyl bruydt, ghelijck als van een vuyl ey sullen walghen. T'welck eer ick bethoon, moet ick voor uyt setten de couragie van een eerlijcke, ende seer schoone maghet binnen Napels: Dese wierde van eenen Franschen Edel-man versocht, maer niet tot haerder eer, had' hem daerom altijd af-gheslaghen. Op eenen sekeren tijdt soo sy met haere Ouders buyten in het veldt gingh spelen, ende dat dit ter ooren ghecomen was van desen Serviteur, heeft hyse buyten gaen wachten. Vader, en Moeder die wandelden voetjen voor voetjen in het groen; maer sy, om dat de jonckheydt speelachtigh, ende wat minder gheset is, liep voor uyt, ende quam in het by-ghelegghen boschken; sy was ghecleedt *à la Bergeresse*, ende door het exercitie had' sy een bloosken ghekreghen op haer wanghen: in sulcke ghesteltenisse dan valt sy alleen in sijn handen. Hy haer ontmoetende in een weeghsken dat ter sijden af-liep, sey dat hy langhen tijdt ghewenscht hadde om sulck een embuscade te treffen. Dese eerlijcke Iuffrou teenemael verstel, sprack terstondt met kloecke, ende haest bedachte woorden: *Monsieur*, is't dat ghy my lief hebt ghehadt sooghy u gheveynst, dierghelijcke gheghentheydt hadden wy eerder kunnen vinden, of maken; ick verclaer u dat het aen my niet en heeft ghehanghen: het is de schuldt van mijn moeyelijcke Ouders, die mijn groen jaeren willen passen, ende af-meten naer hunnen ouderdom, en schijnen vergheten te hebben wat-men hen in hunne jonck-

heydt heeft toe-ghelaten. Dan soo ghy my uwen dienst wilt jonnen, van daegh maeck'ick een eynde van hunne onverdraghelijcke viesicheydt, ende een vast beghinsel van onse ghetrouwigheydt; leent my voor een weynigh dit blanck sweert, dat ghy draeght op u sijde, ende ghy sult sien dat een vrouwen handt can mannelijcke daden uyt-werckē, principalijck alser hope is van sijn alder-lieffsten hert te ghenieten. Hy door dese onverwachte beloften teenemael op-ghewackert, geeft haer sijn rappiet, met het welck sy ontfeken van gramschap recht toe recht aen naer haere Ouders is gheloopen. Den Edelman om allen onheyl af te weiren, voeght sich aen haere sijde. Staende nu tusschen hem ende de Ouders, gheeft den eerloosen Serviteur een sinee, of twee deur de kaken, segghende: *Leert opeen ander tijdt noch aen de eerbaerheydt van Inffrouwen listen, en laghen legghen.* Hier mede spronck sy in de naeste rivier om sijn handen t' ontgaen, de cleederen hielen haer boven, ende is aenden anderen cant ghedreven. Soo dit ruchtbaer wierdt inde stadt, is sy triumphantelijck in ghehaelt, als die haeren vijandt had verslaghen. Magh ick dit cloeck feyt niet stellen by de *Amazones*, die haer rechte borsten af-sneden om de pees van haeren boogh teghen de vijanden beter uyt te trecken? voorwaer een vroom stuck tot luyster vande suyverheydt, tot schande van allen de Susannæ-boeven. Dese enen is gheteekent gheweest, maer dat-se al-te mael een schrabbe, ende lijk-teecken droeghen die't selfste of ghedaen hebben, of in ün ghehadt hebben, hoe veel en soudender niet hedensdaeghs ghepickeerde backhuysen draghen? Het is dan meer als tijdt, *Philothea*, dat ick u, ende de lonckheydt waerschouwe het perijckel datter gheleghen is in een bedeckte clippe, waer op soo menigh onnoosel Maghet schip-braeck van haeren besten schat heeft gheleden: dese clippe is de onstandvastighe, ende oneerlijcke Liefde vande meyn-eedighe Serviteurs; die in hunne vrijagien ende brant-brieven anders niet voor en doen als den schijn van een oprechte gunste, ende gheveynsen, jae bevestighen dickwils met eedt ende bloedt een standtvastigh hert; welcke versekeringhe, ende beloften

niet langher en dueren als tot dat sy een eerlijck kindt tot val, ende onder de voeten ghebrocht hebben, tot schimp, ende een rugh-spraeck vande gantsche wereldt.

Om in dit stuck een weynigh vast te gaen, ende om eenen grondt-steen te legghen, soo stel' ick voor uyt, 't ghene de hooghe Scholen ons leeren; te weten, dat de *Liefde* in tweeder-hande ghedeelt wordt, d'een is de *Liefde* van *Benevolentie*, ofte goetdjonstigheydt, soo sy die noemen, waer door wy aen onse vrienden, en vriendinnen wenschen, ende besorghen eenigh goet, om dat het hen-lieden goet is, profijtigh, of ghenughelijck: de andere *Liefde* is ghenoeemt *Concupiscentie*; dese is eyghen-baetsoeckigh, waer door wy schijnen een ander goet te wenschen. of met woorden oock wel legghen, en bevestighen dat wy hen lief hebben, maer als-mense wel ondersoeckt, ende door-grondt, soo bevindt-men altijdt met de waerheydt dat wy uyt dese liefde ons eyghen profijt, lust, of dierghelijcke interesten soecken te trecken; soo dat dese de personen niet en beminnen om de personen, maer sy beminnen de personen om hen eyghen selven. Dat eenen Weyman sijnen valck bemindt, eenen Iagher sijnen wint, eenen wildt-schut sijnen water-hondt, dat is om dat sy de patrijssen, haesen, en endt-voghels voor haer meesters, niet voor haer eyghen voetsel moeten vanghen. Maer dat een vlijtighe, ende sorghvuldighe Moeder haer vuyl besnot kindt, dat heel daghen en nachten niet en doet als crijten, dat sy dat wieght, suyvert, de borste gheeft, dat is een oprechte liefde van goetdjonstigheydt, door de welcke sy aenghedreven wordt om hare lieve vrucht allen moghelijcken dienst, ende hulp te bewijfen, schoon sy't sonder groote moeyten, ende aerbeydt niet en kan te weeghe brenghen. Soo beminden *Israel* sijnen Soon *Esau*, *Genesis* om dat hy van sijn jacht placht te eten, ende *Rebecca* beminde *Jacob*, om dat sy hem beminde, dat is, om dat sy hem alle goet wenschte. Dit soo wesende laet ons nu eens de *Liefde* vande valsche Serviteurs gaen anatomiseren, ende ontlitten, overmidts sy haer selven inden uyt-wendighen schijn al anders verthoont, ende verbeelt als sy wel metter daet van binnen,

of op het eyndeken wordt ondervonden : ick wensch alleen een cloecke Meesters handt diese tot in het merch vande beenderen, tot onder in het putteken van het hert cost doorgronden , hy sou bevinden dat dese *Liefde* anders niet en is als eenen vleeschelijcken , ende onsfuyveren duyvel van louter bedrogh, ende vuylen lust onder een gheronnen. Ende dese is't op wie dat-men daghelijcks noch druckt den naem van sincere, ende oprechte affectie, dié anders niet en soeckt als het goedt , ende voordeel vande ghene diese comt te beminnen , 't welck vande onbedachte jeught voor soo ghewis wordt aenghenomen, of sy het vijfde Evangelie hoorden lesen, ende laten sich voorstaen dat het al oprechte *Liefde* is, dat met den naem van *Liefde* ghedoopt is ; daer wy nochtans door een ghewisse daghelijcksche ondervindinghe in alle landen ende steden connen bevestighen, dat soo ghy dese *Liefde* comt te ontdekken , ende haeren bovensten deck-mantel af neemt , die eenen soo eerlijcken uyt-wendighen schijn heeft , ghy sult bevinden dat het onderste hemd' anders niet en is als vuylen lust, en *Corruptiscentie*, sonder datter eenen draet van *Benevolentie* aen worde ghevonden. Ick segh noch eens , sy beminnen den persoon, niet om den persoon, maer sy beminnen den persoon om hun plaesier ; soo dat als sy zijn in het ghebruyck van hunē boosen wil, sy mischien niet een hayr en hebben dat den persoon groot acht, ende niet en isler dat sy eerder versmaden als een hoer' in haer herte ; doende ghelijck eenen Esellinnen-drijver, die als hy haer wel ghebruyckt heeft tot sijn ghemack, jaeght haer met stocken wegh, en crijght noch een deel duyvels naer haer ooren. Is't soo niet ghebeurt met *Tamar*, die van haeren cant ontschuldigh was ? beminde haer *Amnon*? 'T heeft wel ghebleken als hy sijnen lust ghebluft hadde; want hy haer dachlijck ten huysen heeft uyt-ghedreven, ende en cost de selve niet meer luchten. O arme Slooren ! dat ghy dit eens bevroeden, ghy en soudt hunne lif-lafferijen soo niet ghelooven, als sy meest sweiren en u als Goddinnen schijnen te aenbidden , denckt dat sy dan u aldermeest haeten, ende niet naer u, of uwen lof, maer naer u misbruyck en racen

sen. En dit is het wit daer sy naer schieten, dat zijn de ver-
kens die sy stouwen. Om dit noch ooghschijnlijcker te be-
wijzen, soo seggh' ick datter tot sulcke vervloecte oncuysch-
heydt zijn ghevallen, dat als sy een eerlijck persoon tot hun-
nen wil niet en costen krijghen, datse een verbondt met den
duyvel hebben aenghegaen, op dat hy inde ghedaente vanden
weygherachtighen persoon wou verschijnen, ten eynde hy ten
minste op sulcke manier sijn ghenuchten moght volbrenghe-
n. Dierghelijcke goddeloose menschen wat souwen die bemin-
nen? dien duyvel! dien helschen *Asmodaus*? dat en can ick
niet ghelooven. Ergo dan alleen hun plaasier, ende hunne
ghenuchten; ende dat is den aerdt ende het eyghen wesen van
de *Liefde van Concupiscentie*, daer teghenwoordigh de heele we-
reldt op alle kanten, en aen alle oorten met is ontsteken, en-
de dies niet-teghen - staende niemandt en ghelooft dat dese
vlam in sijn schuer can vatten, tot dat hy die siet ligghen in
d'asschen.

Ten is dan gheen wonder dat de Onsuylvere *Liefde* van eenen
Serviteur afkeerigh wordt bevonden, aenghesien sy met-
ter daet overtuyght wordt nimmer-meer eyghentlijck op den
persoon ghespeelt te hebben. Behalven datter noch een ander
wortel van onghestadigheydt ende ontstantvastigheydt wordt
ontgraeven, te weten de kortheyt, slechticheyt, ende verwor-
pentheydt vande wellusten, sy worden ons aenghepresen als
gout en silver, en zijn qualijck tenn' en loot, en om datter is een
ongheloofelijck verschil tusschen het aenprijsen vande onsuyl-
vere *Liefde*, ende tusschen het beproeven, ende dat het ghe-
bruyck gheensins en antwoordt op haere voorige inbeeldinge,
sich dan meer als over de helft bedroghen vindende, spelen sy
beel vanden koop, en laeten den persoon, die sy swoeren te
beminnen, voor altijt sitten, sonder haer te trouwen, of haere
eer, daer-se toe verbonden zijn, te verghelden. Siet eens wat
eenen bedrieghelijcken steen dit is, waer over den Maeghdom
komt te stronckelen, ende te vallen.

Dan op dat ick niet en schijne dese ontstantvastigheydt alleen
op mijn segghen te bouwen, soo moet ghy weten hoe dat de

Wijfen van Ægypten, de *Liefde* vergeheleken hebben by een brandende lampe, die lichtelijck can uytgheblafen worden: de schencken ende giften zijn de vettigheyt daer-se mede ghevoedt wordt, ende een woordt aef-rechts op-ghenomen is ghenoegh om de vlam vande *Liefde* uyt te blafen, ende eenen grooten stanck te veroorfaken. Daer en is hedensdaeghs niet ghemeender als dat de minne-brieven onderteekent worden: *Mijn Goddin, mijn hert, mijn ziel, u slaef, soo langh als ick leef, totter doot toe, tot in het graf.* Met sulcke sotternijen vullen wy onse papieren, ende en peysen niet eens dat brieven van Lieven met boter beseghelt zijn: soo dat my dunckt, dat sy't niet qualijck voor-ghehadt en hebben, die de *Liefde* met vleughels gheschildert hebben; want inder waerheydt het dertel *Boefken* en can niet stil sitten, en vlieght dan van ons, als wy meenden dat wy hem vast hadden. Reden hier van is, om dat de wellusten zijn van dienaert, dat-se groote begheerte in ons verwecken eer wy die besitten, maer als wy die ghenoten hebben, dan verwecken sy in ons een mis-noeghen, ende walginghe (*Als de muys sat is, dan is het meel bitter.*) ende volght op den staenden voet dickmaels een afghekeertheyt, ende haet vanden persoon die-men eerst soo uyt-sinnigh bemint hadde. Wacht u, *Philothea*, van te grooten liefde; want sy sal met eenen stanck scheyden. Siet ghy dit niet in u eyghen keucken! als den pot te sterck ghestockt wordt, en dat hy over-siedt, het water schuymt uyt, het vyer wort ghebluft, d'asschen die stuyven, de spijs vervuylt, en niemandt en can daer naer een eerlijck ghericht daer af maken. Siet, soo ontsteckt, soo brandt, soo vergaet, soo leet de vleeschelijcke liefde haest in d'asschen. Reden dan waerom datter vele zijn, die hen hier verbranden, is, om dat sy niet en volghen den raedt vanden Philosoph' *Aristoteles*, die begheerde *dat-men de liefde ende wellusten niet en moest besien als sy met ghenucht aen-comen, maer als sy met onghenucht scheyden. Een goet ende soet beghin heeft wel een goet behaghen, maer het eyndeken moet den last draghen.* Onse rivieren binnens landts zijn in't beghinsel soet, maer schieten hare wateren snel af, tot dat-se in een bracke ende fil-

tighe

P. He-
sus l. 3.
embl. 34

Lier-
sius.

tighe zee voor altijd worden ontfanghen. En *Salomon*, die eerst de korte soetigheydt, ende naderhandt de langhe bitterheydt ghesmaeckt hadde, soo dat hy met eyghen ghevoelen daer af gheruyghenisse koste gheven, bekendt die niet dat *het lacchen met pijnen vermenght sal worden, ende dat het eynde vande blijfchap in droefheydt wordt verandert?* Met een woort gheseyt, de liefelijcke roosen verslensen, en druypen af, maer de scherpe doorenen blijven staen, en wonden.

Tot breedere verklaringhe van dit, heb ick een klippel versje ghedicht ghehadt op het sinnen-beelt daer de werelt omghedraeyt ende op haer kruys ghelijck als eenen top ghedreven wordt ende gheslaghen hier vanden *Haet* met een ghecessel van serpentes, daer vande *Liefde* die haeren boogh ende onspannen pees ghebruyckte tot vinnighe slaghen, met dese devise:

Soo vergaet

Min in haet.

Het Dichtjen dan passende op desen sin had'ick ghestelt met dese naer-volghende woorden:

V *Elhoe Cupido tornigh kindt!*
wel! sult ghy slaen die ghy bemindt?

De wereldt, die ghy hebt gheviert,

Is met u slaghen niet verciert.

V *Vaer heeft u booghsken dat gheleert?*

Hoe is het in een sweep verkeert?

En ghy die teghen over staet,

My dunckt ghy zijt al eden quaet.

V *Velfelle Hex, wat peyst ghy dan*

Dat dit de wereldt herden can?

De wereldt loopt ghenoech verdraeyt,

Al wordt-se met gheen sweep bewaeyt.

Vraeght ghy my Leser, wat bediet
 Het speeltjen dat ghy voor u siet?
 'Tis anders niet, in't cort gheseydt,
 Als hoe de vuyle liefde scheydt,
 En hoe-se duert een weynigh tijdt,
 En dan verkeert in Haet en Nijdt.
 'Ten is niet langher als een jaer,
 Dat dit noch iemandt wierd' ghewaer.
 Het deirt my van het gheestigh kindt,
 Dat haer den Lichtmis heeft bemindt.
 Hyschreef haer menigh Minnen-brief,
 En swoer, hy hadd' haer dapper lief:
 En op het smeecken vanden Quant
 Soo waeght de duyf haer besten pandt.
 Terstondt het minnen was ghedaen,
 En stracks soo gingh het haeten aen.
 Eylaes ! ick kende't Boefken wel;
 'Ten soeckt doch niet als katten-spel.
 Siet, dat-men eerst in weerden hiel,
 Daer voor men op sijn knien viel,
 En gaen sou in een wreede doot,
 Die liet-men sitten inden noot.
 Doen sey den Quant: Adieu Mon cœur.
 En toonde haer met een de deur:
 En sey, 't waer teghen vrienden danck:
 Soo scheyden sy met eenen stanck.
 Doen was den boogh gheen booghsken meer,
 Maer sloegh daer mé al even seer,

En dreef haer stracks ten huysen uyt.

Wat dunckt u vanden valschen Guyt?

Ick seg gh' dan, jongheydt, jongheydt leert,

Hoe haest dat hier de liefde keert:

En als den boogh ontspannen is,

Ghy weet wel dat 't een gheessel is,

Waerachtigh jae, 't is een ghewisse gheessel, en een torment, als-men dan soo schandelijck wordt verstootten vande menschen. Een gheschiedenisse onder duyfent andere sou ick by-brenghen, ten waer ick vreesde dat dit mijn verhael te ruym ende te breedt sou loopen. In't kort dan : Een Oversten van een vrouwen Clooster langhen tijdt door een wereldts persoon ghevrijdt, ghevleydt, verleydt en verkeert, is door sijn streelen soo vercouwt gheworden in den dienst Godts, in de oncuyfcheydt soo ontfteken, dat sy een opset maeckte van haer officie, haer eer, haer saligheydt te waghen; hanghende tot dien eynde de sleutels aen een beldt van onse L. Vrouwe, dat in haer *Oratorium* of bidt-plaetse stondt, die selve bevelende het *Convent*, met alle de Religieusen, heeft de wiel op den tuyn ghehanghen, ende om hare wellusten te voldoen, heeft sy haer lichaem ghegheven aen haeren Serviteur, ende haer ziel aenden duyvel. Maer siet, naer corten tijdt is sijn Liefde verflouwt, kreegh een teghenheyt in het vleesch, heeft haer ten huysen uyt-ghedreven: wat soudse doen, verlaten van Godt en vande menschen? Sy vol rouw en leet-wesen, peyft dat die nimmermeer en viel, nimmermeer en hoefde op te staen, ende dat Godt een sonderfse niet en heeft verstootten: oversulcks gaet weemoedigh-bidden in haer eyghen Clooster, siet de deur van het ockfael open, sluypt daer in, gaet recht toe naer haer celleken, vindt hare kleeders noch op haer bedde ghelijck sy die uyt ghedaen hadde, ende de sleutels aen het beldt van onse L. V. speurende met der daet (want-men haer nimmermeer ghemist en hadde) dat de Heylighe Maghet in haere plaetse soo langhen tijdt gheregeert hadde. Waer

uyt dat ick fluyt dat onghoorlofde Liefde in het eerst het licht des verstandts, ende de ooghen vande rechte reden verduystert, soo dat het dan sonder veel blinde slagen niet en kan af-loopen. Ten tweeden, dat het met geestelijke personen of die den roep ghehadt hebben, noyt en sal ghelucken, ghelijck-men in Hollandt ende op andere plaetsen siet dat gheestelijk goedt te besitten, niet en bedijdt of van Godt gheseghent wordt. Ten derden, dat vuyle Liefde niet langh en duert, en datse worden verlaten. Waerschouwt ons dan

Prover.
31. niet wel dē Wijsman? *Dry dinghen vallen my swaer om te verstaen, maer het vierde en kan ick niet begripen: den wegh van eenen Arent door de locht: den wegh van een Schip door de Zee: den wegh van een serpent over den steen: ende (ghelijck den Hebreeuwfschen text seyt) den wegh van eenen Jonghman tot een Jonghe-dochter: want al is't dat-men in't beghinsel siet waerse hebben ghevloghen, ghevaren, ghecropen, ghecourtiseert, sy vertrecken en men weet van hen niet meer te spreken.*

Plutar-
chus. Ende Godt gave dat dese ontstandtvastighe *Liefde* bleef tusschen de palen van af-ghekeertheydt, ende van haet, ende niet somwijlen door wreedtheydt voorts-ghedreven wierde; soo dat al sijn reden schijnt te hebben dat-men in den tempel van *Venus* slaep-lakens plagh te verkoopen, om de dooden daer mede te begraven; niet alleen om dat d'oncuyscheydt het menschen leven dapper verkort, en merckelijck af-slijt, maer oock om dies-wille dat, als de *Liefde* in eenen grooten haet verandert is, datter dan sommige wel al stillekens van kant gheholpen worden. Dunckt u dat soo vreemd, dat de soete *Venus* iemandt eene vijghe sou derven koken? Seker van dien tijdt af dat de *Doodt* ende de *Liefde* eens zijn gaen vernachten inde selfste herberghe, soo isser dickwijls groot ongheluck ende wreedtheyt uyt de Min gheresen. De gheschiedenisse, segghen de Griecten, is dese: Soo sy 's avondts by malckanderen slapen ginghen, leyden sy hare pijlen by een op de tafel; 's morgens al vroegh was het Boefken inde weyr (soo dat het van heden of van gisteren niet en is, dat de ghene die minnen, weynigh slapen) ende niet nauw-keurigh zijnde op de pijlen, heeft

heeft den pijn vande *Doodt* ghenomen inde plaetse van den sijnen. Buyten komende heeft een jongh hert ghetroffen, ende gheschoten. Sy meende dat sy haest de bruyloft sou houden, maer eylaes! 't is op een uyt-vaert aen-ghekomen. Dien vleesch-duyvel *Asmodeus*, die de seven mans van *Sara* den neck heeft ghebroken, om dat sy tot haer door puer louter oncuysheydt ende lust ghedreven wierden; desen seggh' ick speelt noch hedens-daeghs sijn personagie, ende dat hy doen op de mans verhaelt heeft, dat doet hy luttigh de vrouwen oock wel bekoopen. Soo ginckt met die schoone dochter *Irena* binnen de stadt van Constantinopelen: want naer dat *Mehomet* eenighen tijdt op haer versot was gheweest, soo heeft den Edeldom hem de ooghen open-ghedaen, ende hy heeft haer naderhandt met sijnen eyghen sabel het hooft af ghesmeten. Een droev'gheschiedenisse, *Lieve Philothea*, die ick tot waerschouwinghe vande sotte endedomme jeught hier in dicht gae verhaelen.

A Ls *Mehomet* den Vorst sich hadd' te veldt begheven,
 En aé des vijants landt door sijne wapens beven,
 En met een maghtigh heyr trock naer den Oosten aen,
 Om voor een hoofststadt self sijn legber neer te slaen;
 Niet een soo stercken slot, 'tzy op een rots ghelegghen,
 Oft in een wack moras, men broght de sleutels teghen;
 De vrees die wasser in, men vluchted' over al,
 En niemant weet ghewis waer dat het gelden sal:
 Tot dat hy met ghewelt quam voor *Bisansen* rucken,
 En stack sijn legber af, en planten hondert stucken,
 En binnen corten tijdt, in't diepste vanden nacht
 Quam hy dicht aen de wal logeren inde gracht.
 Hy velt de mueren neer, de stadt die wordt beclommen,
 Naer datter menigh heldt hadd' in sijn bloedt gheswommen;

Sy vliegben op den wal, en stormen vinnigh aen,
 En planten hier en daer het vendel met de Maen.
 Men sagh op staende voet het noodt-vyer op den toren,
 De poorten zijn al in, de stadt die gaet verloren;
 Dus snijdt een coude vrees de borghers door't ghemoedt,
 En schynen al vermoordt eer sy noch storten bloedt.
 O wat een droeven tijdt! als man en vrouw' moet scheyden!
 En als een moeder siet haer dochters van haer leyden!
 O wat een diepe wond' kryght vader in't ghemoedt,
 Als hy sijn kinders siet ghewentelt in hun bloedt!
 Maer't droeffste noch van al, dat is het iammer suchten
 Van menigh eerbaer Maeght, die niet en kan gaen vluchten;
 Niet een van al-te-mael oft sy waer liever doot,
 Als met verlies van eer te worden noch soo groot.
 D'een haelt een droeven bast om't leven met te corten,
 Een ander wilt haer ziel gaen inde baren storten,
 En seydt met eenen sucht, en met een bleecken mondt:
 De eer die is bewaert die sincken sal te grondt.
 Daer was een frische maeght van edel bloedt gheboren,
 Maer had een ruymen tijdt haer ouders bey verloren:
 Den Vader was een Helt, en stelde't lijf te pandt
 Ten diensle vanden Prins, en van het Vaderlandt;
 En had sich menighmael in't strijden wel ghequeten,
 En wist aen sijn rappier een man oft twee te speten,
 En gingh met desen lof tot in het duyster graf,
 En lieter naer sijn doodt noch brief en seghel af.
 Sy was een aerdigh kindt met wel ghemaecte leden,
 En had een schoonen glans, en aensicht wel besneden.

Soo dat een ieder-een wel in haer wesen las,
 Dat daer een schoonder ziel noch in besloten was.

En daerom vreesst sy meer: eylaes waer sal-se blyden!

Wie sal haer bleecke vrees, wie can haer droefheyt schryven?

Wie sal haer bangh ghemoet eens brenghen aen den dagh,
 En haer verstorven oogh die vol van tranen lagh?

Soo ras sy wierd' ghevatt om tot den Vorst te leyden,

Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden;

Want als een schoone Maeght gaet by een weerdigh Heer,

Die waeght (naer mijn verstant) haer leven oft haer eer.

Sy wordt hem dan ghebrocht met tranen overgoten;

Dit is den eersten pyl daer hy met wierd' gheschoten:

Hy siet haer schoon ghelaet, en leeter op en speelt,

Ter wyl sy door de vrees staet als een sneeuw-wit beelt,

Hy seyd: En vreesst niet kindt, u wordt ghejont het leven;

V wordt noch boven dat den trouw-ringh oock ghegheven:

De Croon die is voor u, ick maeck' u Keyserin;

Daer op gheef ick de handt, en sweir' u vaste min.

Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken,

En seyd' in haer ghemoet: O Heer, wat sal ick maken!

Wat sal ick hier in doen? wat wyt-vlucht, oft wat raet

Voor een die inde doot, oft inde schande gaet?

Ick trouwen een Tyran? den schender van ons landen?

Veel nutter waer ick doot, veel liever wou ick branden,

Oft datter een Trouwant nu sabelt mijn jongh hert:

Een Maeght sterft out ghenoech die noyt gheschonden wert.

Hier mede vielsy neer, de cracht gingh haer begheven,

En sprack voor die't verstont, s'en wou niet langher leven;

Iae wenschte d'aerde selfs dry voeten op haer lijf.
 Veel beter een droeflijck, als soo een weeldigh wijf.
 Hy siet haer sincken neer, hy siet haer bleecke wanghen;
 Hy doet een gouden vat met crachtigh water langhen:
 Maer watmen sproeyt, oft niet, men vinter weynigh baet;
 Want buyten is den troost, en binnen is het quaet.
 Hy troost haer wat hy can, hy weet haer soet te praten;
 Hy doet een wijt verhael van Rycken en van Staten,
 Hy vraeght naer haer gheslacht, en naer haer edel bloet,
 En seydt dat hy den stam noch meer verheffen moet.
 Hy seydt: Mijn Koningh-ryck paelt verder als Afriken,
 Ick heb een maghtigh landt, ick heerschap binnen Griecken,
 Soo menigh cloecke vloot seynd ick ter wereldt uyt,
 En keert tot boven boort gheladen met den buyt.
 Hebt ghy niet eenen neef, oft broeder meer in't leven?
 Die wil ick maecten Bas, oft noch iet hooghers gheven;
 Iae over heel mijn heyr stell ick hem Generael,
 Oft is't een man ter zee, ick maeck' hem Admirael.
 Vrienden zyn de mijn, mijn landen zyn u landen,
 Den Schepter en de Croon die stell ick in u handen,
 Ick schenck't u al-te-mael noch beden op den dagh,
 Ick ben al rijck ghenoech als ick u hebben magh.
 Hy ruckt sijn keten' af om die aen haer te hanghen;
 My dunckt het is gheseydt: Nu zyt ghy mijn ghevanghen.
 Die weet een dochters hert te locken met het goudt,
 Die sou een hauw'lijck doen, en worden noyt ghetrouwet.
 Och onbedachte jeught! doet eens u ooghen open:
 Tis sorghelijcke waer' den maeghdom te vercoopen.

En neemt den prijs niet aen, maer blijft in u gheheel;
 Want als hy is verkocht, dan speelt den Coopman beel.
 En of ghy desen Prins een dieren eedt hoort sweeren,
 De saeck en gaet niet vast, de Liefde die heeft veeren:
 Het Boefken is te vlugh, al sit het somtijds neer,
 Den Quick-steert nemt de vlucht, en selden keert hy weer.
 Leert dit uyt onsen Vorst; hy stelt den krigh ter syden;
 Die peys met Venus maeckt, sou teghen Mars die stryden?
 Hy neemt een snooden lust, en boosen handel aen,
 En laet syn maghtigh ryck en landt verloren gaen:
 Sijn haven die staen leegh, syn oorlooghs schepen rusten,
 Daer zeylt geen coopvardij, noch vloot naer vremde kusten;
 Men neemt geen belegh, noch velt slagh meer ter handt,
 Het schijnt 't is vollen peys te water en te landt.
 Ghelyck Alcides heeft met vrouwen sitten spinnen,
 Die Hyders, Stier, en Leeuw, en Reusen cost verwinnen,
 En die 't fortuynen radt nu trede met de voet,
 Die sloegh de handt aen 't wiel ghelyck een spinster doet.
 Soo wordt den Prins verwyft, hy latet t samen varen,
 En smoort syn domme jeught, en scheyndt syn groene jaren,
 Ofhy vergeven waer door eenen minnen dranck,
 Soo doot, en dolt syn hert met heele daghen lanck.
 En die eerst hadd' ghenucht in 't kricke vande daghen
 Een swijn, oft sellen Leeuw de berghen af te jaghen,
 Die met een spitse lans' schoot toe een wilden beer,
 Draeght nu Cupido's boogh', en dierghelyck gheweer.
 Die eertydts was ghe woon sich in syn sweet te baden,
 En door een beete Son reedt in 't curas ghebraden,

Die stickte in het stof, en swert was vanden brandt,
 Die door een harnas sloegh, verwint een vrouwen handt;
 En die hadd' sijn vermaeck in 't steken van trompetten,
 En gingh een ys'ren berggh slaggh-wijs in orden setten,
 Die losten het Canon, en branden een Cartouw,
 Die loopt nu naer de luyt, en 't singhen van een vrouw;
 Noch hem en weder-houdt 't perijckel vanden lande,
 Noch ondergagh van't rijck, noch oock sijn eyghen schande,
 Maer blijft al even seer tot geylen lust gheneyght,
 Oock als den vyandt roert, en eenen inval dreyght.
 En al is heel het Hof met al de hooghste Raden
 Hierom in groot ghevaer, en om het stuck beladen;
 Niet een en is soo stout die eens den grooten Heer
 Derft treden op den teen, en tasten op sijn seer;
 Als eenen die met hem van jonghs was op-ghetoghen,
 En die oock met hem hadt wel eer de borst ghesoghen;
 Die wil den Vorst aen boort, en treedter recht op aen,
 En segghen eens rondt uyt, waer op de saecken staen.
 Daer was aen het Palleys een lust-hof vol ghenuchten,
 Die rondsom was beset met uyt-ghelesen vruchten,
 Daer Constantin de Groot wel eer vermaeck in nam,
 Als hy van groote sorgh', oft Raedt van Staeten quam.
 Het was een schoon vertreck daer duysent voghels songhen,
 Daer in een gulden back de silv're waters spronghen,
 Daer menigh schoon priel rondsom was in ghebouwt,
 Van alijdt even groen, en even jeughdig hout:
 Daer cruydt van soeten geur, daer lieffelycke bloemen,
 Daer hondert planten staen die niet en zyn te noemen,

Daer een Laurieren bosch groeyt aen een stille stroom,
 Daer soeten balfem sweet van boven vanden boom.
 Daer haren milden schoot Natuer' heeft als ont sloten,
 En heel den lust-hof deur haer schatten heeft ghegoten,
 Daer't soo is t' alle cant, soo lustigh over al,
 Oft waer een Paradijs, en niet een aerdsche dal.

Hier was den Grooten Vorst, en gin gh een lochtjen rapen,
 Naer dat hy was verseeuwt van wellust, en van slapen :
 Den Prins die treedt hem toe, en toont sich onberoert,
 En heeft hem desen lof met klachten in-ghevoert :
 Ghy zijt, ô maghtigh Heldt, den blixem van ons tijden,
 Den tweeden Hannibal, oft Cæsar in het stryden ;
 Ghy sult den Tiber noch eens verden in syn bloedt,
 En met de dooden self gaen stutten synen vloet ;
 Ghy sult voor Rhodus gaen met duysent cloecke masten,
 Om met u heele vlot' het eylandt aen te tasten,

En swermen door de haef, en sluyten haer de zee,
 En brenghen u gheschut, spijt hen, tot op de ree.
 En hoe sal Brittenlant, hoe sal noch Vranckryck schroomen,
 Als uwen oorloghs-man sal cruyssen op haer stroomen?
 Wat Koningh, oft wat ryck is't dat u deiren can,
 Als sy u landen sien met hondert duysent man?
 Ghy sult den Donauw op met uwen heyr-tocht rucken,
 En daer den Arent gaen sijn besle veiren plucken;
 Ick sie het Roomsche Ryck door u noch eens verrast.
 O wat een Lauwer-crans staet daer voor u en wass!
 Maer dit cost sweet en bloet: een Keyserdom te winnen;
 En is gheen kinder-werck, oft voor de ghen' die minnen
 'Tis een manbafstigh stuck, voor die sijn leven waeght,
 En die in eenen strijdt naer doodi noch duyvel vraeght.
 Wat sit ghy hier dan noch in't midden vande wijven,
 Terwijl u be.e vloot moest naer Aegypten drijven?
 Terwijl ghy met de pijck moest dronghen op een schans,
 Springht ghy hier op de maet, en leydt den heelen dans.
 Hoe langh sult ghy in vreught den tijdt en leven slyten,
 Terwijl een vroom soldaet het spits moet afgaen byten?
 En vringhen hier u lijf ter wijl de snaren slaen,
 Als ghy moest in het veldt stijf in u harnas staen?
 Het gincker anders eens als wy de stadt bespronghen,
 En als u bloedigh heyr de poort quam in-ghedronghen.
 Let op ons sluyers eens, siet onse wapens aen,
 Ghy vindter rondt som op wel duysent scheuten staen.
 Dit is dat heel het Hof, dit voelen al de Standen;
 Sy roepen, dat het streckt tot nae-deel van u landen;

Sy hebben vast bericht hoe dat den vyandt loert,
En heel Europa deur de trommel wordt gheroert.

Waer is de groote ziel die u is in-gebornen?

Waer is dat moedigh hert dat ghy hadt van te voren?

Waer is dat edel bloedt van Ottomans gheslacht,
Dat altijd maer naer eer en nieuwe Rycken tracht?

Ontwaect eens Grooten Vorst, en laet een weynigh rusten

Vrancken die ghy leydt, u onghebonde lusten;

Het is, ghelooft my, den alderstercken man,

Die midlen inden lust den lust verwinnen can.

Den Vorst die siet hem aen, en hoort sijn vinnigh kallen,

En twiffelt of hy hem wilt stracks aen boort gaen vallen,

En sabelen den kop, en toonen metter daet

Dat sulck-een trots verwijt hem gheenßins toe en staet.

Maer hy gheveynst sich koel, en gheeft hem goede woorden,

En cropt sijn gramschap in, of hy sich niet en stoorden,

En doet voor 'sander-daeghs de Staten al-te-mael

Op den ghesetten tijdt verschijnen inde sael.

Soo scheyden sy van een. Wat sal den Vorst beghinnen?

Hem steeckt diep inde ziel de wortel van het minnen,

Als hy maer eens en peyst dat hy haer laten moet,

Dan leet hem aen sijn hert het swaer gheronnen bloet.

Sijn tranen bersten wyt, en dwinghen hem te weenen;

Hy voelt sijn innigh mergh verstijven in sijn beenen,

Daer sinckt soofwaer ghepeys in 't diepste van sijn ziel,

Dat wyt sijn bleecke mondt deës droeve clachte viel:

Sal ick naer een schavot Irena connen leyden?

En met een wreede slaghe de lieve ziel doen scheyden?

Sal ick met dese handt den kop haer snijden af,
 Daer ick haer met in't eerst mijn echte trouwe gaf?
 Sou ick den witten bals met bloedt sien over-goten?
 Ah! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots ghesproten;
 Soo is mijn wreede ziel ghesineedt uyt enckel stael,
 En heel mijn inghe want ghegoten van metael.
 'Ken can, 'ken sals niet doen: Irena ghy sult leven;
 Noch ick en sal mijn gunst aen iemandt anders gheven.
 Sou dit meyneedigh hert gaen breken voor het graf
 Den ringh dien ick u eens met dieren eede gaf?
 Eer moet den donder-slagh my duysent-mael verpletten,
 Eer moet het blixems-vyer my heel in polver setten;
 Dat eer de aerde scheur' tot aen de droeve hel,
 En slick met huys en hayr een trouwe-loos ghesel.
 Soo spreckt hy voor de trouw'. Maer gaet hy overlegghen,
 En wat dat heel het Hof, en al de Staten segghen,
 En dat des vyandts heyr van daghe tot daghe groeyt,
 En tot een groot beleggh, oft vroeghen veid-tocht spoeyt,
 En t'samen overweeght den corten lust der vrouwen,
 Dan voelt hy aen sijn hert de liefde heel verflouwen,
 Dan wou hy dat hy noyt de Maghet hadd' besint,
 Dan wou hy dat hy noyt Irena hadd' bemint;
 Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moet sterven,
 Dat hy wilt in haer bloedt den blancken sabel verven:
 Sijn onghestadigh hert is nu volsoete min,
 Dan bevet droeven haet, en enckel bloedt-sucht in.
 Ghelijck in een tempeest daer schepen t'samen varen,
 De vlot' wordt Ooft, en West gheslingert vande baren;

Dan naer een harde klip, dan weder naer het strandt:

Soo wordt het Vorsten hert ghesmeten t' alle cant,

Onseker waer hy salten langhen lesten landen,

Soo leet hem inden crop't verwyten vande Standen,

Dat maect hem beel beroert, dat stelt hem ongherust;

En even wel den Vorst keert tot sijn ouden lust.

Iae op den ganschen tijdt van dry ghebeele jaren,

Is hy noyt sonder toom soo schandigh voort ghevaren:

Hy springht als wyt den bandt den lesten dagh en nacht,

Terwijl' het heele Hof daer van den wyt-gangh wacht.

Hy doet haer 's ander-daeghs haer beste cleeden langhen,

En rondsom stijf van goudt, en vol juweelen hanghen;

De vlechten van haer hoofd zyn aerdigh om-ghekruilt,

En tusschen bey met lint van schoon couleur ghevult:

Sy draeght een hals-cieraet dat soo veel sou beloopen,

Dat iemandt voor den prijs heel steden wel sou coopen;

Behalven dat op't hert een groote bagghe honck,

Die met een helle schijn ghelyck de Sonne blonck:

Haer cleedt vol ghebourduert met hondert moeye dinghen,

Dat wordt haer naer gheleydt van twee schoon jonghelinghen:

De uytghelesen stof, en al het fraey ghewaet

Toont datter niet een vrouw, maer een Goddinne gaet.

Terwijl' dat dit gheschiedt de sterren gaen verdwynen,

Den dagheraedt compt aen, de Son begint te schijnen,

Den Edeldom treckt op, en comt met groot ghetal,

Onseker wat den Vorst hier doen oft laten sal.

Het heele Hof verwacht met al de hoogste Leden,
Tot dat hy met haer is ten laetsten inghetreden:

Sy comen handt aen handt, en toonen blijghelaet,
Ghelyck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet.
Wie dat Irena sagh die krijght in haer bebaghen;
Wie dat Irena sagh die is ghelyck verflaghen:

Den eenen prijst de snee, een ander het cieraet,
Den derden haeren glans die't al te boven gaet.
Sy wenschten hem gheluck wou hy met haer gaen paren,
En seyden dat hy moest haer voor sijn Bruydt verclaren,
Sy selve, als sy haer vondt in dit rijck cieraet,
Gbeloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet;
En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen thoonen,
Maer dat hy haer voor al wou Keyserinn' gaen croonen.

Dies quam sy, soo het scheen, heel vlytigh naer desael,
En thoonde meer als oyt haer soet en liefghetael.
O wissel-duerigh radt! wie sal op u betrouwen!
O onbestadigh Hof! op u is niet te bouwen!

Die ghy het saechtste streelt, die ghy het meest verheft,
Die is't die ghy daer naer op d'onverwachtste treft.
Den Vorst dan die beghint met voor-bedachte reden,
Die haer diep inde ziel, en door het herte sieden:

Hy seydt dat hem misnoeght dat trots en spits verwydt,
En dat hy't daerom houdt voor enckel wronck, en spijt:
Hy seydt dat eenen Prins, en grooten Heer magh leven,
En niemant daer en heeft afrekeningh te gheven.

Voorts dat hy heden noch wil toonen op den dagh,
 Hoe weynigh vrouwen lust op syne ziel vermagh.
 Stracks greep hy haer by't hooft, en doet den sabel blincken:
 Irena die verschiet, haer swacke leden sincken;
 Den heelen Edeldom die worter door verschrickt,
 En niemandt is soo stout dat hy een woordt eens kickt.
 Soo hy den sabel hief om haer den slagh te gheven.
 Soo stierf haer rooden mondt, en scheen als sonder leven,
 Doch met een traenend' oogh die sy noch op hem sloegh,
 Daer sy wel eer een pyl met door syn herte joegh,
 Ah! seyde-se, Grooten Vorst, waer toe ben ick ghecomen?
 Wat onlust, oft wat haet heeft u doch in-ghecomen?
 Y! spaert myn jeughdigh hert, ah! wat ick bidden magh;
 Hebt ghy my oyt bemindt, vergheeft my desen slagh.
 Dit seyds', en sy viel neer met tranen overgoten,
 En tusschen bey soo quam een woordt noch uyt-ggeschoten,
 Daer gonck een droeven sucht rondsom de heele sael',
 'Tis iammer om te sien, het wcenter al-te-mael.
 Maer dies al niet te min heeft hy het sweert gheheven,
 En daer met alle cracht den wreeden slagh ghegheven.
 Het hooft ter wyl' het viel sprack met ghebroken sin:
 O kort, ô droeve vreught! ô trouwe-loofse Min!

Dit is den droevighen uyt-gangh van *Irena* ende de groote
 liefde die haer *Mehomet* in het eerst hadde ghedraghen. Soo
 verandert de soetsten wijn in den scherpsten ende vinnighsten
 azijn. Doch wat seggh' ick veranderen? Oneerlijcke *Liefde* is
 noyt *Liefde* gheweest, maer enckelen haet, ende vijandtschap,
 oock van het beghinsel. De *Liefde* is d'edelste gheneghenthey,

ende de soetste crachte der zielen, door de welcke wy ghe-
 dreven worden om een ander goedt te wenschen, ende te be-
 sorgghen. Dese goedt-jonstigheydt en can met eens anders na-
 deel, ende met de vuyligheydt gheene ghemeenschap heb-
 ben. Ick vraegh' u eens, *voorsichtighe Philothea*, die met oneer-
 lijcke liefde ontsteken zijn, wat soecken die? waer op zijn-se
 uyt? wat is hun voornemen? wat peysen sy by daghen? wat
 droomen sy by nachten? Dat dierghelijcke sich eens oprecht
 wilden biechten, sy soud'en moeten belijden, dat sy anders
 niet en soecken als hunnen eyghen lust, ende ghenuchten van
 hun eyghen vijf sinen: en of sy duysent-mael sweiren dat sy
 swert worden, ende met dieren eedt bevestighen dat sy u be-
 minnen, en gheloofst het niet; want hunne liefde is eyghen
 baersockinghe. De huys-vrouwe van *Putiphar*, die laghder sieck
 af te bedde. Maer op wie speelde hare liefde? Op den schoo-
 nen *Ioseph*, die sy daghelijcks bekoorde? Verre van daer. Sy
 roept, *Moort*, sy beschuldighet hem, sy doet hem smijten inden
 kercker, sy steldt hem in perijckel van een schandighe doot,
 ende dat alleen om dat sy hare vleeschelijcke lusten niet en
 cost boeten. Wie soud' oyt connen ghelooven, dat de sotte
 liefde, die soo soet-hertigh schijnt van aerdt, die opgevoedt
 wort in gunste, soo sterck venijn in heeft, het welck ingheswol-
 ghen, ghenoeghsaem is om (als eene oude tooveresse *Circe*)
 een goedertieren hert te veranderen in een wilde ende wreede
 beeste; ende nochtans Godt ghetuyghet, de redene leeret ons,
 d'exempelen bethoonen't ons claerlijck, datter niet en is, het
 welck een goedertieren mensch meer berooft van sijne inge-
 borene goedertierenheyt, het welck't herte meer vervult met
 schroomelijcke ende onghehoorde wreedtheydt, als d'on-
 ghetemde liefde. Ende is't dat ghy dit niet wel en kont ghe-
 looven, let op de woorden vande vleeschelijcke menschen
 door d'eeuwighe Wijsheydt ghestelt in het boeck der Wijs-
 heydt: *Laet ons croonen het hooft met roosen*, &c. maer terstondt
 daernaer: *Laet ons overvallen, en laet ons niet sparen, laet ons be-
 drieghen, laet ons ter doot verwijsen*. Op het welck lettende den

H. *Augustinus* seght: Soetschenen te zijn de woorden van de wulpsche ende oncuysche menschen; Laet ons stellen op het hoofte de roosen eersy vergaen. *V*at isser lieflijcker? wat aenghenamer? soudt ghy van dese goet hertigheyt vreesen eenigh cruys? eenighe sweerden? En verwondert u niet: de wortelen vande doornen zijn sacht, is't dat ghy die aenraeckt sy en sullen u niet hinderen, maer sy brenghen voort daer ghy in het handelen mede ghewondt wordt. Wat beter ghetuyghenisse connen wy hier van hebben als van *Henricus* den VIII. Coningh van Enghelandt? Het is aende heele werelt bekent, wat eene cracht over hem hadde de vleeschelijcke ghenuchte; aenghesien dat hy om die te volbrenghen, afgevalen is van sijn gheloof. Desen, ghelijck *Sanderus* bemerckt, van ses huysvrouwen die hy ghetrouwte hadde, heeft hy twee met sijn eyghen handen ghedoodt, de derde heeft hy het lichaem doen open-snijden, om aen hare vrucht het leven te behouden, niet passende op de doot vande moeder, die door de pijn ghestorven is; van twee andere is hy ghescheyden; de selde is wel haer eyghen doot ghestorven, maer hadde nu al in sijn ghemoedt de sententie des doots over haer ghestreken. Maer wat kander uytstekender wesen in dit verhael? of wat kan meer ghewichts gheven aen dit ende mijn voorigh segghen, alstghene dat wy lesen gheschiedt te wesen binnē Venetien in het jaer 1567. Daer was in het Clooster vande Capucinen een Religieus niet alleen eerlijck van manieren, maer oock teenemael schoon van aensicht: desen soo hy ginck van 'deur tot deur' om sijn broodt te bedelen, is ghekomen aen een huys daer twee lichte Courtesaenen by een woonden: dese gheveynsende al of sy hem een goede aelmoesse wouden vereeren, roepen hem binnen, ende trecken het nacht slot af, ende beginnen hem te vleyen en te streelen, segghende opentlijck dat sy met liefde tot hem ontfeken waeren. Den Enghelschen jonghelingh vermaende haer tot de eerbaerheyt, hiel haer voor ooghen de leelijckheydt der sonden, de eeuwigheyt vande helsche pijnen; maer door het weygheren wierden sy meer tot de oncuyscheydt aenghedreven

ven. Hebben hem overfulcks vast ghegrepen, ende twee messen op sijn borst gheplant met dreyghementen van op staende voet door-steken te worden. Hy die wel wist dat men meer moest vreesen die niet alleen het lichaem, maer oock de ziel kan dooden, koos liever het leven, als de suyverheydt te verliesen. Waer op ontfanghende ettelijcke doot-steken daer sy hem met herten, heeft met sijn bloedt den toe-komenden brandt van oncuyscheydt verhoedt, ende uyt sijn onbesinet lichaem een suyvere ziel op-gheoffert aen Godt almachtigh. Sy hebben hem onder den trap in haer eyghen huys begraven: noch men heeft immermeer gheweten waer desen Ionghelinck ghebleven was, als dat een van dese twee door leedt-wesen van dit moordadigh stuck ghekomen is in den Bicht-stoel-van eenen vande Societeyt, met naeme *P. Ignatius*, ende heeft daer met bloedighe tranen haere sonden sitten beweenen. Maghick dan niet wel segghen dat de onsuivere *Liefde* haere wreedtheydt bedeckt ghelijck vyer onder d'aschen, fenijn in een gulden vat, eenen strick onder roosen, ende eenen sweer onder den balsem. Dit, dunckt my, sal ghenoegh wesen aengaende dese materie; onder tusschen bidd' ick u, *ô Lieve Philothea*, dat ghy naer dierghelijcken sanck der Mereminnen nimmermeer en wilt luyfteren, ende dat ghy die bedrieghelijcke beloften niet en wilt ghelooven, want sy soecken u op een sandt-plaet, oft op een klip te locken, om u eerschip-braeck te doen lijden. Overlegt dit van te voren: want, *Raedt naer daet, komt te laet*: en den put te stoppen als't calf verdroncken is, of suycker te stroyen op de vlaey als sy verbrandt is, dat is domme liedens werck, die dan d'ooghen open gaen, ende om sien naer den steen als sy ghestronckelt hebben; soo dat my dunckt dat-se verstandelijck ghedaen hebben die de *Liefde* stelden tusschen den *Tijdt*, ende tusschen de *Vren*, de welcke over handt trocken de draeyen uyt den doeck, daer de *Liefde* mede verblindt stondt, tot dat sy't heel ontbloedt hadden, ende sy coste sien in wat staet

fy door haer verblindtheydt was ghekomen.

DE Liefde is een dertel kindt,
Dat met een doecxken staet verblindt:
Den Tijd die aen sijn sijde staet,
Die pluyft den doeck van draet tot draet,
En als sijn ooghen open gaen,
Dan seyt hy: *Wat heb ick ghedaen?*

Perije-

Perijckel tuffchen onghe-
lijke Perfoonen.

*Van kant,
'Tis brandt.*

Siet eens hoe dit omroosel lam
 Blijft sitten slaepen inde vlam!
 Op, op lief Kindt, 'tis al in brandt,
 De vlam ontsteckt van alle kant,
 En lighdy hier noch soo en ronckt,
 Daer' t'vyer tot aen u roccken vonckt?
 Den brandt die wast al even-seer,
 'Ten is gheen tijdt van slapen meer.
 Op, op, oft blijft ghy langher hier,
 Vzieltjen raeckt noch heel in 't vier.
 Gheloof het my hy wordt verrast,
 Die op de voncken niet en past.
 Siet eens wat dat een' botte Maert,
 Als sy de keers niet wel bewaert,
 Wat dat se niet alspels en maeckt,
 Hoe licht een buys in brandt gherasckt,
 Wanneer ontrent den stroyen-tas
 Alleen een vonck gheresen was.
 Maer waer is dan soo slechten hoofd?
 En van sijn' sinnen soo berooft?
 Die niet en vlucht met alle macht
 Eer dat hy in het vyer versmacht?
 Eylaes! lief Kindt, het gaet alsoo;
 Maer' thert vonckt eer noch als het stroo.
 Wat is het meer als eenen spronck?
 Wat is het meer als eenen dronck?
 Wat is het meer als eenen lonck?
 Wat is het meer als eene vonck?

Iae eene vonck en anders niet,
 Daer ghy het hert van branden siet.
 Seght eens hoe haest dat loffer-vlas
 Van loncker-vlam ontsteken was?
 Een dertel oogh, een lossen praet,
 Een soeten lach, een vriendt ghelaet,
 Een dit, een dat, 'ken weet niet wat,
 De jongheydt die is haest ghevat.
 'Ten is dan gheenssins dat u diendt
 By 't vyer te spelen, liefste kindt;
 Maer wie by 't vyer noch slaepen gaet
 Die roept om hulp als 't is te laet.
 Die niet en waect ter wyl hy malt,
 Ghewis dat die in 't vyer eens valt.

A E N - S P R A E C K .

ICK weet wel dat dese teghenwoordighe waerschouwing
 voor u onnoodigh sal wesen, *Eerbare Philothea*, overmidts
 ghy de eenigheydt bemindt, ende een lief-hebster zijt van u
 camer, die-men met recht een maeghde-schansmagh noemen.
 Ende als ghy in het gheselschap wordt ghevonden, dan en
 isser aen u anders niet te mercken als een rijpighet aen u we-
 sen, heusheynt in u woorden, eerbaerheynt in alle u we ma-
 nieren: ende daerom sal ick met uwen goeden oorlof dese
Aenspraeck toe-passen aen de ghene die niet en overweghen
 de perijckelen van eene forgheloose ghemeynschap, ende al
 re vrijen kennis houden met onghelijcke personen. In het
 ghemeen ghesproken, *Vriendschap* en moet niet teenemael
 af-ghesneden, oft uyt-gheroeyt worden: want wy bevinden
 dat vele groote ende treffelijcke heylighe personagien sich
 daer

daer toe hebben laten aendrijven. Den H. *Athanasius* heeft inde vervolghinghe van d'*Arrianen* sy-selven verfteken ten huysse van eene gheestelijcke dochter. Den H. *Chrysofomus* hadde groote kennisse met eene *Me-vrouwe Olimpias*, ende droegh groote sorghe voor haer ende hare ghesondtheydt. Ende wie heeft oyt ghelesen de brieven vanden H. *Hieronymus*, die niet en fiet de vriendschap die hy droegh aen d' edele ende godtvruchtighe *Paula*? Ick en wil hier niet verhalen hoe den heylighen *Petrus* ghehandelt heeft met *Petronella*, niet sijne vleeschelijcke, maer, naer het ghetuyghen van *Baronius*, sijne gheestelijcke dochter. Ende den heylighen *Paulus* hoe dickwils en was hy niet by *Tecla*, om haer raedt ende daet te gheven? Iae *Christus* selve beminde *Martha*, ende hare suster *Maria*. Op dat ick Ioan. 11 verfwijghe den H. *Ioannes* die aen eene devote Iouffrouwe met name *Electa*, schrijft eenen brief, haer biddende, dat sy hem sou gunste draghen, dat hy hopte haer haest te besoecken, ende mondelijck te spreken. Onghetwijffelt, dierghelijcke vriendschappen zijn eerlijck, ende en connen niet berispt worden. Maer uyt de bloemen daer de biën honigh suyghen, daer trecken de spinnen fenijn. Den wijn is lieflijck, ende goedt voor de ghesonde, maer eene peste voor de ghene die met eene brandende cortse ontsteken zijn. Wat een schoone lelien waren, d'een inden weduwelijcken, d'ander inden houwelijcken staet, *Iuditha*, ende *Susanna*? Nochtans *Holofernes* ende d'*Ouderlinghen* hebben daer met hunne ooghen opgheseten als spinnen.

Nu is 't by aldien dat het geselschap schadelijck is daer d'een noch goedt is, hoe en sal het nietorghelijck wesen daer-se alle bey quaedt zijn? *Kan iemandt vyer in synen schoot berghen sonder dat syne cleederen sullen branden?* Het is een vesiert fabeltjen, maer Prov. 6. nochtans dienstigh om onse perijkelen t'ontdecken, als *Stroyken* ende *kooltje vyers* t'samen ghinghen wandelen, dat d'een gnebrandt is in twee stucken, ende d'ander wierd' uytghebluft in het water, waer over *Boontjen* begoft te lacchen.

Ende om in dese sake, die van groot ghevolgh is, wat dieper in te treden, soo dient ghemerckt, dat ons de nature selver hier in schijnt te waerschouwen; want tweelinghen daer

d'een een knechtjen af is, en d'ander een dochterken, worden van hunne ontfanghenisse met een besonder velleken ghescheyden, dat de tweelinghen vande selfste nature niet en hebben. Iae den Propheet *Iob* vreesde de versaminghe oock onder de lidmaten van sijne doode kinderen. *Daer sat den waerachtighen ende stercken diamant steen den salighen Iob, ende onderscheydde de lidmaten van sijne verplette kinderen, verhoedende, dat hy sijner dochteren leden aen de lichamen sijner sonen niet en sou verwoeghen.* Is de nature dan besorght voor d'onnoosele, ende ongeboren kinderen, *Iob* voor d'overleden sonen ende dochters, tusschen welcke gheene beweeghinghe en kan wesen, wat staeter te vreesen, *Eerbare Philothea*, alffer is tusschen twee perloonen eene losse ende vrije ghemeynsaemheydt, aensprake, vleydinghe, streelinghe, smeekinghe? 't waer wonder dat ter gheene voncken en risen. Hoe dickwils en bevindt-men niet dat daer uyt een vlam komt te ontstaen, sonder dat het langhen tijdt te voren moet roocken, of dat het sterck wordt aen-geblasen? Voorwaer sommighe branden als sy het vyer maer en riecken. Een Fransch Edelman die inde oorlogh eer ghekavelt hadde, ende in Nederlandt tot Antwerpen een vrouw' ghetrouwt hadde, keerde wederom naer sijn Vaderlandt, al-waer hy van eenen van sijn beste vrienden begroet zijnde, ende willekom gheheeten, is het selve oock aen sijn huys-vrouwe gheschiedt. Dese, ghelijckse schoon was en vol perfectie; is desen vremden Edelman door haere liefde terstont de eerste reyse in sijn hert gheraect gheweest: in de tweede visite liet hy sijn vyer blijcken, inde derde verklaert sy haer weder-liefde, ende wandelende door den hof manghelen sy met malkanderen de trouw-ringhen. Ondertusschen vertreckt den echtighen man wederom met sijn huys-vrouwe naer Antwerpen, al waer sy naer korten tijdt gevallen is in doodelijcke sieckte, daerse oock af is ghestorven. Dese droeve tijdinghe heeft den anderen Edelman soo verslaghen, ende tot sulcke desperate mismoedigheydt ghebrocht, dat hy meer als eens de resolutie ghenomen hadde, ende op een leer ghestaen om sich te verhanghen. 'T welck gheschiedt soude heb-

Farnal.
lib 7.
Phisolog. c 12
Chrysof.
in *Iob.*

P. Ze.
hentner
in *Pro-*
montorio
l. 2.
s. 3.

hebben, hadden sijn knechten niet altijd tusschen bey ghekomen. Doch al bleef hy leven, nochtans schein hy ghedurigh te sterven, soo dat hy gheen ghenuchte meer en nam, noch in de jacht, noch inde wapens, noch in de Academien, noch in het gheselschap der menschen. Heel Vranckrijck was hem te kleyn, hy en kost niet rusten voor dat hy ghestolens-wijs ver-trocken is naer Antwerpen, ende daer veel daghen op het graf sitten weenen, ende den kouden serck ghewasschen had' met sijn lauwe traenen. Ende siet door dese overvloedigheydt en is de vlam noch niet gheblust gheworden. Hy doet soo veel dat hy aldaer bekomt een contre-feitsel van haer, soose was naer haere doot uyt-ghetrocken; te vooren had' hy een ander bekomen daer-se af-ghemaelt stondt naer het-leven. Hier mede keert hy weder in Vranckrijck, van daer naer Italien, ende soo over de middelandtsche zee naer Ægypten, om in een eremijtagie sijn leven voort te besteden. Maer ghelijck wel *Seneca* seght: *Ghy moet veranderen van ghemoedt, ende niet van locht; wat baetet u dat ghy vlucht, is't dat ghy u selven over al zijt mede-draghende?* Soo hy nu in Ægypten was, heeft hy een celleken ghemaect ende dat van alle kanten toe-ghesloten, al-hoe-wel die onsuivere Liefde daer noch spleten ghenoegh vondt om in te kruypen. Iae is de blinde sottrigheydt van desen onsen schijn-heylighen Eremijt goddelooser gheworden op het eynde als sy was in't beghinsel: want soo hy op-ghericht hadde een *Oratorium* of bid'-plaetse, om daer sijn ghebeden, sijn suchten en sijn traenen te storten, ende tot dien eynde daer op ghestelt hadde een *Crucifix* met de Heylighe Maghet, en S. Ian; (O vermaledijde oncuyscheydt hoe verre en derfde ghy u handen niet uyt-steken en misbruycken!) hy smijt de beelden vande H. Moeder, ende vanden lieven Discipel af, wérpt die in den hoeck, ende hanght in haere plaetse de twee contre-feitsels; ende in sulcke devotie is hy belijder van Venus, en martelaer vanden duyvel ghestorven. Dit soo wesende, *Lieffte Philothea*, soo en ben ick niet verwondert dat Godt almachtigh de oncuyscheyt van Sodoma en Gomorrha Genes ghestraft heeft met peck en solpher, en dierghelijcke kleef-c. 19.

achtighe materien, om te bethoonen dat diër eens aen vast wordt, qualijck sy-selven daer van op-recht, ghelijck het betaemt, sal ontbinden. Maer tot onsen propost, op hoe korten tijdt, door hoe weynigh woorden is desen Edelman ghevanghen? hadden die jaeren langh by malckanderen verkeert, dan en waer het niet te verwonderen. Waer uyt dat ick sluyt, wordt iemandt met den eersten assaut overwonnen, hoe perijckeleus is't te moeten onderstaen een langhe ende gheduerighe belegheringhe? Hoort wat dat is gheweest hier van het ghevoelen vanden heylighen *Bernardus*: *Altijdt met eene vrouwe te zijn, ende dat u dat niet en souae beschadighen, dat is meer als eenen dooden te verwecken: ghy sit sijde aen sijde met haer aen tafel, u bedde staet aen haer bedde in de kamer, uwe ooghen ende hare ooghen spelen ende sterren op malckanderen in uwe t'samen-sprake, ghy streelt haer handen, en wilt ghy my wijs maecken dat u dat niet en sal hinderen?* Een godtvruchtigh persoon wefende by een van sijne biecht-kinderen, nam uyt vrijgheydt ende sinnelijckheydt die somtijdts met de handen, segghende dat hy goedt was, ende sy oock, ende oversulcks datter gheen onghemack af en kost komen; maer sijnen Oversten strafte hem met harde woorden, ende seyde: D'aerde is goedt, ende het water is goedt, maer aerde ende water onder-een dat is slijck ende modder. En of ghy hier door noch aen ziel, noch aen lichaem besmeurt en wiet det, (het welck even-wel seer qualijck kan gheschieden als dat het vyer den solpher-steck sal raken en niet ontfeken) uwen naem ende faem sou ten minsten een cladde vatten: want al waert ghy soo kout, ende onberoerlijck als eenen steen, nochtans ghelijck als men een brandende keerffe placct teghen eenē muer, men naer jaer en dagh weet te segghen dat daer een keerffe heeft ghestaen, om de swarte placcke die-se daer heeft ghelaten; soo sal oock iemandt, al waer hy onnoefel, door den onbehoorlijcken, sinnelijcken ende lichtveerdighen handel een cladde blijven aen-hanghen. Dan niemant en bedrieghe sy-selven; wy en zijn niet sonder ghevoelen ghelijck de steenen: ons herte is ghemaect van polver, ende d'ooghen ende onse sinnen zijn het loopende vyerken daer de mijne met

*Bern.
ser. 64.*

*Salvia-
nus.*

wordt

wordt ontsteken. Van waer is *David* soo hoogh ghevallen? Hy klom op sijn *Belveder*, ende liet sijne ooghen weyen, ende op *Bersabee* spelen. Hy besmeurde sijne ziel; sy wiesch haer lichaem, sy sat in't water, hy ontstack in vlammen; het sien verweckte de begheerte, de begheerte het consent, het consent d'overspel, het overspel den dootd-slagh. Een kleyn vonck, een groot vyer. Wie soude dit van eenen man naer het herte Godts hebben derven vermoeyen? *Laet ons soo verre gaen vande slijberachtighe plaetsen als het moghelijk is: want oock daer't met sandt ende met asschen ghestroydt is, sullen wy qualijck kunnen staen sonder te vallen.* Noch iemandt en moet sich versekert houden als hanterende met de ghene die leelijck zijn, ende *Remedia amoris* ghenoeemt worden. Gheen soo slimmen hout of den duyvel weet daer eenen pijl uyt te draeyen: soo dat eenen aerdighen vindt van eenen Abt hier toe dienende, te werck ghestelt is: 'T was doen de manier dat de huys-diensten, als wasschen, plasschen, smoken en koken door vrouwen ghedaen wierden. Den Prelaet werende dat dit gheselschap niet meer goet en kost doen by de Religieusen als ripfen by de koolen, heeft-se af-ghedanckt en door-ghesonden: sy in teghen-deel seyden, dat het van vrouwen wou ghedaen worden, en soo hy perijckel sagh by de voorgaende, dat hy liever onghesien ende leelijcke oude vrouwen sou hueren. Maer om te betoonen, dat desen hunnen voor-slagh oock ghevaer kost gheven, doet hy's avonts een portie van teenemael ghesouten vleesch gheven, ende ghebiedt alle de kelders, bier, wijn en water op te sluyten. Sy gaen aen tafel, daer naer slapen, staen's nachts op, singhen de Metten, klagen malckanderen hunnen dorst, gaen naer den kelder-weerdt; maer noch bier, noch wijn, noch pomp vindende, hebben sy ghenoodtsaeckt gheweest vuyl water te drincken. Waer over soo sy's anderdaeghs hunne klachten deden, antwoordde den Abt: Als den dorst groot is sietmen niet aen of water schoon is, en soo kan't gaen met leelijcke vrouwen oock onder goede ende godtvruchtighe Religieusen; den dorst en de occasien Godt gheve wie wy zijn souden ons doen vallen. Ende is soo by sijne voorighe resolu-

Sen. Ep.
117.

tie ghebleven. V Wat meynen wy dat te segghen is , dat dien
 kloecken *Hercules* gaende deur de kercke van *Venus*, ende stoo-
 rende sijnen voet aen eenen oneffen steen , leelijck is ghe-
 stronckelt, ende noch leelijcker is ghevallen? 'T is een waer-
 schouwinghe voor ons, dat niemant op sijne crachten magh
 betrouwen, oft wel daer hy hem het minste voor-hoedt, daer
 sal hy sy-selven vinden ligghen. Het was een sluytende, ende
 bondighe reden van *David*, als hy *Goliath* sou gaen bespringen :
Ick hebbe de Leeuwen verscheurt , ende de Beiren versmacht; oversulcks
salick desen onbesnedenen op de selve maniere onthalen. Staet te be-
 mercken dat *David* was een lieflijk jonghelingh , blondt van
 hayr, schoon van snee, bloosende van couleur ; soo dat-men
 eenen *Cupido* niet anders en sou konnen af malen. Maer
 ghelijck *Cupido* heeft eene ghedaente van *David*, soo magh hy
 sich oock wel roemen als *David*, ende segghen : Leeuwen en-
 de Beiren, dat is, standvastighe , ende vrome Heylighen hebb'
 ick verwonnen, ende meende ghy, die swack en teer zijt, ghe-
 neghen tot den val van u eyghen-selven, dat ghy sult konnen
 weder-staen aen mijne crachten? Ghy zijt noch verre vande
 sterckte van *Samson*, vande heyligheydt van *David*, vande
 wijsheydt van *Salomon*; ende siet dese groote Reusen zyn voor
 desen cleyne Campioen verslaghen. Ende wie is hier oyt meer
 ghewapent gheweest als den *H. Jacobus* Eremit, behalven 't
 voordeel vande plaetse dat hy in eene woestijne hadde ver-
 kosen verre buyten alle aanspraeck ende gheselschap der
 vrouwen? hy droegh een hayren cleedt, hy temde sijn vleesch
 met vasten , hy sliep op harde steenen, hy nuttede weynighe
 wilde cruyden , hy dronck kout water, hy was overgoten met
 tranen , en noch en heeft hy den brant van oncuyscheydt niet
 connen blusschē. Hy hadde uyteene dochter den duyvel ver-
 dreven , ende wierde selver met eenen booseren duyvel be-
 feten. De vrienden vande dochter , vreesende, of misschien sy
 niet teenemael verlost en hadde gheweest , hebben hem ghe-
 beden dat hy haer voor eenighen tijdt in sijne hutte soude
 willen ontfanghen, ende laten vernachten , om by aldien het
 quaedt weder-keerde, dat de hulpe oock terstont by de werck
 sou

sou wesen; soo is het schaep aen den wolf bevolen. Wie soude sulcks vermoedt hebben? want wat gheschietert? t ghene dat een-ieder in verkeeringhe met onghelijcke persoonen een achter-dencken magh gheven; want den Eremijt een man soo gheconfijr in de vreesse Godts die speelt in dit gheselschap met sijne ooghen, die speelt met sijne ghedachten; sijn herte beghint te voncken, sijne sinnen beghinnen te vlammen, ende dat hy eertijds niet en sou hebben derven peysen, dat gaet hy vol-brenghen met de wercken. Waer op een ghedenck-^{In Sap.} weerdighe waerschouwinghe ons den gheleerden *Okot* heeft ^{lett. 165.} achter-ghelaeten, schrijvende op de passagie van *Genesis*, daer gheseydt wordt dat Godt heeft een ribbe ghenomen uyt *Adams* sijde, ende daer een vrouwe af-ghemaect, ende in de plaets van het been teer vleesch heeft doen wassen; soo zijnder sommighe, seyt hy, die vrouwen onder-wijzen, leeren, verstercken, tot de standtvastigheydt aen-leyden, en selver door haer conversatie komen sy te verfwacken, ende van gheestelijcke veranderen in vleeschelijcke menschen. Soo gheschiedet met *Jacobus*. Doch dit niet ghenoech wesende, ghelijck *David* van het overspel met *Bersabee* ghevallen is tot den doot-slagh van *Vrias*, soo gaet desen Eremijt de dochter eerst haere eere rooven, ende daer naer het leven oock benemen, willende de saecke soo verborghen houden: maer eylaes! sijn' eyghen consciencie en dede anders niet als vraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreesse, anghst, benauwtheden, hy wanhop't van sijne saligheydt, hy wilt sijne Eremijts-kap op den thuyt hanghen, ende den vollen room gheven aen alle wellusten: diës maeckt hy een opset van weder naer de wereldt te keeren. Doch onder-weghen ontmoetende eene speloncke vol doods-beenderen, ende gheraect wesende van Godt, heeft sich daer in begheven om sijne sonden daer te beweenen. Ick sal den goet-gunstighen Leser sijne droevighe klachten hier in dicht verhaelen:

Eylaes! waerom ben ick, oyt tot een mensch gheborn?
'T is beter noyt gheweest, als zyn, en gaen verloren!

Ick vrees' het eeuwigh vyer, 't is mijn verdiende boet;

My dunckt ick draegh' een hel van nu af in't ghemoet.

Vaer zyt ghy blixems dan? waer blijft ghy donder-slaghen?

Ghy hebt al langh ghenoech deës boose ziel verdraghen:

Scheurt aerde, scheurt eens op, en opent wven schoot,

Ick weet mijn vonnis wel, al ben ick noch niet doot.

Doch sooghy niet en scheurt, en my komt neder-smacken,

Ick kan door mijn ghe wicht, in eenen afgront sacken.

Daer is gheen hooghe rots, gheen klip van grove steen,

Of wel mijn' groote sond' weeght swaerder noch alleen.

En schoon ick hier noch bleef, en my kost weder-houwen,

'K en ben niet weerdigh meer den hemel aen te schouwen,

'K en hebbet niet verdient, dat ick mijn ooghen slae

Vaer dat een ander mensch gaet bidden om ghenae.

O droef! ô bitter vreught! die my soet quaemt bekoren:

Den hemel ben ick quijt, en u hebb' ick verloren,

En voor een kleynen lust, die t'samen komt, en scheydt,

Erf' ick een groote pijn tot inder eeuwigheydt.

Maer 't meeste dat my spijt, en dat ick moet beklaghen,

Is't dat ick word' ghewondt in't eynde van mijn daghen.

Ick keerde alle reys verwinner uyt den strijt,

En heel het duyvels-heyr weeck voor een Eremijt.

Ick hadd' tot mijne rust een steen om op te slapen,

In mynen honghers-noot gingh ick wat cruyden rapen,

De gheesels die noch zyn door-droncken van mijn bloet,

Die konnen heden noch ghetuyghen mijn ghemoet.

Daer quam een siltigh nat langhs mijne wanghen leken,

Ick storten dagh en nacht met heele tranen-beken:

Een rouw scherph hayren kleedt droegh' ick staegh over my,

En noch en was de borst van desen pyl niet vry.

Wat baetet dat ick hadd' verlaten wulpsche steden,

En dat ick eensfaem hier quam in een bosch ghetreden?

Wat baet doch mijn vertreck soo verr' van alle-gaer?

My volghde in een vrouw de heele wereldt naer.

Ick wil van heden afsoo verr' en diep gaen dwalen,

Daer my noyt Sonne meer sal volghen met haer stralen,

Engaen daer ick noch plaets, noch mensch, noch dier en ken.

Het pijnt my dat ick hier noch by my-selven ben.

Doch waer sal ick al gaen? hoe sal ick konnen schuylen?

Waer is soo diepen hol? soo grondeloose kuylen?

Blijft liever verr' van hier ghy Son, ghy bleecke Maen,

Soo sal ick onbekent een beest met beesten gaen.

Wat seg gh' ick, onbekent? de tacken en de bladen

Die sullen my by nacht, en over al verraden,

Dit grof en leelijck stuck, dat ick hier hebb' volbracht,

Dat schijnt als licht-hout doet in't midden vanden nacht.

Daer is gheen berghen aen voor een die leeft in sonden,

Waer dat hy steeckt of niet, hy worter al ghevonden;

Alloopt hy wat hy magh, den worm die't herte knaeght,

Die komt hem, waer hy vlucht, te poste naer ghejaeght.

Ick moet my selven dan, mijn boose ziel gaen laten;

Want sonder dit en kan gheen snelle vlucht my baten.

'T is dan ghenoegh ghejaeght, staet droeven sondaer staet,

En daer ghy zyt ghewondt, soeckt daer oock weder baet.

Hier by is een spelonck, daer rusten dorre beenen;
 Waer can een dooden best als by de dooden weenen?

Gaet in dit duyster graf, stelt u beneffens haer,
 En soeckt wel inde doot, ghy vindt u leven daer.

Hy gaeter in met vrees', en sou schier haest beswijcken,
 Soo dunckt hem dat rondsom de hoofden op hem kijcken;
 En of het ydel been gheen ooghen meer en heeft,
 Nochtans het hol ghesicht maect dat sijn herte beeft.

Hy siet daer over hoop de beenen vande lijcken,
 En onder-een ghemenght de armen en de rijcken;
 Hy siet daer menigh Heldt, en menigh Ridder aen,
 En denckt, ghelijck als deës soo moetet al vergaen.

Hy siet een heel gheraemt met al sijn' magher beenen,
 Oock tot de minste toe, aen handen en aen teenen,
 Met ribben, en met heup, met dorre schenckels aen,
 Hy siet daer op de muer dit Graf-dicht onder staen:

Ick was in mijnen tijdt de schoonste vande steden
 Door mijnen schoonen glans, en wel-ghemaecte leden,
 Ick hadd' de soetste stem, ick hadd' het fraeyste hayr,
 En mijn sneeuw-wit couleur gingh boven alle-gaer.
 Nu ben ick die ghy siet, de schoonheydt is versleten,
 Mijn teer en jeughdigh vleesch is vande wormen gheten,
 Mijn spraeck en soete stem die namen eerst de vlucht,
 En datter overblijft, is schrick en onghenucht.

Waer zijn-se al-te-mael die my soo vyerigh minden?
 Niet een van alle-gaer is aen mijn graf te vinden:

Daer staet een droeve baer, daer staet een ydel bert,
 Ah! wie uyt d'ooghen is, is oock haest uyt het hert.

Ghy die noch hebt u jeught, wilt ghy die eeuwigh houwen,
 Gaet met een Konings Soon, met *Iesu Christo* trouwen,
 Ghelooft een dooden mondt, de waerheydt steeckter in,
 Daer iemandt liefst het vleesch, daer is gheen vaste min.

Iacobus leeft het dicht , en gaet het over-legghen ,

En fiet eens op een nieuw , wat dat al is te segghen :

Hem dunckt , hy wort gheraect , het schijnt op hem gheseydt ,

Soo dat hy droevigh sucht , en bitter tranen schreydt .

Wel aen dan , goeden Godt , hier wil ick , seyd' hy , blijven ,

Tot dat mijn sondigh vleesch sal tot een romp verstyven ;

Hier wil ick voort in druck mijn leven slijten af ,

De doot is naer , de ziel betaemt een duyster graf .

O ! kost ick alle daegh my in mijn traenen wasschen !

Terwijl ick lig gh' ghestreckt op beenen en op aschen !

Voor een vervuylde ziel en is gheen beter loogh ,

Als die een rouwigh hert perst uyt een bitter oogh .

Een traentjen datter rolt langhs mijne droeve kaken ,

Dat kan my weder wit , en weder suyver maken .

O goedertieren Godt ! als ghy ons droefheydt fiet ,

Dan weeght ghy ons misdaet , en uwe gramschap niet .

Soo kermt hy alle daegh' , soo sucht hy heele nachten ,

Men hoort van buyten 't grafghedurigh droeve clachten :

Hy heeft soo langh gheweent , en langher weenen sal .

Siet wat een swaren druck komt van een lichten val .

Wie ghy zijt, die ghelijck als wasch te naer ghekomen zijt aen dat vyer, by het welck ghy die helsche vlam ghevat hebt, stelt u voor dit exempel, ende lost die sluyfen van uwe oogen, om met eenen overvloedt van bittere wateren dien brandt te blusschen, ende met dien bekeerden *Eremijt* uyt te wasschen die grove vleck, inde welcke ghy misschien oock door het gheselschap van onghelijcke personen zijt ghevallen. Het waer beter dit remedie niet van doen te hebben, maer aenghesien de wonde daer is, soo dient de medicijne waer-ghe-nomen ende de plecken met sterck-water uyt-ghebeten. Is

dat niet u sorghe *ô parmantighe Philothea!* dat ghy u soo soeckt te suyveren dat ghy het sneew-wit kleedt van onnooselheydt wederom hop't te vercrijghen?

Meta-
phr. in
vita.

Maer hoe sou ick u hier konnen voor-by gaen, *ô Theodora!* u leet-wesen, en u penitentie, die langh-durighe verstervinghe hebben Alexandrien meerder stichtinghe ghegheven, als uwen val verarghenisse. Ghy waert roem van allen de Iouffrouwen, en had' dien lof konnen mede tot u graf draghen, ren waer een koppelerse u dien met u eerbaerheydt had gaen berooven. Eenen nacht hebt ghy ghesondight, ende ghy hebt gheweendt u gheheel leven: ghy hebt verandert van vrouwen kleederen, op dat ghy onder die mannelijcke daden uyt soudt wercken, ende hebt in heyligheydt soo uyt-gheschenen, dat de Crocodillen selfs haeren dienst u aen-gheboden hebben om over den *Nilus* te voeren. Maer wie sou doch uwe standt-vaftigheydt, ende onverwinnelijcke langh-moedigheydt konnen schrijven? als ghy een vrouwe zijnde valschelijck beschuldight wierdt een ander vrouwe bevrucht te hebben; ende daerom seven jaeren langh met het kleyn kindt voor de poorte van het Klooster over eens anders sonde penitentie doende, in groot onghemack ende strengigheydt hebt blijven sitten, ter tijdt toe dat sich den vader selver veropenbaert heeft: het welck recht voor u doodt gheschiedde, wanneer men u, en u onnooselheydt heeft gaen ontdecken: Ick sluyt, en ick segh tot uwen troost, ende tot blijdschap van alle de ghene die met u zijn ghefallen, ende met u zijn opgestaen; dat het leet-wesen is een soorte van onnooselheydt, en dat men naer den val sulcken herten rouw kan hebben, die Godt soo wel bevalt, al of wy nimmermeer door aenvechtinghe ons en hadden laeten overwinnen. Ende dit bekrachtigh ick met *Clemens Alexandrinus* dat licht vande H. Kercke: *Een seer behaeght Godt de deught vande rechtveerdighe, ende de oprechte penitentie vande ghene die sondighen.* Ende wat is dit anders als't ghene ons figuerlijck verbeeldt wordt door de Coninghinne *Saba*, vande welcke staet gheschreven dat sy soo veel giften en gaven aen *Salomon* vereert heeft,

heeft, datrer niemandt in schenckagien haer oyt en heeft kunnen over-treffen. Staet te bemercken, dat dese *Saba* was een moorinneken, om te beduyden dat een ziele door de sonde leelijck ende swert gheworden, soo sy haer tot leedtwesen, ende bekeeringhe wil begheven, Godt traenen, en suchten, en kermen, dat is, de alder kostelijckste schatten noch kan op-offeren.

Ick en weet niet hoe het gheschiedt, *Lieve Philothea*, dat dese materie, ende het stof soo onder de handt aen-waest, dat ick verder met mijne penne uyt-loope als daer ick ghestelt had de leste paelen. Tot slot dan vande perijckelen diër zijn in den forgheloosen handel en wandel met onghelijcke persoonen, soo druckt in u in dat den wijzen *Salomon* boven op die groote colommen ghestelt heeft lelien, ende daer by ghevoeght netten, om dat wy daer uyt een onderrichtinghe souden vatten, dat gheen eerbaerheydt of suyverheydt soo hooghe verheven is, noch soo verre buyten perijckel, of daer en kunnen noch netten ontrent komen, ende en is nimmermeer teenemael buyten ghevaer van gheschonden te worden. Gaet het dan soo met de ghene die sich af sonderen, ende in een heyligh ver-treck willen verskeren, hoe slecht moet het dan afloopen met de ghene die midden in het perijckel op gheen perijckel en peyten, en forgheloos by het vyer sitten en slaepen. Voor waer de kacten die het meest aenden heert ligghen, die bevindtmen dat oock het meestendeel haere pellen verbranden. Den besten raet dan is, te vluchten, ende ghelijck de *Parthen* al loopende te vechten. Kan dit aerdigher bevestight worden als door het vernuftigh sinnen-beelt van mijnen lofweerdighen ende ghuleerden Meester *P. Hidronius de Hoffche*? Als hy schildert *Apollo* vervolghende de suyvere Maghet *Daphne*, die in haere vlucht verandert in eenen Laurier, sijn deuse is.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

'Twelck ick in ons nederlands ts soo heb soeckē naer te boetsen:

*Die staet, en waeght,
Blijft selden maeght.*

Als Phœbus inden koelen Mey
 Gaet jaghen aende groene hey,
 Daer Thymus en het jeughdigh kruyt
 Ontrent de soete Lenten spruyt,
 En heeft de pijlen bloedigh roodt
 Van Python, die hy heeft ghedoodt :
 Maer eer hy weer sijn huys ghenaeckt,
 Soo wierdt den jagher selfs gheraeckt ;
 Want soo hy dwaelde hier en daer,
 Soo wordt hy een Goddin ghewaer ;
 Sijn herte wordt gheheel ontstelt
 Wanneer hy Daphne siet in't velt.
 Hy seynt voor uyt een soeten lach,
 En biedt de Maghet goeden dagh,
 En offert haer te doen gheley,
 Of door het bosch, of langhs de hey,
 En heeft puer honigh in de mont,
 En seyt, sijn herte was ghewont.
 Terwijl hyleyt, en vleyt, en sucht,
 De suyver Maghet neemt de vlucht :
 En sy loopt voor, en hy loopt naer,
 En daer loopt dat oneenigh paer ;
 Het schein hy was soo dapper vlugh,
 Al had' hy vleughels op den rugh'.
 Doch soo hy haer nu hebben souw,
 En dat hy haer nu vatten wouw,
 Soo is terstondt het aerdigh Dier
 Verandert in een groen Laurier.

En Phoebus stonter op en keeck,
 En sagh van spijt, en schande bleeck;
 Want sy en wierde noyt die Bruyt:
 En hier met is de fabel uyt.

Een Maeght die niet vallen wil
 En magh niet veel zyn op den dril.
 En dan ist beter eens ghevlucht,
 Als veel en langhen tijt ghesucht:
 Want siet op een verbrande vlaey
 Daer strooyt-men suycker al te spaey;
 Den Maeghdom, en verloren eer
 En komen met gheen krijten weer;
 Daerom soo schouwt dit vlieghend' vier,
 En stracks ick kroon u met Laurier.

Met de blaederen van desen boom, *Lieve Philothea* wil ick u niet alleen inden Mey, maer het heel jaer door *groenen*, om in u ghedurigh te ververschen de ghedachtenisse van de maeghden plicht, welcke door het vlughten victorie krijght, ende door wederstandt komt ten meestendeel door aenvechtinghe te beswijckē, of soo sy niet en wort overwonnen, magh het met de Heylighe *Judith* haeren Engel bewaerder toeschrijven als een werck datter gaet boven menschelijcke kraghten, ende sterckheydt der vrouwen.

VVellusten zijn vol
leedt-vvesen.

*Soetigheydt,
Sottigheydt.*

Monsieur en seydt ghy niet een sier?
 En was den soeten inval hier?

Ghy vielter aen k'en weet niet hoe,
 En greept met bey uw' handen toe,
 En Ioffrouw' die beneven staet
 Die wouw' oock aen den honigh-raet.

T'was lekker dinghen sonder broot.

Wel hebje vol den heelen schoot?

Lief vrindt ghy hebt te diep ghetast,

De biekens hebben u verrast.

Och Lieven maet! ick peysdent wel:

Sy zyn van nu af aen u vel.

Iae soo is dit den honingh-raet?

Siet eens hoe dat, dat backhuys staet.

Ay kyck eens hoe't den slechten Bloet,

Hoe dat hy't al bekoopen moet,

Hoe dat dees biekens even dicht

Me Ioffer vliegghen in't ghesicht.

En dit en is noch niet met al,

Maer peyst eens hoe dat swillen sal.

Wat seghje Leser vanden Maet,

Dat hy daer soo benepen staet?

En wordt ghesteken heel het lijf?

En staet schier vande angels stijf?

Voorseker dit gaet veel te slecht:

En lachte ghy niet met den knecht?

'Tis lachens weerdigh datje siet;

Maer niet het ghene dat bediet.

Want soo ghy dat het Sinnen-beelt,
 Het leert hoe dat de jongheydt speelt,
 Hoe dat de jongheydt leidt en valt,
 Hoe dat de jongheydt leidt en malt,
 En gaet op roof, en soeten buyt,
 En't comt al op een krijten uyt:
 En daer sy sochten honigh-raet,
 En vinden niet als enckel quaet.
 Ghenucht en duert doch gheen en tijt,
 Als sy beghint ghy zijt-se quijt,
 En sy en laet u anders niet,
 Als cleynen moedt, en groot verdriet.
 Een leeringh' dan hier tot besluyt,
 En treckt daer nutter honigh uyt.
 Vilt ghy zijn vande stralen vrij?
 Soo wacht u vande snoeperij.
 Want wie had oyt in't eerst ghenucht,
 Die niet en heeft in't laetst ghesucht?
 De biën-korven, en de Min
 Die hebben altijd anghels in.

A E N - S P R A E C K.

Hier staet voor u ooghen, *Eerbare Philothea*, den soeten inval soo het schijnt, ende een deel bie-korven vol van honigh die ghelesen is, uyt blauw bloemkens. Ghy die noch vande soetigheyt noch vande sottigheydt, en weet te spreken, maer u suyverheydt ende maeghdom trots alle bevechtinghe, ende beloften tot deser uren toe bewaert ongheschonden; ghy seg' ick sult ghelieven de patientie te nemen ter wijl' ick dese aenghewesene *Liefde* uyt den rouwen als met een kole
 op

op eenen doeck af teeckene, ende u stel voor ooghen. Ende ten waer dat ick u vreesde te vermoeden, ende dat ick ghebonden waer aen dit Sinnen-beelt, ende dat ick niet vast en waer aen sijne uyt-legghinghe, ick sou hier van sottigheden tamelijck goet stof tot voeyer-laken uyt verscheyde winc-kels op-soecken. Want ick sou hier kunnen uyt den hoeck halen eenen die sijn keel smeerde met het speecksel van sijn Maistresse. Eenen anderen die een glas wijn op haer ghesont-heydt uyt dronck, ende den roomer noch knoude, of hy van suycker candijs had gheblaesen gheweest. Eenen derden wil-lende schrijven aen sijn *Lief* die maer van eerlijcke ouders was, soo hy sagh dat dit op-schrift, *Aen de eerbare, ende verstandighe, &c.* te slecht was, ende *Aen mijn doorluchtighe* eenen thoon te hoogh, soo schreef hy: *Aen mijn bykans doorluchtighe Maistresse, &c.* Eenen vierden stack in sijnen minnen-brief een lidt van sijnen vingher. Ick weter die op haer doot-bedde begeer-den dat men haere minne-brieven neffens haer inde kist sou-de legghen, en daer mede begraven. Daer zijnder ghevon-den die het hayer vande overledene deden af-snijden om daer hūne rouw-kleederen mede te boorden. Somma dat ick mon-ster dede passerēn alle die sotte-bollen die van dese wespe ghefteken zijn, daer soudender al veel zijn die een kamer in het sinnenloos-huys wel moghten voor eenen tijdt lanck hūren; maer dat waer uwe beleeftheyt misbruycken en van mij-nen aenghenomen wegh af-wijcken. Ick vinde hier voor my gaen die *Honigh-dieven*, die wil ick eens op de pijn-banck sien smijten, om uyt hunnen mondt, ende hun eyghen belijdenisse te sluyten, hoe dat het af-gheloopen is met hunne snoeperijen. Immers my dunckt dat sy't soo qualijck niet voor-ghehadt en hebben die *Venus* schilderen met een deel risten ayuyn op den rugghe, om een verder bedenckinghe te gheven, dat als men de schellen, en rocckens af-doet sy traenen verwecken, ende onse ooghen doen loopen. Soo dat ick dese lust-willighe ghe-tellen wel magh de selfite vermaeninghe gheven, die den En-gel *Raphael* gaf aenden jonghen *Tobias* als hy den visch ghe-anghen hadde; te weten, dat hy de gal daer uyt sou nemen,

Tobias 6.

ende die voor sich wegh legghen. Van ghelijcken moghen onse wulpsche Quanten doen, als sy meenen eenen grooten visch ghevanghen te hebben. Wat sullen sy daer af mede draeghen, als de galle, en bitterheydt, en een droevigh naer-dencken? Ende onse lichte Ioffertjens die ghelijck eenen kerper op eenen folder domineren, die sich in den Malvasy en Spaenschen wijn laten vanghen, en verkoopen, niet peysende dat *Noë* soo langhen tijdt op den al-ghemeynen over-vloedt sonder pe-rijckel ghevlot hadde, en in eenen roomer schip-braeck heeft gheleden. Wat sullen dese Ioffertjens, segh' ick, voor een bedroefde vrucht uyt sulck ghefelschap t'huys brenghen? Een wichtigh woordt geeft ons dan *Salomon*: *Siet den wijn* (der wel-lusten) *niet aen terwyl hy schijnt in het glas, en aenghenaem van koleur is: hy loopt soetjens binnen, maer op het eynde sal hy bijten als een serpent, en ghelijck eenen Basiliscus sal hy sijn fenijn uyt-spreyen.* Daer zijnder sommighe, *ô Philothea*, teenemael met den wijn beschoncken, en al gheeft dit eenigh onghemack, sy weten't uyt te slaepen, of daer van het selfste hayr op te legghen: andre zijn broodt-droncken. Als dit kinders zijn moet men die met rijs-pap nuchteren maecten. Maer die vande *Soette-sotte-liefde* ghetoeft zijn, verdrincken niet alleen de reden met het verstandt, maer samen oock de memorie, en het ghevoelen, en worden noch qualijck nuchteren, als sy met felle nepen aen-getroffen worden. Vaer't dat wy sulcke dinghen by treffelijcke Schrijvers niet en lasen, wie sou ghelooven't ghe-ne sy ons in hunne boecken hebben naer-ghelaten? Komt, laet ons met ons verstant en ghedachten reysen naer het Eylandt *Rhodus* toe, en wy sullen daer eenen bevinden die het gheheel Eylandt overlevert in handen vanden Turck, en dat ten op-sicht van een sotte Liefde tot des Suldaens dochter; jae sweert noch sijn eyghen gheloof af, en op dat hy de ontfanghen heylighe Sacramenten sich, soo hy meende, sou benemen, laet hem levendigh villen, om dat hy in den Doop met water besproeyt was, en af-ghewasschen: als wanneer den Barbarischen Tyran hem op een taefel in het sout doet wentelen, ende met dat vinnigh koren het gheheel lichaem soo door-bij-ten

Prov. 23

Drexel
de viiii
lingua.

ten, datter niet een litmaet en was sonder ongheloorde tormenten. Sou den *Wijfemā* daer wel op ghelien hebben? als hy vermaendt: *En gheeft aen gheenē vremdelinck u eer, noch u jaren* Prov. 5. *aen dē bloet-gierighen, op dat de uyt-landische niet versterckt en worden door ucrachten, en dat uwen arbejdt niet en zy in eens anders huys, op dat ghy niet en sucht op het eynde als gy u vleesch vernielt sult hebbē, aen u lichaem.* En op dat het spel volmaect sou zijn, magh ick by desen grooten *Monfieur* niet vervoeghen een treffelijcke *Dame*, de welcke ghelijck sy den vollen toom gaf aen haere blinde driften, op het spoedichsten oock door een iammerlijcke doot haer leven heeft gaen verkorten? Het is *Sigismunda*, dochter van *Tancredus Prince* van *Salernē*: Dese al iockende en spelende had een minne-briefken gheschreven, en dat opgherolt, ende ghesteken in eenen rieten pijl, ende die vereert aen eenen sekeren *Guiscardus* *Hovelingh*, al hoe wei van slechte af-komste. Den pijl die hy met de handt ontfongh, quettede hem in het hert, ende ghelijck de schichten met haecxkens voor aen, lichtelijck in, en niet lichtelijck uyt-en-gaen, is desen in sijn ghemoet blijven steken ende heeft daer binnen sulcke vlam verweckt dat sy malkanderen beghinnen liefde ende wederliefde te ontdekken: daer toe wascht een vrijigheyt; sy vergheet haer gheslacht en edel bloet, waeght haer eer sonder eens te peysen, hoe dit by den *Vader* sal ghenomen worden. *Tancredus* doet terstondt *Guiscardus* by de kop grijpen, het hooft voor de voeten legghen, het hert uyt het lijf rucken, ende dat in een goude lampet aen sijn dochter vereeren, segghende; dat hy haer een gifte schonck, die hy wist dat by haer in weerde ginck boven alle kostelijcke ghesteenten. Sy ontfongh het met een gheveynsde ende ghemaecte blijfchap, segghende: *Mijnen Heer Vader* heeft verstandt dat hy een gouden hert, in en goude schotel weet te doen legghen. Soo brack sy haere woorden af, om dat de droefheydt ende oprijfende traenen haer niet toe en lieten langher reden voort te brenghen. Openende dan de sluyfen van haere ooghen besproeyt niet alleen het hert, maer den gheheelen vloer met traenen. Doch soo de droefheydt door het bitter weenen gheensins uytghestort en kost worden,

A Bur-
gund. la-
is lijd.

werpt sy haer op het ledikant, ende in d'een handt hebbende regael, in d'ander het hert, naer dat sy daer duysent kussen opgheleet hadde, seyt met een bevende stem: *Van dit lief hert komt al mijn smert.* Daer op inswilgende het fenijn badt voor het leest haeren Vader, die, van het ongheluck ghewaerschouwt, ten aenganck quam, dat hy haer sou vergunnen, dat die samen op een bedde levendigh niet en hadden moghen slaepen, datmen die samen in een graf sou willen laeten rusten. Ende is soo van het fenijn gheborsten. Dit is den droeven uytganck van onse blinde ende al te seer verliefde *Sigismunda*, aen welcke al isser weynigh ghelijck, die sich daerom het leven benemen, soo isser al evenwel veel die met haer daer in over een komen, datser om sieck af te bedde ligghen. Ick neme tot ghetuygh veel van die dit sullen lesen.

Dan dit zijn al te schroomelijcke gheschiedenissen, principaelijck in een materie die vol soeticheydt is, en daer wy vanden honigh hadden aenghevanghen te spreken. Ick beken ick sou gherne wat by brengen om dit voorgaende wat te temperen, maer siet ick val op staende voet inde passagie van den *H. Gregorius*, die seght: *En siet ghy niet die Lief-hebbers ende Vryers? wat en moeten sy niet verdragen om tot haere lusten te komen?* Sy heeten het selver eenen dool-hof, een slavernije, eenen brandt, ander noement eene verblintheydt, een dulligheydt, ick segh, dat't is honigh en straelen. Somma isser iemandt die de wellusten een weynigh gheproeft heeft, ende haeren bitteren naer-smaeck noch indachtigh is, van die gheloof ick magh-men segghen, dat vande galle staet: *Et cum gustasset, noluit bibere: Ende als hy't gheproeft hadde, heeft hy't niet willen drincken.* Den vuylen luit dat is de ghedroomde statue of beeldt van *Nabuchodonosor*: het hoofd ende de borst schijnen kostelijck ende goedt, maer de voeten ende het eynde is vol broosheydt en ongheluck, soo sy haer begheven, soo siet-men terstondt oock den glans van het eerste, dat wat scheen te wesen, teenemael verdwijnen. Ick seggh dan, en soo ick meen, met goede ende bondighe reden, dat volkomen playsier en contentement te willen haelen uyt de wellusten, effen soo veel

veel is, als midden inde hel by maniere van spreken eenen hemel te willen maecten.

Maer als ick dese hier soo besigh sie ontrent dese bie-korven, en dat ick bemerck dat dese snoepers soo vinnigh vande Biekens onthaelt worden, dan dunckt my dat ick de weergaey sie van onsen *Verloren Soon*. Een korte ende valsche foetigheyt heeft-se alle drye ghebrocht in groote ende langhdurighe ellenden. Weet ghy wel, *ô Philothea*, hoe datter onsen *Verloren Soon* gheraecte? De blinde *Liefde* leydde de blinde *Ionckheydt*, ende als den eenen blinden den anderen leydt, dan komen sy beyde inde gracht te vallen: hy oordeelde naer den tast dat hy by eerlijck gheselschap was, en als het verstant met de ooghen open-gonck, doen vondt hy hem by de vuyl verckens ligghe, daer hy te vooren by hadde gheseten. Hy keerde in het eerst vanden hooghen boom tot den leege boom, maer soo ras de beurs ydel was, was het vleyen uyt, en die gelde-loos was, wierdt vriendeloos; min of meer ghelijck-men de oraignien appels in weerden houdt soo langh als daer sap in is, maer als dat uyt-gheperft; sy dan op de straeten worden ghevorpen. Van ghelijcken soo langh alser by den *Verloren Soon* wat te halen was, washy willekom; maer soo het geldt begoft te ontbreken, is hy ten huysen uyt-ghedreven, en heeft sich uyt honghers noodt voor eenen verckens-drijver moeten verhueren, daer hy niet drafs ghenoech en hadde om sijn holle maegh te versaeden. Onder-tusschen sou ick dan hier soo qualijck segghen, waer't dat ick waerschoude dat-men sich moer wachten van te gaen, daer men

Den verloren Maendagh viert,

Daer een vaentjen hanght en swiert,

Daer-men met heelpotten drinckt,

Daer-men in't prieeltjen klinckt,

Daer-men met den bierbas vrijt,

Daer-men schrijft met dobbel krijt,

Daer de vensters staen vol groen,

Daer den weert heeft veel te doen,
 Daer de maert loopt op een neer,
 Daer de vrouwe tapt e'ven seer,
 Daer een dochter sit en vleyt,
 Daer men maer by nachten scheyt,
 Of soo iemand daer gaet naer,
 Sal daer laeten van sijn hayr?

Judic.
 c. 16.

Maer valt hier een kleyne vraghe, Hoe hy op soo korten tijdt soo grooten erf-deel heeft connen verquackelen? oft wel, hoe hy niet eens ghewaer en is gheworden, dat sy hem soo pluymden, ende sijne beste veiren uyt-trocken? Op dese vraghe soo sal ick andtwoorden met een andere vraghe. Als *Samson* lagh op den schoot van *Dalila*, ende sy door eenen Barbier hem dede scheren, hoe en isser *Samson* niet wacker af gheworden? want oft sy raseerden hem met werm water, oft niet; soo jae, hoe en is hy door de heete vochtigheydt niet uyt sijnen slaep gheschoten? soo neen, de pijn die hy leedt, overmidts het hayr herdt was, sou ghenoegh gheweest hebben om hem te doen ontwaecken. Ick andtwoorde hier op, ende t'samen op het voorgaende, als iemandt sijn hoeft leyt in den schoot van een oneerlijcke vrouwe, die wordt gheschoren dat hy't niet en sal ghevoelen; soo dat onsen *Verloren Soon* is ghetreden inde voet-stappen van *Samson*, ende op den selfsten cam gheschoren: ende ghelijck als *Dalila*, naer dat-se *Samson* gheschoren hadde, hem heeft van haer beghinnen te stooten, soo is oock den *Verloren Soon*, naer dat hy kael was, ten huysen uytghesloten, ende is ghevallen in eene uyt-wendighe behoefteghedyt, ende inwendighe droefheydt; soo dat ick hier wel magh toe-passen het Spaens Spreeck-woordt, dat het lichtveerdigh ende on-eerlijck ghelischap is een *paradijs voor d'ooghen*, een *vaghevyer voor de beurse*, ende een *hel voor de ziele*. Dit leest is't ghene het Sinne-beeldt aen-raeck, te weten:

*Hoe dat den aerdt van alle Min
 Welſchijnt in't eerſt een ſoet begin,
 Maer prickelt op den ſtaenden voet
 Het dom, en blindt, en dolghemoet;
 En daer en blijft van al- te-mael
 Niet anders als een bitter ſtrael.*

Soo dat midden inde vreught onghenught wordt ghevonden. Paulus
 Manus. Waer op de Heydenen oock ghesien hebben, als ſy inden tem-
 pel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der welluſten, het beelt
 van *Angenora*, dat is, vande Goddinne des droefheyts, gheſtelt
 hebben; ſoo dat nu niet alleen waer en is, dat daer de blijdſchap
 in huys is, daer de droefheydt voor de deur ſtaet; maer ſy zijn
 t'ſamen by een, en ghemenghelt onder malckander, ſoo dat-
 men d'een ſonder d'ander niet en can ghenieten. Eenen Prins
 in Duytſchlandt had eenen tammen Beir: ghelijck die beeft Paulus
 Zefent-
 ner Ver-
 mis cō-
 ſciencia.
 ſeer ſnoepachtigh is, gaf hy-ſe honigh in een ſchotel die ſie-
 dende heet was. Als den Beir daer quam op ghefallen, ende
 begoft te ſlabben, moeft hy nootſaeckelijck ſijn tonghe ver-
 ſchroeyen. Het en can niet anders gheſchieden, *Philothea*, of aen
 de ſoetigheyt van welluſten ſullen wy ons leelijck verbranden.
Het vergaet op eenen ooghen-blick dat ons verheught, ende het duert Bern. de
 opuſc.
 charit.
 c. 15.
ſonder eynde 'tghene dat ons pijnicht. En hadd' *Ionathas* niet wel
 goede reden om te claghen dat hy moeft ſterven om een wey-
 nigh honighs die hy gheſmaeckt hadde? *Alproevende heb ick ghe-*
proeft een weynigh honighs op het eynde vā mijn roede, en ſiet ick ſterve. I. Reg.
 16.
 De ſententie des doodts was vanden vader over hem uyt-ghe-
 ſproken, ende ſoud' onghetwijffelt volbrocht gheweest hebben,
 hadden de ſoldaten niet tuſſchen bey ghecomen. Bemerckt hoe
 dat den honigh by de roede is, dat is, de ſtraffē by de ghenuchten.
Vat ſalick ſegghen vande lichaemelijcke ghenuchten? als dat den drijf, Boet. l.
 3. de cō-
 ſolat.
 e hiiloſo.
daer wy die mede vervolghen, is vol anghjt ende benauwtheidt; het be-
ſitten ende ghenieten vol rouw' ende droefneyt. Dat een ieghelijck eens
wel ondertaſte ſijne welluſten, ende hy ſal bekennen dat ſe al te-mael

eenen droeven uyt-ganck hebben. Overloopt de Historien van allen eeuwen, ende ghy sult bevinden dat den eenen met sijn goet, den anderen met sijn bloedt, al-te-mael met leet-wesen hunne wellusten hebben moeten bekoopen; sy vergaderden met blijdschap die met droefheydt scheidten. Ick moet hier by voeghen, *Philothea*, 'tghene dat eens aen eenen Eremit ghebeurde. Hy gingh door de woestijne, ende doorstigh wesende, ontmoette hy een clare beke; hy sceppte het water met het hol sijnder handen, ende proefde dat het soo soet was, al of het door een bosch van caneel, oft uyt een rots van suycker-candijns hadd' ghesproten; hy nieuws-gierigh wesende, is teghen den stroom op-ghegaen, om te sien den spronck daer dese lieffelijcke wateren uyt quamen vloeyen. Hy vondt op het eynde een vuyl stinckende carognie, uyt wiens back-huys dese beke quam gheschoten, ende dit siende, heeft de voorgaende soetigheydt door dese teghenwoordighe vuyligheydt beghinnen te walghen. Dit was het eynde van dien aenghenamen teugh, die hy hadde ghedroncken. Ick weet wel dat de lichtveerdighe vrouwe by den Wijfseman seyde, *dat ghestolen waters soeter sijn, enae dat een ghestolen beetjen lekkerder smaect.* Al-even-eens, of in de val een moey brocsken waer, om de muys daerop te nooden, die den droeven beet niet en kan bekomen, 'ten zy sy selver gaet verloren. Ick seggh' dan met den Prophete *David: Soren der menschen, hoe langh sult ghy swaer van ghemoedt, beminnen d'ydelheydt, en waerom soeckt ghy loghensael?* Wat kander meerder leughen wesen als dat-men ons wijsmaect dat droefheydt blijdschap is? het bitter soet, swert wit, benauwtheydt des ghemoedts gherustheydt des herten? Is't dat het gheoorloft is kinder-saecten by gheestelijcke te vergelijcken, ick seggh' dat het daer mede gaet ghelijck als de kinders hassenoten kraken: sy breken hunne tanden, krijghen den mondt vol vuyligheydt, ende en vinden daer anders niet in als eenen worm. Waerachtigh ja; den knaghenden worm blijft sitten in de consciencie, als nu de ghenuchten zijn voorby-ghevloghen; soo dat ons Sinnen-beeldt niet dan al te waer is, dat de genen die honigh meent te snoepen, dapper onthaelt

wordt

wordt, ende in plaetse van soetigheydt, maer bitterheydt en can bekomen. Dit al verstaende vande ongheoorlofde wellusten, ende ghenuchten; al-hoe-wel het voor de ghene die in echten staet zijn, oock niet altydt boterken tot den boom en is, maer lijden, naer het segghen vanden Apostel *Paulus*, tribulatiens des vleeschs. Ick bekenne' het is een H. Sacrament Cor. 1. 7 van Godt in-ghestelt, doch het heeft oock al sijn swarigheydt, ende waer't by aldien het sijne proef-jaren hadd', gheloove datse al-te-mael niet in hunnen roep en sou den vol-herden. Immers het oude deuntje wilt soo wat segghen:

Mochten de ghehoude malckander vercoopen

Ghelijck-men de peerden en koeyen doet,

Men sagher met menichte naer de merckt gaen loopen,

Daer-men nu' tminste niet op en verhoet.

En seker 't heeft al sijn reden dat de Heydenen plachten te verbranden de asch vande kerre, op de welcke de nieuwghehoude was ghevoert tot het huys van haeren man, en dat om dat sy vreedden of sy wel wederom naer huys wilde keeren. Ende *Hymen*, dat is den Godt der bruyloft, kroonden sy met eenen ghevloghten krans van bloemen, ende bladeren van myrrhe, beteeckenende de bitterheyte onghenughten die tusschen bey loopen. Ende den H. *Augustinus* seght hierom dat hy dry dinghen vanden H. *Hieronymus* gheleert hadde: Ten eersten, dat hy noyt veel uyt en sou gaen op gasterijen: Ten tweeden, dat hy noyt iemandt tot de oorloghen sou raeden: Ten derden, dat hy niemant het houwelyck en sou aenpreken, of sy mischien daer naer niet wel eendraghtigh en waeren, of dat de liefde minderde, ghelijck het dickwils pleegh te gheschieden. Want als men een saeck besit, dan en blijft men die soo veel niet achten.

Dan laet ons hier eens by voeghen hoe dattet met ons Claesjen is af-gheloopen, die door een sotte kalver liefde aen-gedreven al op kortē tijdt vryer en bruygom was, en stracks

naer het trouwen volghde het rouwen; soo dat naer het segghen van dien Philosoph' het Houwelijk is ghelijck een fuyck; want de visschen die daer in zijn, soudender gheirne uyt zijn, ende dier uyt zijn, soudender gheirne in zijn. Past dit selve het Houwelijk toe, ende hoort hoe dit onsen nieuwghehouden is overcomen.

GHeen ghenuchten sonder suchten,
 Noch gheen liefde sonder pijn:
 Kost-men laten honigh-raten,
 Niemandt sou ghesteken zijn.
 Venus Boefken speelt eerst troefken,
 Soo gheraect-men aen den dans:
 Maer het wijntje wordt azijntje,
 Soo verkeert de slechte kans.
 Onsen joncker, onsen proncker
 Claesje diën vremden haen,
 Die wou trouwen, en gaen houwen,
 'tVentje wouwer goet-ront aen.
 'Twas een Vrijster als een lijst
 En gingh met den nieuwen snuf;
 Sy kost singhen, sy kost springhen,
 Daer in had ons Claesje puf.
 'Twordt besloten, en begoten;
 Want het lae-woordt wasser uyt:
 Hy doet koken, hy doet smoken,
 Daer sit Claesje met de Bruyt.
 Maer van trouwen comt het rouwen.
 Schoon de Bruyloft is ghedaen,
 Sy wil schranssen, sy wil danssen,

En gheduerigh spelen gaen :

Sy wil slapen , sy wil gapen ,

Sy wil altijd buyten huys.

Och als doecken draghen broecken,

Dat is voor de mans een Cruys!

Met friseren , en palleren ,

Met den spieghel aen de sy ,

En met gommen , en met crommen

Gaet de heele weeck voor-by :

Siet-se draghen Fransche kraghen ,

Rieckt-se maer een nieuw fuitsoen ,

Siet daer blijven Claesjens schyven ,

Dit is alle daegh te doen.

Vou-se winnen , en wat spinnen ,

En maer naeyen eene mouw ,

Claes sou schrijven , en gaen vryven ,

Dat hy noch gheraken sou.

Sy laet sorghen die haer borghen ,

Sy en roert niet eens een handt ,

Claes moet sobben , Claes moet tobben ;

Is dit niet een luye Dant ?

Griet die kindert , 'tgoedt dat mindert ,

Claes gaet achter alle jaer ;

Claes doet hoopen , en vercoopen

D'een hoev' veur , d'ander naer.

Seght eens Claesje , nobel Baesje ,

Staet u desen handel aen ?

VVaer het Meyssen noch te eyssen ,

Claes en sou het noyt bestaen.

*Domme sinnen, als die minnen,
'Tschijnt in't eerst al bonigh-soet,*

*En sy waghen blinde slaghen,
Die-men langh besueren moet.*

*Siet met huycken, en met fuycken,
Is't seer naer den selfsten vanck,
Want dat trouwen, dat is houwen,
Eens is voor u leven lanck.*

Soo is het af-ghelopen met ons Claesje, ende soo gaet het hedenf-daeghs noch met veel andere die indē aenvanck van den houwelijcken Staet sich niet voor ooghen en stellen het oprecht wit van de deught om daer hunne pijlen van liefde naer te schieten. 'Tschijnt dat-se *blinde moye* loopen, *ô Philothea*, ende met den tast sich daer toe begheven, ende den eenen trouwt om d'ooghen, den anderen om d'ooren, den derden om de handen, dat is, om'tgoedt, om de schoonheydt, om het fraey klappen; al vyerkens van stroey, die eens voor eenen corten rijdt op-vlickeren, maer ghemeynlijck niet langh en branden. De *Liefde* die is blindt, sy gaet daer't niet en dient, ende is ghelijck aen den douw, die alsoo wel valt op den dreck, als op de roosen. Dat dierghelijcke domme jonghe-lieden na-derhandt klagen, en is niet te verwonderen.

*Iaeghen, visschen, vrien,
Is altydt vol ljen: want
Vrien, jaeghen, visschen,
Dat moet dickmael missen: daerom
Visschen, vrien, jaeghen,
Selden sonder claeghen.*

Nu ist by aldien datter klachten vallen ter wijl sy noch los ende ongebonden zijn ende diesvolghens by haere gheruste vrijicheyt konnen blijven, hoe moethet dierghelijcke bevallen als den knoop is ghebonden? sou by alsulcke het trouspel niet wel hebben het beghin van een schouspel, en het eynde van een rouspel? principaelijck als sy malkanderen louter blauw bloemkens op de mouw speten, en ondertusschen zijn 't twee naeckte die malkanderen niet en konnen decken; soo dat het spreekwoort niet dan al te waraghtigh wordt bevonden: *Alle ghevanghene zijn erm, ende alle vryers zijn rijck.* Tot welcker voordere beduydinghe ick segghe:

Schoon voor doen is wel half verkocht,
 Maer 't heester veel in druck ghebrocht:
 Dus wie maer siet op't aerdigh kleet
 Ghe wis die trouwt syn eyghen leet.
 Veel draeghen syd, fluweel, sattijn,
 Trots al de gheen die edel zijn,
 En komen daer soo aenghestapt
 Schoon dat den Vader schoenen lapt.
 Daer gaense proncken steegh en stijf,
 En hebben qualijck hemd' aen t'lijf;
 Al watter is moet op den erm,
 Al bleef er thuys niet voor den derm.
 En strijckt ghy vonnis naer den tooy,
 Ghe wis het schijnt een vette prooy;
 Maer taelt eens wat naer nuunt en kruys,
 Lief vrindt dan isser niemant t'huys.
 En sulcke vindt mer met dosijn,
 Die hier op afghe slepen zijn,
 En gaen gheveynsen maghtigh goedt,
 En knappen soo een slechten Bloedt.

*Maer dit ghebeurt dan menigh-mael,
Dat desen Bloedt is even kael.*

Ick hebber somtijts gevonden die my beleden, dat de saecke met hen soo ghepasseert was. Naementlijck ben ick indaghtigh van een weduwe die my vertelde dat sy ten houwelijk brocht eenen stuyver, ende haeren man seven oort, en soo sy ghetrouwt waeren ghinghen sy voor twee blancken ghebranden wijn drincken, dat was de bruyloft die sy hielden. Dierghelijcke vrijagien, ende versaminghen heetmen in Brabandt Leuvensche houwelijcken, Godt wils al-te-mael ghebenedijen, ghelijck oock dese twee die ick hier by voeghe, want sy het wel van doen hebben.

Truyt ons Bruymetje,
*VVist eens een vetje,
 En sagh een kansje
 Aen weeldigh Hansje,
 'T scheen goedt van aertje,
 En rijck van vaertje,
 VWant het droegh kleertjens
 Als moye Heertjens,
 En witte broosjens
 Met dobbel roosjens,
 En schoon favertjens
 Van fraey couleurtjens.
 Truyt dan ons Diertjen
 Dat stoockt een viertjen,
 Dat leent een rockjen,
 Dat voeght sijn lockjen,
 Dat styft sijn kantjens,*

Dat huert pendantjens,
 Dat weet sijn pronckjens,
 Dat werpt sijn lonckjens,
 Dat schiet sijn suchtjens,
 Dat heeft sijn kluchtjens;
 Soo gaet het doeckje
 En vrydt het broeckje.
 Terstont ons Quantje
 Die siet het Dantje,
 Met haer fatsoentjens
 En proper schoentjens;
 Hy seyt: Dit Truytje
 Dat wordt myn Bruytje,
 Want sulcke wijfjens
 Die hebben schijfjens,
 Dan drinckick wyntje
 Van't koele Rhijntje.
 Somma ons Hansje
 Sagh self een kansje.
 Soo dan dees Gastjens
 Die knoopent vastjens,
 En gheven t'hantje
 Tot d'echte pantje,
 Nu heeft ons Truytje
 Een kael Reynuytje,
 En nu heeft Hansje
 Een magher gansje,
 Twee sonder landtje,

Twee sonder sandtje,
 Twee sonder huysje,
 En munt en kruysje;
 Want siet ons Ventje
 Heeft geldt noch rentje,
 En ons klappetje
 Heeft bosch noch weytje.
 Nu geckt ons buertje
 Met dit partuertje,
 En dees twee hertjens
 Zyn vol van smertjens,
 En hebbent geckje
 Met het ghebreckje.

Dit meen' ick, *lieve Philothea*, sal ghenoch wesen aengaende de soete-sotticheyt, al hoe wel dese ongheluckighe parturen soo overvloedigh zijn datmen sich soude verwonderen, noch ick en weet van dit verwerren goet gheen ander reden te gheven als datter veel met een verkeerde en verdraeydde meeninge desen staet aenvanghen. Het oprecht ende gheorloft ooghermerck vanden houwelijcken Staet is: *het verwecken der kinderen, den troost, en hulpe van malkanderen, de remedie teghen d oneerbaerheyt, ende de gracie van het H. Sacrament.* Wie van dese weghen afwijckt die doolt in het verkiesen van sulck eene ghewichtighe saecke. En daer-en-tusschen Godt betert, hoe menigh Jonghman oogh speelt alleen op de schoonheydt, en diesvolghens op den lust? hoe meenigh ouders taelen naer de beurse? wie verkiester hedens-daeghs een *Rebecca* om dat sy vlijtigh is, ende me-weerdigh om den pelgrim te laven? waer isser nu eenen jonghen *Tobias* die de dry eerste bruyloft-nachten met *Sara* overbroght in het ghebet sonder malkanderen te ghe-naecken

naecken; ende dat om den noodighen goddelijcken seggen over hen te trecken. My dunckt dat het meestendeel sich hier in draeghen ghelijck het gheschiedde binnen Vranckrijck in eenē Schutters-hof, daer de Gilde-broeders sich met den boogh pleghen te oeffenen. Op den doel stonden gheschildert verscheyde prijzen, als tenne schotels, wijnpotten, hespen en in't wit eenen gouden duyvel met een deel Fransche kroonen om den hals; ende waeren de wetten vanden boogh sulcks dat ieder een voor prijs hadde, daer hy sijnen pijl wist in te schieten: den eenen vloogh over, den anderen ter sijden, sommighe dreven den hunnen inden wijn-pot, ander in de hespe, het meestendeel even wel schoot naer den gouden duyvel. Van ghelijcken in het verkiesen ende aenveerden vanden houwelijcken staet, hoe veel en zijnder niet die naer het vleesch gaen loeren? wie isser die sijnliedens-pijlen niet en schiet naer eenen gouden duyvel, ende naer een partuer rijk van middelen? wie isser die een oogh aen alle dese dinghen toe-slyt, ende op de deught mickt, ende om sijn saligheyt met sijn partuer te werken? Den Bruydegom voorwaer stierde sijn ghesicht op wat anders als hy sey: *Hoe schoon sijn uwe treden, ô princelijcke dochter, in uwe schoenen!* Waer op *Clemens Alexandrinus* seght dat eertijts de dochters ende maeghden pleghen onder haere chappijmen te draeghen gulde naeghels, waer in ghegraveert waeren vriendelijcke woorden, die sy gaende door het sandt, daer op druckten, en wierden vande Serviteurs naderhandt ghelesen. O blinde ende domme Ionckheydt! ghy sout eerder moeten sien op de voeten van u maistressen als op haere aensichten, en letten niet hoe sy ghefriseert ende gheblancket zijn, maer waer dat haere voeten haer draeghen, wat kercken dat sy besoecken, wat godtsdienst dat sy hooren, wat gasthuysen ende siecken dat se gaen troosten, wat heymelijcke godtvrughtigheyt dat sy oeffenen: heymelijcke segh' ick, want ick lagh met sommighe die veel in de kercke worden ghevonden, ten tijde dat de vrijagien dueren: 't en is om Christus niet, het is om Lazarus dat se komen. Ick wensch hier op het lest dat alle Ouders in het opsoecken van een houwelijck voor hunne Kinders dit naervolghende

ghende sochten te naesten by te komen, en ick voorseker hen datse soo veel klachten van hunne bestede kinderen daghelijcks niet en souwen moeten hooren. Daer moest binnen Constantinopelen een bruydt ende huysvrouwe voor den jonghen Keyser van Constantinopelen *Theophilus* verkosen worden. Sijn vrouw Moeder, wel wetende dat niet alleen sijn tijdelijck Rijck, maer oock sijn eeuwighe saligheydt by eenen goeden keus moght vervoordert worden, heeft in dit gheval eenen seldtsaemen, edoch verstandighen, ende lofsijcken raet voor-gheslaeghen; door den welcken sy des jonghen Keyfers drift ende lust een weenigh socht in te binden. Sy dede vergaederen de alderschoonste dochters van het gheheel Rijck, ende gaf aen hem eenen gouden appel om die te vereeren aende ghene die hy tot sijne alderlieffste Bruyt, en Keyserinne soude verkiesen. Eer nochtans dit gheschiedde, soo waren de saecken in het palleys soo aengheleet, dat sy dry saletten hadde doen opschicken om allen desen handel ende keus van soo groot ghevolgh, met wijsen raedt ende met een rijp beleydt te voltrecken. Sy had dan het eerste salet behanghen met de schilderijen ende contre-feitsels van alle de schoonste Damen die oyt inden heydendom gheleeft hadden; als waeren, *Helena, Dido, Lucretia, Cleopatra, Semiramis*; en dese honghen in swerte raemen om-ringhelt met vlammen. In het tweede salet waren te sien uyt-nemende schoone stucken van die het warachtigh gheloof beleeft hadden, als *Rachel, Rebecca, Esther, Abigail, Iudith, Susanna, Catharina, Cecilia, Agnes*, ende haere lijsten waren vergudt, ende sy stonden en bloncken inde sterren, die rondsom haer hooft ghesaeyt waeren. In het derde salet was de vergaedinghe van alle de schoonste Ioffrouwen die men het gheheele landt door met alle neerstigheydt had' kunnen op-soecken, en by een brenghen. De Moeder dan noodt, en verwillight den jonghen Keyser om een alder-gratieuste Keyserinne te verkiesen: leydt hem tot dien eynde in het eerste salet, en gheeft hem volle beduydenisse van alle de schilderijen; gaen van daer in het tweede, daer sy van ghelijcken hem onder-vvijst van de ghene die soo rijckelijck afgemaelt

waeren; en daer mede trede sy in de derde salet, daer den appel ende de kroon moest ghegheven worden; al-waer met soete ende nochtans rijpe woorden de Moeder voor uyt sprack: Lieven Soon, hier siet ghy voor u ooghen den roem van alle de besonderste, ende meeste begaefde creaturen; het is in u macht de schoonste bloem van al te plucken: dan op een saeck, bid' ick dat gh'uw' gheweerdicht acht te nemen, of ghy liever een soeckt te verkieſen daer ghy inder eeuwigheyt mede sult moeten branden, ghelijck teghenwoordigh doen die in het eerste salette hanghen; of wel dat ghy liever uwe gunst ende affectie op een wilt laeten vallen, daer ghy u inder eeuwigheyt mede sult verblijden. V Welcke korte, maer crachtighe woorden, den Soon soo diep in sijn ghemoedt zijn inghedronghen, dat hy de deught in acht nemende, sijnen appel aen de schoone ende Godt-vreesende *Theodora* heeft gheschoncken, die hy door dese gifte tot sijn herten-liefste Bruydt ende Keyserinne heeft verkosen.

Hier was ick teenemael van sin, *Lieffste Philothea*, mijn zeyl-tjen te strijcken, ende in dese *Aenspraeck*, daer ick u door de lanckheydt waer-schijnlijk al wat moeyelijk sal ghevallen hebben, niet verder voort te vaeren; dan ick word' ghewaer datter noch een koeltjen op-rijft, dat my tot de Fransche kusten sal drijven, daer ick vernemen moet, en in het licht brenghen een ghedenckweerdighe, edoch bloedighe, ghelijckte ghemeenlijk plachten te wesen, gheschiedenisse. 'Tsal dienen tot bevestinghe, ende slot van 't ghene wy hier betoont hebben. Eer ick nochtans dit ontghinne, soo vind' ick teenemael waerachtigh datter gheen schadelijker fenijn en is als dat met honigh ghenomen wordt, en reden is: want als dese twee in de maegh zijn, die door het vergif terstondt aen-ghegrepen, ende bevochten wordt, schoon sy daerom haer van het selve soeckt te verlossen, ende te suyveren, om dieswil' nochtans dat het met den honigh ende soetigheyt vermengt is, 't welck de maegh wel bevalt ende deught doet, en daer niet en soeckt af te scheyden, soo gheschiedet dat sy-se beyde soo sy-se ontfanghen heeft, oock beyde blijft behouden; waer door

door tijdt en plaets ghegheven wordt aen het fenijn om sich uyt de maegh sy-selven te verspreyen, ende datelijck het hert te ontsteken. Soo gaet het in lichamelijche quetsinghe, en of het seer verschilt in lusten vande gheestelijcke, dat stell' ick u, *ô Philothea*, ten oordeel ende vande daghelijcksche er-
 vaerentheydt. Altijdt ick weet dat *Salomon*, die oock aleen
 brocsken binnen had', ghetuyght dat de lippen van een oneer-
 lijcke vrouwe zijn soet ghelijck een af-druppenden honigh-raet, den
 welcken in gheswolghen nader-handt het heel inghewandt
 doet verkeereren. Hier wil ick als eenen seghel aen-hanghen
 het voor-ghenomen droevigh minne-spel, dat ons ghelijck
 in een tapijt de soete bitterheydt en blijde droefheydt sal
 vertoonen: Niet verre buyten de Stadt *Montauban* woon-
 de op een Kasteel *Reynesius* Edelman van gheslachte, ende
 was ghetrouwt met *Panatia*, een vrouw waer aen het minste
 deel van volmaecktheydt, noch gratien en quam te ontbre-
 ken, had' sy maer alleen die soo eerlijck weten te ghebruyck-
 en, ghelijck sy die gheluckelijck hadde ontfanghen. Want
 eenen sekeren *Viconte* met naeme *Paulinus* is met sijn vleyen,
 (een tael die de vrouwen wel bevalt) ende met rijcke giften,
 (de sorghelijcke waepens waer voor sich de eerbaerheydt
 moet wachten) soo verre op haere liefde gheavanceert, en-
 de tot haer hert ghenaedert, dat *Reynesius* alleen den naem
 van man behiel, maer *Paulinus* mocht de daet, ende het
 ghebruyck ghenieten naer sijn wel-bevallen. En om hier
 toe dickwils sonder achter-dencken te gheraecken, soo wist
 hy onbekent het Kasteel te winnen, nu in ghedaente van
 eenen hovenier, dan sich uyt-ghevende voor eenen schilder,
 altijdt gheveynsende een ander personagie, om soo
 allen suspicie van *Reynesius* af te weiren. Maer ghelijck de
 jaeloesie ooghen heeft van vooren en van achter, en niet
 alleen en betrapt't ghene datter gheschiedt, maer dickwils
 oock meynt te sien, dat noyt en quam in iemandts ghepey-
 sen, soo heeft *Reynesius* oock lichtelijck kunnen speuren dat
 haere liefde t'hem-waerts soo verflaude, om datse soo veel te
 stercker tusschen *Paulinus* en *Panatia* wierdt ontsteken. De

Liefde

Prov,
c. 5.Gramō-
dus.

liefde dan bindt een doecxken, en dect hunder beyder ooggen, waer door sy soo onbedacht voort-gaen, dat se aende dienst-boden van *Reynesius* selver, betrouwen *Reynesius* schande en onghelijck, en ontdecken voor sijn lackeyen die *Paulinus* vreemdt waeren, het welck selden sonder groot leetwesen meer als vier ooghen moghen weten. *Reynesius* houdt hem stil midden in dese sijn injurie, 'tzy dat hy voor sijné persoon vreesde, 'tzy dat hy de saeck eerst rijp wou laeten worden, om soo veel te sekerder vraeck van alle beyde te hebben, ende om op een ghewisse ure sijnen slagh waer te nemen. Daer was onder andere knechten van *Reynesius* eenen die sich van *Paulinus* met gelt had laeten omkooopen: desen of overdenckende den grooten spijt van sijnen Meester, wiens broot hy soo langh had ghegheten, of willende een pert spelen aen sijn vrouwe, die hem t' sijnder onrecht eens leelijck uytghemaect hadde, gaet by *Reynesius*, en valt voor hem op sijn knien, bidt om vergiffenis als eenen die kondtschap had van het overspel, begeert dat hy op sijn eer sou letten, dat het tijdt was van vraeck te nemen, dat hy sijnendienst presenteerde, dat hy versekert was dat hy se beyde in het net soude krijghen, of wel dat hy sijn hooft gherne soude verliezen. *Reynesius*, die langhen tijt ghepractiseert hadde om desen eerloosen schelm in sijn ghewelt te krijghen, volght den raet, die hem wordt aengheboden, en ghevèynst sich al of hy een reyse hadde voorhanden. In sijn vertreck neemt hy sijn af-scheyt van sijn huysvrouwe, de welke stort Crocodils traenen, om den vuylen brandt soo te bedecken, (een ghemaecte droefheyt die niet dan al te dickwils gebruyckt en wordt tot eenen deckmantel van snoode rancken.) 'S anderdaeghs komt *Paulinus* met haeren broeder op het Kasteel om sonder achterdencken ofte eenighe vreesden vollen toom te gheven aen sijn ongheluckighe wellusten: den dagh ende den avondt worden in een bancket en dansen overghebroght: den nacht wordt ghestelt voor hunne vervloecte ghenuchten. *Reynesius*, die wel overleet hadde dat aen desen aenslach niet alleen sijn fortuyn, maer oock sijn leven was ghelegghen, die had voor sijn vertreck de grendels

vande deuren af-ghebroken, wetende dat aende spoedigheydt van het in-comen meer als de helft van een goet eynde gheleghen was. Die van binnen dan hadden haer begheven tot rust, sonder eenigh achter-dencken, als wanneer *Reynesius* in persoon met ghewapende mannen selver oock ghewapent komt ghedronghen in het salet daer *Paulinus* was gaen slaepen. Ghelijck de boosheydt noyt volle rust en heeft, van het gherucht is hy uyt den slaep gheschoten, ende siende de blancke rapieren ende karabijnen op hem aen-comen, grijpt een pistool van het hoofd-eynde, plant die op de borst van *Reynesius*, en brandtse los: maer soo hy een corselet aen had' dat scheut vry was, is het loot met eenen schamp-scheut crachteloos ter sijden af-gheschoten, hy met verscheyde wonden door-loopen is in sijn eyghen bloedt voor haer voeten doot neer-ghefallen. Den broeder meende sy-selven lancks een leer te salveren, doch onder aen de voet stonden sy hem en wachten, waer hy met een partisaen is gheherdt gheworden. Daer reesterde nu maer de vuyl-bruydt daer't al om dansten, dese had' haer in het beghinsel van het gherucht, en soo sy den alarm ghewaer wierdt: in een schuyl-plaetse versteken, al-waer sy van eenen knecht is verraeden. Sy lagh daer met haer hemde bedeckt, en met de schaemte, en gaf eenen droeven sucht, die vergheselschapt wierdt met over-vloedighe, maer nu waerachtigher traenen als daeghs te vooren: sy om-helste haeren man met duysent protestatien en beloften van ghetrouwigheyt: haer kindt niet wetende watter eyghentlijk schuylde, badt sijnen Vader voor sijn Moeder, en nu stondt *Reynesius* om het haer te vergeven, maer een vande knechts heester sich teghengheftelt, segghende, dat ghelijcke schelm-stucken moesten beloont worden met ghelijcke straffen, en soo heeft sy het sweert in 'thert ontfanghen, aen wie voor desen noyt iemandt 't zy om schoonheydt, 't zy om manieren en volmaecktheyt, 't zy om verstandt was te verghelijcken. De lichamen hebben daer dry daghen gheleghen en begosten van etter en vuyligheydt te rotten. En is bemerckens weerdigh dat-men

nader-handt onder de papieren van *Paulinus* heeft gevonden een trouw-verbondt met dese woorden : *VVy Rapistagamus Vicont van Paulin , ende Castelpersia van Panat , beloven malckanderen , dat wy openbaerlijck sullen trouwen , als haer de saecken daer toe sullen schicken : en op dat onse belofien stercker souden Zijn , en vaster gaen , soo hebben wy goedt ghevonden malckanderen van nu af te bekennen. Den 1. Ianuar. 1616.*

C A S T E L P E R S I A.
R A P I S T A G A M V S.

X 2

Dc

De Vriendtschappen van desen tijdt
zijn eyghen - baetsfoeckigh.

*Al broodt-vrienden,
Gheen noodt-vrienden.*

HEt schijnt dat niemant hier en woont,
Om dat sich niemant hier verthoont.

Sa, hola Meeſter, benje daer?

En wordje niemant hier ghewaer?

Den beelen winckel is vol volck,

Het komter aen ghelyck een wolck.

Voorwaer ghy wint noch maghtigh gelt,

VWant 't buys is eerst maer opghestelt,

De vensters qualijck neer ghedaen,

En'tkomter vol kalanten aen.

Sy sitten ronsom waerje fiet,

Dit is een hantgift, doet het niet?

Siet hier u sacken alle dry,

Niet een van al en isſer vry.

Op't ſuyckerbroodt, en marsepeyn,

Daer vallen s'op al waer't ghemeyn;

Al waeret roof, en goeden buyt.

Ba slaet dees jacht met lappen wyt,

En maeckt s'u met den eerſten quijt,

Ten is gheen volckſken van profijt:

S'en ſoecken maer haer eyghen baet,

Ter wyl' het hier volſuycker ſtaet.

VWant ſoo den winckel ydel wordt,

En datmen gheen ſirop' en ſtort,

Dan ſitmen op een ander neer,

Men weet dan van gheen vliegghen meer.

En als ick dit te deegh bekijck,

Aen wie dit ſelſchap is ghelyck,

My dunckt dat 't niemant beter past,
 Als eenen kaelen Tafel-gast.
 Want soo daer yemant renten heeft,
 Soo dat hy rijck, en weeldigh leeft,
 En datter wat te schaffen is,
 Die krijght veel gasten aen den dis.
 Wie maer en sit een weenigh werm,
 Die treckt tot hem den heelen swerm.
 Maer als het goet is opgheteirt,
 En dat mijn Heer niet meer en smeirt,
 Dees quanten zyn flux op de been,
 Daer sit mijn Heer, en kijckt alleen.
 Wie vrydt u taefel, en u broot,
 Die laet u sitten inden noot.

A E N S P R A E C K.

ALs ghy vermoeydt sult wesen van uwe lichaemelijcke
 oeffeninghe, *Neerstighe Philothea*, ende als ghy wegh sult
 stellen u flossijde daer ghy een gheestighe bloem af weet te
 maecten, of als ghy de raem ter syde sult legghen daer ghy
 met een konstighe naelde het fruyt of een vogeltjen naer het
 leven weet af te maelen; ick bid soo ghy dan hebt een lefend-
 vlaegje, dat u dan ghelieve eens met aendaghtigheydt dit te
 overloopen, ende soo ghy naer dese mijne onderwijninghe de
 vrintschappen vvilt gaen overweghen, ghy sult bevinden dat-
 ter aen't meestendeel al veel aesen fullen ontbreken. Ick sal
 dan hier met uwen goeden oorlof, *ô Philothea*, de vrintschappen
 deses tijts eens ghelijck als door een hekel trecken om te
 betoonen hoe veel quaet wercks van eyghen baetsoeckende
 liefde datter is onder-schuylende. Ick segh dat den *Poët* den
 naghel op het hooft heeft ghetroffen als hy gheseyt heeft,

Dat den ghemeynen man bedens-daeghs voor soo veel vriendschap onder-houdt, als die selve is streckende tot sijn profijt. Veel ieveren seer, verbinden sich sterck, 't schijnt dat-se voor hunnen vriendt een blauw ooggh fouden waeghen, ende als het op een nijpen komt, dan laeten sy hunnen vriendt inde swarigheyt steken. Zijn dese niet gelijk de Guietten of Capiteyn-stocksken die wel goedt zijn om op de merckt te wandelen, ende te proncken, of de soldaten in orden te stellen als de parade moet gheschieden, maer om daer in eenen slijck-achtighen wegh, of in een modderigh gat op te steunen, dan sullen sy beswijcken. Met een woordt gheseyt, de werelt heeft veel Broodt-vrienden, maer weynigh Noodt-vrienden: soo dat ons het Fransch spreekwoordt een ghewisse waerschouwinghe gheeft inde ghelijcknisse van een Meloen.

*Les Amis de l'heure presente
Sont du naturel du Melon,
Il faut eu essayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.*

Dat is te segghen :

*Ghelyck een goet Meloen seer qualijck is te vinden,
Soo gaet het bedens-daeghs in 't kiezen vande vrinden:
Van vijftigh qualijck een daer manghelt dit, of dat,
En selden trouwen vriendt, of daer schort altydt wat.*

Sy zijnder heel dun ghesaeyt die op louter klinck-claere liefde ende goedt-jonstighen hunne vriendschap bouwen, het meeste deel leght den grondt-steen al op eyghen baet, ende interest, 't is wel *Honigh in den monde*, maer oock *het scheermes aen den riem*. Soo langh alser wat te drincken, wat te klincken is, soo sullen sy ghetrouwelijck rond'som u ghelijck als een deel vliegghen komen swermen, en weten u soetjens naer den mondte te fluyten:

'Tis al Ioannis, Ioannis,
 Soo langh alßer wijn in de kan is,
 Maer als den wijn uyt is,
 Dan segghen sy dat Ian een guyt is.

Dat de kat den kandelaer leckt'en is niet om dat sy die geerne soude doen blincken, maer om dat sy het smeit soeckt datter op is ghedropen. En datter veel zijn die sich tot u welvaert reenemael gheneghen toonen, en die u met een ghedienstigheydt soo komen den *Bon-jour* maken, s'en zijn soo slecht niet, sy weten wel van waer hen den heylighen dagh komt, en die komense t'uwen huysen viere. Maer ick bid' u, want de kans eens keert, laet ons dan dese ghetrouwe vrienden eens aanspreken als ghy met een verwert proces tot den ooren toe in dē sack steeckt, spreeckt hem dan eens van daer aen te heffen; als ghy staet om te falieren, ende om een bancken te legghen, versoeckt dan eens een duysent pondt acht oft thien van hem verschoten. Ick vrees soo ghy om dierghelijcke oorsaecke aen sijn deur comt cloppen, datter niemant t'huys en sal wesen: en dit was nochtans dien man; dien ghetrouwen vriendt daer ghy soo vast op ginckt, dat ghy daer een Kerck op meende te bouwen. By wie sal ick dese doch verghelijken? Ghy sult somtijds wel hebben hooren segghen, *Verstanzdighe Philothea*, van den boom daer *Nabuchodofor* af ghedroomt hadde: hy was vol bladeren ende vol vruchten, onder sijne schaduwe rusteden de beesten, ende op de tacken hadden de voghels haer aes ende voedtsel: maer soo ras als den boom eenen slagh creegh, ende dat hy daer lagh, doen is al dit gheselschap verschoven, ende den ghecapten boom bleef alleen ligghen. Past desen val eens toe aen quade fortuyn midsgaders het vluchten der beesten ende der voghelen met het af-wijcken van eenen eyghen-baetsoeckighen vriendt, en siet of het niet seer naer op een uyt en sal komen. *Iob* vervalt van sijnen throon tot op den mest-hoop. Wat sal daer op volghen als dat sijn eyghen vrienden hem niet en sullen kennen?

Daer

Daer is, seght den Wijsman, eenen vriendt, mede-gheselaende *ta- Eccles.*
 fel, maer in teghenspoedt en sal hy niet volherdigh blijven. Dese saeck 6.
 saghen de Heydenen oock wel, die uyt-druckelijck gheleert
 hebben tot verskeringhe van een borgherlijck leven, dat-
 men gheen swaelmen onder sijn dack en moest laten nestelen,
 want dese blijven ons by in den somer, ende als het schoon
 weder is, brenghen haeren tijdt over met singhen; maer
 als den winter aen-komt dan gaen sy altemael verhuysen, en-
 de en laeten niet anders als haere vuyligheyt by ons ligghen.
 Een waerachtigh Sinnen-beeldt van onse gheveynsde vrien- *Plinius*
 den, die ons gheselschaphouden soo langh als't goedt weder *l. 10. c*
 is, ende ghelijck als in eenen somer van voorspoedt; maer *24.*
 alffer eenen harden tijdt ghenaeckt ende datter swerte buyen
 van verlies ende ongheluck op-rijzen, dan siet-men dese huys-
 vrienden haest verschuyven, en weten anders niet als een
 deel vuyligheyt van lasteringhe achter te laten; soo dat dese
 ghenoegh te kennen gheven, door het scheyden, dat-se niet
 onse vrienden, maer vrienden van onse fortuyn en waeren,
 't welck wy in voorspoedt niet en costen bemercken. Het
 welck oock den H. *Gregorius* waerschout, als hy seyt: *Als ie-*
mandt in voorspoedt bemindt wordt, dan is 't twyffelachtigh of den per-
soon om sijnen voorspoedt bemindt wordt, of om sijn eyghen-selven?
 By ghelijckenisse ghesproken *Philothea*, daer gaen op de merckt
 twee Edelmans wandelen, ende achter hen eenen dienaer,
 ick vraegh u; Wiens van dese twee knecht is die hen volght?
 ghy sult my andtwoorden dat ghy de Edelmans, noch den
 knecht niet en kent. wat middel dan om dit te weten? Ick
 moet wachten tot dat dese twee sullen scheyden, en als ick
 falsien wie dat hy volght naer het scheyden, diens dienaer
 gheloof ick hem te wesen: Soo oock van ghelijcken, ghy zijt
 met u officie, een ander is met sijn goede fortuyn en rijck-
 dom, neemt *Philothea* is begaeft met haere schoonheydt, daer
 komt dan eenen die seght, en sweirt: *Monsieur, Iuffrouw* ick
 ben uwen dienaer tot de doot toe, uwe ghetrouwen vriendt
 wil ick leven en sterven. Ick bid' en laet u door dese woorden
 niet verleyden, *In 't scheyden van de merckt dan kent-men de koop-lie-*
den

den. Sy foecken het uwe en niet u: als ghy sult sittē sonder officie, sonder rijckdommē, sonder schoonheyt dan sult ghy oock sitten sonder vrienden, en dat was 't gene dat eertijts eens den Keyser Galba luysterde in d' ooren van eenen van sijn Favoriten. *VVy, sey hy, beminnen malckanderen oprecht, maer het meeste-deel van d' andere beminnen meer mijn fortuyn, als mijnen persoon: ende worden meer aen-ghedreven door liefde van begheerlijckheydt, als door goet-jonstigheydt.* Ick moet hier aen dit propooft noch aen-knoopen 't ghene dat eenen Schouteth is over-komen, 'tis eene gheschiedenisse daer wy een nutte lesse uyt connen trecken, ende die ons den aert vande eyghen-baetfoeckende vrienden sal ontdecken. Den Schouteth dan om tot de saecke te komen die ginck over-wegh, al waer hy een riviere moest passeren, ende midts de schuyt den stroom was af-ghesackt, is hy ghedwonghen gheweest daer soo langh te wachten. Middeler tijdt vindt hem daer eenen huys-man, den welcken verstaende sijn haestighe reyse, heeft hem sijnen dienst aengeboden, ende bereedt ghehoont om door de riviere te draghen. Hy dan nemende hem op sijn schoulers, ende gaende door het water dat tamelijck breedt was, Mij Heer, sey hy: d' een courtosie is d' ander weert, ick bid' u als ghy eens waghens moet presten, of datter sommighe van het Dorp gheprest worden om te krauweyen, dat u lieden dan ghelieve oock met my eens door de vingers te sien. Waer op hy antwoorde: Mijnen vriendt, ick wildet u gheerne daer mede verghelden, maer u sal believen te weten, dat het officie van Schouteth aen een ander is ghegheven. Zijt ghy gheenen Schouteth meer? seyde den Boer, soo heb u langh ghenoegh ghedraghen, en smect hem van boven in het water. Siet eens *Beminde Philothea*, hoe dat alle onse diensten riecken naer vergeldinghe: men vrijdt hedens-daeghs al aen den kant daer de beurse hanght: *Hebje wat te gheven, soo hebje veel vrienden en Neven.*

Den oprechten toetsteen dan vande waraghtighe, ende goet jonstighe vrinden is teghenspoet, die dan voet by steck houdt die moght ghy vrijlijck voor eenen vrindt teekenen, maer

maer die dan te rugghe treedt houdt die voor eenen vriendt vanden tijt, en van sijn eyghen baete. Desen toetsteen gaf eens eenen *Philosooph* eenen anderen inde handt, die sich wijt beroemde over het groot ghetal van sijne vrinden, doch mits hy doen ter tijt wermkens was gheseten, ende dickwils gasterijen hiel, soo had den *Philosooph* met reden groot achterdencken. Hy sloegh hem dan desen raet eens voor: Ick bid u gaet eens, sey hy, achter in uwen stal, ende steeckt eens een kalf de keel af, smijdt het dan in eenen sack die het met sijn bloet verwe; neemthem op u schouwer by nacht, ende kloppende aen de deur van een van u vrinden, gheveynst u of ghy een neerlaegh ghedaen hadt, of iemand vermoort ende dat ghy het lichaem t'uwen huysen niet en derft begraeven, of het mischien door huys-foeckinghe achterhaelt wierde: bidt hem oversulcks dat hy't in een van sijn kelders onder d'aerde ghelieve te steken, ende in dese gheleghentheydt sult ghy ontdekken wie dat zijn uw' ghetrouwe ende noodt vrinden. Soo gheseyt foo ghedaen. Ondertusschen *Liefste Philotea* leert hier uyt hoe waraghtigh dat gheseyt is: *Vrinden zijn vrinden, maer wee diese van doen hebben.* Soo dan in't midden vanden nacht roept hy op een van sijn beste vrinden, gheeft hem te kennen sijn groot ongheluck, bidt om bystandt. Desen treckt sijn schouderen, ende viel hem teenemael weygherigh, seght rondt uyt dat gheenens gheraeden en was om eenen dootslagh twee in perijckel te stellen. En heeft hem daer mede deur ghesonden, komende tot den tweedē, kreegh voor antwoordt dat hy selver den eet ghedaen had tot uyt werckinghe der justitie, ende over sulx dat het hem niet toe en stondt mislaedighen te versteken maer wel in het licht te brengen. Ende daer mede heeft hem den tweeden afghewesen. Den derden betoonde wel een groot medelijden, beklaghende tenhooghsten het ongheluck dat hem was overkomen; voorders dat hy sich die saecke niet en moghte bemoeeyē uyt vreesse dat de Magistraet hem plichtigh vindende ten minsten al wat hy ligghende en roerende had, met recht soude aenspreken: ende dit was den troost die hy vanden derden had

bekomen. Hier op is hy weder naer huys ende naer den Philosophooph ghekeert, bedanckende hem van de goede onderrichtinghe, ende den toetsteen door de welcke hy ghetrouwe van onghetrouwe vrenden had leeren onderscheyden. *Vrienden in noodt vier-en-twintigh in een loot*, jac hondert, en twijfel offe d'ander schaele noch sullen ophaelen. Met reght dan vereyscht den Wijse man een meerdere ghetrouwigheyt. In voorspoet en in teghenspoet, *Op alle tijden bemindt hy die vriendt is, ende eenen broeder wordt ghekent in benautheden*. Soo dat de oprechte vrienden zijn ghelijck het *Eert-veel* of *Klim* dat sy-selven vlecht en slinghert om de boomen niet alleen terwijl dat sy vruchten draeghen, maer oock inden winter, ende als de selve komen te verdorren ende te sterven. Aen iemandt verbonden te zijn terwijl wy gunste van hem ghenieten, dat en is gheen versekeringhe van oprechte vriendtschap; maer aen de selve even vast ghehecht te blijven, als van hem niet en is te verwachten, ende als die haghel-buyen ende wintersche vlaghen ons, ende hen over het hooft ruyssen; dan de selve by te staen, voor hunne welvaert te strijden, allen onheyl te verhinderen, de selve met even vasten bandt van ghetrouwigheyt te omhelpen, ende dat noch met sijn eyghen onghemack; die dat doet, die magh sich roemen dat hy d'oprechte vriendtschap ten naesten by heeft ghevonden. Sulcks gheloof ick gheweest te zijn *Harmodius*, die voor sijnen vriendt *Aristogiton* op de pijnbanck heeft gaen ligghen: ghelijck oock *Dindamis* die sijn eyghen ooghen liet uyt-steken om sijnen vriendt te rantsloenen. *David* en *Ionathas* waeren in het vervolghen van *Saul* mal-kanderen soo ghetrouw dat hy eerder de natuer van eenen soon als van eenen vriendt sou hebben willen verliezen. Maer wat kander treffelijcker wesen als't ghene dat *Endoxia* dede uyt liefde van *Irene* twee uyt-nemende Cameraden ende Susters? *Andronicus* den Keyser was op *Endoxia* verliefte, ende was van sin haer te trouwen: het welck *Irene* ghevoelende, soo hy haer dit liet ontvallen, heeft *Endoxia* haer aensicht, en den schoonen glans mismaeckt ende gheschendt, op dat voortaan des Keyfers liefde op haere suster sou komen te vallen. Ick

sluyt

fluyt dit teghenwoordigh verhael met de vriendschap die *Ramafes* bethoont heeft aen *Rofelane*, die hem ten houwelijcke beloofst was, en dies niet teghen-ftaende eenen anderen wiert ghegheven. Soo dese om de verraderije van haeren Vader de Leeuwen met eē was voor-geworpen, heeft sy dien alleen tot warachtighen vriendt bevonden, die sy met haeren Vader tot ghewisse vyandtschap verweckt hadde. Ick sal u *Alder-lieffte Philothea*, de gheschiedenisse in dicht stellen,

VEl hoe! mijn swacke pen gaet ghy u daer begheven,
 Daer van twee Leeuwē zyn gebroght vier om het leven?
 Daer Ridder's met haer sweert ghevelt zyn in het perck?
 Gaet ghy daer sonder vrees? acht ghy dat kinder-werck?
 Comt Musa stiert mijn handt, en stijft mijn swacke sinnen,
 Ick brenghe hier aen den dagh een stuck van bloedighe minnen,
 Ick wil mijn Philoté gaen toonen eenen vriendt,
 Die voor sijn eyghen doodt, en anders leven diendt.
 In't maghtighe Persenlandt, daer op den dagh van heden
 De Son en anders gheen voor Godt en wordt aenbeden,
 Daer lagh een Konincks-stadt heel maghtigh, en heel groot,
 Lucks wiens stercke Borgh sijne stroom Hydaspis schoot.
 Tis Susa wjt beroemt door al sijn trotse bouwen,
 En buyten soo verrijckt met vett', en groen landouwen,
 Daer meenigh lusthof is, en menigh schoon prieel,
 En rond' som waerje gaet een edelyck kasteel.
 Want wie zyn inde stadt van Raets of oorloghsaken,
 Die komen hummen gheest hier buyten tijt vermaken,
 De koude keucken volghet, daer is een roomer wijn,
 Den boogh, in't kort gheseyt, wil eens ontspannen zyn.

Hier had een soet vertreck Sparondas wel gheboren,
En had een Belvedeer gheleydt om sijnen toren.

Daer was een schoon fonteyn die uyt de rotsen spronck,
En had den Echo noch die vande berghen klonck.

Den vijver spoelt rondsom daer witte swaenen vaeren,
Daer enden order een, daer vette gansen paeren,

Daer inde galery zijn pauwen wonder fraey,
En in het groot salet den groenen papegaey,

Doch neffens aen sijn goet daer komt een ander paelen,
Dat buyten luyster heeft, en binnen ruyme saelen,

Dat nergens in en weeck 't zy in tapisserij,

'T zy in een gheestigh beelt, of puyck van schildery.

Dat had een jendigh bosch, dat had sijn ader-spronghen,

Daer lagh een bloembhof aen met voghels die daer songhen,

En rondsom inde haegh gheschoren menigh dier,

Hier van een felle leeuw, daer van een wilde stier.

Dat had noch tot vermaeck een Iachtjen om te vaeren,

Wanneer de jonghe jeught wil spelen op de baeren,

En t'vlagje datter honck was incarnaet sattijn,

Dan voerdent noch een zeyl van sneeuw-wit armosijn.

Wat dat het oogh vermaeckt, wat dat het hert kan peysen,

Wat datmen hier of daer sou vinden in palleyfen,

Dat is hier vande konst, dat is hier door natuer,

Soo dat hier eenen dagh schijnt minder als een uer.

Dit hoorde Marfas toe, dit had hy laeten richten,

En op sijn eyghen beurs van uyt den grondt doen stichten,

Dit huys was al sijn vreught, hier nam hy sijn plesier,

En of de Stadt hem wagt, noch kan hy niet van hier.

Hy laetet Hof het Hof, hy laet de eersught vaeren,

Hy wil gheen gryfsen kop doen komen voor sijn jaeren,

Hy lacht niet al den den pracht, hy seyt en voor ghe wis :

Dat die is vry, en bly, dat dat een Coninck is.

Hy weet van gheen ghe vley, of Raetsheer te believen,

Hy laet de Procureurs, en Rechters haeyren klieven,

En menigh loosen treck, en onbekende fuyck,

En een proces door-naeyt als een ghelapte buyck.

Hy laet een fronselhoofst met neusen vol van brillen

Verwerpen onder een, en t wisten in verschillen,

De rust gaet voor de eer, de sorg' wijckt aen't ghemack

Hy acht meer gelt in buys, als maeningh' inden sack.

Hierom blijft Marsas uyt, en laetet Hof betijden,

Daer niemant wie sich wacht van pas en weet te myden.

Hy neemt een waeren vriendt Sparondas byder handt,

Dat is sijn lust, en rust hier buyten op het landt.

Sy waerent soo wel eens datf' altijt saemen aten,

Twee lijven maer een ziel, en saemen doen en laeten,

Noch Marsas had oyt gast Sparondas wasser by.

En wat Sparondas ded' had Marsas aen de sy.

Dees vrientchap had gheduert nu ettelycke jaeren :

Men sprack van onder haer een houweijck te paeren,

Sparondas had een kindt dat was een eenigh soon,

En Marsas oock een spruyt, een dochter wonder schoon.

Den soon hiet Ramases, een kindt heel rijp van sinnen,

En Rostelane was heel weerdigh om te minnen,

Want boden haeren glans, en s'vaders maghtigh goet,

Soo was sy heel begaest, en eerbaer van ghemoet.

Maer mits sy alle bey noch minder jaerigh waeren,
 Soo ghinghen sy alleen nu op beloften paeren,

Tot dat hun swacke jeucht sou hebben vollen standt

Daer op gaf Ramases aen haer een diamant.

Soo zijn deës teghen een alleynskens opghewassen,

En Ramases die leert op haere diensten passen,

En weet sijn liefste hert te eeren waer hy kan,

En schoon het is een kindt, hy yvert als een man.

Hy weet haer een faveur van aerdigh lint te schencken,

Op dat sy door den strick den bandt oock sou ghedencken.

En op den koelen Mey tot teecken van sijn vier

Soo plant hy voor haer deur een mandtje met laurier.

Wat dat hy iewers vindt, wat dat hy kan ghenaecken,

Daer soeckt hy med' by haer een soeten mondt te maecken,

Krijght hy wat uyt de stadt, dat is tot haer gherief,

Heeft hy wat binnens huys, dat is oock voor sijn lief.

En altyt heeft hy wat hy schickt haer sijn presen ten,

En gheeft haer als het vriest de bloemen vande lenten;

Hy schenckt haer door het jaer de vruchten vanden tijt,

De peeren als men pluckt, de druyven als men snijdt :

Hy schrijft een minnen brief met flossy toeghebonden;

Daer letters binnen staen die sy alleen verstonen,

En midts een goede liefd' de weder-liefde voet,

Soo schreef hy sijnen naem oock somtijts met sijn bloet.

Doch sy in teghendeel en wil aen hem niet wijcken,

Sy doet met rooden inclt oock haere liefde blijcken,

En snijdt noch uyt een vleght een klisse van haer haeyr,

En seyt ghy zijt het booft van dit ghewenste paer.

V is mijn echte trouw tot aen het graf ghegheven:

Ick sterf voor u de doot, magh ick met u niet leven,

Mijn herte is het u, u herte is het mijn,

Ghy sult en een alleen mijn uytverkoren zijn.

Soo zijn dees inde min, en jaeren op ghetoghen;

Maer als men trouwen sou, dan is den knecht bedroghen.

Den vader die seyt dit, de Moeder die seyt dat,

En Ramases die wordt een gecks-maer door de stadt.

Men schimpt dat hy met reght sich vroegh heeft laeten knoopen,

Om als het nijpen sou een blauwe scheen te loopen.

En wiën dat hy klaeght, waer benen dat hy gaet,

Men wijst hem achter ruggh' met vinghers op de straet.

Als dit Sparondas hoort, en is hy niet te spreken,

Hy sweert een dieren eedt dat hy het stuck sal breken,

Dat Marsas, en de Bruyt sal sterven van sijn handt,

En steken noch sijn huys, en sijn kasteel in brandt.

Hy wil den rooden haen daer eens in laeten kraeyen,

En toonen met het vyer wat dat is vyer versmaeyen:

Wat dat is breken trouw, en scheynden echt verbondt,

Dat wil hy desen keer uyt wetten tot den grondt.

Doch wat hy dreyght of niet, hy moeder op staen kijcken,

Een nieuwen Ioncker gaet met Rostelane strycken,

De bruyloft wordt ghedaen, men noodt de jonghe jeught,

Sparondas is vol spijt, en Marsas is vol vreught.

Dit duerde korten tijt, want naer een weynigh mallen

Is onsen Bruydegom met kortsen over-vallen;

Hy lagh als in een vyer, den brandt sloegh aen het hert:

Hoe voormaels meerder vreught, hoe naer-maels meerder smert.

Men hiel een groot Consult, men riever veel Doctoren,
Men vinter al gheen hulp, den man die is verlooren.

Die heel het huysghesin tot blyfchap had verweckt,
Die heeft de bleecke doot haest op het strooy ghereckt.

Hier med' is't niet ghenoech, wat swaerders doet haer schroomen;
Men seght, noyt ongheluck en placht alleen te komen,

Het is een donder vlaegh, op wie die storter sal,
Al stondt hy noch soo vast, hem naectt een groote val.

Den Koninck heeft bewijs, en kan hem klaer betijen,

Dat Marsas plichtigh is van Rycks-verraderijen.

Wat dienter meer gheseyt; men heeft syn eyghen handt,
Dat hy voor seker gelt verkoopen wil het landt.

Men maectt hem kort proces, daer is niet veel te dinghen,
Al waer hy noch soo groot, den voghel die moet springhen:

Men grijpt hem by den kop, syn goet dat slaetmen aen,
Den Aduocaet Fiscael die dringht noch stercker aen.

'T proces dat is ghestelt, men hoort des Konincks Raeden,
Den eenen seyt dat hy moet inde olie braeden,

Een ander, dat hy sou gheraeybraectt moeten zijn;

Een derden weeght het stuck en spreckt van meerder pijn;

En datmen Marsas sou tot riemen moeten snijden,

En daer dan sout en eeck en pekel in doen lijen;

Iae d'een wil datmen hem met peerden treck van een,

En breken syn ghevrucht oock tot het minste been.

Maer t' meeste vanden Raedt dat heeft voor goet gevonden,

Dat hy van Leeuwen sou zijn levendigh verslonden,

En dat dees selfste straf oock op syn eyghen vrouw,

En op sijn eenigh kindt met een vervallen sou.

Dit vindt den Koninck goet, men doet aen Marsas lesen

Wat doot dat heel den Raedt heeft op het feyt ghewesen.

Den dagh die wordt ghestelt, de weet die wordt ghedaen,

Daer komt tot dit gbericht een cleyne wereldt aen.

Soo ras Sparondas heeft dees blijde maer vernomen,

Is hy met Ramases in aller heyl ghekomen.

Het doet Sparondas deught, dat hy sijn wreedt ghemoedt

Veel meer als eenen Leeuw' versaeden sal met bloedt.

Daer was een ruyme plaets met balcken afggheschoten,

Vaer in een eyken kot de Leeuwen zijn ghesloten,

Dat noch van buyten is met plaeten overwerckt,

En teghen all' ghewelt, en ongheluck versterckt.

Hier brengtmen Marsas in, hy komt heel droefghetreden,

Sijn vrouw versterft van schrick, en vlecht haer om sijn leden,

De dochter heeft terstont haer doode versghestelt,

Eer dat sy in het perck haer derden voet-stap telt.

S'en spreken met gheen tongh' hun woorden dat zyn suchten,

Die hun benoude ziel laet tusschen bey gaen vlughten.

De vrouw siet haeren man, den vader siet sijn kindt :

O wat een swaere doot voor diese beyde mindt!

Wie sal den grooten druck, wie kan hun traenenschrijven?

En dan hun bangh ghemoet dat onbekent sal blijven;

Hy slaet sijn ooghen op, hy siet den Koninck aen,

En bidt dat hy' t alleen magh met de doot ontstaen.

Maer daer is gheen ghenaeey met bidden te verwerpen,

O doot, ô bitter doot daer een moet drymael sterven!

En daer een anders wond', en daer een ieders smert

Een derden even diep komt snijden door het hert.

Terwijl sy staen verschrickt, den handt-boom wordt ghetoghen,
 De Leeuwen alle bey die komen aenghe-vloghen,
 En briffchen met gbeluyt, en vallen haer aen't lijf,
 Den eenen op den man, den tweeden op het wijf.
 Den eersten ooghen-blick verscheurt by haer in stucken,
 Soo diep komt hy in't vlesch sijn felle klauwen drucken :
 Hier loopt het inghe want, daer schiet het edel bloet.
 Dit siet Sparondas aen, oock met een blij ghemoet.
 Doch meest sit hy en vlamt, en ster'rooght den Verrader,
 En swilt op van fenijn, en gif ghelijck een ader :
 Het kermen vanden mensch, het huilen vande beest,
 De pijn, het bloet, de doot, die troosten hem het meest.
 Hy wenscht dat hy sich kost met Marfas bloet gaen laven ,
 En dat hy met sijn handt het hert hem uyt moght graven :
 Hem dunckt, had hy een stuck, hy frestet op uyt spijt,
 Soo groot is sijnen haet, soo bitter is den nijdt.
 Het smert hem dat het spel soo weynigh tijts sal dueren,
 Hy wouw dat hy dees pijn moest jaeren langh besueren.
 Dan siet by naer de Bruyt, en heught sich in haer doot,
 En seyt : Dit is ons feest, hier toe zijn wy ghenoodt.
 Ter wyl hy op haer siet, den vader is verslaeghen,
 Den Leeuw met eenen scheut komt op de dochter jaeghen,
 Hy schudt sijn maenen op, sijn klauwen spreijdt hy uyt,
 Hy tiert, hy huylt, hy briesst, hy brult met groot gbeluyt :
 Hy treft haer inden neck, by klauwt haer schouwer-bladers;
 Daer spuyt het purper bloet uyt al de open aders.
 En siet (ô wonder saeck!) Sparondas sit verbert,
 En sijnen liefsten soon beweeght dees groote smert;

Die vliegt van boven neer, en komt tot haer ghespronghen,
 Hy komt van achter aen hem op den bals ghedronghen,
 En met een stercken erm, en door een bellen schreeuw
 Krijght hy de klauwen uyt, en lost den fellen Leeuw:
 Hy schiet hem selver in, hy doet hem wacker ruymen;
 Men siet het grousaem dier uyt heel het back-buys schuymen.

Hy boort hem inden buyck, het sweert gaet deur en deur:
 Den noodt, en niet den lust toetst eenen Serviteur.
 Had Ramases alsd.in sich uyt de doot begheven,
 En hy, en die hy liefst, die hadden blijven leven;
 Maer neen, den eersten strijdt, daer toe dat jendigh bloet
 Die gheven hem het spoor soo dat hy vechten moet.
 Hy valt den tweeden aen, en komt vast op hem dringhen,
 Men siet door 't vinnigh stael, 't vyer uyt sijn tanden springhen;
 Maer soo hy eenen steeck niet diep ghenoech en gaf,
 Vliegt hy hem in 't ghesicht, en ruckt een stuck vleesch af.

Doch eer hy neder viel, en eer hy was gheweken,
 Heeft hy met alle kraght hem door den buyck ghesteken,
 Soo dat sy alle bey ghevallen zyn op een,
 En bleefden lof, en prijs haer beyde in't ghemeen.
 Den Koninck die dit siet, en soo veel duysent menschen,
 En hoort men anders niet als om sijn leven wenschen,
 En seg ghen altemael dat Ramases betoont,
 Dat voormaels in sijn hert heeft trouwe Min ghewoont.
 Den Koninck wil het stuck in silver laeten drijven,
 Op dat den Campioen ontsterffelyck sou blijven,
 Behalven dat hy noch tot sijnder eere schenckt,
 Dat Rostelane niet in't minsten zy ghekrenckt.
 Men wenscht haer veel gheluck van s' Konincks goe ghenaden,
 Men gheeft haer weder moedt, men is voor haer beladen ;
 Maer sy is buyten troost, en sit ghelyck een doot,
 Haersmert en felle pijn is boven maeten groot.
 Al waerse uyt een klip, of noch van berder steenen,
 Al waerse enckel stael, noch souse konnen weenen,
 Haer spraekeloose mondt sit naer de loght en hijght,
 De kleyne droefheyd klaeght, maer groote droefheyd swijght.
 Het is een herden slaght 'tverlies van eenen Vader,
 Maer noch ist meerder smert dat hy is een verrader,
 En dat een Moeder scheyt, t'is voor de dochters pijn,
 Maer noch ist dieper wond' als die verscheurt moet zyn.
 Doch bey haer ouders doot die souse konnen draghen,
 Maer niet dat Ramases daer leet voor haer verslaghen ;
 Het leven datse heeft, 'tis soo, dat komt van haer ;
 Doch als sy is ghebaert wie liet sijn leven daer ?

Maer dat sy is bewaert, en dat sy weer magh leven,
 Dat is haer niet door lust, maer door de doot ghegheven.

Wat traenen sy dan stort voor ieder van hen al,

Men siet dat Ramases wel krijght het meest ghetal.

Sy leet hem op den schoot, sy neemt hem in haer ermen,

Engheeft den vollen toom aen een rouw-bertigh kermen;

Sy siet waer hy den beet voor haer ontfanghen heeft,

En sijn verstorven mondt om wien datse leeft.

Nu leertse wat dat is den naem met bloet te schrijven,

En dat dat is gheseyt voor iemant doot te blijven,

Maer 't swaerste dat haer perst, het meest dat haer rouwt,

Is, dat sy niet met hem is naer bespreeck ghetrouwt.

S'en wil dan sonder hem, s'en kan niet langher leven:

Gaf hy sijn leven haer, sy wilt 't haer weder gheven:

Sy sagh noch eens de wond daer op verscheen haer ziel,

Soo dat sy neffens hem voor doot daer henen viel.

Men heeftse alle bey naer 't selfste graf ghedraeghen,

Twee liefden volghen 't lyck blij-gheestigh sonder klaeghen.

Een ieder draeght de pees van sijnen boogh in d' handt,

En hebben alle bey de Leeuwen aen den bandt,

Men strouyt hen op het graf maer lelien en roosen,

De schoon granaeten bloem, de vierighste in t bloosen,

Met Thymis, Rosmaryn, en ander joudigh kruyt,

Ter eeren vanden Helt, tot ciersel vande Bruyt.

De Herders alle jaer die komen rondsom danssen,

En vlechten op hun graft wee groene Lauwer-kranssen,

En singhen meenigh liedt ter eeren van dit paer,

En segghen: Blijft gherust tot teghen d'ander jaer.

Wat

Wat dunckt u van dit feyt, *o Philothea*? Voor my, ick hou dit ontsterffelijck werck weerdigh te wesen om aen alle aencommende eeuwen tot eenen spieghel van ghetrouwe vrientschap opghehanghen te worden. Hoe? een affront, en injurie onderstaen te hebben, de grootste die eenen edelen Ionghman, (heeft hy eer in sijn lijf) oyt kan overcomen, ende dese niet teghenstaende sijn eyghen leven stellen te pande van sulcke ondanckbaere vrinden, ick seggh', die dat doen dat die met recht onder *David* en *Jonathas*; onder *Pylades* en *Orestes*; onder *Pythias* en *Damocles* gherekent worden.

Vrindt te willen zijn of schijnen alffer geen swarigheyt en is, dat kan al de werelt. Soo langh als den vvaeghen effen gaet, so vvil ieder een daer op sitten, maer als die beghint te hellen, en in perijckel is van te vallen, dan wilder ieder-een af-springhen. Ten isdan gheensins te ghelooven dat dierghelijcke oprechte vrinden zijn, vvant sy en soecken ons niet, maer hen eyghen selven; daerom houd' ick voor een aerdigh steeckje dat *Alphonsus* Koninck van Sicilien gaf aen sijn Hovelinghen. Hy was met sijn Edelmans t' sloop, ende wachtede naer den windt om af te steken. Onder-tusschen soo sy te water hunne maeltijden hiel, ende somtijds iet vande brockelinghen rolden in de baeren, de Meeuwen die daer op af-geveerdicht waeren, vloghen, en vochten onder een om dit aes op te halen, ende bemerkte den Koningh altijt, dat de ghene die iet bekomen hadd', te Zee-waert in vloogh, en liet de vloot de vloot, ende den Koningh den Koningh wesen: maer d'ander voghels bleven ghedurigh swieren rondsom de schepen, ter tijdt toe dat sy oock een proyeken bequaemen, en vloghen terstondt dan oock uyt hun ooghen. *Alphonsus* had' t selve verscheyden reyfen ghemerckt, ende dit toe-passende aen sijn pluym-strijckers, sey hy: My dunckt dat t ghene ick hier eens sie op de schepen, dattet daghelijcks in mijn hof gebeurt. Daer zijnder al veel van die door-trapte voghels die my soo langh by-woonen als sy wat verwachten, maer als sy tot hunne begeerte ghekomen zijn, dan laten sy *Alphonsus* vaeren. Soo bejeghende desen sijne naer-loopers, en in-kruypers. En op den selfsten

oostind
yngel

Panorm
l. i. de
rebus
Alphon.

selften kam sou-men moghen scheiren die tafel-vrienden, die soo schoon voor den mondt praten, en Godt weet wat sy al achter rugh gaen smallen. VVy zijn hierinde ghelijckenisse vande voghels; laeter ons noch een by-setten, 't sal dienen tot vermaeck van sommighe, ende tot waerschouwinghe van veel. *Hannon* had veel voghels doen op-vanghen, ende die in ¹¹ sijnen hof den wilden sanck af-gheleert, ende dede haer da- ¹¹ ghelijcks voorsegghen dese woorden: *Αὐτὸν θεὸς ἐστὶ.* dat is, *Hannon is Godt.* Soo hem docht dat sy't vast hadden, liet hyse wederom 't landt door vliegghen, sich in-beeldende dat dees voghels anders niet als dese woorden souden roepen, ende de Godtheydt van *Hannon* verkondighen. Maer siet, soo ras als de voghels wegh waeren, hebben sy haere les vergheten, ende begonsten als voor, haeren natuerlijcken ende wilden sanck te singhen. *Liefste Philothea* alffer veel de voeten onder de tafel hebben, dan is Mijn Heer een fraey man, die heeft verstandt, die is rechtveerdigh, heeft een tongh ghelyck eenen Enghel, is over al in t'huys, is eenen sinceren dienaer van den Koningh, en die staet voor de gherechtigheydt. Iuffrouw van ghelijcken die is schoon (want dit hooren de vroukens doch soo gheerne) sy is beleeft, discreet, sy heeft kinders als albatte-beelden, sy weet te leven, sy is wondergratieus. Soo fluyten dees voghels, en dat is haer tael terwijl sy den vollen back hebben; maer als sy weer in 't wildt vliegghen, en vertrocken zijn, dan is't: Iae ick heb' daer gheweest, en gh'en weet, 't is schande dat-men't segghen sou, en Mijn Heer die siet soo suer, en is soo staetigh, men kander reden of woorden af krijghen, al even eens of-men hem niet en kende; sijn vader was eenen penne-lecker. En sy set haer zeyl vry oock al wat te wijt, men weet wel wie sy is, en van waer datse komt; siet daer, al de werelddie klaechter over, sy is soo nauw, en soo scherp, niemant en kander geldt af-krijghen, 't schijnt dat-¹¹ se een ribbe uyt haer lijf haelt, als sy geldt uyt de beurse treckt, ¹¹ de dienst-boden loopen jaer en dagh naer, 't is hen ghenoegh dat sy't hebben. en dierghelijcke schandighe, ende smadelijcke rugh-spraecken gaense door de stadt saeyen, ende een op-¹¹

costuras
 (Hannon)

recht ende deughdelijck huys-ghesin over de tongh haelen, **11** 'twelck sy te vooren schenen te willen canoniseren. Soo gaet het, *δ Philothea*, met de vriendtschappen van dese wereltd, ende soo sal't blijven; ende als't soo niet meer en sal gaen, dan sal de wereltd de wereltd niet meer zijn.

Dit altemael soo wefende wie kanse onghelijck gheven; jae wie false weygheren te prijsen de ghene die Godt kiesen voor hunnen ghetrouwen vrindt, die in voorspoet, en teghenspoet niemant en verlaet, niemant sijn hulp, ende gratie en sal weygheren? Is het niet voorsichtigher ghedaen, sijnen ancker te laten bijten in eenen onbeweeghelijcken grondt, als diën uyt te werpen op vlottende korck, om altijt onghestadelijck te drijven, sonder op eenighe vastigheyt te kunnen steunen.

Lact dan den Heer uwen Godt zijn u hope, ende en steunt niet opjemant

August. anders als op desen: maer dat den Heere zy al u betrouwen. Veel hopen in Ps 39 van Godt rijckdommen, veel hopen verganckelijcke eer, andere iet anders dat Godt niet en is; maer ghy, soeckt Godt voor al: verlaet t'sijnder opsicht alle andere liefde: want hy, die hemel en aerde gheschaepen heeft, is schoonder. Saligh is hy wiens hope is den naem des Heeren, ende die niet om en siet naer de ydelheydt, ende bedrieghelijcke sotticheden.

Seker ick moet om dese, ende dierghelijcke reden beken-
nen, dat my boven maeten wel bevallen is de lofweerdighe ende stichtelijcke antwoorde van eenen Edelman op sijn dootbedde aen de omstaenders ghegheven. In het Hof van Inspruck was een vande Hovelinghen ter doot toe kranck, die in dese sijne sieckte besocht wierdr van sijne beste vrienden: den eenen troostede hem, een ander gaf hem moet, eenen derden socht hem te dienen, rondsom het ledikant stonden die waeren van sijn beste kennisse, ende van sijn ghetrouste kameraden: hy begheerde dat men hem eens te drincken sou gheven om sijnen dorst weynigh te laven: het wordt hem ghediendt, en segghen hem; *Godt seghent*, wenschende dat hy sijn ghesontheydt daer aen sou drincken; doch voor allen dat hy 't eerst eens aen sijnen alder-besten vrindt sou brenghen, van de ghene die daer teghen-woordigh waeren. Hy keert sy selven een weynigh, slaet sijn ooghen op de ghene die daer rondsom ston-

*P. Drex.
Prodro.
Ætern.*

ftonden, hy fagh jonghe Cavalliers, fchoone Ioffrouwen, met de welcke hy dickwils vrolijk was gheweest. Welcke altemael sterlinghs befien hebbende fey hy: *Moet ick dan brenghen aen den ghenen die ick voor mijnen beften vrindt houde, ende die het oock is? soo brengh' ick het u, ô Chriſte Iefu.* ende keerde ſich daer mede naer het *Crucifix* toe, en heeft den roomer uytghedroncken. Ick fegh dan met den *H. Biſchop van Hippon*: *O mijne Ziel bemindt dien, vanden welcken gh'ſoo bemindt zijt: kiejt dien vrindt boven alle andere vrinden, den welcken als alle d'andere u ſullen verlaten, u altyt ghetrouw ſal zijn, en volherdigh blijven.* Dit is een foete ende lieffelijcke bedenckinghe, ô *Philothea*; hier mede wil ick onſe *Aenſpraeck* oock ſluyten, ſonder dat ſoo had ick noch een luſtjen om de politijcke vrinden, die met een dobbel aenſicht wandelen, een weynigh te beſchrijven. Deſe hebben het hert op de tonghe, ende den moort priem inde handt, en kômen ons met een *loabsche* groeteniſſegoeden dagh wenſchen; min of meer ghelijck de *korenmaeyers* op het velt met de een handt hebben den haeck, en trecken't al naer hen, en ſchijnt te omhelſen, en in d'anderhandt ſwiert de ſichel daer den ſlach met wordt ghegheven. Deſe ghelijckeniſſe is van haer eyghen ſelven claerder, als dat mijn toepaſſinghe daer op vereyſcht kan worden. *Daer en zijn gheen ſchadlijcker liſten, noch laeghen*, vermaendt den *Roomſchen Orateur*, als die beſtaen in een *gheveynſde ghedienſtigheyt*. Onder de doode aſchen ſchuylen de levendighite kolen. Hebben wy dit niet dickwils gheſien, en met de alder jammerlijckſte gheſchiedeniſſe hooren beveſtigen? *Antwerpen* de bloem, ende den roem van gheheel *Europa*, heeft den gheveynſden peys, en verſoeninghe gheſien, die miſchien in veel hiſtorien niet en iſte leſen. Twee *Coopmans* van het ſelfſte trafick, alle beyde *Italianen*, ende vande ſelfſte *Republijck Luca*, met naemen *Simon Turk*, en *Ian Baptiſt Deodatus*, hebben onder malkanderen woorden ghekregghen, ende ſoo het bloet verheette, heeft jeder een ſijn recht met den blooten deghen willen uytvoeren. Terwijl ſy dan malkanderen met eenen ſielen-taſter den hert-ſteeck meynen te leveren, 'tghebeurt dat *Simon* eenen ſchamp krijght in het

Auguſt.
in Ma-
nual. 6.
24.

2. Reg.
20.

Cardan.
l. II. c.
53.

aensicht: daer op wierdt het ghevecht gheslist, den peys wordt ghemaect, ende men gaet het hrackeel met eenen roomer wijns af-spoelen. *Simon Turck*, die het lickteecken droegh, al hadden sy malckanderen de handt ghegheven, en kost het affront niet op-krijghen, bleef daer op fantaseren hoe hy sijn hayr sou weder-halen. Ghelijcker-wijs als iemandt eens een been heeft ghebroken, hoe het selfste ghemeestert, ende ghenesen wordt of niet, noyt en sal't door eenighe Chirurghijns handen soo volkômelijck sijnen voor-gaenden standt wederom krijghen, of daer sal altijd noch eenen Almanach in blijven. Soo is't effen af-ghelopen met *Simon Turck*, de vraeckgierigheydt is hem ghecropen in sijn ghevrichten, ter tijdt toe, dat hy sijn meyn-eedigh op-set sou uyt-voeren, ende door gheveynsde vriendtschap gheleghentheydt vinden om sijn eerste handt-schoen, noch eens in het bloedt van sijnen vyandt te verwen. *Simon* dan thoont al of sy de beste vrienden waeren, gaet hem besoecken, wordt van hem besocht, betoonen van weder-sijden teekenen van ghetrouwe goedjonstigheydt, soo heeft hy hem inde klip ghekreghen. Want op eenen achternoen soo sy beyde ghinghen een lochtjen raepen, in het speel-hof van *Signior Turck*, dat buyten de stadt was gheleghen, soo daer eenen roomer al bereedt om te ververschen, *Simon* noodr *Ian Baptist* tot eenen teugh, en dat hy een weynigh sou sitten, presenteert hem den eersten stoel, die tot dien eynde met schroeven ende span-yfers soo toe-ghevrocht was, dat soo ras daer iemandt op quam te sitten, alle de verborghen veiren los-spronghen, en den onbedachten sitter ghevanghen naemen. *Ian Baptist* wetende van Godt gheen quaedt, sit neder op den stoel, en soo hy qualijck was gheseten, de yfers springhen los, de leenen sluyten toe, hy siet sich vanghen, en pranghen, sonder dat hy sy-selven kan verlossen. *Simon* treckt sijn rappier uyt, beghint te grennicken, thoont sijn hooghste vreught gheleghen te zijn in desen benepen staet van sijnen vyandt, ende eerst hem ghevende een barlaf of twee lancks het aensicht, om soo sijn eerste wonde te vrecken, gaet hem daer naer met verscheyde doodelijcke wonden

wonden het leven benemen. *Ian Baptist* stortede die bitterste traenen die uyt menschen ooghen konnen vloeyen, badt om vergiffenisse met een beweeghelijcke stemme, riep Godt om hulp, ende alle sijn lieve Heylighen; en al te vergheefs. Doch al en weirde sijn stemme niet verhoort, sijn bloedt heeft tot den Hemel toe vraeck gheroepen, en is verhoort gheworden. De saeck al-hoe-wel in het heymelijck volbracht, is uyt-ghekomen. De justitie heeft *Simon* by den kop ghegrepen, sijn vonnis is ghestreken, is in den selfsten stoel, met even veel wonden, door de handen vanden beul om-gebrocht gheworden. Dit is het eynde ende den uyt-gangh van bedrieghelijcke verfoeningen die tot de lippen, maer niet tot het hert toe neder-dalen. 'T is dan seker, en het sal altijd blijven een door-luchtighe waerschouwinghe van *Seneca*, die sulcke donckere geesten al dickwils onder d'ooghen ghesien hadde: *Ghy bedrieght u*, seyt hy, *is't dat ghy betrouwt op de mine ende het aensicht vande ghene die u ontmoeten: sy hebben de ghedaente ende de tronjen van menschen, ende het in-ghewant van vrede ghedierten.* Dit sal immers eens ghe-noegh wesen, *Philothea*, om ons teghen dierghelijcke vyanden te wapenen. Vande rest laet ons goede vrienden zijn onder ons twee, ende met Godt, en niemandt en sal ons kunnen deiren.

Vervvaende Hoveerdigheydt.

'Tis maer schijn,
Hier groot te zijn.

V El cleyne Nobis, slimmen Guyt,
Hoe steckje dus u buycksken wyt?

Ghy zyt cen Naentje metter daet,
En't schijnt dat daer wat wonders staet:
Ghy zyt een Buts, 'tis al te claer,
En Duymken was u beste-vaer,
En Heyltjen Dvvergh dat was u Peet;
Wat weenje of ick't met en weet?
Maer siet, door desen valschen schijn
Soo schijnt het cleyne wat groots te zyn.
Al thoont ghy dan een groot ghesel,
Ick seg gh' noch eens, men kent u wel.

Wat siet-men Quidams op de straet,
Met wie het noch al slechter gaet?
S'en zyn het niet, en willen't zyn;
Sy gaen ghecleedt in Armofijn,
Het huys dat hanght vol goude leer,
Den vader is Monsieur mon peer,
En voor Monfieur's moeders deur'
Daer licht den vuylen mest-hoop veur.
En of hy heel in't muskes gaet,
Dit stinckt noch al de heele straet.

En wie en loecher laet stmael niet
Met onse los verwaende Griet?
Sy had de peerlen aen den hals,
Doch hier gheseydt, sy waren vals,
En Cyfers poeyer in het hayr,
Al of het een Princersse waer,

En droegh een Cruys van diamant,
 En had den waeyer in de landt,
 En dan noch mouchen op haer vel:
Wat dunckt u eens, gingh dat niet wel?
 En daer-en-tusschen hoe-se gaet,
 Sy roept noch al: 'Tis mijnen staet,
 Al-even-eens of desen pracht
 Kost grooter maken haer gheslacht.
Wat meenje dan wie datje bent?
 Men heeft u over langh ghekent,
 Als ghy met een roey lijfken ginckt:
 Foey! dese hoovardij die stinckt.
 Al gaetje nu wat hofs, en net,
 Al zytje soo wat op-gheset,
 Al gaetje proncken als een kauw,
 Al zytje moeyer als een Pauw,
 Ghy zyt, en blijft ons ouwe Griet:
 Dat maer is schijn en is-men niet.

A E N S P R A E C K.

MEn seght ghemeenlijck, *Philothea*: De ghebreken zijn inde
menschen, waerense inde vercken men souse daer uyt snijden.
 'Tis waer, want het is forghelijck met het vlieme jemant op't
 bloot lichaem wat te streelen. Dat merck' ick wel uyt 't ghene
 binnen Constantinopelen ghebeurde. Daer was eenen Iode,
 en had ghelt gheleent aen eenen Christen, met bespreeck, dat
 soo hy op den bestemden tijt de ontfanghen penninghen niet
 weder en kost op brenghen, dat hy sy selven dan verbondt om
 toe te laten, dat hem twee vncien vleesch uyt het lijf ghesne-
 den souden worden. En seker daer en wierdt niet met ghe-
 gheekt;

geckt; want soo den Christen in fout was van betalinghe, woude hem den Iode goedt - rondt aen't lijf. Desen sich oock weygherigh houdende, ende teenemael teghen-stellende, wordt beklaght voor de Iustitie. In't kort, de sententie is, dat den Iode macht had' van twee oncen vleesch hem uyt het lijf te snijden sonder meer of min, andersins dat-men hem oock sou gaen aen sijn veiren. Den Iode, siende dat dit ghewicht, soo gheluckelijck niet en was re treffen, heeft den moet, ende den koop op-ghegeven: soo dat ick wel sie dat een ander aen het vel te gaen qualijck van pas can ghedaen worden, ende soude iemandt lichtelijck teghen de schenen springhen. Even-wel als ick sie de verwaende hovardije van sommighe trotse puyften, ick moet een sneeken legghen, kome datter af wil. Ick segh dan datter dat *Hondeken* van *Laet-duncken* vry al veel heeft ghebetē, die meynen dat sy den hemel draghen, endeen peysen niet eens dat-se met hun voeten gaen op de aerde. Och wy staen soo wel in onse eyghen gratie, soo dat wy terstondt ghe-looven dat wy't zijn. Wassen wy dry duymen in weerdigheydt, wy schieten dry ellen op in hoveerdigheydt; soo dat het verre van daer is dat wy andere souden kennen, wy en kennen dickwils niet ons eyghen-selven. 'T is onghelooffelijck hoe kittelachtigh dat wy zijn, en hoe haest dat wy door eyghen liefde van onsen grondt gheraecken; wy zijn op-gheblasen, en 't is eenen magheren windt die ons doet swillen, een weynigh lof en prijs vande ghene die ons in ons aensicht prijsen, en die van vooren lecken, en van achter krabben: soo dat het voor een aerdighe greep aen-gheteekent magh worden 't ghene *P. Garzia* seyt op de woorden: *Erat quidam Regulus, Daer was een Koningsken.* Wast eenen *Quidam*, hoe wast een Koningsken? en wast een Koningsken, hoe wast eenen, *Quidam*? Met een woordt, die by hem waeren en hem streelden, seyden dat hy een *Koningsken* was: maer achter rugghe daer hy't niet en hoorde wast eenen *Quidam*; juyst op de selfste manier als eens *Mercurius* bejehent wierde, en door een onverwacht bescheet sijnen hoogh-moet een weynigh liet sincken. Desen daelende vanden hemel liet sich, voor-

staen, dat hy de kroon spande, ende den scepter moest voeren over-midts sijn groote wijsheydt. Tredende dan in eenen Beeldt-snijders winckel, ende daer siende het beeldt vanden Af-godt *Iupiter*, vraeght hoe veel dat het moet kosten? Hy andtwoordt: Hondert goudt-guldens. En desen Oorloghsman *Mars* dan? hy seyt dat hy diën voor tachtentigh sal laeten, ende die Courtesane *Venus* voor minderen prijs, voor 40. ende desen Zee-godt *Neptunus* naer advenant. Wel, schiet hy weder voor, en hoe veel dan is den prijs van desen nobilen *Mercurius*? *Mercurius* desen licht-voet, seght den Beeldt-snijder? daer en is noch gheen en prijs op-ghefelt. Wel, seyt *Mercurius*, waerom is hy dan ghemaect? Hy andtwoordt: Om hem op den koop toe te gheven. *Mercurius* dit hoorende, is te vollen betaelt gheweest, ende heeft sich stillekens vertrocken, laetende voortaan sijn op-gheblaesentheydt een weynigh afwaeyen. Sulcke Beeldt-snijders, *ô Philothea*, ontbreken ons, die souwen een man van ons maecken, maer wy houden te veel van die ons wat op-setten, ghelijck Parijsch-werck, en ons onghesouten hersebecken door een verwaende inbeeldinghe gaen vertreyffelen. In Godts naeme, wat willen wy ons doch wijs maecken, en wat isser dat ons soo doet op-swillen? Is het misschien de eer? en wat is doch van onse eer? en wie weter van onse eer doch te spreken? hoe veel hondert duysent menschen zijnder in de wereldt die niet en weten datter eenen Keyser is in Duytsch-landt? ende datter eenen Koningh is in Spaignien? Ende willen wy onsen roock by hunne vlammen, ende by hun vyer verghelijcken? Ick en gheloove niet datter thien zijn in de stadt die *Vencatapadino Ragiu* hebben hooren noemen, ende hy liet sich voorstaen datter niemandt en was, oock in d'uyterste hoecken des wereldts, die niet met vollen monde van hem en wist te spreken. Hoort eens hoe den verwaenden Quant op-snijdt, als hy sijn tijtels gaet regiltreten. Den Bruydegom vande goede fortuyn, den Koningh vande groote Provincien, den Koningh vande alder-grootste Koninghen, den Godt vande Koninghen, den Heere van alle de ruyterije, Meester vande ghene die niet en konnen spreken, Keyser vande dry Keyfers, Verwin-

ner van al dat leeft, Bewaerder van al dat hy won, den schrick vande acht deelen ende boecken des wereldts, Verdrucker vande Mahomettaensche leghers, Heer ende Meester vanden Oosten, Zuyden, VVesten ende Noorden, Iaegher vande Olifanten. Wat seght ghy van dese tijtels, ô Philothea? hy meent dat hy soo bekend is als de Sonn' selver, ende niemandt van ons en heefter oyt af-ghesproken, oft af hooren spreken. Ende ghelijck desen niet vermaert en is in Europa, soo en is Keyser Carel met sijnen Plus-oultre oock niet bekend in Asia ende vremde landen. Ende gaet het soo met sulcke vermaerde Keyfers, wat sal van ons zijn? met hoe enghe paelen sal een handt vol eer, die wy hebben, oft meynen te hebben, besneden wesen? Hoe weynigh menschen zijnder die u kennen, ende hoe weynigh vande ghene die u kennen, die u sullen prijfen ende eeren?

Marc.
Aurel.
l. 3.

Dit niet teghen-staende, groot en kleyn wy worden om het seerste door den staet, en eer aengedreven; jae de Philosophen selfs die boecken gheschreven hebben vande glorie te verachten, hebben nochtans tot meerder glorie hunne naemen ghedruckt voor op hunne boecken. 'T schijnt *Philothea*, dat van dien tijt af dat aen onse voor-ouders eens gheseyt is: *Dominamini*, dat het de naekomelighen in gheboren is, ende de grootheydt, ende heerschappije als tot een erfdeel is ghegheven; soo dat de sotten self, die eenen dubbelen slagh wegh hebben, in hunne opghesloten bewaerenisse sich sterck inbeldden eenen dat hy is sijn *Keyserlijcke Maesteyt*, den anderen *Koningh van Spaegniën*, dien *Henry le Grand*, desen den *Grooten Turck*, ende sy gheven ghedurigh audientie, seynden *Ambassaden*, stellen in slachorden hunne velt-leghers, ende dit altemael soo't schijnt hebben sy behouden van *Adam* en *Eua*. Siet eens hoe vaets dat die bedorven kinders smaccken. Maer waer toe wil ick hier veel het hooft met dees sotten breken? wijse lieden, of jmmers die wijs willen zijn, hebben oock al ontrent desen meulen ghewoont; want ick vinder een goet deel die vrij oock al wat dapper bestoven zijn. Wie isfer die sy selven niet bequaem en keurt tot de verhevenste ampten inde *Republijck*? hoe veel en zijnder niet die met die eergierghe

Apostelen raepen: *Possumus?* ende en peysen niet eens *dat-men wel staeten kan gheven, maer gheen wijsheydt*. Ick segh dan 'tis in't gheslacht, och jae, wy houwen soo veel van diën *Sit-op*, maer van diën *Sit-af* en kunnen wy niet hooren spreken: doch als dit noch al door behoorlijcke manieren, ende met eenen wette-lijcken keus geschiet dat magh passeren, maer kromme spron-ghen ghebruycken, en verdraeyde weggen in gaen, dat sal naderhandt selden lucken. Wy hebben eenen aerdighen quinckslagh die op dierghelijcken, effen past. Daer was jewers oock eenen gouden Efel naer het Hof gheroepen, en ghinck benefens d'ander in alle Raeden, en Staeten. Een spitsvinnigh fronsel hoeft wel vvetende dat hy soo stercke herffenen had, offe van vvitmoes ghevveest waeren, vraeghde: Hoe isser desen toe ghekomen? hoe gaet dat soo? *Per quam regulam?* Men antwoorde hem: *Per regulam: hic dat or*. Dat waeren sijn brieven van recommandatien.

Seker alser dierghelijcke veel souden worden ghevonden, dan soumen *Broer Cornelis* gheen groot onghelijck kunnen gheven, die onder andere recommandatien naer sijn sermoon plagh te segghen: *Eenen Pater noster, ende eenen Ave Maria voor rijcke lieden, datse wijse kinders moghen hebben, want wy moetender af gheregeert worden*. Al anders voorwaer als eertijts dien Keyser, den welcken op sijn sterven liggheende, recomman-deerde tot de kroon, en verscheyden Prinsdommen sijne kinderen aen de stenden die rontsom het ledikant vvaeren; doch altijt met desen Stock-reghel, ende met dese sluyt-reden: *Ist dat sy't verdienen, Ist dat sy't verdienen*. Ende dat om dieswil, soo my dunckt, ghelijck oock eertijts den Keyser *Alexander Severus* seyde, als hy een deel botte vrinden, en onghepolijsterde Ministers verwierp: *Om dat hy een goede Republijck meer beminde als sijn eyghen vrinden*.

Dit salt hem soo wel doen, *ô Philothea*, aengaende dese verwaeyde staet-suchtighe. Laet ons nu eens een vveynigh de ander handt in slaen, en eenen sekere wegh baenen, om tot een ghewisse eer, en lof te gheraecken. D'eer, *Philothea*, is ghelijck eene schaduvve; volght ghy die, sy vlucht; vlucht ghy die,

die , fy volgt. Eenen duyfteren nacht doet de sterren veel schoonder glinfteren, ende een doncker stof doet eenen costelijcken steen veel helder schijnen. Het cleyn ghevoelen , dat wy van ons hebben , is oorfaeck van het groot ghevoelen dat d'andere van ons krijghen. *Moyfes* sagh den doorenbosch branden, ende seyde: *Ick sal gaen en sien dat groot visioen, hoe dat den braem-bosch is vol vyer ende vlam, ende dat hy niet en verbrandt;* ende dat hy noch behoudt sijne voorighe groenigheydt, ende aenghename jeugdigheydt. Ick seggh' het is een groote visioen dat selden ghesien wordt, dat iemandt gheraecht in eer, staet, verheventhey, in grooten aensien is, ende doorlugh-tigh, ende dat hy nochtans is even oodmoedigh als van te voren, even lief-ghetal, even me-weerdigh: sulck-een en verdient niet alleen, dat men voor hem den hoedt afdoe, maer oock ghelijck *Moyfes* dede, dat men de schoenen voor hem sou uyt-schieten: het welck een manier van groeten is onder de *Chinoyfen*. Hoe loffelijck en heeft al de werelt niet ghesproken van *Benedictus* den XI. Paus van Roomen, die meer ghedaghtigh was hoe cleyn dat hy was gheweest, als wel hoe groot hy was gheworden; soo dat hy oock weygherde kennisse te doen aen sijn eyghen moeder, ten ware dat-se quame in hare schamele cleederen; ende hy liet sich voorstaen dat het hem meer eere was, ghelijck het oock was, dat hy sijne moeder eerde in een root lijfken, als dat hem eerden de *Cardinalen* in hunne purple cleederen. Den *Coningh Agathocles* was een pot-backers soon, ende daerom en ghebruyckte hy over tafel gheen silveren servies, maer alleen aerde schotelen: hy kost rijckelijcker eten, maer niet loffelijcker. Ende het *Keurvorstendom* van *Ments* hoe is het gheraecht aen het radt in sijn wapen? *Vviligifus* was van eenen Raey-maker gheboren, het radt vande *Fortuyn* had hem om hoogh ghevoert; maer om dieswille dat hy vvel wist dat dit alleen dick wils buyten spoor loopt, hy heeft er het sijn willen by spannen. Die op het radt vande *Fortuyn* alleen sit, die rijdt op eenen sorghelijcken wagen. lae selver dien vvijsen *Koningh Salomon* en heeft hy niet op de muren vandē tempel doen gra-

veren, en snijden verscheide sninghers, om sich de memorie vanden slechten staet sijns Heer vaders te ververschen? Ende soo verre is van daer, dat dese hier door by de menschen ict van hunnen lof hebben verloren, dat syer grooter eer door hebben vercreghen. *Oodemodigheyt inde eer, is de eer vande eer, ende de weerdigheyt vande weerdigheyt.* Doch wy bevinden datter dierghelijcke dunne ghesaeyt zijn. Men siet ghemeynlijck dat *de eeren bederven de Heeren, en als Niet komt tot ict, dan en kent ict sy-selven niet.* Soo langh als het peerdt van *Alexander de Groot* in de stal stont met eenen slechten halfter aen, en eenen geelen lap op hadde, dan liet het sich berijden vande Palfrenieren; maer als het gongh op eenen kostelijcken toom, met ghevlochte manen, ende droegh eenen ghebourduerden sadel met twee goude steghel-reepen, dan en kende't niemandt als *Alexander*. VVy hebben oock soo een dierghelijcke kindelijcke ende sotte verwaentheydt in een Pagieken vanden *Prins van Parma*, by sijnen tijdt Gouverneur van dese Nederlanden. Het was een boeren kindt van af-komste; maer soo ras als hy sy-selvē bevondt inde schoon Livrije, en dat het silveren passament in sijn ooghen blonck, soo wierde hy soo blindt dat hy sijn eyghen vader niet meer en wou kennen, ter tijdt toe dat dit ter ooren quam van sijne *Hoogheyt*: die hem dede uyt-schieten, ende lustigh af-smeiren, en nader-handt sijne lijne broeck, en't boeren wambays wederom gheven, ende leerde hem soo weer sijnen vader kennen. Och hoe veel zijnder! Godt bertert, die sich hun slechte vrienden schaemen, en hun ouders wel derven loochenen; op de selfste manier als den muyl-esel dede. Den Vos vraeghde hem, wat hy voor eenen was? Hy andtworde dat hy was een schepsel Godts. Dat weet ick wel sonder vraeghen, schoot den Vos daer weder op; want wy zijn al te-mael Godts creaturen; maer van wat gheslacht, en partijen zijt ghy? Hy schaemde sich te segghen dat sijnen vader eenen Esel was, maer indachtigh dat sijn moeder in het Hof gheveulent en gheworpen was, sey hy: Ick ben Cousijn van het sadel-peerdt van sijne Majesteyt. Soo bedeckt een ieghelijck de verworpenheydt van sijn gheslacht en van sijn af-kom-

af-komste. En wat gheschiet dan? een ieghelijk wordt dan meer den mondt gheopent, men gaet onder-soecken van waer hy komt, van wie dat hy is gheboren, wat dat sijne ouders deden, min of meer ghelijck-men doet met de vlieghers, oft de papieren voghels: Het vlieght boven inde locht, het schijnt wat wonders te wesen, het swiert daer met sijnen langhen steert; maer als men den draet, oft het koordeken eens opwindt, dan siet men dat het maer papier en is, oft lijnwaet dat daer boven den meester soo schein te maken. Van ghelijcken domineerter hedenstaeghs menigh mensch, en ghinghmen de linie van sijne af-komste onder-soecken, woumen den draet van sijn gheslachte eens in halen, 't sou op papier, oft lijnwaet uyt-komen, dat is, op ouders die in den winckel gheseten hebben. Het waere te wenschen dat diergheelijcke, die soo op-komen, hunne voorighe nederigheydt somtijds indachtigh vvaeren, ende deden ghelijck de Hovenieren, als sy Roosmarijnen op den Audaer setten: Sy vinden teene-mael gheraden, jae noodtsakelijk, dat de vvortel blijve in d'aerde daer sy in zijn op-gheschoten, om soo aenghenaemer groenigheydt te behouden. Oodtmoedigheydt is eenen vetten grondt daer d'eer oock vvel in sal vvaessen ende groeyen. Dit is het ghene, *oodtmoedighe Philothea*, dat my op het Sinnebeeldt te voren is ghekomen, om ons in te drucken een liefghetale me-vveerdigheydt tot onse oude vrienden, ende goede kennisse, als vvy verheven zijn. Het en is niet al goudt datter blinckt, vvan

*Noyt Heer, noch Eer
Vvas sonder seer.*

Dese vvil ick hier in tvvee of dry parceeltjens van dichten noch eens aen raecken, ende sommighe van hunne eyghendommen als in het voor-by-gaen aen-vvijsen. Ick segh' dan:

IS de werelt niet wel kindts,
Dat-se voor een hant vol windts,
En voor eer van korten tijdt

Menigh peerdt den hals af-rydt?
 Dat-se voor wat ebb' en vloet
 Gaet versetten errif-goet?
 Vereldts eer, en wereldts pracht
 Zijn maer ijs van eenen nacht;
 Die gheveynsen vasten schijn,
 Daer gheen balcken onder zijn.

Als-men aen de beeckskens drinckt,
 Daer-men tot den enckel sinckt,
 Al en vat-men gbeenen tack,
 Daer en valt gheen onghemack;
 Maer wanneer een maghtigh Vorst
 Wil gaen blussen sijnen dorst
 Ievers op een steyle rée
 Aen den oever vande zee,
 Slibbert hem maer eenen voet,
 Hy giet storten inden vloet;
 Daer en is gheen bidden aen,
 Dese moet te gronde gaen,
 Hoe-men spertelt, hoemen slaet,
 In den val dan is't te laet.

Wasser iemant meer in credit als *Aman*? men hanght hem op, en men knoopt hem aen een galghe 40. cubitus hoogh, om van verder ghesien te worden, en had het selfste hout ghestelt om daer eenen aen te binden die hy onder sijn slaeven niet en sou hebben willen rekenen. Eenen *Abalon*, naer dat hy het Hof in alarm ghestelt hadde, ende het Rijck in scheuringhe, wordt inde netten van sijn eyghen hayr ghevanghen, en met dry lancien door-reden. *Pompeius* die goude berghen in sijnen triomph

trionph had doen voeren, kreegh qualijck vijf voeten flechte aerde tot sijne begraeffenisse. *Cesar* wordt in den Raedt met dry-en-twintigh wonden ontfanghen. Eenen Favoriet van den Koningh *Ptolomæus* was soo hoogh gheresen, dat hy maer in twee punten misnoeghen ghevoelde. Het eerste, dat hy niet grooter en kost worden, soo was hy verheven. Ten tweeden, dat des Konincks Financien niet groot ghenoegh en schenen, om hem eens naer sijnen vollen wensch rijck te maecten. En siet weynigh daghen daer naer soo hem den Koningh vondt sprekende met een sijnder Concubine, doet-men hem, en haer op staende voet fenijn drincken en bersten. Eenen anderen Edelman wel ghesien by *Constantius* den Keyser, naer groote diensten aen sijne Majesteit bewesen, gheeft hem een pen om iet te onder-teecken; en soo de pen niet wel ghesneden en was, valt hy in colere, en ghebidt hem op staende voet te dooden. Wat een treur-spelen zijn dit al-te-mael, *Lieve Philothea*? wat een sorghelijcke op-komste? wat al exempels, en spieghels voor de ghene die staen naer de hooghte plaetsen? Men seght, dat *Cambyses* Koningh van *Persien* eenen van sijne Presidenten dede den Rechter-stoel, daer hy eerst kortel. 5. l. 5. l. ingh toe was verkoren, met het vel van sijnen vader *Sisammes* bekleedē, die overtuyght was veel onrechtveerdighe vonnissen uyt-ghesproken te hebben. Wat kost desen Soon in sulcke gheleghentheydt anders peysen? als dathet vel, daer hy op sat hem diende voor duysent waerschouwinghen, ende verklaringsen dat-men diergelijcke wel een kussen mocht geven, om datse op een herde plaetse gheseten zijn. Bemerekt oock eens in Enghelandt eenen *Buckingham*, in Duytsch-landt eenen *VValfsteyn*, in Vranckrijck de *L'Ancre* en *Biron*. Wie wasser sachter verheven? wie isser harder ghevallen? Gheen en bergh sonder dal, en soo het hen gonck soo staet het met alle eersuchtighe, de welke sitten op d'officien, ende op den ondergangh, ende lijcken van hunne voersaeten, noch en hebben oock gheen gheluckigher eynde te verwachten. En dit is de kleyachtighe, ende slijberachtighe nature vande Eer, daer sich niemant teghen den val en kan versekeren.

Voorts soo gaeter maghtigh goedt
 Tot een trots en hoogh ghemoedt ;
 Niemandt weet in sulcken staet
 Watter niet al op en gaet.
 Daer zijn Ioffers dry oft vier,
 Ieder met een Camenier :
 Daer zijn peerden voor de pracht,
 Daer zijn voghels voor de jacht,
 Daer zijn winden in het kot,
 Daer zijn Iaghers op het slot,
 Daer zijn knechts en Palfreniers,
 En het huys vol Officiers.
 Die sijn hof vol koolen plant,
 Kryght veel rispen in sijn landt.
 Oftje Graef zyt, oft Marques,
 Schoon ghy draeght het gulde Vlies,
 Over-leght wel uwen staet,
 Eer dat ghy te gronde gaet.
 Icarus nam't eens te hoogh,
 Als hy boven masten vloogh:
 Maer sijn veiren dropen af,
 Soo dat hem de vleugh begaf.
 Siet wanneer-der iemandt gaet
 Hoogher als sijn eyghen staet,
 Die wort oock op korten tijdt
 Al sijn beste pluymen quijt.
 Als men aen een grooten mast
 Grooter zeyl wilt maken vast ;

En dat op een cleyne schuyt,

Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.

Ick bid' u, *Lieve Philothea*, vergeeft my de vrijgheydt ende ghemeynsaemheydt, ick moet uyt u naey-kuffen een ghelijckenisse haelen, om dit boven verhaeldt, mede te binden. Ghy hebt daer een klouken van gouden draet, of van sijde; ick beken' dat blinckt schoon in d'ooghen, ende het is sacht inde handen, maer als het klouken af-gheloopen is, wat isser binnen als een beschreven papierken van *Items, schulden*, en swarigheyt? Dat is verloren gheseyt, koken moet kosten, en vette keuckens maecken magher erven, Soo dan den grooten Staet dat is eenen kancker in het goedt:

Noch heeft dit des werelts eer:

Selden is sy sonder seer,

Selden is sy sonder druck,

Oock in't midden van't gbeluck.

Is't dat wven staet bedijdt,

Ghy wordt over al benijdt:

Hoe dat iemandt hoogher raectt,

Hoe hy meer scheel ooghen maectt.

Ick wenschte uyt alle mijn hert dat dit selden gheschiedde, en dat ick lanck sou moeten soecken om iemandt t'achterhalen die het selfste sou zijn overkomen. Maer wie isser die groot gheworden is, die niet een schaduwe heeft gheworpen? Een gheschiedenisse sal ons hier borghe blijven voor veel andere. In het Hof van Denemarcken was een uyt-heymsch Edelman, verciert met natuerlijcke gaven, die de gratie van haere Majesteyten door een soete kragt ende aenghenaeme bevallijckheyt had ghewonnen. Desen was de rest vande Hovelin ghen teenemael inden wegh; want gelijk-men seyt: *Het is den eenen hondt leet, dat den anderen inde keucken geet.* Ergo wat doen se? sy gaen een - stemmelijck uyt stroyen, dat hy van gheen edelijck bloeten was, endiesvolghens dat hy sy selven met

bedrogh voor sulcks hadde aenghegheven, bevestighende hun uytgheven met een seker herkennenisse vande Leeuwen, de welcke het edel bloet altijt wisten t' onderscheyden: daerom wouw hy blijk doen van sijn gheslachte, dat hy behoorde sy - selven bloot en onghewaepent by den Leeuw te voeghen, die aldan het vonnis over sijnen Adel soude strijckē. En voorwaer dese quanten dronghen soo sterckaen, als eertijts gheschiedde teghen *Daniel* selver: den Koninck ghebiedet dan, en hy moet gaen in het kot vanden Leeuw, om hem een stuck vleesch voor te werpen. Hy gaeter in, siet den Leeuw aen, dient hem het vleesch, ende keert onbeschaedicht weder te rugh tot spijt van sijn vyanden, ende tot verwonderinghe vande gantsche werelt. Maer desen Edelmanen viel doen oock niet sijncks: hy begheerde van *Sijne Konincklijcke Maesteyt*, dat ghelijcker-wijs hy sijnen Edeldom betoont hadde, met het vleesch daer in te draghen, dat d'ander oock alsoo den hunnen souwen bevestighen met het vleesch daer uyt te halen; maer die achter bleven dat waeren sy; niemant en kicke noch en mickte meer, als sy saeghen dat sy door de redelijcke biligheyt vervielen inde selfste straffe diese hem besteken hadden. Tot ons propost, de eere die hy ontfanghen hadde, heeft eenen haet, ende afgunst verweckt ghehadt inde ghemoederen van dese Hovelinghen, ende heeft daer in ghelijck gheweest aen alle d'andere, dat hy met scheel ooghen is menighmael begroet gheworden.

*Maer het slimste noch van al,
 D'eer die vlieght ghelijck den bal.
 Krijght ghy eenen sijncksen slagh;
 Daer het heele spel aen lagh,
 Ghy vat alle dinghen quaedt,
 En daer leet den heelen staet.
 Soo dan, met een woordt gheseydt,
 Wacht u als de wereldt vleydt;
 Wacht u als sy streelt, en throont,*

En het soetste wesen thoont :
Hoe-se iemandt hoogher heft,
Hoe-se iemandt herder treft.
Leser slaet hier op een oogh :
Al wie klimmen wilt om hoogh,
Die leg gh' af en eer en goedt,
En stae daer op met den doet.

Overloopt eens met u ghepeysen de Princen hoven, ghy sult bevinden hoe menigen Favoriet de ballen heeft moeten betalē. Den blixem en den Nijdt die gaen de cleyn huyskens voor-by, en slaen alleen de hooghe torens. Daerom is't wel gheseydt :

Ick hadd' mijn zeyl te hoogh ghestelt,
En cleynen wint heeft my ghevelt ;
Nu zeyl' ick met een cleynen spriet,
En grooten wint en deirt my niet.

Om hier gheen ydel plaets te laeten, *Philothea*, ende datmen ghemeenlijck seght, ghelijck het oock is, dat de eer die inde groetenisse bewesen wordt, niet en is inden ghenen die begroet wordt, maer inden ghenen die de groetenisse doet; soo vraegh'ick u eens of ghy wel sout raden wat dat is't ghene ick u hier in dit naer-volghende voorhouw ?

Tis inde vrouw, 't en is inde man niet,
Tis in Peeter, 't en is in Ian niet ,
Tis in Claar, 't en is in Ann' niet
Tis inden Voor-naem, 't en is inde Van niet,
Tis in't bier, 't en is inde kan niet,
Tis in't koren, 't en is inde wan niet,
Tis inde struyf, 't en is inde pan niet.

Dit is een raetseltjen als eentoe-maetjen, dat smyt ick inde gribbel grabbel, soo ghy dat kondt raeden, *Philothea*, soo sal ick bevesticht wordē dat u verstandt alle dagh noch is toenemende.

Ydelheydt des VVereldts.

*Het gheluyt
VVijset wyt.*

Soo ghy wilt weten metter daet
 Hoe dat het inde wereltd gaet,
 En wat daer al te vinden is,
 Soo let op dees beduyde vis.

Cupido klopt hier aen den bol,
 Den bol die klinckt al waer hy bol,
 En schijnt te seg ghen door 't gh' luyt;
 Wat klopt ghy hier? 't is hier al uyt:
 Daer ghy naer vraeght, en woonter niet;
 Daer ghy naer jaeght, en looptcr niet;
 Daer ghy naer schiet, en vliegghter niet;
 Dat ghy hier soeckt, en isser niet:
 Ghy siet doch wel het is bedrogh,
 En klopt ghy op de wereltd noch?
 De wereltd is een ydel tuyt,
 Dat hoort ghy stracks aen het gheluyt:
 Want datter 'tminsten binnen waer,
 Ghy wierd't aen den klanck ghewaer,
 Den Cuyper weet naer eenen klop,
 Dat vat dat heeft noch soo veel op;
 Iae recht soo veel, noch meer, noch min;
 Dat 't meeste bomt, heeft 't minste in.

Nu Boefken staet een weynigh stil,
 En hoort eens wat ick seg ghen wil:
 Ghelyck het met de tonnen gaet,
 Als ghy die met den vingher slaet,
 En speuren kont wat haer ontbreckt,
 En datter niet veel in en steckt;

Soo kont ghy oock door vast besluyt
 De wereltd kennen aen't gheluyt:
 De wereltd die soo klinckt, en vleydt,
 En heeft niet in als ydelheydt;
 Iae ydelheydt, en anders niet;
 Oft isser wat, het is verdriet:
 Van buyten is't wel schoonen schijn,
 Maer binnen niet als druck en pijn;
 Van buyten is het honigh-raet,
 Van binnen niet als gal en quaet:
 Van buyten blyfchap en ghenucht,
 Van binnen isser sucht op sucht:
 Van buyten heeft-se bloemen aen,
 Van binnen vindt-men doorens staen.
 Ick seggh, van buyten soet gheral,
 Van binnen quaet, oft niet-met-al.
 Ghy Philothea liefste kindt,
 Ick bidd' u dat ghy noyt en mindt
 Dees wereltd, die soo claer bedrieght,
 En die soo platte leughens lieght,
 En stoft alleen op wat gheluyt;
 Daerom, ick bidd' u, blijfter wyt.

A E N S P R A E C K.

ALs dien grooten Godt, wel gheboren Philothea, ons ghesonden heeft tot het kleyn Mierken, doen heeft hy ons be-
 thoont, dat de wijse menschen van onredelijcke scephelen,
 en vande ghedierten een lesse konnen haelen. Dies wil ick
 oock in dese teghenwoordighe *Aenspracck* een onderwijninghe
 van dierghelijck creatuerken gaen leenen. Sy segghen datter
 eenen

eenen visscher was die een vischken met de anghel-roede op-
ghehaelt hadde, ende dat het selve seer beweeghelijk badt
om wederom in het water ghesmeten te worden, ghevende
voor reden, dat het noch te kleyn was, en maer voor katte-
visch moest gherekent worden; maer dat het beloofde,
(waerdt in vryheydt ghestelt) dat het sijnen verlosser dat wel-
daet thien-mael sou doen in-komen: want maecte hem
sterck op sekeren tijdt, en stondt groote vischen op die self-
ste plaetse aen te voeren: dede hy't niet dat hy vrijelijck sij-
stertjen sou af-kappen; om nader-handt ghevanghen, ende
aen het af-ghekapt steertjen bekent, dobbel boet te beralen.
Soo gheseydt, soo ghedaen: den man laet sich bekouten, het
steertjen wordt af-ghekapt, en hy laet het vischken wederom
swemmen. Den bestemden tijdt was ghekomen, hy maecttijn
tuygh ghereedt, het vischken komt aen met eenen heelen hoop
groote gasten van Snoeken, Kerpers, Braessemē, &c. en nemen
haren scheut recht toe recht aen naer dē Visscher. Daer wesen-
de, soo sey het vischken tot den heelen swerm, ick hebber ghe-
weest, 'k en komer niet, siet ghy-liedē diē man daer wel staen?
die niet en wil qualijck varen, die make sich van kant, desen is't
die my mijn steertjen heeft af-gekapt; en op eenen oogeblick
is al dat ghesnor verschoven, noch en zijn immermeer daer on-
trent komen swemmen. Die hem aen eenen anderen spieghelt,
die spieghelt hem sacht. Tot onsen propost, nu *Philothea*, den Ro-
meynschen *Orateur* seght: *Ghelijck de vischen met den haeck ghevan-*
ghen worden, soo worden de menschen ghevanghen door wellusten. Alle-
bey meynen een naectt pierken, een wormken, een lustjen en
visevaserijien wonder dinghen te wesen, ende bevinden sich
naderhandt bedroghen. Dan dat is te beclaghen dat wy van soo
veel dinghen ghewaerschout, even-wel voor ons niet en sien, en
niet en wachten; al of de vischen neerstigher waeren omacht
te nemen op haere perijckelen, als de redelijcke menschen.
Hoe veel zijnder onder de dienaers vande wereldt steert af
gheweest, en hebben ons met luyder kelen, met onghelucki-
ghe uyt-ganghen, met sefriften en boecken onder-wesen,
vermaendt, ghewaerschouwt datter bedrogh is in ghelegghen.

Hevet ons *Salomon* niet soo wijt en breedt, soo duydelijk bekend, dat-men't fou kunnen tasten? *Ick hebb' gheseydt in mijn herte* (ende hy hevet oock te keur ghedaen;) *Ick sal gaen ende overvloedelijck hanteren de wellusten, ende nemen mijn plaিসier. Ick heb mijn wercken groot ghemaect. Ick heb voor my huysen ghetimmer, ende wijngaerden gheplant. Ick heb hoeven, ende boom-gaerden ghemaect, ende die beplant met boomen van alderley nature, ende water-groeven heb ick voor my ghemaect, dat ick ververschen sou de boschagie der wassender boomen. Ick heb beseten knechten, ende dienst-vrouwen, ende ick heb een groot huys-ghesin ghehad, runderen oock ende groote kudden van schapen, boven al die voor my hebben gheweest in Ierusalem. Ick heb voor my met hoopen vergadert silver ende goudt, ende rijckdommen, van Koninghen, ende van Landtschappen. Ick heb voor my ghemaect sanghers, ende sangheressen, ende wellustigheden vande kinderen der menschen, nappen ende schenck-potten in den dienst, om wijnen te schencken, ende ick heb in rijckommen te boven ghegaen al die voor my gheweest hebben in Ierusalem, en al dat mijn ooghen begerden, dat heb ick hen niet gheweyghert, noch ick en heb mijn herte niet verboden te ghebruycken alle wellustigheydt. Seght my nu eens, *Salomon*, wat vaste vreught, wat bestandighe blijdschap, wat volle versaedtheydt ghy daer in hebt ghevonden? Weet ghy wel wat hy andtwoordt. *ô Philothea! Ydelheydt der Ydelheden, ende al-te-mael Yaelheydt. Kander grooter, stercker, waerschijnlijcker ghetuyghenisse ghegheven worden, als dese? Gaen de saecken dan soo, wat is't van noode gheweest dat eenen die naer hooghesaecken trachte, schilderde een kindt, in d'een handt met een croon, ind'ander een papier vol cijfer-okens, met een divise: Aut Caesar, aut nihil. dat is: Of Koningh, of niet met allen. Te vergheefs segh' ick; want als-men't wel besiet, Koningh te wesen, en Prins te zijn, dat is een lutjen meer als niet met allen.**

Nu fiet ghy wel waerom datter veel vande wereldt soo slecht hebben ghesproken, als sy hem by den roock, by den windt, by een bobbel, by eenen droom, by eenen niet verghelijcken. *VVy moghen dat vry weten, want het is soo; de wereldtsche saecken hebben van buyten wel den uyt-wendighen schijn, maer*

van

maer van binnen isser niet als ydelheydt in te vinden. Daerom dunckt my dat-se wat ghemeens hebben met sommighe aptekerijen daer veel doofen zijn met vergulde tijtels, daer bittere droghen, ende anders niet en is te vinden. Over-loopt eens alle conditien der menschen. Van soo veel duysent Coop-lieden, Soldaten, Studenten, Hovelinghen en komter qualijck eenen tot sijne volkomen hope, ende voornemen. Gaet ende onder-vraeght eens den houwelijcken staet, den welcken soo veel duysenden menschen in-treden met verskeringhe, soo het schijnt, van een voor-spoedigh vreedsamigh leven, ende ghy sult nochtans van hondert, die hen daer toe begheven, qualijck eenen vinden, die sijn hope vervult wordt. Inde plaetse van ghenuchte gheeft de *VVereldt* misnoeghen, in de plaetse van eer gheeft-se versmaetheydt, ende inde plaetse van gheruystigheydt des herten gheeft-se quellinghen ende pijnen. Als den Keyser *Matthias* met de Keyserinne, ende het Hof tot *Regghensborgh* was, soo wasser eenen Bouffon, ende hadd' een Loterije op-ghestelt; maer in den pot daer de briefkens moesten ligghen, daer hadd' hy eenen Eghel, oft yseren-vercken met sijn pinnen in verborghen, soo dat-se hen al-te-mael quetsten, die quamen om een briefken te trecken. Ende op dat-se niet alleen souden begeekt worden, soo en ontdekten sy het bedrogh niet. *Mijn beminde Philothea*, dat ick sey dat dese Loterije de *VVereldt* waer, dunckt u dat ick qualijck sou segghen? Hoe veel en komter niet om eer, om goet, om wellust te haelen, en sy draeghen anders niet t' huys als onlustigheydt, steecken, knaghinghe der consciencie. Wat versaedtheydt, wat troost hadd' *Aman* in sijn gemoedt als hy over tafel met volle monde verhaelde sijne overvloedige schatten, sijne schoone kinderen, sijne vrienden, sijn verheven eer, sijne groot-dadigheydt, ende het groot aensien by den Coningh *Assuerus*? Het klonck wel, maer evenwel vondt hy niet als ydelheydt; want hy bekent selver: *En schoon of ick dit al-te-mael heb, soo langh als ick Mardocheum sie sitten, soo dunckt my dat ick niet met allen en hebbe.* *VV*ateen wonder sake sou het niet zijn, dat een druppel waerseen groot vyer sou uy t-bluffen, oft wel, dat een cleyn

quillit.
animi.
c. 10.

Sriba-
nus in
Medit.

koltjen vyers een heel zee terstondt sou doen verdrooghen? Dese dinghen en konnen niet gheschieden, maer dat eenen *Mardocheus* sijnen hoet niet af en doet, ende *Aman* onghegroet laet voor-by-gaen, dat vermagh soo veel by den op-gheblasen Favoriet, dat hy allen sijn gheluck niet en acht, ende sich houdt voor den ellendighsten vande wereltd. Soumen van dierghe-lijcke ongheruste ende woelende hersen-becken niet moghen vermoeden, 't ghene *Keyser Karel* aen eenen heeft bevonden? Dese gaende over 't kerck-hof, soo daer een dootshoofd lagh, heeft daer met een stocksken aen ghestooten, ende terstondt zijn daer een deel muysen uyt-ghelooopen. Men verhaelt datden *Keyser* als doen ghelacchen sou hebben, en gheseyt: *Dese man moet immers wel muysen-nesten in sijn hoest ghehadt hebben, als hy leefde; hy heefstier noch als hy ghestorven is.* Hoe weynigh verschilt dit van dien ongherusten gheest van *Aman*, die ghedurigh gaet maelen het onghelijck, soo hem dunckt, van dien slechten *Mardocheus* gheleden, *Daerom heb ick gheroepen; Stelt ute vreden, ten is maer hooverdigheydt.* Voor-waer een teecken dat alle dese faken buyten maer eenen schijn en hebben, ende van bin-
 nen ten minsten met ydelheydt, is't niet met droefheydt, vervult worden. Dit wouden ons te kennen gheven de Gheleerde, als sy versiert hebben, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht vereert hadde met een schoone edel Ioffrouw, rijckelijck ghecleedt, die ghenoeemt was *Ioffrouw het Gheluck*. Hy meende door dese ghifte, ende goet-jonstigheydt de herten der menschen te winnen, maer ieder-een isser soo op versot gheworden, dat-se *Iupiter* met sijnen hemel daer hebben ghelaten, ende gheen offeranden meer en hebben ghebrought aen *Iupiters* autaren. Dese sake is de Goden soo qualijck bevallen, dat het meestendeel der selver ghesloten heeft, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht om de groote ondancckaerheydt moest vernielen. *Vulcanus* was bereet dagh en nacht blixem te smeden om de *VVereltd* in kolen te setten; *Neptunus* gaf ten besten alle sijn golven, ende baren vanden grooten Oceaen; *Pluto* wou d'aerde doen scheuren om de menschen te doen versinken: andere waren van ghevoelen dat-men *Ioffrouw het Gheluck*

de menschen alleen sou ontnemen, dat-men moest wat door de vingheren sien om de groote kranckheydt, ende dat-men voor d'eerste reys der menschen ghebreken soo herdt niet en moest uyt-wetten. Desen raedt goedt gevonden zijnde, is tot dien eynde *Mercurius* af-gheveerdicht: maer neder-ghedact zijnde, bevondt hy, dat alle de menschen rondsom haer dansten; ende soo hy die midden uyt den dans wou halen, soo vatten haer den eenen by de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de cleederen; soo dat *Mercurius* door begheerte van *Jupiter* eenen loosen vondt heeft moeten ghebruycken, ende heeft op eenen ooghenblick sonder dat het de danssers ghewaer zijn gheworden, het *Gheluck* ghetrocken uyt dese Iusfrouwen cleederen, en in haer plaetse ghestelt het *Ongheluck*. Ondertusschen sy dansten, en bleven dansten; en daer springhter noch veel op den dagh van heden, de welcke meynen dat sy het meeste gheluck vande wereldt voor handen hebben, ende zijn door den uyt-wendighen valschen schijn teenemael bedrogghen. Niemant en weet als die het proeft, onder de damasten tabbaerts, onder de sattijne vliegghers, onder de ghebourduerde karossen, onder de costelijcke pavillioenen, ende ledikanten hoe veel niet alleen ydelheden, maer oock swarigheden daer gevonden worden. Hoe dickwils herfsucht ede *Vrbanus* den VII. als men hem onder andere Paufelijcke cleederen, aenschoot het Rockelijn? hy sey ghemeynlijck: Wie sou ghelooven dat onder soo fijnen doeck sulcke grove, ende swaere lasten van onghenuchten souden steken! en niemant vande menschen en is hier in tol-vry, gheenen staet en is hier af ontslagghen.

*Soo veel Heeren, soo veel seeren,
Soo veel honigh, soo veel gal;
Soo veel deughden, soo veel vreughden;
Soo is't hier en over al.*

Ick bid u, *ô Philothea*, hoort eens den heylyghen *Chrysoſtomum* ſpreken van d'Ydelheydt des Wereldts, endelaet de woorden
 Hom. in wat diep in u hert ſincken. Wat is de *VVereldt* doch, daer wy
 Entrop. ons aſ laten verleyden? 'Tis eenen droom, die in het aen-komen
 vanden dagh verdwijnt; 't zijn bloemen die met de Lenten verſenſen; het
 zijn ſchaduwē daer niet aen en is te vatten; 't is roock die verſtroeyt
 wordt; 'tis een bobbel die te niet gaet; 'tis een ſpinneweb die broos is.
 Over ſulcks laet ons dickwijls verhalen ende ſegghen: Ydelheydt der
 ydelheden, ende al-te-mael ydelheydt. Laet ons dit ſchrijven op
 de mueren, op de cleederen, op de merckt, op de ghevels, op de venſters,
 op de weggen; maer principalijk in ons ghemoedt: op dat wy dickmaels
 over-peyſen dat het al-te-mael bedriegheliijk is, ende gheliijk aen de
 maskeraden. Dit behoorden wy malckanderen gheduerigh voor te hou-
 den, ende moeſten over tafel, ten tijde van *bancquetten*, als wy in ghe-
 ſelſchap zijn, anders niet ſegghen als: Ydelheydt der ydelheden,
 ende al-te-mael ydelheydt. My dunckt *Philothea* dat ghy tuf-
 ſchen bey niet noode een geſchiedeniſſe en placht te leſen: ick
 ſal dan met uwen goeden oorlof eenen dronckaert hier voort-
 brengen, die oock die nuchteren zijn, ſal een leſſe kunnen
 gheven, *Philippus Bonus* ghinck over ſtraeten, en vondt daer
 Majolus eenen in ſijn dronckenshap, en in het ſlijck verſmoort lig-
 l 2.col.7 ghen; hy doet hem op-nemen, en in het Hof draeghen, en in
 een treffelijck ſalet ſlaepen: 's anderdaeghs wordt hy ghekleet
 ghegroet, ghetracteert &c. of hy ſelver den Prins gheweest
 hadde, jae het beviel hem ſoo wel, en hem docht dat het hem
 ſoo wel paſte, dat hy ſich al half liet voor-ſtaen, dat hy wel
 eenen grooten *Monſieur* moeſt weſen. Dit duerde deſen
 dagh, 's anderdaeghs beſchencken ſy hem wel, en toeven hem
 ſoo, dat hy't dapper inden hul had, en teenemaal buyten ſijn
 verſtandt ſcheen te weſen: doen is hy weder gheſteken in ſijn
 ghelapte klederen, ende naer het ſlijck ghedraghen, daer-ſe
 hem uyt-ghenomen hadden. Hy ontwaeckende wiſt niet of hy
 ghedroomt hadde, of wel dat hy eenen Prince was gheworden.
 Somma 't zy dat het eenen droom was, of niet, hy bevondt
 dat hyer weynigh af behiel, daer in ongheliijk aen die't
 metter daet zijn, en blijven, dat ſy wat langher droomen, en
 daer

dat naer al even-veel hebben. *Dat dan vrygaet den maghtighen, en dat hy op-swille door sijn fortunyn en staet, dat hy sy-selven verheffe boven d'andere, den tijdt saleens komen, dat hy sal wacker worden, en dan sal hy bevinden hoe ydel dat het was, dat hy in sijnen droom had beseten.* Soo sprack den H. Gregorius. Magh ick dan niet wel segghen ?

VVereldt ghy zijt schoon van buyten,
Maer dat ick u kost ontsluyten.

En dat ghy eens open ghinckt,
Niemandt sou u meer beminnen ;

Maer nu steelt ghy noch ons sinnen,

Om dat ghy van buyten blinckt.

Let eens op des VVereldts saken,

Hoe-se maer den boha maken,

Daer-men noyt af wort versaeft :

Veel gheloven, weynigh gheven,

Doet den sot in vreughden leven :

Gecken die zyn haest ghepaeyt.

Hoort de wereldt, hoort se rallen,

Siet haer dienaers hoe se mallen,

Over al is't vreught en spel.

Daeghs soo houwen sy bancquetten,

'Snachts soo danssen sy baletten,

Rondsom klinckt de luyt en vel.

Vande sweepen en kletsooren

Wordt-men doof in bey sijn ooren,

D'Ydelheydt die maeckt gheluyt.

Veel die rijden, en die rotsen,

En sy proncken in karotsen,

Tot sy rijden achter uyt.

Siet

Siet eens loopen soo veel Graven,
 En de knechts die achter draven,
 En staffieren om de koets,
 Ander' gaen heel jaren toeren
 Op het sweet van d' arme Boeren.
 Want daer was te luttel goets,
 Al de weelde vande landen
 Komen van de stroye-banden;
 Dat is nu een Heeren Mijn.
 Wilje rijden, spelen, danssen,
 Soo als doen de groote Hansen,
 Ghy moet erghens Heer af zijn.
 Doch men vindt oock kael ghesellen,
 Die nochtans de pijpen stellen,
 Die verstempen al hun goet;
 En s'en weten van gheen scheyen
 Voor s'en hooren' thaentje kreyen,
 En den tap steeckt op den boet.
 Iae gaet buyten op de Dorpen,
 Gheen soo slecht, oft soo verworpen,
 Tisser Kermis, oft een Bruyt.
 Claes die moeselt, Aerdt wilt springhen,
 Hannen danst, en Lijs moet singhen,
 Want den bessem steckter wyt.
 Maer is't dat de satte Boeren
 Hooren eens de trommel roeren,
 Daer is't eynde vanden dans;
 Saeght ghy dan eens Lijs en Hannen

Packen ketels, pot, en pannen,
 En doen in een boeren-schans.
 Siet hoe haest dat hier gaen vluchten
 Al de spelen en ghenuchten,
 En s'en keeren nimmer weer.
 Wat is blijfchap vande steden?
 Ydelheydt der ydelheden;
 En oock niet een briefel meer.
 Laet dan vry de werelt raesen,
 Dat soo tiert zijn sotte-blaesen,
 Daer en is niet in als windt.
 Gheen ghenuchten of vergbinghen,
 Als alleen daer d'Enghels singhen,
 Daerom Godt altijt bemindt.

Veel gheschreeuws dan, *Lieve Philothea*, en weynigh wol, dat is, een uyt-wendigh gheluydt, en een in-wendige ydelheyt. Ende dit aengaende den al-ghemeynen staet des wereldds. Maer hoe dat sich ieder-een hier in't besonder heeft vonden bedroghen, dat en waer met een pen alleen niet te beschrijven. Ick en sal oversulcks de bancketten, dans-scholen, kermissen, tournoyen, vrientschappen, hooghe staten, groote fortuynen, Princen-hoven met hunnen uyt-wendighen ende bedrieghelijcken schijn hier niet verhalen; in het punt van schoon beloften, en valsch gheluyt, daer een jonghe Iuffrouw mede bedroghen is, heb ick hier, soo my dunckt, een over-aerdighe ghelijckenisse bewaert, om hier in te schieten. Den eer-loofen *Schuyffel-bout* gaf de schoonste woorden die hy geleert hadde: schreef daer beneffens, en gaf haer een hant-schrift, daer sy soo wel med' bewaerdt was, of sy met eenen natten sack om haer ooren hadde gheslaghen gheweest. Even-wel dit vleyen klonck haer soo wel in haer ooren, dat sy't waeghde; en eylaes! sy verlor't want hy trock nader-handt buytens lan dts,

en die noyt wederom en quam, dat was hy. Ick sal't al-te-mael in een ghelijckenisse van *Gijs* voor-stellen, die op de merckt eenen Endt-voghel ghekocht hadde. Ick segghe dan alsvolght:

Als *Gijs* eens badt een *Gans* ghekocht,
 Eer hy die in sijn keucken broght,
 Soo badt hy de poelliersters-vrouw,
 Dat sy in't kort eens schryven wouwt,
 De saus die daer wordt op-ghedaen;
 H'en wist daer niet med' om te gaen.
Gijs steeckt het briefken inde sack,
 En gaet naer huys op sijn ghemack.

Terwijl dat hy wat lanterfant,
 En draeght den voghel in sijn handt,
 Daer komt een bracksken achter naer,
 Die wordt den voghel haest ghewaer,
 En volght hem op den soeten geur,
 En maeckt den *Vrijer* wel te keur,
 En springhter toe, en springhter van,
 En eer het *Gijs* wel mercken kan

Grijpt hy het gansie met ghewelt
 Daer Gijs sich weynich teghen stelt:
 Want Gijs sagh om, en keecker op,
 En knicktesoo wat met den kop,
 En sey hem: Rekel gaet vry, gaet,
 Gh'en weet niet wat op't briefken staet,
 Loopt met den voghel slechten bloet,
 K'en segh niet boemen koken moet.
 Wat dunckt u doch van desen kal
 Seght eens wat 't briefken baeten sal?

Och lieve Gijs! u ongheluck
 Brenght menigh dochter oock in druck.
 Daer komt den Linckaert diese vryt,
 En wilse nemen spijt die 't spijt,
 Hy seydt, dat hy van liefde brant
 Soo streelt, en vleyt den loosen Quant,
 Dat sy in sijn ghedachten leeft,
 Dat sy sijn hert ghestolen heeft,
 En waer hy rotst, en waer hy reydt,
 Dat hy ghedurich op haer peyst;
 Dies schenckt hy haer sijn lijf, en goet,
 Of anders dat hy steruen moet.
 Hy wachtse schier van straet tot straet,
 Oock als sy naer de kercken gaet,
 En of de Mis schoon is ghedaen,
 Noch weet hy niet van wech te gaen,
 En blijft soo langh als sy daer sit,
 Ick laet u peysen wat hy bidt.

Op'tleest als sy wil gaen naer huys,
 Dan maect mijn Ioncker oock een kruys,
 En stuypt, en neyght soo seer voor haer,
 Al of het een Santinne waer,
 En leydt me-Iouffer wyt de kerck:
 Dit is des Ionckers morgben werck.
 Hy komter weder naer den noen,
 Dan weet den gast soo veel te doen,
 En sit en draeyt, en leet en kalt,
 Tot dat hy op sijn pooten valt,
 En sweirt haer duysent-mael sijn trouw,
 En wil haer nemen voor sijn vrouw,
 En suyckert soo sijn soet ghevley
 Met menigh quinck-slagh tusschen bey.
 „VVanmeer den VVeyman soetjens fluyt,
 „Dan raectt het vinckskender muyt.
 Hy sucht, hy smeeckt, hy streelt, hy vleyt,
 En doet meer als hier dient gheseyt.
 Sy kryght een briefken van sijn handt,
 Daer met treckt hy in verre landt.
 VVat volchter naer? Den lichten Ghuyt
 En peyst niet eens meer op sijn bruyt.
 Och dochters, dochters zyt doch wijs!
 VVant andersins ghy vaert als Ghijs.
 Of nu dees Iouffer 't briefken heeft;
 En altijd noch op hope leeft;
 Die op een handt-schrift is ghevryt,
 My dunckt die is den Voghel quyt.

Siet eens *Philothea*, hoe dit slecht kindt is ghevaeren, dat soet ghesluyt, ende gheluyt heeft haer bedroghen; sy gheloofde dat het Monsieur soo in het hert ghevoelde, als hy't sprack met de tonghe. Och! dese twee zijn soo verre van malckanderen gheleghen! dat is 't ghene de dienaers vande wereltdt leeren, soo worden sy onder-wesen, dat zijn nu tijdt-passerighen. Noch in't besonder dan, noch in't ghemeen en isser op het ghesluyt vande ydele, ende bedrieghelijske wereltdt meer te betrouwen. O! dat wy dit eens saghén by sulck een licht, en by soo claeren dagh als eertijds *Iacoponus*! siet hier een weynigh van sijn ghepeysen:

VV Ie dat de *V*ereltdt dient,, en stoeft op edelheydt,
Die is met haer verblindt,, en vol van ydelheydt:

*V*ant allen haer ghenucht, en voorspoedt, eer en pracht,

Die breken onder u als ys van eenen nacht;

Eer suldy met een pen sien in een snellen vloet

Gheschreven blijven staen den sin van u ghemoet:

Maer hier en staet niet stil,, 't gheluck heeft sijnen keer;

Fortuyñ doet wat-se wil,, en past op Prins noch Heer.

'Tis min als eenen droom daer ghy u in verheught,

Al wat daer wordt verbeeldt, en is gheen vaste vreught.

Siet eens, als ghy ontwaectt, en u vindt inden hoeck,

*V*at hebt ghy in u handt als eenen lijnen doeck?

De Vorsten van het landt,, de Princen van het hof,

De kloekste die-men vandt,, en zijn maer asch en stof.

Y, !seght eens, wat is 't al? een bloem, wat schuym, een bel;

Iae eenen grooten Niet, besiet-men 't eynde wel.

*V*vaer is nu u palley, ô Koningh Salomon?

*V*vaer is den jonghen Prins den soeten Absalon?

*V*vaer is het aerdigh beeldt? waer sijn schoon goudt-geel hooft?

Eylas! de bleecke doot die hebt al gherooft.

VVaer is den rycken Vreck, die hier santëen dronck?

VVaer is nu Cæsars throon, die van ghesteenten blonck?

En waer is Cicero; de tongh' van't Roomsche landt?

VVaer Aristoteles, dat spits en kloesck verstandt?

Sy zyn al langh ver-rot, sy zyn al stofen slijck :

Den Koningh en de slaef die lig ghen nu ghelijck.

Soo gaet des wereldds loop, 't is een blij-treurigh spel,

Daerom seght ander-werf: Vaert werelddt eeuwich wel.

Hier mede hope ick dat ick by u, *lieve Philothea*, mede ontstaen sal, in dese *Aenspraeck* vervattende de ydelheyt vande *VVerelt*, schoon sy wonder gheluyt gheeft, en dat haere kinderen sich daer door soo soetjens laeten verleyden. Nu om dieswille dat by dierghelijcke *Vastel-avondt-voghels* den *Teerlinck* veel te berdt comt, ende datter gheduerigh roockt en smoockt vanden *Toeback*, soo sal ick dees *Borsten* eens van ter sijden groeten, ende segghen :

Die Sondaeghs slaet het quackel-been,
 En inde weeck' den teerlinck-steen,
 En 's *VVinters* vischt, en *Somers* vinckt,
 En heeft gheen kuyp daer't vlesch in stinckt.
 En sulcke gilden vindt-men veel,
 Die zyn ghenaghelt op het speel,
 En sitten heele daghen t'buys,
 En gaen in *Kercken* noch in *Kluys*.
 Men kaert, en dobbelt, en men schaeckt
VVanneer-men by sijn *Cruyssen* raect.
 Men smockel-biert daer aen den bert,
 Men weeft daer aen het ticktack-berst.
 En somtydts met een losse handt
 Verspeelt men al sijn landt en sandt.
 Ghewis wie dat *Processen* drijft,

En heele daghen tuyscht en schrijft ,
 Die magh de beurs vry open staen ,
 En hangh' daer noyt gheen mael-slot aen.
 Vant pillen, en den terlinck-steen,
 Die hebben t'samen dit ghemeen ,
 Dat sy purgeren beurs en maegh ,
 En dit bevindt men alle daegh.
 Hoe menigh vrouw waer heden rijck ,
 En hadde qualijck haers ghelijck ?
 Maer midts den man een Tuysfcher was ,
 En die verspeelde heel den bras ,
 En bonck alleen aen eenen vvorp
 Deschoonste hoeven van het dorp ;
 Soo gaet sijn vrouw nu sonder keurs ,
 En hy sit met een platte beurs.
 Wie dickmaels naer het ticktack loopt ,
 VVeet dat die selden renten coopt.
 Het spel magh wel oft qualijck gaen ,
 Het Gast-buys hanght de Tuysfchers aen.

Franciscus Borgias, vice-Roy van Cathalonien , nader-handt
 Religieus vande Societeit IESU , plagh te segghen ; datmen
 met den terlinck vier dinghen verloos ; den tijdt , het geldt,
 de Godtvruchtigheyt , ende de conscientie. Den gheluckigh-
 sten worp dan van al , is, als-men die soo verre wegh smijt, dat-
 men daer niet meer mede en wilt spelen. Laet ons hier oock
 een gheschiedenisse te berdt brenghen ; want het schijndt dat
 de Historien soeter invloeden , en langher by blijven. Ick sal
 dese trecken uyt het huysghesin van eenen rijcken Coopman
 in onse Nederlanden. Desen , soo hy eenen soon had die sich
 niet wel en schickte , heeft hy hem by eenen anderen Coop-
 man ghestelt , peysende dat hy onder vremde aensicht en sich

een weynigh beter sou weten te wachten. Den vader sprack voor hem, en gaf hem credit, borghe voor hem blijvende, soo dat hy den sleutel vande kasse daer sou hebben. Maer siet! onsen gast gaet sijn oude ganghen, begheeft hem wederom tot het schencken en drincken, ende tot het ticktackbert: daer stondt van nu afeenen grooten boom van gheborghde schulden. Op eenen tijt gaet hy uyt om gelt voor sijnen meester te ontfanghen, 'twelck hem ghetelt wierdt in twee sackskens: den eenen draeght hy inde herberghe, betaelt daer mede sijn schulden, ende heel mistroostigh r'huys komende, ghebaert sich datter twee sielen hem het gelt hebben ontnomen: men ghelooft hem, daer gheschiet huys-soeckinghe, de Magistraet doet sijn neerstigheyt; maer al te vergheefs. Den vader, wel wetende de oude fuycken van sijnen soon, roept hem alleen, vraeght naer de waerheyt, naer den tijt, plaets en stont, ende in't besonder hoe die ghekleet waeren, en of hy se noch wel sou kunnen kennen. Waer op soo den soon antwoorde, dat jae, soo heeft den vader twee dobbel steenen uyt-getrocken, segghende: Zijn dit de twee rabauwen niet? Desen soon weenende viel door de mande, en sey: Och vaerken! sy zijns so ghelijck, of sy 't selver waeren.

Een Tuyschers handt,

Een slockers tandt,

Een suypers mondt,

Die gaen te grondt: maer

Een neerstighe handt,

En sparenden tandt.

Die nooden gasten

Als ander vasten.

Ende dit aengaende den dobbel-steen, maer wat belanght de ghene die dagh voor dagh te herberghe gaen, 't is seker dat goede ghesellen zijn altijt quade huys-houwers, ende van vette keuckens komt-men lichtelijck tot magher erven. Ende eerder is een dorp verteirt, als een huys ghewonnen. Ick seggh'dan voorder:

Als

Als is het gaetje vande keel,
 Als is het cleyne, noch kost het veel.
 Rogier bon-temps die heeft in't sijn
 Ghegoten menigh voeder wijn:
 Soo dat hy sonder mantel gaet,
 Die oock al inden Lombaert staet.
 Voor-seker die gheen renten heeft,
 En die maer van sijn handen leeft;
 En die noch daer toe alle dagh
 Wil vagten uyt het heelghelagh,
 En even-wel den weerdt betaelt,
 Seght eens waer hy het gheldt al haelt?
 Ick kender een in onse straet,
 Die al de selve ganghen gaet:
 Als d' ooghen qualijck open zyn,
 Soo sit hy inden branden-wijn:
 En vat hem diën by den kop,
 Hy setter een nat seyltjen op.
 Dan smoockt hy eens, dan eens ghesnuft,
 En spouwt, en nieft, en geeuwt, en pufst;
 Dan dirnckt hy weer eens dat hy bijght;
 Wat wonder dat die stuypen krijght?
 En of het schoon is midder-nacht,
 En dat sijn vrouw hem sit en wacht,
 Hy schijnt ghenaghelt op de banck,
 En gaet daer roncken op een planck,
 Oft op een tafel die hy vindt,
 En stinckt een vaeyem teghen-windt.

Daer leet hy als een beest verſmoort,
 Soo dat hy lijfen ziel vermoort.
 Hoe menigh wierd' een grijsen man,
 En déden Toeback en de Kan?
 Want veel die doen, ghelijck-men ſiet,
 Sy drincken, en s'en eten niet,
 En ſpoelen loos en longher af,
 En gaen al vroegher naer het graf.
 Maer wiens neus van den Toeback roockt,
 En als een backers hoven ſmoockt,
 En dan noch poeyert ſijnen ſnuyt,
 Die blaest ſijn ziel ten neufen uyt.

Vyt deſe dronckenschap, ende de herberghen rijſen veel onghemacken: Ten eerſten, dat vrouw en kinders de heele weke winnen, dat verteirt eenen ſlampamper op den ſon-dagh, of verloren maendagh, en ſijn eyghen huys-ghesin moeder naer vaſten. Seker de rivieren van het Paradijs, die beſproeydden eerſt de binnenſte kruyden van het Paradijs, en daer naer gaeven ſy de vochtigheydt aen de buyte gheleghen planten: ſoo behoorden vrouw en kinderen te gaen voor de vremden. Ten tweeden ſoo onſtaender uyt den dranck veel kijvagien, verwijtinghen, verſchillen, gheveght, doot-ſteken, en moorden. De oude boecken hebben ſomtjits op den kant vande bladers ſtaen een handt, die ſoo veel wilt ſegghen, als *Noteers*, daer is een merckelijcke paſſagie. Soo oock alſſer een handt ſtaet ontrent den maelrijt van *Balthaſar*, die wijſt ons daer aen een aenſtaende ongheluck van drincken, dat lichtelijck ſoude ghebeuren.

Doch ſy en zijn niet altemael dwersdrijvers en oproerighe voghels; men vindt ſomtjits dronckaerts, die de nierkens ſoo ſacht ligghen, dat ſy 't al over hen laeten gaen, en nergens in gheen beenen en vinden. Ende van deſe ſoorte: gheloof ick

dat

dat was, die snepdroncken gaende over het kerck-hof, viel op sijn knien neer, en badt wel ootmoedelijck ende gherustelijck voor het beelt van Christus met het kruys ghelaeden dese woorden: *O mon Dieu tue moy, car ie suis à cest' heure en bon estat.* Dese zijn daer op af-geveerdicht, dat sy hen droncken-schappen met sulcke bevallijcke ende waer-schijnelijcke reden weten te verwen. Sy segghen dan dat andere menschen goddeloos leven; want die moorden, benemen andere het leven; die stelen, rooven het goet; die quaet spreken, snijden iemant sijnen naem, en faem af; en soo voort: maer wy, segghen sy, wy en doen niemant quaet, wy doen ons selven goet, wy doen den weerdt deught, wy zijn de beste diër leven; soo dan Godt moet ons sijnen hemel gheven, want den hemel en is voor de Gansen niet ghemaect. Dit redenen sommighe, ende soo kalen sy. Doch dit argument, ende dese slot-reden verdraeydde en verkeerde iemant eens in deser voeghen: 'T is waer, 't en en is voor de Gansen niet. De gansen die waggghelen, soo doen de dronckaerts oock; de Gansen die worden levendigh ghepluymt, soo doen de dronckaerts oock; de Gansen gaen barrevoets, soo doen de dronckaers oock; de Gansen hebben roode neusen, soo doen de dronckaerts oock. Den hemel en is voor de Gansen niet: ergo den hemel en is voor de dronckaerts oock niet. Soo dede hy, segh ick, doot de opghesochte reden die sy in vrolijcke by-een-komste plachten op te werpen. Een woordt noch *Lieve Philothea*; want ick vrees dat ick anders het gheselschap sou stooren: het past op onse materie. Een Enghelsman van goeden gheslachte, doch wat te seer gheneyght tot den dronck, om noyt smoor-droncken te worden, had in sijn salet hanghen de schilderijen vande Keyfers van Roomen, ende als de groote santēen wat langh om-ghegaen waeren, had hy altijt een oogh op sijn schilderijen, daer naer onverwacht op-slaende, kostmen hem tot gheen drincken, of bescheet doen meer aen porren, ghevende altijt voor reden. Het gaet nu wel, dit salt hem soo wel doen, ick heb mijn Keyfers al sien wandelen. Dan docht hem dat het meer als tijdt was van op te houden. Waer dat ick oock de penne sal neer legghen, om daer naer een ander materie voor den dach te brenghen.

Ongherustheydt van een be-
svvaerde Conscientie.

'T is ghestilt,
Als ghy wilt.

VV Aerachtigh iſt, dat in't ghemack
Het onghemack oock binnen ſtack.

Dit urewerck hadd' ick ghekocht,
En hier in mijn Comptoir ghebrocht;
VVant halven tijt ſat ick en las,
En niemant wiſt wat ur' dat was.
Dit onghemack is nu ghedaen,
Nu weet ick hoe de uren gaen;
Maer onder dit ſchuyt deſe plaegh;
VVaer o' ver ick met reden klaegh:
D' onruſt rammelt nacht en dach,
En gheeft ghedurigh ſlach, op ſlach,
En nimmermeer en ſtaet ſy ſtil.
Ghenomen dat ick ſchrijven wil,
Of dat ick met een rijp verſtant
Vat mijn papieren by der handt,
Of als ick nu wat ruſten ſouw;
Dan rolt dit raetel-raey-ghetouw,
En tuckt, en ruckt, en ſweeft, en weeft;
Dat't met een ur' ken ruſt en gheeft.
K'en had mijn leven noyt ghelooft,
Dat dit ſoo iemand brack ſijn hoofd.
En daer en is gheen ſtillen aen,
Voor dat't ghe wicht wordt af-ghedaen.
Dit nam ick laeſt-mael onder af,
Doen ſagh ick dat het ruſte gaf.
Och leſer! dit is uren-vverck,
Maer't mijn dat gaet noch eens ſoo ſterck,

Dat heeft gbeduert nu jaeren lanck,
 En houdt altijt den selfsten ganck;
 'Tzy dat ick ben in Compagnie,
 Offschem' in ons Academie,
 Of wil mijn Luyt een weynigh slaen,
 Dees onrust hoor' ick altijt gaen;
 Daer is altijt wat dat my jaeght,
 Daer is altijt wat dat my knaeght,
 Daer sit wat binnen in't ghemoet,
 Dat teirt mijn jeudigh vlesch, en bloet.
 Wat raet? want ick en kan niet meer,
 Dit smert, en pranght my al te seer.

Liefvriendt soeckt ghy gherusticheyt?
 Verlicht u vande swaericheyt.

A E N - S P R A E C K E .

Hier moet uwe beleeftheydt, ende goet-jonsticheydt, *Philothea*, my een weynighliken te ghemoet komen, ende 't ghene ick u hier met de rechter handt gheef, dat en moet ghy met de slincker-handt niet ontfanghen; want dat ick her van een quade *Conscientie* sal by brenghen, dat en gheschiedt niet tot uwe berispinghe, maer tot uwe waerschouwinghe. Oock soete ende lief-ghetale ouders sullen hunne kinderkens, op den erm draeghen, om de dieven te sien hanghen, ende hen de vreesse van een ongheluckigh leven, en ongheluckigher doot in te beelden. Het spiegelen aen een ander gaet soo sachtjens: tot diën eynde dan beghin ick dit Sinnen-beelt, wel werende al ist dat ick dese saecke wat hert op-hael, dat ghy u

1) daer niet aen en sult stooten, *Voor die onder het droogh staet, is het*
 1) goet te sien regenen. Sult even-wel soo veel hier uyt leeren, dat waert dat u iet over-quam (want wy zijn menschen) dat ghy u met

met den eersten van dese pijn-banck soeckt te verlossen. Om den aenvanck dan van dese *Aenspraeck* te maecken, soo moet ghy weten, dat het is een ghemeyn ghevoelen der Philosophen, 't welck oock door de daghelijcksche ervarentheyt alsoo wordt onder-vonden, dat de elementen wesende buyten haere natuurlijke plaetse, door haere swaerte, of lichtigheydt opwaerts, of neder-waerts ghedreven, sonder te rusten; welck beweeghsel niet meer in haer ghemerckt en wordt, naer dat sy haer eygenplaetsen hebbē bekomen. My dunckt dat ghy gherne weten sout, waer op dat ick dese Philosophie wil passen. Ick heb ditby-ghebrocht, om dieswil dat sommighe gheleerde van gevoelen zijn, dat het met de sonde gaet effen als met dese elementen. Soo segghen sy dat de sonde inden hemel buyten haere plaetse was, ende is met *Lucifer* neder-ghesoncken: van ghelijcke inde locht kost sy oock niet rusten, ende is van daer met *Simon Magus* afghevallen, noch op't water, noch op den vasten grondt vanden aerdt-bodem heeftse haer konnen houden, maer hier met *Perrus*, daer met *Core*, *Dathan* en *Abiron* komen neder te sacken; ende dat sy alleen in het hert vanden goddeloosen mensch rust, ende stil is sonder eenighe voordere swaericheydt, of beroerte te vertoonen, als wesende in haeren center, of natuurlijke plaetse. Dese ghelijckenisse, *o Philothea*, als een die van kloecke verstanden ghevonden is, dunckt my 10 even-wel meer bevallijckheyts te hebben, als waerheyt; want ick en kan my gheensins inbeelden, datter eenighe plaetse ghevonden wort, ende diesvolghens oock niet het hert vanden mensch, dat vanden worm vande conscientie als een vedder ghedurigh gheruert wordt, enghetrocken daer de sonde niet een groote ongerustigheydt in en veroorsaect door den worm die de *Conscientie* is knaeghende. Wel is waer datter veel zijn in sulcken staet ghestelt, dat sy schijnen wel te pas te zijn, sonder iet dat hen let; jae van buyten nochtans heel bly, en vol vreught vertoonen, en een wesen hebben daer niet dangherustigheydt in en iste lesen. Maer hoe dickvils ghebeurt het dat op die groene boomen staen heel schoon blofende appels, die nochtans ghedurigh van eenen vvorm bin-

nen in het hert vworden gheroert, gheknaeght, ende op-ghe-
 ten; soo dat Godt leeft met den Sondaer ghelijck de Iustitie
 met den misdadighen, die op de selve plaetse dickvvils de
 straf, ende de doodt ordoneren, vvaer hy het feyt te vooren
 had bedreven. Aenghesien dan de sonde meest in het hert is
 gheschiedende, wat wonder is't dat een, en de selve plaetse
 vanden mensch ghebruyckt wordt tot sonde, ende van Godt
 tot straffe? Ick heb somtijts tot vermaeck ghelesen de versie-
 ringhe der Poëten, die sy hier op passen. Sy legghen *Prome-
 theum* op den bergh *Caucasus* ghebonden, ende met y fere keten-
 nen gheboeyet; ende dat eenen scherpe-ghebeckten Gier hem
 het hert op-haelt, ende in stucken scheurt, soo datter 's nachts
 wederom soo veel aen-waest als hy daeghs kan vernielen; en-
 de dat ter oorfaecke van sijn dieverije, als hy sich vermeten
 heeft het hemels vyer te brenghen op de aerde. Als sy dierge-
 lijcke vonden ons verstandt voor-werpen, wat willen sy an-
 ders segghen, of af-beelden, als't ghene datter in't herte van
 den mensch naer de sonden pleeght te gheschieden? T is een
 ghelijkenisse dan van een ghemoet, dat sijn eyghen-selven
 gaet op eten; niet dat ick wil segghen datter niet somtijds een
 blijde ure tusschen bey in-gheslaghen, ende mede vermen-
 ghelt enis, maer dat de *Conscientie* daer weder haere tijden
 heeft, op de welcke sy door dese beschuldighen, hert-sweire,
 ende knaeghinghe aen-ghegrepen, plaght ghepijnicht ende
 ghewondt te worden. De peerden die den rugh vol stincken-
 de, ende etterachtighe wonden draeghen, ende daer in ghe-
 beten en ghesteken worden vande vliegghen ende wespen, die
 sullen wel eens door de groene tacken loopen, en ruysschen
 tusschen de bladeren, om desen swerm te verdrijven; maer 't is
 al maer voor weynigh tijdt: want soo ras als sy uyt het groen
 komē, en sich weder bloodt gheven, dan komense van alle can-
 ten wederom daer op ghevloghen, en steken al soo kloeck
 als van te vooren. En meynen wy in een glorietteken, of so-
 mer-huysken de horsels, by manier van spreken, van onse
Conscientie soo te verjaghen, dat se ons buyten het gheselschap
 niet weer en staen en wachten? seker neen. En dit is met my
 soo

soo een ghemeyn ghevoelen onder de gheleerde, dat ick maer
 alleen eens en moet open slaen de boecken van *Victor Carno-*
zensis, en sal daer terstondt vinden dese bondighe reden: *De* Lib. de
Conscientie, by de welcke nimmermeer en sterft al wat wy doen, die be- peniten.
schuldicht ons in onse quade wercken; en al isse saecken dat-se gheen c. 5.
ghebruyck en heeft van spreken, soo en heeft se nochtans gheen manier
van swijghen. Dese *Conscientie* clapt dan by-wijlen, en komt ie-
 mant te verraeden. Ick bidd' u, seght my eens, hoe stondt dien
 Edel-man by den *Keyser* verslaghen, als hem sijn behendighe
 dieverije soo onverwacht wierde over-teghen? Sijne Majesteyt
 was een lief-hebber van kleyn horologikens, hadder ordina-
 ris een goet ghetal voor sich op de tafel ligghen, om te sien
 hoe punctuel dat-se met den tijdt over een quamen. Soo den
 Keyser den rugh eens ghekeert hadde, ende het naeste salet
 was in-ghetreden, desen Hovelingh stack sijn vingheren wat
 te verre uyt, peysende dat dit om de menighte niet en soude
 ghemist worden. Doch den Keyser weder-keerende heeft ter-
 stondt ghemerckt dat den wolf gheweest was onder sijn scha-
 pen, onder-vraeght op staende voet alle sijn Hovelinghen,
 welcke, ghelijck sy onnoosel waeren, hebben door hunne een-
 voudighe ontschuldighe, des Keyfers vermoeyen met vol-
 doeninghe lichtelijck ver stelt: maer den ghenen die plichtigh
 was, soo hem de saecke oock voor-ghehouden wierdt, ende
 nu heel besigh was en becommert om de suspitie van hem af
 te weiren en af te schermen, in het kloeckste van sijn looch-
 nen, is het horologiken los ghespronghen, de raderkens zijn
 af-ghelopen, het hamerken begōst te kloppen, het klocksken
 begonst te clappen. Met een woordt *Philothea*; den *Quant* stont
 daer met een paer roode kaken, als overtuyght van sijn die-
 verije. Tot onsen propost; daer is, ende daer steeckt iet in den
 boesem vandē Sondaer, dat hy wel voor eenen tijdt misschien
 sal verstoppelen, maer als hy het minste verwachten sal, dan
 sal het ongherust beghinnen te spelen, ende sonder groot ghe-
 rucht en onghenucht en sal het niet af-loopen. Laet vry *Caira*
 de eerste stadt bouwen, hooghe en dicke vesten op-richten, en
 dat tot gheen ander eyndt als om dat hy uyt sijn huys den ac-

ker niet en sou sien daer die wreede Broeders-moordt in volbracht is; jae dat hy tot versekeringhe (soo hy meyndt) van sijn boos voornemen, gaet soecken in het veldt roode aerde, om dat het bloedt reghen den witten grondt niet en sou afsteken. wat sal doch alle dese ongheluckighe neerstigheydt? wat sal dese blinde voorzichtigheydt baeten? aenghesien de sonde hem als eene dogghe aende deure sijnder *Conscientie* sal blijven liggen bassen. Hoe wijselijck meendē *Bessus* het stuck oock aengheleyt te hebben, als hy sijnen vader vermoordt hadde? 'T is waer daer en was niemant ontrent, maer hem docht dat de swaluwen, die in sijn huys woonden, heel daghen anders niet en scheterden, als; *Bessus heeft sijn vader vermoordt*, *Bessus heeft sijn vader vermoordt*. welck hy soo claer daer uyt verstondt, dat hy sijn eyghen-selven van het moordadigh stuck by de Magistraet is gaen aen-claghen. Eenen Moorde-naer nader-handt ieverigh ende heyligh Kluyfenaer, waer hy gonck of stondt, hoorde anders niet, als; *Vaerom hebby my doode ghesteken? waerom hebby my doodt ghesteken?* welck hem docht te wesen de stem van een onnoosel kindt dat hy met een mes de keel had af-ghesneden. En den H. *Medardus* can gheruyghen, dat den dief, die sijnen os by nacht hadd' ghestolen, ende de koey-bel met cattoen bewonden, op dat sy door het ghe-luyt dē dief niet en soude verradē; naer dat het feyt was bedreven, schein hem dees koey-bel aen sijn eyghen ooren te hanghen, soo dat hy den H. *Medardus* te voet is ghevallen, ende sijn onrechtveerdigheydt heeft beleden. Ten can niet anders gheschieden, seght den Wijsman, want *Aenghesien de boosheydt vol wreese is, soo gheefise selver ghetuyghenis van haer ongheluckigh vonnis: een conscientie die weet dat haer saecken niet effenē staen, vreesit altijd dat het met haer scherp sal af-loopen.*

Ende dit is, o *Philothea*, dat-men heet de knaghende *Conscientie*, die den boosen mensch over al is mede-draghende. Want Godt heeft het soo gheschickt, dat waer-men gaet, wat-men doet, dat-men dese niet en kan uyt-sluytē, niet en kan ontvluchten. Om de Iustitie te ontgaen wat vernufte vonden en wordender by-wijlen niet ghepractiseert ende gheluckelijck uyt-

*Plutar-
chus.*

*Surius
in vita.*

uyt-gevoert? Op dat ick laet staen het vluchten vanden misdadighen, het om-koopen vanden Gheweldighen, het uytsteken der ooghen vande Rechters (ick en seghs niet, al de wereltd roept het: *Dat-men de kleyne diefskens hanght aen den hals de groote aen de beurse.*) Ick sprek' alleen vande ghene die sich met gheen goudt en silver, maer erghens met een ylere vijl locht moeten maecken, 't welck dickwils gheschiet met groote behendigheydt, tot verwonderinghe van alle de wereltd: maer tot noch toe en isser niemandt ghevonden die sijn inwendighe bocyen, sijnen ghedurighen aen-claegher, ende dien scherpen Klerck vanden bloede, dien onverbiddelijcken (u) Rechter, sijn eyghen *Conscientie* seggh' ick, heeft kunnen ontloopen, beantwoorden, om-koopen Dese *Conscientie* dan is't met haeren worm, die door sijn knaeghen den mensch soo dapper aengrijpt; dat ick van haer magh segghen, 't ghene *David* sey tot lof van het sweert van *Goliath*; *datter gheen van so goeden snee en wierde ghevonden.*

Ende dese ongherustigheyt, dit smerten, desen hertsweir, dien worm en sal niet op-houden ter tijdt toe dat de oorfaecke, te weten de sonden, daer voor allen eerst wordt verdreven, en uyt-gheworpen. VVat baetede doch aen die benoude Matroosen? dat sy pompten, en de coopvardij in zee storteden, en de swaere balen over boort smeten, en de zeylen in-bonden? de zee ghinck hol, en bleef hol gaen; den spriet ende de masten krackten, het schip helde om te sincken, niet teghen-staende al hun verlies, aerbeydt, konst, ghebeden; het tempeest dat duerde, tot datse *Jonas* uyt het kiel hebben op-ghenomen, en een voet-spoelingh hebben ghegheven. Daer en baet dansen noch springhen, kaerten noch dobbelen, schermen noch tournoyen, jaeghen noch vluchten; datter binnen in't hert schuylt dat moeder uyt, sonder een stillicheyte ende ruste, souder een foet weder ende blijfchap in u ghemoet kunnen oprijfen. Dit soo wesende, ghelijck het warachtigh is, soo en kan ick my niet ghenoech verwonderen datter sommighe sich laeten voorstaen al of sy met eenen teugh wijns dese swaricheydt souden kunnen af-spoelen: ick wenschte dat dierghelijcke eens letten

op 't ghene *Savanarola* ghetuyght binnen *Ferrarien* ghebeurt te
 wesen. Daer was eenen Ionckman, schoon van wesen, rijk
 van middelen, sterck van complexie; even-wel een korte sieck-
 te heeft hem wegh gheruckt ende naer het graf ghesleypt,
 sonder dat de Medicijnen, d'oorfaeck van dese sijne haestighe
 doot kosten achter halen. Door ghemeynen raedt dan is goet
 ghevonden desen open te snijden ende t' ontlitten: sy vinden
 de edelste partijen in het minsten niet beschadight, dan open
 snijdende het hert, vonden daer eenen worm in-kruypen, ende,
 dat te verwonderen is, sy leyden desen worm in bier, in wijn,
 even wel bleef hy leven; dan gheleet in het sap van ajuyn is hy
 terstondt ghestorven. Dat ick sey dat desen worm, ende diën
 van een knaeghende *Conscientie* van een wesen waeren, my
 dunckt dat ick my niet teene-mael en sou misgrijpen; want soo
 wel den gheestelijcken, als desen lichaemelijcken, en sal door
 wijn, of bier, dat is, door mael-tijden ende bancketten niet ver-
 dreven worden, maer alleen door een bitter vocht, ende rou-
 hertigh nat van traenen en leetwesen. En om dieswil dat ick
 sulcke ghewisse leeringhe op eenen vasten grondt-steen wil
 bouwen, soo sal ick hier by-voeghen een gheschiedenisse, seer
 naer van onsen tijt, ten minsten van onse landen, hoe dat eenen
 Coopman ghespeelt, ghedanst, gherotst, ghereyft heeft om de-
 sen worm t' ontloopen. Maer hy en over-docht niet eens 't ge-
 ne *Isidorus*, in dierghelijcke voor-vallen als eenen gront-reghel
 stelt: *Alle dinghen kan den mensch vluchten, behalven sijne eyghen hert;*
want niemant en kan sijn eyghen selven ontloopen: waer hy reyft of niet,
de conscientie die plichtigh is, en salhem niet verlaeten. Het is te ver-
 geefs het peerdt met sporen ghesteken, want de swaermoedigheyt,
 naer het segghen vanden Poët, *blift vast achter den ruyter sitten.*
 Nu dan aen onse Historie. Binnen de stadt van *Antwerpen* was
 een rijk en machtigh Man, die door groote bekoringhe in een
 swaere, ende beschaemde sonde was ghefallen, wiens beken-
 tenisse ende belijdenisse inde Biecht, hy soo hoogh nam, swaer
 vondt ende op woegh, dat hy een vast op-set maeckte liever
 verdoemt te worden, als sijn sonde te bichten. Op eenen tijdt
 stondt hy in 't sermoon, daer doen gehandelt wierdt vande

Biechtē, en onder andere punten wierdt daer gheleert, dat niemandt ghehouden en is die sonden te belijden, die hy heeft vergheten. Dit vatte hy op, en nam het aen voor een confortatiefken van sijn benouwt hert, ende heeft sy selven begheven tot alle ghenuchten en wellusten, ten eynde hy alsoo diē bafsenden hondt met een stuck vleesch den muyl had moghen stoppen, om soo een verghetinghe te winnen: maer al te vergheefs. Wat raet dan? hy wil gaen reysen het landt uyt, treckt van het een rijck in d'ander. Nu is hy te Londen in Enghelandt, dan te Parijs in Vranckrijck, vandaer naer Madrid in Spaegniē, voorts in Italien te Roomen, te Napels te Venetien, te Florencen, te Weenen in Oosten-rijck, tot Praegh in Boemen, en soo weder in het vader-landt: maer hy quam soo gherust als hy was vertrocken. In Nederlandt wesende gaet hy sich oeffenen in weten-schappen, die de sinnen hun volle werck gheven, om die daer door als buyten sijn eyghen selven te locken. *Mathesis*, ende de konste van *Perspectiven* te stellen in haer verschiet, en verdiepinghe dochten hem bequaem om tot sijn voor nemen te gheraecken. Maer wat hy teeckent, en demonstreert of niet, hy bevindt dat eenen Booswicht is, en en blijft Godts ghevanghen. Ten lesten soo wordt hy indachtigh, dat de *Contritie*, dat is, een suyver leet-wesen alleen om Godt vergramt te hebben, die soo goet is; dat dese, tegh ick, de sonden kost gheneten, en was een volkomen plaester voor dierghelijcke wonden. Heeft dan met kloecken moet sich tot een scherpe lijf-kastijdinghe begheven: hy draeghr een hayren kleet, hy stroyt sijn hoofd met aschen, hy deelt uyt aen de armen in groote miltheyt, en dit altemael niet teghenstaende hy stack in benoutheyt, de *Conscientie* die knaeghde, de ghepeysen die stormden, en het duyfken met den oljstack, en wouwen by hem niet komen rusten. Naer soo veel aensienlijke remediē te vergheefs ghebruyckt, wat wasler anders te vreesen, als dat hy tot wan-hope sou slaen, en sijn eyghen selven, het leven soecken te benemen, al of dit het eynde, ende niet een beghin en had gheweest, vanden worm die inder eeuwigheyt sal knaghen. Hy maect dan een op-set van den toe-comenden nacht

fy selven aen eenen balck te knoopen, ende met een schandighestrop de keel toe te wringhen. En om dat hy de weynich uren die voor den nacht noch waeren, sou versetten dede hy, de karosse in-spannen, en ghinck buyten de stad van Antwerpen, tot verkortinghe des tijts wat spelen rijden. Het gheviel soo dat hy buyten vondt eenen van onse Societeyt, ende 't zy dat hy sagh dat hy vermoeyt was van gaen, 't zy dat hy lust had tot aenspraeck, seght hem dat hy op de karosse sou komen. Den welcken, soo hy sich weygherigh hiel, even-wel door het hertelijck begheeren, soo het schein, liet sich verwillighen.

1) Onder-weghen, ghelijck Matroos spreeckt vande winden, en den Ackerman van sijn ploegh, en den Soldaet vanden oorlogh, den Pater onder andere reden vanght aen het punt vande Biechte. Soo desen sagh datmen hem op den teen schein te willen treden, siet hem heel noorts en spijtigh aen, en met een chagrin woordt of twee beieghent hy hem heel schots, vraegende wat hy sich met hem hadde te moeyen? den Pater volghet sijn onsteltenisse een weynigh in, en met beleefde woorden toont sijn onnooselheyt, dat het met gheenen voor-bedachten sin, teghens hem en is uyt-ghesproken; alleen dat het onse maniere is, tusschen bey iet gheestelijcks in het discours te menghele, d'welck gheschiede tot gheen ander opzicht, als om iemant met raet en daet te helpen: voorders wasser oock iet, dat hem onbekent was, daer hy hem dienstigh in kost wesen, sijn hulpe was hem uyt-gronts sijns herten gheschoncken: V hulpe, seyt den Heer; en wiens hulpe kan my baeten? principaelijck daer ick liever heb te sterven als te biechten. Den Pater siende water schuyelde, gheeft hem moet en couragie; belooft hem daeren-boven dat hy hem sonder biechten sal helpen, en gherust maecken. Doen heeft hy eens versucht, en met een betrouwen bekent dat den naesten nacht ghestelt was om sich te verhanghen, en dat uyt gheen ander oorfaeck als alleen om een sonde die hem dagh en nacht te water en te lande vervolghde. Den Pater, siende dat hy troost van doen had, beveelt hem dat hy dien avondt noch sijn beste vrienden sou nooden, dat hy vrolijck sou wesen, dat hy gherust sou slapen; hy sou dien nacht

voor hem waecken en bidden. 'Sanderdaeghs komt hy den Pater spreken, vraecht wat hem beliest dat hy doen sal, hoe dat hy sich heeft aen te stellen? Desen gheeft hem sommighe Christelijcke bedencktinghen, ende bemerckinghen die in hem een betrouwen, hope, ende gheestelijcke blijdschap moghten voeden. Dit duerde eenen dagh of twee, nader handt heeft hy hem een ondersoeck vande consciencie laten lesen, met bespreck nochtans dat dit alleen maer en streckte dat hy sijn eyghen sonden daer sou uyt teeckenen, niet om een biechte daer uyt te spreken. Dit soo verre ghebrocht zijnde, soo den Pater docht dat het tijdt was, van het heet yser te smeden, gaet ander-werf met hem buyten de stadt, en wandelende door een bosch daer hem sijnen mede-ghesel van verre volghde, beghint hem te spreken ende te noemen de swaerste sonden die een ramp-saligh mensch, en eenen verlaten sondaer kan bedrijven: en ter-wijldat hy den eenen groven brock voor verhaelt, en den anderen naer, soo raect hy oock de sonde van desen mistroostighen. Den welcken, soo hy den naem van het vermaledijt feyt ghehoort hadde, brack terstondt los, en sey: Dat is't, dat is't, mijnen lievē vader dat my ghetormenteert en ghepijnght heeft in mijn leven, en dat my noch sou hebben gaen verdoemen. Wel, seght den Pater, dat is nu ghebiecht, zijt niet beschaemt, iek hebber al swaerder in mijn boecken. Willen wy de rekeninghe nu teenemael effen setten? Och jae andtwoordt hy, dat bidd' ick u, en viel op sijn knien, dede een oodtmoedigh verhael vande rest van sijn sonden, is ontslaghen gheworden van alles, ende heeft op staende voer bekomen een gheruste consciencie: daer gheenghentuchten, gheen kostelijckheydt, gheen schatten, gheen Koninghrijcken mede en konnen vergeheken worden.

*Gheen Heer, gheen Eer, gheen Excellentie,
Gaet boven deught en goed' Conscientie.*

Soo behooren te doen allen de Biecht-vaders: met sulcke mistroostighe sondaeren, ende souden moeten peysen dat sy de macht ende den sleutel ontfanghen hebben om de deur' open te

te doen, ende niet om diën in het slot te verwerrē. Wat dunckt u hier van, *ô Philothea?* voor-seker dit is een seer groot gheluck gheweest van desen Coopman:ren eersten, dat hem Godt noch niet en had verlaeten, maer door desen inwendighen wecker ghedurigh vermaende om op te staen; ten tweeden dat hy in eenen behendighen, Biechtvader is ghevallen, die hem met een soeticheyt tot een op-rechte ende vol-komen belijdenisse heeft weten te leyden.

i. Timoth. 4. Maer wat sal ick segghen vande ghene daer den *Apostel Paulus* afschrijft in deser voeghen: *In die laetste tijden sullen sommighe af-treden vanden gheloove, luysterende naer de geesten der dolinghen, en leeringhen der duyvelen in gheveynstheydt, loghenen sprekende, hebbende hunne consciencie met een brandt-ijser gheteeckent?* Dese zijn 't die sich ghewis onder-drucken en vermoorden. Icken sal, hope ick, aen Martinus Lutherus gheen onghelijck doen, als ick hem onder dierghelijcke stelle: want hy placht selver te segghen, dat, ghelijck de Griecten thien jaeren langh, de stad *Troia* beleghert hadden, en ten langhen lesten door een houten peerdt hadden over-wonnen, soo had hy oock thien jaeren langh, sijn weder-spanninghe *Conscientie* beorlooght, ende ten langhen lesten door een peerdt, dat was sijn lichaem, soo hy sey, oock over-wonnen. En wat isser van dierghelijcke anders te verwachten als dat sy naer de uyt. ghebluste reden voortaan leven als beesten, soo dat op die sou passen, al oft naer hun lijf ghemaect waer, 't legghen van eenen scherp-sinnighen Oversten. Desen, straffende sijn volck, die, soo hem docht, alenskens verflauden, en ruymmer wierden, en hun quade werken met slimme treken sochten te verdedighen, desen sey dan: *Onse voor-vaders'gouverneerden, sich Conscientiâ,* dat is naer het uyt-wijzen van ieders goede *Conscientie*: wy komen tot *Scientiâ*. dat is een politijck leven; wat resteerter als dat wy worden *Entia?* en leven ghelijck als beesten, die van Godt noch sijn ghebodt en weten te spreken? En desen dans dunckt my dat leyden de *Atheïsten*, en *Machiavellisten*, die niet meer en ghelooven als sy en begrijpen met hnnne vijf sinnen, en loochenen d' onsterffelijckheydt der zielen, d' eeuwichheydt der

*Reben-
Aock.*

der helsche pijnen, de warachtigheydt van Godt almachtigh. In welck ghevoelen hoe blindt en onberaeden dat sy voortgaen, sal ons kennelijc maecken, eenen Graef, die ick sal heetē *Leontius*, discipel van *Machiavellus*; welcke gheschiedenisse men seght in het Italiaens beschreven te zijn, en is somtijts op het Tonneel binnen *Enghel-stadt* vertoont geworden tot verwonderinghe vande gheheele Vniversiteyt, die daer toe quám gelooopen. De saecke dan is soo gheleghen, *Philothea*, ghelijck ick u die hier in dicht gae vertellen.

Hoort goddeloose School, hoort eens *Machiavellisten*,
 Hoort toe hertneckigh saet, hoort duyvelsch' *Atheïsten*,
 Hoort wat dat *Cicero*, hoort wat een *Heyden* schryft,
 Terwyl ghy inden nacht, en diepe dolingh blijft:
 Gheen soo verwoest geweest, noch gheen soo wilde landen,
 Soo onbesneden volck, noch gheen soo rouw verstanden,
 Of sy belijden dit als door natuer gheleert,
 Dat daer is eenen Godt die 't altemael regeert,
 Die sal ten ioncksten dagh doort 't slaen van sijn trompetten,
 Als *Rechter* bieden op de schenders van sijn wetten,
 En wegghen in eenschael wat datter is mislaen,
 En false met het sweert van sijne gramschap slaen.
 Ick neem tot mijn ghetuygh den Graef die is verfoncken,
 Die eerst uyt *Machiavell* had sijn fenijn ghedroncken,
 Die tot sijn ongheluck, en tot eens anders baet
 Doet blyck in sijn persoon van het aenstaende quaet.
 Wel aen dan mijne ziet, hier dient wat aen-ghevanghen
 Daer 't altemael op rust, daer 't eeuwigh aen sal hanghen:
 Lieve *Philothea* leert uyt dit ongheval,
 Wat dat een *Atheïst* hier naer besueren sal.

Ick wil dan in het kort , ick sal hier gaen vertellen,
 Wat over-komen is den Graef met sijn ghesellen ,
 Hoe dat by inde vreught , en midden wyt het spel,
 Van eenen droe ven gast ghevoert is naer de hel.
 Den Graef Leontius ginck hier en daer wat gapen,
 En scherpen wat de maegh' om appetijt te rapen ;
 Het was op dien dagh tot sijnent gasterij ,
 Daer onder ander volck was Machiavellus by.
 Den Graef was aen de Kerck' , daer sagh hy dorre beenen ,
 Die laeghen over-hoop ghemenghelt onder steenen ,
 En buyten d' ander lagh een doodts-hoofst in het gras,
 Daer niet een taeye pees , of hayrken aen en was.
 Hyspreeckt het doodts-hoofst aen , en gaeter met staen spotten ;
 En seyt : Wat licht ghy hier ? 't is meer als tijdt van rotten :
 Sa voort weer naer den put , flux packt u naer u graf.
 Waer toe hy met de voet noch herde stooten gaf.
 Doch seg gh' eens eerje gaet , is 't waer dat ander leeren ?
 Dat naer het dooden rif de ziel sal weder-keeren ?
 Seg gh' of verrijsen sal dat been dat ick hier raeck ?
 Of is het maer alleen een praetjen voor de vaeck ?
 Voor my dit houd' ick staen , en daer wil ick op ster ven ,
 Dat die verscheyden is , noyt aessem meer sal erven.
 I , dat is kinder-clap , daer is doch nader-bandt
 Gheen ziel die over-blijft naer 't scheuren vanden bandt.
 Of isser noch den gheest die in u plagh te leven ,
 Die wil ick neffens ons een plaets aen tafel gheven :
 Komt vry wie datje zijt , ick noode u te gast ,
 Of soo het u beliest , maectt dat ghy ons verrast .

Soo sprack Leontius , dit waeren al sijn reden.

Daer op is hy ghekeert , en weer naer huys ghetreden.

Het was ontrent den noen, de gasten al-te-mael

Die quamen naer bespreeck verschijnen op de sael.

De spijs wordt aenghedient, en sonder Godt te dancken

Kiest ieder sijnen stoel, en vallen aen het bancken;

Ghelyck de verckens doen, die noyt en sien om hoogh,

En gheven, die haer slaet de eeckels, niet ee noogh.

Sy vallen op de spijs, het gaeter aen een schranssen,

De speel-mans zyn ghebuert, de maskeraden danssen,

Het huys staet heel in roer, het isser volle feest;

Men schenckt, en drinckt, en klinckt, men teerter om het meest.

Wat dat-men hoort en siet, zyn aenghename saecken,

Die eenen milden weerdt, en blijde gasten maecken:

Sy gecken met de doot, en met de helsche pijn,

En dat het maer bedrog, en enckel fabels zyn.

Als 't spel was op sijn best, als de santéen vloghen,

Als nu den stercken wijn was in het hoofst ghetoghen,

Soo nu het laetst gherecht heel aerdigh toe-ghevrocht,

Vvierdt vande gauwe knechts 't salet al in-ghebrocht.

Als 't nu was volle vreught met dese blij-ghesellen,

Soo staeter aen de poort een die beghint te bellen:

Daer wordt stracks op ghepast, den knecht gaet aende deur,

Ensoo hy open doet: daer staet een monster deur.

Hy wordt gheheel verschrickt, hy stellet op een loopen,

En is vol anxst en vrees, tot by den Graef ghekropen:

En luystert in sijn oor dat daer een grouwsaem dier,

Een wonderfeldsaem spoock maeckt aen de poort ghetier.

Den Graef die is verbaest, dat sietmen aen sijn wesen,
Daer is in al sijn doen een bleeke vrees te lesen,

Hy seyndt hem wederom, en dat hy seg ghen sal:

Hy wacht gheen gasten meer, hy heeft sijn volghetal.
Noch doet hy boven dat rondtsom de deuren sluyten,
En wilder met ghevelt den dooden houwen buyten;

Maer siet, in teghen-deel 't gheraemt houdt stercker aen,
En seydt: Het sal, het moet, het wilder binnen gaen.

Hy quam Leontius ghewisse tydingh' gheven
Van datter naer de doot gheschiet in 't ander leven.

Daer op soo breeckt het deur, en dringht tot inde sael,
En met dat sy het sien, verschrickt hen altemael.

Het is recht toe recht aen tot by den Graef ghetreden,
En op den naesten stoel ghevoeght sijn magher leden;
Ten wil gheen breeckspel zyn, het vat daer op een sluyt,
En brenghetse rond' -end' om, en drincketse suyver uyt.

De gasten die het sien, beghinnen heel te schroomen,
En hebben altemael uyt ancxst de vlucht ghenomen,

Iae Machiavellus self, den spotter vande Doot,
 Die lydt in dit ghevaer, soo 't schijnt, den meesten noot.
 Dies siet hy naer een deur', om oock ewegh te sluypen,
 Oft wist hy een diep hol hy wouwer in gaen kruypen,
 Soo jaeght hem sijnen pols, soo is sijn hert bevreesst
 Door't aensien van het Spooock, door't hooren vanden Gheest.
 En wat den Graef hem bidt met kermen, en met suchten,
 Op dat hy niet en sou in sulcken tijt gaen vluchten,
 Wat dat by sneeckt of niet, hy wint een open gat,
 Soo dat hy daer alleen nu met 't gheraemte sat.
 Doen quam het koude sweet hem op het aensicht hanghen,
 Doen saghmen eerst sijn vrees', en sijn verstorven wanghen:
 Dies koos hy oock de vlucht; maer neen, hy hiel hem vast,
 En sey: Hoort wie ick ben, en kent eerst uwen Gast.
 Ick heb om uwen twil dees reyse aen-ghe-nomen,
 Ick ben om uwent wil hier uyt de hel ghekomen,
 Van onder uyt de vlam, daer 't peck en solfer blaect,
 Daer was ick beden noch als ghy mijn beenen spraeckt.
 Ghy meent wanneer den mensch in d'aerde is begraven,
 Of dat hy is verbrandt, of gheten vande raven;
 Ghy meent dat 't met den Gheest dan seffens is ghedaen,
 En ghy en Machavel ghy lieghter beyde aen.
 Het gaeter anders met, ick moet 't eylaes! betrueren,
 En soo het is begoft, soo sal het eeuwigh dueren:
 Daer is ghelooft my, daer is een Richter-stoel,
 Daer is, een eeuwigh vyer, daer is den helschen poel.
 En dit is mijn vertreck, daer ligghen wy en branden,
 En maecken droef ghehuyl, en knierffelingh der tanden,

Voorwaer ick ben verdoemt, ick brand' in 't eeuwig' vyer,
 Al is het vleesch verrot, jaé oock al ben ick hier.

Ghy sult beneffens my daer heden noch verschijnen,
 En sult diep onder my noch lijden swaerder pijn;

Ghy sult stracks selver sien en proeven metter daet,
 Hoe dat het naer de doot in d' ander wereltd gaet.

Vweet ghy wel wie ick ben? ghy moghter vry op roemen,

Ghy moet my, want ick ben 't, u Besten-vader noemen;

Ghy zijt mijn rechten Neef, ghy zijt mijn naeste bloet,

Daerom hael ick u in, en al op staende voet.

Hier op valt hy bem aen, en grijpt hem in sijn armen.

Leontius roept Moort, en vult de sael' met kermen,

Het onbermbertigh Spoock dat vringht den Graef in een,

En met een harden slag' verplet hem op de steen?

De leden altemael die scheuren door het smyten,

Het bloedt schiet hier en daer, de herssens op tapyten:

Het ongheluckigh lyck wierdt nader-handt ghemist,

Soo datter niemandt noyt een hayrken van en wist.

VVaer steeckt ghy Machiavel? blijft ghy nu inde hoecken?

Verdedicht hier u leer, doet standt aen uwe boecken,

Of wilje wijser doen, siet dat ghy u bekeert,

Eer desen meester oock u doling' u verleert.

Soo is het af gheloopen *Philozhea* met den discipel van *Machiavellus*, eenen droeven uyt-ganck voorwaer, die een Goddeloos mensch de ooghen sou behooren te openen, om in sijn ghevoelen voort te gaen, met rijper ende ghewisser vonnis, nopende de toe-comende werelt, ende 't ander leven. Om sijn misverstandt wat meer noch te ontdecken, soo argumenter' en redenkavel' ick in deser voeghen: Of de siel is ontsterffelijck, of niet.

Is die sterffelijck en gheloofst hy met ons, dat die onsterffelijck is, daer en sal naeder-handt niet quaets afkomen: Maer is de siel onsterffelijck, en gheloofst hy maer alleen datse sterffelijck is, soo sietmen dat hy in sijn ghevoelen, tot sijn eeuwigh leet en verdoemenisse is bedroghen. De Romeynen voorwaer, al-hoewel Heydenen, saghen dese onsterffelijckheydt, en droeghen op hunne schoenen kleyn maentjens, daer door ghetuyghende dat hunne zielen van Godt quamen, ende weder naer den hemel souden keeren. Iae men vindt eenighe graeven, daer boven op de sercken, deuren ende poorten zijn met beytels ingehouden, tot teecken dat de ziel daer niet in en bleef besloten. Ghy moetet my vergheven, ô *Philothea*, dat ick hier noch een deftigh verhael aen-binde om ons aen-ghevanghen propoost vast te maecken. Ick en sal't uyt gheen Apostolisch, Catholisch, Roomsche Schrijver trecken. Een Heydens persoon, een treffelijcke penne, ende van groot crediet, *Phlegon* sal den man wesen, die de gheschiedenisse, beneffens de gheheele stad, met sijn eyghen ooghen ghesien heeft, en daer scherpelijck op ghelet, als willende eenen expresten seynden aen den *Keyser Adrianus*, om hem de saecke, ghelijckse ghebeurt was, te verhaelen. Binnen de Stadt *Tralles* dan in Phrygien gheleghen, waer *Phlegon* selver Gouverneur af was, daer woonde een jonghe louffrouwe met naeme *Philenion*, dochter van *Democrates* ende *Chariton*: dese was gheneghen tot het gheselschap, tot visiten, tot jocken en spelen, tot een losse ende onghewonden conversatie, tot de lusten des wereltds de waerachtighe speel-hoven van *Adonis*; die in't beghinsel beloven schoone bloemen, ende en draeghen geen ander vruchten als doorens.

P. Cause,
sin, la
Cour
Sainte.
tom. 3.
max. 16

Godt Almachtigh, die door sijn rechveerdigheydt de wulpsche boosheydt vervolght tot de doot toe, die seyndt haer over een groote sieckte, die behalven andere onghemacken haer berooft van haere schoonheydt, ende af-teirt het jeughdigh vleesch, dat sy meer een gheraemte van eenen dooden, als een lichaem van eenen levenden schein te hebben. Sy lagh in een dobbel kortse, een van sieckte, en een van liefde,

de, ende en kost noch den eenen, noch den anderen brandt verkoelen, oft blusschen. Een weynigh afems, dat noch in haeren boesem speelde, vervloogh in een deel ydele wenschen, ende minne-suchten naer eenen Edel-man, die sy soo veel te stercker liefde had ghedraghen, als het vyer vvelck als in een fourneys, had moeten besloten blijven. De doodt dan die sleypde dese schoone Iouffer met alle haere ydele hope, ende verbeeldinghe naer het graf. Vader en Moeder die beweenen het afsterven van sulck een soete dochter met bitter traenen, houden een eerlijcke uyt-vaert, richten op een kostelijcke begraeffnisse. Ende om dieswil dat-se altijd groot werck ghemaeckt hadde van haer Cabinet, daer duyfent moye dinghen in waeren, en dat sy rijckelijck verciert was, soo hebben sy het kostelijckste daer uyt-ghenomen, ende dat in een kleyn kofferken met haer begraven. Het was nu ses maenden al gheleden dat, sy ghestorven, was als wanneer den jonghen Edelman *Machates* ghereyft is naer de stadt *Trailles*, daer hy ten huysen van dese Ouders is gaen logeren. Den gheest van dese overleden Iouffrouwe (die eenen was vande ghene daer *Plato* afschrijft, en seght dat naer datse af-lijvigh zijn gheworden, evenwel noch behouden de selve gheneghentheden die sy aenghenomen hadden doen sy leefden;) desen gheest, segh ick, heeft sich op eenen avondt verthoont aen *Machates*, ghebruyckende lieffelijcke woorden, soete vleydinghe, omhelsinghe ende dierghelijcke teekenen, die ghenoech te kennen ghaven dat desen gheest verdoemt was, en een instrument vanden duyvel; die den eenen brandenden ghebruyckte om den anderen oock te ontsteken. Den Edel-man wierdt in het beghinsel met groote vreesse bevanghen; doch dese verschrickinghe verminderde daghelijcks door de ghemeynsaemheyt van sulcke minne-trecken. Het ghebeurt daer-en-tusschen dat een maert vanden huysen wordt ghesonden in het salet by desen Edelman, om te sien of hy iet van doen mocht hebben, de welcke bemerekt dat den Edelman neffens aen de sijde van sijn alderlieffste Maistresse de dochter vanden huysen is gheseten, die op de selfste manier, fatsoen, en koleur noch ghekleedt was, gelijk

lijck doen sy leefde. De Maert dan, ghelijck-men wel kan pey-
 fen , die loopt alle haer macht tot haer Meesters, en roept dat
 sy hun dochter ghesien hadde , en datse voorseker weder was
 in het leven. De ouders en wouwen dese bly-tijdinghe niet aen
 nemen, maer hebben de Maert over-gaen , ende haer voor
 een herffeloose ghescholden , als eene die die groote wonden
 van droefheydt wederom ginch open-graven. Sy in teghen-
 deel hout het vast , en seydt dat syse ghesien heeft met haer
 eyghen ooghen , dat daer gheen bedrogh onder en koste spe-
 len. Somma sy doet soo veel dat sy den mondt waterachtigh
 maeckt aen de eyghen Moeder, ende een begheerte in haer
 verweckt om de waerheyte vande saecke dieper te onder-ta-
 sten. Soo dan sy sluyt haer heymelijck in het selfste salet , om
 te sien ofsy die by nacht sou ghewaer worden ; dan soodien
 nacht in ruste passeerde , en dat sy niet en kost vernemen, soo
 valt sy 'smorghens den Edelman te voet, hem biddende op al-
 le vriendtschap ende voorgaende kennisse: dat hy haer doch-
 den naem sou willen openbaren van die Iuffrouwe, met de
 welcke dat hy placht te spreken. Den Edelman die sich in-
 beelde dat de saecke noch verborghen was, socht eerst het fut-
 sel-boecksken , en wist haere vraeghen met een soet praerjen
 af te wijzen. Ten langhen lesten 't zy dat sy hem soo oodtmoe-
 delijck badt, 't zy dat hy sich nu verstoute om sijn liefde, die
 oock soo langh besluten was, te laeten sien, en schijnen ; seght
 dat hy met *Philenion* haer dochter ghetrouwt is, ende dat dit
 houwelijck door de goetd-jonstigheydt vande Goden selfs is
 gheschiedt ende gheseghent; ende oversulcks bat hy haer dat-
 ter hen de menschen niet en souden teghen stellen. Voorts
 trock hy uyt een kleyn doosken daer hy in bewaerde den
 trouw-rinck, ende een sijn doecksken datse om haeren hals had
 ghedraghen. De Moeder, kennende dese twee stucken, is door
 blijdschap van haer selven ghevalen. Daer over komt het
 gheheel huys-ghesin in, ende en weten niet ofsy moeten we-
 nen of dat sy moeten lacchen. De Moeder tot haer selven ko-
 mende leght duyfent kuskens op den trouw-rinck, om helst
 den Edelman met een teer ghevoelen, wenscht hem veel ghe-

lucks, die sy oock voor haeren liefsten Schoon-soon, en niemandt anders en wou hebben. Maer tot teecken van liefde versocht sy op hem een faecke, de welcke hy aen een bedruckte moeder niet en moght af-slaen: dat was, dat sy noch eens haere liefste-dochter moght aenschouwen, die-se al over ses maenden tot haere groote droefheydt had begraven. Haere begheerte wordt inghewillight, en hy belooft haer alle voldoeninghe daer op te gheven. Soo *Philexion* naer gewoonte eens in het heymelijck weder-quam, heeft hy stillekens sijnen Pagie af-ghesonden om aen de Ouders de wete te doen van haere komste. Dese dan alle bey komen op het onversienste in het salet, en verrassen hunne dochter, vallen haer om den hals, ende over-ghieten haer met traenen van blijdschap. Maer de Dochter, thoonende eene donckere mine, ende een droef gelaet, sey, met eenen swaeren sucht uyt het holste van haeren boesem: *O Vader ende Moeder! hoe dier sult ghy-lieden dese uwe nieuws-ghierigheydt betaelen; want ghy sult tot u-lieder leet my weder-om gaen beweenen, of ick eerst waer ghestorven.* Daer over viel de Dochter tusschen hunne handen doodt, en veroorsaecte sulcken onverdraghelijcken stanck, datse al-te-mael die daer toe quamen ghelooopen, schenen te bersten. De Magistraet heeft de faecke selver tot sich ghetrocken, ende ghelooftbaere mannen ghesonden om haer graf te openen: het welck gheschiedde; maer en hebben daer gheen lichaem of lichaems ghelijck in ghevonden, alleen lagh daer in eenen gulden kop, ende eenen rinck, die sy vanden Edelman had ontfanghen.

Dese gheschiedenisse, *ô Philothea*, moest ick hier in schieten, om datse van Heydenen ghesien, gheschreven, ende betuyght is: ick hebb' de goddeloose met hen eyghen waepenen willen treffen. Maer waer zijns nu die hen selven bedrieghen, met de Atheïsten? ende hun conscientie gaen verdooven, en het licht der reden uyt doen, om vryer te sondighen, ghelijck eenen schalcken dief, de lamp uyt blaest omeen huys te beter te konnen berooven; die daerom niet en laeten schelmen te zijn, al ist dat sy niet ghesien en worden?

Siet beminde *Philothea*, hoe verre dat my de Atheïsten (die gheen

gheen consciencie en hebben, en die gheen gheloof en gheven aen het toe-komende) my af-gheleydt hebben van mijn eerste voor-nemen, daer ick de ongherusticheydt vande consciencie, ende haerder beswaeringhe ontdeckt hadde; de welcke den mensch by blijft soo langh als de sonde, daer als in een speloncke kan schuylen. 'T is 't ghene dat ons het sinnen-beelt uyt-druckt; te weten, dat de onrust van een ure-werck niet eer en sal stil staen, voor datter het ghewicht onder wordt af-ghenomen; ende het tempeest en sal niet eer op-houden, voor dat ghy uwen verborghen Ionas ghelicht en ghebiecht sult hebben. En dit is den aerdt vande wercken der duysterheydt, ende de natuere van dit fenijnigh ghebroedtsel, dat niet en weet te leven, of ten moet sijn eyghen moeder doen sterven. En dit al niet teghenstaende, hoe veel en zijnder niet die sich verlopen by nachtē, ende het licht schouwē, op dat hunnen boosen handel en wandel niet en soude ontdeckt, ende berispt worden? Belieft u dat ick tot vermaeck eens eenen register laet trecken, en dat icker eens een half dosijn vā dese nachtegaels laet hooren? My dunckt dat dese partije niemant beter en sal passen als *Hanneken-Vyt*, die salder ons wel een passagie in't licht en in dicht kunnen stellen. Laet u dan voor-staen dat ghy den man selver hoort spreken.

A *ls ieder is in huys, en als de Son is slapen,*
Dan ben ick op de been, dan ben ick inde wapen,
Als 't rondsom is in rust, als 't over al is stil,
Dan doen ick mijnen tour, dan ben ick op den dril.
Dan roep' ick: Hanneken-Vyt, de klock is een gheslaghen,
Mijn bonden ley ick met, want siet, ick moet gaen jaghen,
En met mijn Hellebaert stoot ick op ieders deur,
Ick sie of daer het slot is met de grendels veur,
En als ick Hannen-Vyt den tour doe achter straten:
Dan doeter veel den tour die't vry wel mochten laten,

Wat loofter niet by nacht ghesnor, en quaedt ghespuys?

Hier Moorders van u ziel, daer Roovers van u huys,

Wat gasten vind ick dan? al voghels sonder pluymen,
Die ick naer mijnen last de straeten moet doen ruymen.

Sy leven als 't fenijn dat schuylt den heelen dagh,

En als het duyster is dan schietet wat het magh.

R. Schellote. jr.

Men seght dat eens een Hex haer dochterken sou stelen,

En op dat 't lucken sou, gingh sye Godt bevelen,

En sey haer alle keer: Godt gheef, u liefste kindt,

Een hel donck 'ren nacht, en 't samen stercken windt.

Want als het duyster is, en als 't beghint te waeyen,

Dan loopet overhoop, dan backen sy de vlaeyen:

Men segghe wat-men wil, ick heb soo menigh proef,

Van daeghs een eerlyck man, en 's nachts een grooten beef.

'T is alle nacht te doen dat ick vind' snoy ghesellen

Die dinghen sonder geldt, en meten sonder ellen;

Men bieter, noch men looft, sy halen 't op crediet,

En stellen 't op den kerf, die-mi' op Terneyveldt siet.

En soo dit is ghekocht, soo laten zijt oock sijden:

Daer valt soo menigh stuck, en grooten lap tersijden,

'T is af-val voor de scheir, de rest hangh op den toogh,

En noyt soo stille weer, of t Stof vliegh in haer Oogh.

Ick vondt laetst aen de merckt op't hoecksken sitten duycken

Dat eenen kap-dief was van mantels, en van huycken,

Die hy dan nader handt voor een treus-neusje gaf;

Of maecte daer voor hem een broeck en wambays af.

De sterren sien 't doch al wat datter wordt ghesponnen,

Dan blauwt-men hier en daer den wijn met heele tonnen.

Accysenaers siet toe, en houdt vry beter wacht,

Den Brouwer en den Veerd die losen heel den nacht.

Dan weet ick noch een huys, maer ick en maghs niet wijfen,

Vwant daer moght onghenucht, en groot krackeel uyt rijfen;

Ick quammer by gheval, ick keeck door't kelder gat,

En sacher daer een paer die saeten voor het vat.

Den Meester was in slaep, de vrouw begost te roncken,

Doen heeft de Maert den Knecht eens ruyterlijk beschoncken:

Terwijl dan heel het huys was in sijn volle rust,

Doen wierdt den Spaenschen wijn eens achter d'oor ghekust.

En daer naer seyde Lijs (hoort eens dat vrolijk Proyecken:)

Sa Hansken voor het lest dit geldt u eens een troyken,

En stack noch in't ghelas een lecker snee bisquiet,

En sey: Daer lieven Hans ons vrouw en siet dat niet.

En als men nu het vat soo haest moet onder-legghen,

Dangaet dat arrigh Vel noch tot haer Ioffer segghen:

Dat d'af-gbesteken wijn vermindert op den tap,

En dect haer boeverij met sulcken snooden klap.

Lijs is een sober Maert, s'en magh gheen Spaense wijnen,
By dagh' is 't als regael, maer 's nachts goe medicynen:

Want soo haer Ioffer laetst eens eenen roomer gaf,
Foey! (seyse) Spaense wijn! mijn hert dat walghter af.

Sy stelde dat op rent, haer schaey weets' in te halen
Schelt zy den roomer quijt, het vaetjen sal't betalen,
Een teughsken wijns ghebrocht dat winter twee, of dry.

Wat dunckt u valsche Prooy? is dat gheen woekery?

Noch sie ick alle nacht de dronckaerts achter straeten,
Ick wou dat ghy dan eens dees borsten hoorde praeten,
Ick vondter laetstmael een, die sey, 'k moest met hem gaen,
Om dat hy voor't ghelach sijn seyl had laten staen.

En soo hy sagh sijn wyf, wou hy sich gaen verschoonen,
Sijn vrouw verstondt het wel, en gaf hem kloppers boonen.

Hy stracks ten huysen wyt' eer sy hem voorder krouwt;
Want 't roockte daer te seer, by 't vyerken van groen hout:

Daer sat den koelen Ian, en bleef soo knipper-tanden,
Daer wast hem veel te heet, hier blaest hy in sijn handen,
Ick sprack noch tusschen bey, doen was't krackeel ghedaen,
Maer hy moest sonder dranck, en eten slaepen gaen.

Dat Ian eens gaet te bier dat sou noch al passeren,
Maer dat is veel te grof dat Claes gaet courtiseren,
En in eens anders huys blijft sitten heel den nacht,
En maect Tryn's morgbens wijs dat hy komt vande wacht.

Ick ken die quanten wel, hoe heymelyck sy sluypen,
Soo valsche en zynse niet, ick kanse wel bekruypen.

Hoort vroukens altemael, en Tryn onthoudet wel,
Als sy soo gaen te wacht, staet ghy dans sentinel.

Had't Mantjen inde Maen een tongh om uyt te spreken,

Wat feyten siet hy niet? wat sonden en ghebreken?

Alfwoer' ick 't noch soo dier, ghy en gheboefdes niet,

Wat dat den Hannen-Vyt's nachts vremde gheesten siet,

Ick kens' in't doncker wel, ick kan dan onder-scheyen,

Welck is een eerbaer maeght, en wie zijn vuyl pasteyen.

'Tis al te dick te doen, dat ick by nacht bevind't

Dat voor eens anders deur een Dante leet haer kindt,

En op een ander straet en doetmen niet als tieren,

Daer zijn de deghens uyt, daer klincken de rapieren

Daer blyfter eenen doot, wat een broot-droncken spel!

Soo loopt men donckerlincks recht toe recht naer de hel.

Daer knielter altemet oock op de langhe trappen,

En kom' ick op hen aen soo gaen de quanten stappen,

Alschijnen sy de voot, de schelmen zijn soo vals,

Sy baden Godt van 't kruys, en mantels vanden bals.

Dit volckskens is mijn jacht, ick ken dees arghe fielen,

Ick bense overal soo schieltjck op de hielen.

Het stelen wordt een konst, 't gheboeft wordt soo ghemeen,

Dat voor de helft van die de Steen-poort waer te kleen.

Soo gaet het op de straet als 't zijn die doncker uren,

Maer in een duyster hol, en tusschen blinde muren,

Vaer ick daer Hannen-In, daer quaemen brocken uyt,

Soo leelijck, en soo grof! 'tis beter dat ick stuyt.

Wat dunckt u *Philothea*, van dit verhael van *Hanneken-Uyt*? gaet het niet warachtigh soo? dat 't ghenemen meendt te wesen verholen, dat dat loopt achter straeten? Dan ghenomen datmen der menschen ooghen kost bedrieghen, Godts aenschijn ster-ooght op onse wercken, ende sijn goddelijck ghesicht en kan

kan met gheen doeckskens verbonden worden, die sal ons op
sijnen dagh beschuldighen en over-tuyghen. Ick segh dan:

Het is warachtigh soo, 't komt uyt al metter Sonnen
Wat midden in den nacht in 't duyster wordt ghesponnen.

Hoe eensaeim dat ghy zijt, wat venster dat men sluyt,
Al isser niemandt by, de krayen brenghen 't uyt.

Let op Susanna eens: twee sonder luy te roepen,
Die sluypen in den hof, en gaen daer om te snoesen:

Daer was niet eenen mensch, noch wierden sy betrapt,
De boomen van den hof die hebben hen beklapt.

Versteeckt u waer ghy wilt, kruypt in de diepste boecken,
Vwaer dat ghy u verliest, daer weet u Godt te soecken.

Alsat ghy op een slot, met water om en wal,
En trockt de brug gh' noch op, Godt siet u over al.

Godt is een Pauwen-steert, hy steeckt rond som vol ooghen,
Hoe verr' dat ghy vertreckt, hy is u voor ghevloghen,

Elck oogh staet op een pen, en watter wordt ghedaen
Dat stelt hy stracks te boeck, en schryft het wacker aen.

Ofschoon ghy dan het stuck, en handel soo al draeydde.

Dat daer noyt mensch af wist, noyt haen daer naer en kraeydde,
Daer staet noch voor de deur, daer staet den jonghsten dagh,

Die ons ontdecken sal al dat verborghen lagh.

'Tis hier al winter-dagh, den sneeuw bedeckt de wercken;

Vwaer ieders mest-hoop light, en can men niet wel mercken:

De Son is onder weegh, waer eens den sneeuw vernielt,

Men sagh de vuyligheyt, waer van den mest-hoop krielt.

Ghy zijt het, jonghsten dagh, ghy sult ons al verraden,

Die hier schyn-beyligh zyn, ghelyck de maskeraden.

Wat baetet dat wy gaen als schapen achter straet , 1)

Is't dat wy in het hert zyn wolven metter daet ? 1)

Godt sal ten laetsten dan Ierusalem door-soecken ,

En met lanternen gaen eens in die doncker hoecken.

O fondaer ! zyt ghy wijs, peyst eens op diën dagh

Die brenghen sal in't licht, al wat in't duyster lagh.

Dit altemael dan moet ons dienen tot eenen toom , om onse quade gheneghentheden in bedwanck te houden ; want behalven onse eyghen Conscientie, soo moet ons weder-houden het op-sicht der menschen : maer boven al is krachtigh Godts teghenwoordigheyt, ondersoecker selver van onse herten, ende nieren. *Soo dat wy ghenoodtsaeckt zyn wel te leven, om dat wy alle dinghen doen voor het aenschijn van onsen toe-comendē Rechter.* Een nachtraef, eenen discipel, eenen soldaet, een kindt, een maert konnen wel iet doen achter rugg'h', oft inden doncker, dat *Hanneken-Vyt*, hunnen meester, *Capiteyn*, vader, vrouwe niet en sal weten ; maer den fondaer en can niet bedrijven dat voor Godt onbekent sal blijven. Want gheen plaetse soo diep, of hy daelter ; gheen plaetse soo hoogh, of hy climter ; gheen plaetse soo verre, oft hy comter ; gheen plaetse soo doncker, of hy sieter. Hy sagh door de ledekanten van *David*, door de kantooren van *Zacchews*, door de kelder-muren van *Thais*, door de dans-scholen 11 van *Magdalena*, door de somer-huyskens ende gloriëtekens 11 vanden *Verloren Soom*. Ick wensch, ó *Philoshea*, dat hy in u anders 11 niet en sie als deughden, en dat ghy van hem anders niet en hebt 11 te verwachten als vreughden, en glorie. 11

De Passie Christi is den besten Spiegghel
van een Godt-minnende ziele.

*Siet hoe hy,
Niet hoe ghy.*

VV At staet ghy hier den heelen tijt,
En siet hoe ghy gheschildert zijt?

Smijt uwen spiegel in den hoeck,
En spieghelt u in desen doeck;
Siet hier vry tot het minste haer,
En spieghelt u tot d'ander jaer.
Ick sweir u, soo ghy dit bekijckt,
Ghy vindt hoe weynigh 't u ghelijckt:
VVant ghy steeckt vol van hoo vaerdij,
Stelt sijn oodtmoe digheydt daer by:
Hy is met doorens heel bekroont,
Als ghy u ydel hoeft verthoont:
Ghy draeght ju weelen lancks het lijf,
Sijn lichaem staet van wonden stijf:
Als ghy u aensight verwen doet,
Dan swemt hy in sijn dierbaer bloet:
En daermen u de kuskens gaf,
Daer loopen hem de traenen af.
Dat sult ghy sien, en noch al meer,
Soo ghy wel siet op uwen Heer.
Doch schoon ghy 't siet, en wel besiet,
Het sien alleen en helpter niet,
Ten zy dat ghy u wereltsch hoeft,
Van al sijn Moden eens berooft:
O ! dat u hayr waer ghepalleert,
En op sijn doorens ghefriseert!
VVaer 't ghy met traenen gheblanket,
En met sijn bloet eens gheroset!

My dunckt ghy gheckte, dan voortae
 Met al die soo hoo'veerdigh gaen :
 Ghy leghde af den syden rock :
 Ghy bondt stracks in die ydel lock.
 Dit soudt ghy doen (gheloo'vet my)
 Saeght ghy hoe hy, en niet hoe ghy.

AEN-SPRAECK.

ICk moet bekennen, *Godt-vruchtighe Philothea*, dat die naeckte
 ende ontuchtighe tafereelen, in de saletten ende galerijen
 tot groot naedeel vande onnooselheyt worden opghehangen.
 Het oneerlijck aenschouwen is een moeder van dertel ghevoe-
 len, ende baert in ghedachten, woorden, en wercken over-
 vloedigheyt van rampsalighe vruchten; soo datmen bevonden
 heeft dat sommighe duyvelsdaghelijcks voor een Venus-beelt
 als voor eenen autaer quaemen wieroocken, segghende dat
 dese meer quaets dede alleen, als sy onder hen altemael r'fae-
 men. Sou het niet beter wesen dan, dat een Christen mensch
 sijn camer vercierde met stichtighe schilderijen van Histo-
 rien, soo uyt de Heylighe, als wereltsche boecken? Eñ nament-
 lijk in u cabinetjen, dat ghy, ghelijck een andere Iudith, op-
 ghericht hebt verre buyten, ende boven het ghewoel vande
 werelt, sou ick daer niet in moghen wenschen beweeghelijcke
 stuckskens vande passie ende het lijden ons Heeren, die u voor
 eenen spieghel moghten dienen? Ick weet wel dat ghy al wat
 op u schoonheydt staet, ô *Philothea*, ende daerom sou ick uwe
 schoonheyt noch gheerne wat volmaecken; tot welck eynde
 niet bequaemer, noch oock nootsaeckelijcker en kan ghevon-
 den worden als eenen spieghel, die is eenen oprechten ende
 onbedorven aenwijser van onse smetten ende ghebreken, die
 de rijcken niet meer en sal vleyen als de arme, ende aen een
 edel loffrouw haere ghebreken alsoo vrijmoedigh sal ontdec-
 ken, als aen een slechte boerinne. Soo dat *Socrates* niet nutter

en vindt als zijn discipulen voor den spieghel te stellen, om van dien stommen leeraer over hunne ontsteltenisse berispt te worden. Ende *Pythagoras* strafte de grammoedigheyt van zijn leerkinders meer door dit glas, als door zijn tonghe. Iae den Keyser *Orho* selfs (op dat ghy u niet en laet voorstaen dat dit alleen kinderwerck is) eer hy te velde trock, ghinck hy sich, ghewae-pent zijnde, staen spieghelen, ende sagh of dese toerustinghe hem op alle plaetse sekere bescherminghe, ende in teghen-deel den vyandt eenen schrick koste aen-brenghen. Door de hulpe vanden spieghel dan moeten wy komen tot kennisse van ons eyghen selven, ende al wat ons misstaet moeten wy diën af vraeghen. De Goddinne *Pallas* sat eens op den groenen boort van een fonteyn en speelde op de schalmeye; dan soo het riet wat hert gonck, ende datse gewelt moest doen om het gheluyt door de schalmeye uyt te dringhen, 't ghebeurde dat sy eens beneden sagh in den gront van die silvere wateren, al waer sy haeren weerschijn ontdeckende, sagh het aensicht soo ontsteken. ende de kaecken soo onbetaemelijck opgheblaesen, dat sy, over haer eyghen selven beschaemt, het instrument heeft om verre ghesmeten. Sonder dit sy had blijven haer aensicht ontstellen, ende mismaecken, en had vande bosch-goden ver-racht, ende beschimpt konnen worden. Soo dat ghy wel siet ô, *Schoone Philothea*, dat u op het hooghste eenen spieghel van doen is. Alleen soude ick gherne weten in wat fatloen ghy hebt het meeste behaeghen; want ick van sin ben eenen aen u te vereeren, die u tot dienst ende vermaeck moghte wesen. Ick en sal niet doen, 't ghene dede eenen Predikant buyten *Parijs*; den welcken soo hy den vasten ghepredickt hadde, ende wederom naer de stadt keerde, van een Ioffrouw ghebedenis, dat hy haer teghen 't jaer eenen spieghel naer de *Mode* van *Parijs* soude mede brenghen: 't welck hy haer beloofst, ende ghe-daen heeft. Want weder-keerende brocht hy mede een dootf-hoofst van een schoon edel gratieuse Ioffrouw, die was overleden. Desen schonck hy haer, om wat in te spieghelen, ende naer de-sen schijn een weynigh het hoofst te spectē, te vlechten, te krollen, te poeyeren, en te palleren. Sy heeft dien by der handt ghenomen

P. Spoel-
bergh.

men, den selven sich voor ghestelt, en haer soo ghepalleert en opgheset, datle een bruyt vanden oppersten Koninck is ghe- worden. O *Philothea*, 'ten is in het verciere niet, maer het is al in her behaeghen gheleghen. Desen Spiegghel heeft haer dan eenen goeden uyt-ganck ghebaent, daer sy haer voet-stappen oock op ghedruckt ende achter ghelaten heeft, door hope of iemant vande naer-comelinghen de kloeckheyt nam van inde selfste met sijn voeren te treden. Ick belijde opentlijck dat ick dat van u verwachte, ende op dat ick u daer toe opwackere, heb ick u oock eenen Spiegghel willen in dit teghenwoordigh sinnen-beelt aen-bieden, ende ophanghen: niet dat ick iet schroomelijcks voorstelle, oft met dootf-hoofden wil aen-comen; dat zijn dinghen om die bevreesde ende teere wereltsche Ioffertjens in een appel-floute te doen vallen: den mijnen is een Konincklijcke gifte; 't is de *witticheydt des eeuwighen lights, den spieghel sonder vleck van Godts Majesteyt, ende het beelt van sijne goetheyt*. Het is den ghekruyften Iesus, vanden welcken seyt den *H. Drogo*: *O Heer! ghy hebt van u lichaem ghemaect eenen Spiegghel voor mijne ziele*. Den *H. Bernardus* maeckte den sijnen van alle de instrumenten vande *Passie*, maer ick heb goet ghevonden alleen den doeck vande *H. Veronica* in een swerte ebben lijst te stellen, ende voor u op te hanghen; 't is den selfsten (gheloof ick) daer de *H. Agnes* menigh-werf haer voor gheblancket, ende ghefriseert hadde, als sy sey:

Vyt sijnen mondt

Heb ick ghesondt

Honigh en melck ontfanghen,

En met sijn Bloet

Heeft by seer soet

Doen blosen mijne wanghen.

Dit is den Spiegghel, in den welcken een Christen ziel hare ydelheyt ende onvolmaecktheyt moet gaen ontdecken: desen ghebruyckte *Rudesindus Bisschop* van *Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerde een Cruys, ende op den eenen arm eenen Spie-

Spieghel, op den anderen van't Cruys eenen Passer, om daer als mede af te meten het lijden ende sterven *Christi*; ende den Spieghel, om daer dan sijn eyghen wercken in te sien, op dat hy soo sou weten, ende ontdecken, hoe verre hy was vande voet-stappen *Christi*; ende waer in hy sijne wercken hadde te beteren, ende sijn leven te versterken. Die sy-selven voor desen Spieghel stelt, die sal lichtelijck met den heylighen *Bernardus* segghen: *Ïck schaems my te worden een delicaet litmaet onder een hoofdghecroont met doorens.* Hierom weygherde den Godtvruchtighen, ende victorieusen *Godefridus Bullonius*, naer dat hy *Ierusalem* hadde in-ghenomen, met Koninghlijck cieraet door de stadt te gaen, segghende, dat het niet en betaemde dat hy met scepeter en croon sou gaen langhs de straten, die sijnen Saligh-maker betreden hadde, ghecroont wesende met doorens. *Hythoonde dat hy liever had te wesen eenen gouden Coningh met een houten eroon, als eenen houten met een goude.* *Sales.*

Ende op dat ghy niet en peyst, *o Philothea*, dat desen alleen is gheweest voor mans personen; soo wil ick hier oock by-voeghen de *H. Elisabeth*, dochter vanden Coningh van *Hongarijen*; de welcke als ick noem, soo bidd' ick u, dat ghy het Exempel van dese triomphante Princersse ten minsten eens aendachtelijck wilt overweghen. Dese dan in haer Koninghlijck cieraet; met eenen grooten sleyp van Staet-Iofferen, ende Hovelinghen komende inde Kercke, heeft haer ooghen gheslaghen op een beweghelijk beeldt; daer *Christus* aen het Cruys was ghehanghen, ende begonst daer door terstondt in tranen te smilten, ende in haer ghemoet teenemael ontstelt te worden: ende als sy eenen tijdt langh op den ghecruyften *IESVS* ghesien hadde, ghestoort op den pracht, en op het Koninghlijck cieraet: Siet eens, seyde sy, mijnen Godt ende Saligh-maker sterft moeder-naeckt aen een galghe, ende ick blinck in't goudt, ghesteente, ende purpuren cleederen; hy draeght een doorne croon, ende ick een goude; mijne vingheren glinsteren van diamanten, ende sijne handen sijn door-boort met yfere naghels; ick blancket mijne wanghen, ende hy hanght daer met blauw gheslaghen kaecken; ick poeyere mijne loc-

ken,

ken, ende sijn hayr is door sweet en bloedt in een ghebacken; hy wordt van sijnen hemelschen Vader om mijne sonden berooft van allen troost der wereltd, ende ick neme noch mijn vermaeck in tijdelijcken pracht ende ydelheydt des wereltds. O ellendigh mensch als ick ben! die soo qualijck mijnen Saligh-maker naer-volghde, die soo veel de wereltd hebbe gheacht; ende den ghenen die de wereltd, ende al wat in de wereltd leeft, heeft gheschapen, ende verloft met sulck een schandighe ende pijnelijcke dootd, die hebb' ick verlaten. Dit gheseydt hebbende is, door gheweldt van droefheydt ende leetwesen in onmacht ghevallen ende besweken ter aerden, ende nauwelijcks tot haer selven ghekomen, verfaeckende voortan haer hofs en prachtigh leven, heeft op staende voet ghesloten den oodtmoedighen, naeckten en ghecruyften Iesum naer te volghen. Ten can niet anders gheschieden, *Philothea*, of daer soo groote veranderinghe is gheweest van buyten, daer moet een wondere beroerte ghewerckt hebben van binnen. Hier op wil ick een ghevoelen *van Aristhenes*, aenteeckenen. Ick moet uyt desen Heydenschen schrijver een Christelijck bedencken in het voor-by gaen mede nemen; 't sal dienen tot bekractinghe vande Historie, die ick ingheset hebbe. Desen schrijver sagh een deel boomen teenemael jeudigh, dicht van tacken, groen van blaederen, blij van koleur, behalven de voghels die op den boom saeten, ende met haeren foeten sanck te toehoorders seer vermaeckten. *Aristhenes* siende al dit uyt-wendigh schoon loof, ende aen-ghenaeme ghedaente, spraeck haer aen in deser voeghen: *O boomen! seghs my eens, ghy lieden die hier soo jeudigh staet en groeyt, ende u aenghenaem loof, ende tacken soo mildelijck sijt uyt-spreyende, isser oock eenigh vyer in u lieden hert? de wortels, waer langhs ghy u vochtigheyt treckt, en suyght, weten die van gheen vlamme van binnen te spreken? My dunckt wel neen: want waerder heet vyer van binnen, daer en waer gheen koele groenigheyt van buyten.* 'T selve maghmen sluyten vande mensch die oock by de Philosophen eenen boom ghenoeemt wordt. Isser over-vloedigheyt van uyt-wendigh cieraet, soo mooghter

van binnen wel weynigh vier, vande goddelijcke liefde brande; maer is dierghelijcke vlamme in het hert, ghewis dat groen loofsal *Feulje-more* worden, ende diën overtollighen pracht moet af-rijfen. Hoe haest veranderde die jonghe wereldtsche Iouffrouwe, daer ons *P. Barry* af schrijft? Sy ghevoelde qualijck weynigh ginsterkens van binnen, en sy is terstont gheclommen boven op haer cabinetjen, en gingh met een bijl al haer hoofd-en-hals-cieraet in stucken cappen.

Wat dunckt u, *ô Philothea*, van dit cloeck voor-nemen? van dese veranderinghe? van dese volcomen verfoeyinghe der ydelheydt? het was een teecken dat de gratie Godts, ende eenen heylighen Gheest inde Godt vruchtighe ziele was spelende. Ghelijck-men iemandt, die langh in sijn uystersten heeft gheleghen, soo dat-men twijffelt of daer noch aessem in is, een pluymken op den mondt leet, om te sien of het wegh gheblasen sal worden, welck een seker teecken is, dat daer noch gheest in den siecken is: soo oock als iemandt verdriift ende verfoeyt de pluymkens der ydelheydt, ende den lichtveerdighen pracht versaeckt, 't is een ghewis teecken dat den Gheest Godts, ende sijne gratie dierghelijcke ziele noch is by-woonende ende bestierende. Dit selfste sien wy aerdighlijck verbeeldt in veel printen vande heylighe *Magdalena*, de welcke voor een *Crucifix* biddende, ende met eenen heylighen haet teghen hare voor-gaende sonden ende aerdsche ghenoeughten ontfteken zijnde, haer eyghen lichaem gaet berooven, af-ruckende allen ydel cieraet haerder leden; als faveuren, stricken, mouchoiren, waeyer, spieghel, friseer-priem, blancketsel, poeyer-doosen, goude ketenen, juweelen, pendanten, bra-seletten, peerle-snoeren, bagghen, minne-brieven, contrefaitsels; ende met het *Crucifix* in de handt, ende tranen in d'ooghen soo schijn-te hare voorgaende ydelheydt, soo my dunckt, met dierghelijcke clachten te beweenen:

Ziel laet rusten uwe lusten,
 En verlaet eens uwen pracht:
 Sult ghy minnen, en besinnen
 Al wat dese VVereldt acht?
 Gaet besnoeyen, en verfoeyen
 Al dit ydel hoeft-cieraet,
 Ciert u leden naer de reden,
 Siet hoe uwen Meester gaet.
 Hy quam gheven ons sijn leven,
 Hy quam sterven onse doot,
 En door't lieden ons verblijden,
 Ons gheluck brocht hem in noot.
 Troost der menschen, die wy wenschen,
 Laeghde ghy voor ons op't stroy?
 Moest ghy draghen Noordsche vlaghen?
 VVasser dan voor u maer hoy?
 VVulpsche leden, die betreden
 Ledikanten van Damast,
 V tapyten die verwyten,
 Dat het op gheen krib en past,
 Sult ghy voeren perle-snoeren,
 En juweelen om den toon?
 Sult ghy rocken uwe locken,
 Als hy draeght een doorne croon?
 Ghy met ringhen, moyë dinghen,
 En met stricken van sattijn?
 Daer sijn handen vast met banden
 Op den ruggh' ghebonden zyn?

Vpalleersel, u friseersel

Wilt ghy weten hoe het staet ?

Siet het schynen in sijn pynen ,

Daer by vol van wonden gaet.

Ons blancketten zyn souffletten ,

En ons poyer dat is sweet ;

Onse sonden dat zyn wonden ,

Dese doen hem 't meeste leet.

Peyst dees smerten met der herten

Die gaet proncken stijf van gout ;

Dat u Moden zyn als loden ,

Die Godt cruysten op een hout.

Och ! dat beken quamen leken ,

Hadd' ick nu een tranen-vloet !

Wou nu weenen 't hert van steenen,

Ick gingh storten oock mijn bloet.

Siet eens, *ô Godt-vruhtighe Philothea*, hoe dese heylighe Sonda-
resse ghebruyckt heeft den Spieghele, ende den Passier, om het
groot verichil tusschen haer leven, ende het leven *Christi* meer-
der te doen blijcken; soo dat sy oock lichtelijck kost gronde-
ren de leelijckheydt haerder sonden uyt de swaerheyt sijnder
pynen. Op welcker maniere oock seer vernuftelijck verstaen
can worden de *Maxime* oft ghemeyne *Spreucke* vande oude
Rechts-gheleerden: *Non intelligitur nigrum, nisi legatur rubrum.*
Dat-men het swert niet en can verstaen, of men moet het roodt ghelesen
hebben. Sy wouwen segghen, dat men den sin van een Capittel,
dat met swerte letters ghedruckt was, niet wel en kost vatten;
't en ware saken dat men eerst den tijtel daer van las, die met
roode letters pleegh ghestelt te worden. Soo seggh' ick oock,
ô Philothea, men verstaet nimmer beter het swert ende de lee-
lijckheydt onser sonden, dan, als wy eerst lesen het root, dat is,

het dierbaer bloedt, ende de pijnen vande *Passie Christi*, ende al het ghene, dat hy voor ons gheleden heeft.

Desen rooden *Tijtel* ende dit swert *Capittel* was de Lesse vande salighe *Angela de Foligini*: de welcke van haer eyghen-selven belijdt, dat sy staende voor het *Crucifix* merckte, dat *Christus* sijn eyghen ooghen sloegh op sijne Wonden: ende dan keerde hy die naer het hooft, sijde, ende handen van *Angela*; of hy had willen segghen: Is het moghelijck dat de menschen noch niet en vatten d'ydelheyt hunder wercken, ende de swaerheyt hunder sonden; daer-se sien dat ick soo gronde-loose pijnen om hebbe moeten lijden! Waer door *Angela* soo ontfteken wierdt, dat-se hare wanghen verbrande, ende ghenootsaeckt was die met kout water te lesschen.

P. Bar-
ry c. 2.
devot. 9.

Soo dan, *o Philothea*, den naeckten, ende ghecruyften *IESVS* is een sterck, ende crachtigh beweeghsel, om inwendelijck alle ghenuchten te versaecken, ende uytwendelijck allen ydelheyt te verfoeyen. Waer't nochtans, dat ghy om ghewichtighe reden u niet teenemael van een wereltsch cleedt en kost berooven; maer ghedwonghen wiert van uwen staet, oft iet anders het selve naer de manier, ende loop des tijds rijckelijck ende costelijck t'aenveerden; dan waer van u te wenschen, dat ghy ten minsten gheenen hooghmoedt, trotsheydt, oft hooverdigh hert daer op soudt willen draghen. De schoone ende oodtmoedighe *coninghinne Esther*, al-hoe-wel sy boven maten costelijck verciert was, ende boven alle d'andere van *Assuerus* bemindt; die haer oock tot dien eynde de *Coninghlijcke* croon op het hooft had doen stellen; sy niet te min was sool verre, van haer hert door dit uytgelesen cieraet, ende *Coninghlijcken* pracht te verhooveerdighen, ende te laten op-swillen, dat-se plagh Godt daer af tot getuyghen te nemen, segghende: *Ghy weet, ô Heer, dat ick gheen ghenuchte en neme in dit teecken van hooverdijde ende glorie, dat ick op mijn hooft draghe, op die daghen, als ick voor al de wereldt in groot dadigheydt moet verschijnen.* Niet veel min, al-hoe-wel in minder fortuyne, ende staet, dede de huys-vrouwe van *Iacoponus*; de welcke noch boven dien onder haer wereltsch cleedt, dat-se droegh alleen om haren man te believeen, had een ander

Esther
c. 14.

ander van ſcherp hayr geweven : met het welck ſy haer teer vleefch remde ; op dat het ſich door den uyt-wendighen ſchijn niet en ſoude verydelen. Dierghelijcke weetick datter noch hedens-daeghs zijn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder hare cleederen ſtrenghe penitentie ende lijf-caſtijdinghe verdraghen ; jae ick en twijffele niet, *ô Philothea*, of ghy en pleeght dit op ſommighe tijden oock te ghebruycken. Doch ick keer weder tot ons eerſte propooſt, ende ick wil noch eens voor ooghen ſtellen den Spieghele vanden ghecruyſten: *Ieſvs*, ende bethoonen dat menigh ydel hert daer door wordt beweeght. De bewijſinghe ſal ick doen in een ſalighe *Dochter*, die vry al wat te trots was op haere ſchoonheydt, ende dies-volghens al te ſeer gheneghen tot het ydel cieraet ende palleren. Sy heeft ſich dan op eenen ſekeren tijdt voor haeren ſpieghel gheſtelt: dan, ghelijck-ſe uyt der maten vies was, ende al te nauw-keurigh, ſoo en coſt ſy haer ſelven gheenſins voldoen: haere locken en croiden niet ghelijck-ſe begheerde: haere wanghen en bloofden niet ghelijck ſy wenschte: haere wijnbrauwen en waren niet gheſpannen, en veel dierghelijcke viſevaſerijen dochten haer hoofd t' onbreken; ſoo dan ſy dede, ende her-dede alle deſe dinghen vijf-en-twintigh-mael, ende noch en wou't niet lucken: waer door ſy ſoo vermoeydt wierdt, dat ſe ghenoodtſaeckt was op een ſtoeltjen te gaen ruſten. Daer ſittende, ley ſy haer ydel, ende nochtans ſwaer hoofd op haer handt, ende bleef van ſpijt ſoo ſitten fantaſeren. Ondertuſſchen herwaerts ende derwaerts hare ooghen om-draeyende, zijn-ſe ghevalen op een *Crucifix*, dat op het buſet ſtondt; het welck aenſchouwende, wierdt ſy ſoo diep in haer ghemoedt ghetroffen, dat deſe wee-moedighe ende rouw-her-tighe clachten uyt haeren boeſem ghevloghen zijn. Ick bidd'u, *Lieve Philothea*, ſiet eens of ſy de waerheydt niet en bekennt. Is't oock by aldien dat ghy daer iet in vindt, dat u raeckt, ghelijck ghy eenen reghel oft tvvee wel ſult vinden; neemt het in danck; want het u met een gunſtighe penne gheſchreven wordt. Hare clachten dan beghinnen aldus:

Vle sal een tranen-bloedt aen mijn ghesicht verleenen,
 Om met mijn ooghen selfs mijn ooghen te beweenen?
Wie sal uyt elcke vlecht doen springhen een fonteyn?
Want droefheydt die maer sucht, die is voor my te kleyn:
 Ick wil dit ydel hoeft van hayr tot hayrken wasschen,
 En dan eens wederom bestroeyen dicht met asschen:
 Ick wil van beden afgaen in een hayren cleet,
 Tot dat dit weeldigh vleesch swemm' in het roode sweet.
Ken can my nimmermeer te harde wetten maken,
 Al koos' ick van nu afeen vyer om in te blaken;
 Dit wulpsch, en wereltsch hert dat moet ghesuyvert zyn,
 Godt gheve door wat straf, Godt gheve door wat pijn.
 Den costelycken tijdt, en mijn' verloren daghn,
 Hoe can ick sondigh-mensch ten vollen die beclaghen?
 Doch diën goeden Godt is dick wils haest voldaan,
 Als hy siet uyt een oogh maer rollen eenen traen.
Dies wil ick met gheclagh in't cort eens gaen verhalen,
 Hoe ick tot noch toe gingh in eenen dool-hof dwalen:
 Ick wil met herten-leedt eens brengghen aen den dagh,
 In wat een diepen slaep van Ydelheydt ick lagh.
Wanneer de morgghen-sonn' op haren gulden waghen
 De werelt weder schonckde nieuw-gheboren daghen;
 En dat het blinckend' hoeft soo hoogh gheresen was,
 Dat het diep inde sael schoot stralen door het glas:
 Als buyten op het landt de ossen ginghen ploegghen,
 Als al de Bracken los, als al de VVinden joegghen,
 Als ieder in het sweet hadd' uren over-bracht,
 Dan was't tot mijnent noch gheen eynde van den nacht.

Ick sliep tot thienentoe, dan quam de maeght ghetreden,
 Engingh ghestolens wijs met ruchteloose schreden,
 En quam tot in't ghemack, tot aen mijn ledikant,
 En nam my inden slaep heel soetjens by der handt;
 En boe' my goeden dagh, en sey my goeden morghe'n.
 Hier was den aenvangh eerst van al mijn ydel sorghe'n,
 En soo ick had ghedroomt, soo moest ick zyn ghebult,
 Soo moest ick zyn ghespeet, soo moest ick zyn ghecru't,
 Alsoud' ick uren langh daer hebben sitten kijcken;
 Alsoud' ick uren langh daer hebben sitten strijcken:
 De maert en had gheen rust, al was sy moe van staen,
 Of ick en was voor eerst oock tot een hayr voldae'n.
 Dan gingh ick naer Godts dienst, de Misse vande slapers;
 Iae, sooghy't wel bevroedt, de Misse vande gapers.
 Godt weet hoe menigh oogh daer vierigh leet en spelt,
 Terwijl een rouwigh hert stort tranen met ghewelt.
 Hoe selden heb ick daer met aendacht Godt ghebeden;
 Maer sagh nu hier, nu daer, wie uyt, wie in quam treden;
 Wie ginck in wit sattijn, in pan, oft swert fluweel?
 Daer vloogh mijn oogh en tijt wel voor het meesten deel.
 En als't al was ghedaen, en dat wy ginghen scheyden,
 Dan reesser groot verschil, wie ons sou t'huys gheleyden;
 En t'wisten onder een, ende op den staenden voet
 Bestemden sy een plaets, en al met koelen moet.
 Soo isser menigh-mael om ons crackeel ghesproten,
 Soo heb ick meer als eens onnoosel bloedt vergoten;
 Ick hiet het trouwen dienst, ick noemde't vrierij,
 En het was metter daet maer lauter moorderij.

Soo wierdt het midder-noen, men ginck de spijfen rechten;
 Daer stont tot onsen dienst een heel deel gauwe knechten;

Daer wierdt de gasten eerst ghedient van het beghin,
 Een costelyck lampet met roosen-water in.

Als ieder-een nu sat soo moest-men vrolijck wesen,
 En was tot diën eynd oock alles uyt-ghelesen,

Soo van ghesoden spijs, als alder-handt ghebraet,
 Van wildt, en kort ghebeent, tot lust en overdaet,

En soete confituer, en lecker marmeladen,

En alder-hande fruyt, en schotels vol succaden;

Daer toe den koelen wijn die ginck ghedurigh ront,

Die altydt in het ijs den heelen Somer stont.

Hoe menigh dertel tongh' en onghesouten reden,

En swerten achter-clap en wierdt daer niet gheleden?

En veel broodt-dronckerij, en onbeschoft gbeluyt!

Want daer den wijn gaet in, daer gaet de wijsheydt uyt.

Dan gingh-men in't prieel, oft met een jachtjen varen,

Om nieuwen appetijt te scheppen uyt de baren,

Oft wel in een karos soo gingh-men naer den noen

Den Tour van à la mod' Venus processy doen.

Soo quam den avondt aen, dan ginck het op een singhen,

Dan ginck het heel den nacht op danssen en op springhen,

Op losse vrierij, die qualijck dient gheseydt:

De moeder van het quaedt, dat is de duysterheydt.

En quam het by gheval, dat wy daer niet en waren,

Soo ginghen voor ons deur' by nachten dese suaren:

De speel-mans op de straet die maeckten soet gbeluyt,

Dat menigh mensch stont op, en keeck te venster uyt.

Hier hebt ghy, mijne ziel, eens in het kort beschreven

Den loop van uwen tijdt, en u voorgaende leven;

Maer is dit oock den wegh, des hemels rechte baen?

Is't hier langhs dat een ziel moet tot den Schepper gaen?

Of Christus heeft ghedooft, of seker ghy moet d'walen;

Dies hanght de Ydelheydt eens in een beter schale,

En weeght met u verstandt, wat hy ons daer afleert:

Den mensch en doolt niet heel als hy ten halven keert.

Ah! had ick soo gheleest ghelijck veel Edel Maeghden,

Die naer de Ydelheydt, oft lusten niet en vraeghden,

Sal ick't dan zyn alleen die naer de VVereldt loop,

Daer ick voor minder prijs den Hemel vind' te koop?

Sal dit onaerdigh bloedt dan altydt achter-wijcken,

Als menigh teerder Maeght gaet met de croone strijcken?

Wel-aen dan slappe ziel, 't is tijdt dat ghy beghint,

Den Minnaer, die ghy houdt, is lichter als den wint.

Alschijn' ick iemandt schoon, men heester meer ghevonden,

Die schoonder schoonbeydt noch met eyghen handen schonden;

Het speet haer, dat den glans oock Keyfers had behaeght,

En seker, die Godt dient, dat is de wijste Maeght.

En heeft Lucia niet haer ooghen uyt-ghestooten,

Die stralen, soo hy sey, in's Coninghs herte schooten?

Sy was haer ooghen quijt, en speelt op sijn ghesicht,

En als sy wierdt gheblindt, dan wierdt den Vorst verlicht.

Brigitta moest haer eer', oft schoonigheydt verliezen,

Sy gaet een leelijck vel voor korten lust verkiesfen,

Sy haelt haer wanghen op, en scheyndt den schoonen glans,

En seydt: Die is voor Godt, niet voor onsfyver mans.

Hoe scherp heeft den Tyran sijn vinnigh stael gheslepen,
 Als hy heeft Agatha de borsten af-ghenepen?

Nu siet ghy wel, mijn ziel, hoe dat een ydel Maeght
 Haer eyghen ongheluck in haren boesem draeght.

Seght Apollonia, wat hebt ghy niet verdraghen,
 Als u uyt uwen mondt de tanden zyn gheslaghen?

Al waert ghy doen mis-maectt, en uwe tanden uyt,

Ghy waert doen aldermeest voor Godt de schoonste Bruyt.

Dit is het hals-cieraet van soo veel edel Maeghden,

Daer sy in hare jeught den Hemel met behaeghden,

Men sagber niet-met-al dat aen haer leden blonck,

Als 't sweert dat door den hals, oft hare borsten gonck.

Nu zyn sy al-te-mael daer boven in ghenuchten,

Terwijl' den tijt, en jeught, en schoonheydt van my vluchten;

Terwijl' ick ligh en woel in trouwe-loose min,

Daer niet als slim bedrogh, en valscheydt en steckt in.

Ick hebbet al ghesien, en het sal noch ghebeuren,

Dat een meynedigh hert steckt inde Serviteuren.

Den List is nu een deught, 't Bedrieghen dat is eer,

Men maectt van valschen Eed' nu gheen consciencie meer.

En weet ick niet ghenoech, hoe dat-se met ons leven?

Hoe dat-se ons alleen maer schoone woorden gheven?

En sweiren menigh-mael een vast, en echte trouw,

En speten soo de jeught blauw bloemkens op de mouw?

De menschen zyn niet meer, ghelyck-se eertijds pleghen,

De tongh' is van het hert al verder nu ghelegghen;

Oft wordet eens ghemeyndt, het is soo haest ghedaen:

Wie can doch op een riet, wie cander vast op staen?

De VVereldt is te valsck, daer is niet op te bouwen,
 De menschen zijn te snood, wie sal daer op betrouwen?
 Sy maecten ons wat wijs, en siet ghy dat niet claer?
 VVaerom dan, ô mijn hert, waerom gheloofdy haer?
 Al beter dan, voort-aen Monsieur Adieu ghegheven,
 Soo kondt ghy sonder schand' en sonder op-spraeck leven:
 Soo mijde ghy't bedrog van alle Ydelheydt,
 En houdt de rechte baen van uwe saligheydt.
 Is't dat ghy hebt een hert gheneghen om te minnen,
 Is't dat een stadigh vyer spelt in u teere sinnen;
 Besiet een Coninghssoon, die daer ghenaghelt hanght,
 Die is't die naer u hert, en uwe ziel verlanght.
 Siet eens wat dat hy heeft voor uwe gunst gheleden;
 Hylagh in eenen stal, en wierdt voor u besneden,
 Ghegheesselt en ghecruyst, door-naghelt en door-wondt,
 Om dat ghy in sijn hert soo diep gheschreven stondt.
 En sult ghy dan niet eens u danckbaerheydt betoonen,
 En liefde met de liefd', en hert met hert gaen loonen?
 VVel aen dan, mijne ziel, seght eens met cloecken moedt
 Aen eenen, die voor u heeft uyt-ghstort sijn bloedt:
 Ick schenck' u IESU, soet, ick schenck' u duysent herten;
 Ick ghev' u lijf en ziel voor uwe pijn en smerten:
 Ick bidd' u, neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,
 Ick gae de VVereldt af, ick sweir' ick scheyder uyt.

Siet eens *Lieve Philothea*, wat kracht dat heeft een in-spraeck
 van Godt almachtigh, als die een weynigh tijds, het alder-y-
 delste hert van binnen magh gaen roeren. Waer blijven wy met
 soo veel hondert fermoonen, vermaeninghen, goddelijcke in-
 spraecken? hebben wy wel een spelleken minder ghespeet als

van te vooren? hebben wy wel een haeyrken ydelheydts uyt ons hooft ghetrocken? Soo verre is't van daer dat onse ydelheydt ende wulpscheyt sou verminderen, dat wy de selfste daghelijcks noch voor de handt sien aen-wassen. Wordender niet ghevonden die 12. uren langh besigh zijn voor den spieghel? en diën costelijcken tijdt verquisten in't palleren om in een bancket dry uren begaept te worden? Dat dierghelijcke ghevallen hadden inde handen van *Thomas Morus*, dien standt vastighen, ende om sulcke doodt onsterffelijcken *Cancelier*, sou hy die niet wel met de selfste woorden hebben moghen bejeghenen, met de welcke hy eertijds een ydel-tuyt strafte? De welcke soo sy uren langh voor den spieghel ghestaen hadde, sey hy: *Iouffrouw, want u Godt voor allen desen uwen aerbeydt de helle niet en gheeft, soo doet hy u groot ongehlijck; want, waer't dat ghy de helft deedt t'sijnder eeren, hy sou u sijnen hemel schuldigh wesen.* Maer wat wil ick hier dese scherpe vermaninghen in-voeren? daer icker een al te ghewisse uyt den *Propheet Isaias* kan trecken, daer ons effen met bevestight wordt, dat daer-men in ydelheydt met sondight, dat-men daer met ghestraft sal worden, ghelijck *Absalon* aen sijn haeyr is blijven hanghen daer hy de kroon van sijnen vader op meende te stellen. Om dat de *Dochters van Sion*, seght hy, *op-gheheven zijn gheweest, ende ghewandelt hebben met eenen uyt-ghestreckten hals, ende met dat wincken der ooghen ghinghen, ende handt-ghestagh maeckten: wandelden, ende met haere voeten sy eenen ghemaecten gangh voort-ghegaen hebben: Daerom heeft de Heer kael ghemaect den top des hoofts der dochteren van Sion, ende den Heer sal haer lieder haeyr af-blooten. In dien dag sal den Heer af-nemen het cieraet der schoenen, en die maentjens, ende die borst-cieraeten, en die arm-ringhen, en die parruycken, en die vlechtscheytselen, en die been-cieraeden, en die kleyne ghevronghen ketenkens, en die rieckerkens, en die oor-ringhen, en die vingher-ringhen, en die peerlen op't voor-hooft hanghende, en die cierlijcke over-kleederen, en die manteltjens, en die lijnen doecken, en die naelden, en die spieghelen, en die sweet-doecken, en die huiven, en die kerspen kelen. En daer sal zijn voor den soeten reuck, stanek; en voor den riem een seelken; en voor dat ghekrolt haeyr, kaligheydt; en voor den borst-lapeen haeyren kleedt. Hoort ghy*

ghy wel, *Philothea*, hoe dat Godt vanden overdaet in kleedinghe, en van het licht-veerdigh op-toyen spreeckt? belieft u nu eens te sien hoe hy dien vreeckt? Inde persoon van Iesabel sal ick dese straffe aen-wijzen, op dat ghy meught sien wat de verwaende pronckerije is ervaeren. *Sy heeft haer ooghen met blauckesfel gheschildert, ende haer hoofs verciert, en sagh uyt der vensteren, &c. Ende twee of dry Camerlinghen hebbense van borven neder-gheworpen, ende den muer wierdt met haer bloedt besproeydt, ende de peerden voeten hebben haer vertreden, &c. Ende nader-handt hebben sy niet ghewonden dan het bloot hoofs, en de voeten, en d'uytste litmaeten der handen.* Soo is't af-gheloopen met dat op-gheblaesen hoofs Iesabel; soo is sy ghevaeren. Dit en zijn immers gheen fabeltjens die uyt den spin-rock ghetrocken zijn, en evenwel hoe weynigh zijnder die daer op sullen passen, en daerom had ick oock voor my ghenomen hier mijn vruchteloose pen in't dack te steken; maer ick vinder een deel *Venus-dierkens*, die niet eenen voet landts en hebben, noch niet eenen stuyver in-komens en trecken, noch iet en hebben te verwachten, en dies niet teghen-staende, maecken sy't soo bondt, dat het Godt ten lesten wel eens sou verdrieten. Wat seghje *Philothea*, en wat dunckt, u alser hedens-daeghs sijde rocken ghedragen worden alleen op den af-val van een magher spelle-werck-kussen? Ten zy saecke dat wy willen ghelooven dat sy andere konstjens weten om daer aen te gheraecken; want om de waerheydt te segghen, 't gheeft somtijds al een achterdencen, en het druckt iemandt in een sterck vermoeden; min of meer ghelijck het gaet met sommige kinders die leeren snoepen: sy stelen t'huys het suycker, biscuit, &c. ende loochenen dat sy't ghenomen hebben: maer als men de briselinghen op hun kleederen vindt ligghen, dan worden sy overtuyght van hunne dieverijen. Wou-men soo oock op de sijde rocken, krakende voor-schooten, bonte moffels, ghebourduerde handtschoenen van sommige kamer-katjens sien, misschien soumer vinden, die't niet al met kanten en breyn-naet hebben ghewonnen. 'T is grootelijcks te vreesen dat de uyt-wendighe draght haere snoeperijen sou clappen. Doch wat hier van is,

dat sal het hout vande hanē-balcken, en de steenen vāde muren op sijnen tijdt uyt-roepen. Onder-tusschen is't niet groote sotternije, allemael sijn armoede op den erm te hanghē, en daer naer te vasten? Soo ginckt met die arme weduwe, die haeren noodt claeghde aen *Eliseus*. Den Propheet vraeghde haer, of sy gheen middelen en hadde, of voor-raedt van geldt, of het huys met meubels wel ghestoffeert was, of den solder vol graen was, den kelder vol wijn? &c. Sy andtwoorde; dat sy in haer huys anders niet en hadde *als een weynigh olye om haer daer mede te salven, ende te smeiren*. De schappraey was ydel, daer en was t'eten noch te breken. Soo gaet het met die slechte hoovaerdighe Sloopkens, winnen sy een stuyverken, acht, of thien, dat moet in een waeyerken, in een pluymken, in een sijden rocksken, in poeyer, in blancketsel; sy moeten wat hebben om te smeiren al souden sy't met vasten wederom winnen en in-haelen. Ick denck dat sy't gheleert hebben vanden Sijd'-vvorm, die spint oock uyt sijnen mondt een sijden huysken om daer in te ligghen, soo gaen't dese uyt haeren buyck verspaeren om dat sy oock eens een sijde rocksken souden draghen. Hoe dat dit in dese onse eeuwve met de vvaerheydt over een komt, dat laet ick een ander oordeelen, noch ick en gheve my uyt voor iemandts Rent-meester; om sijne middelen t'ondersoecken, veel minder lustet my in iemandts keucken te snuffelen, ick kan sonder dit mijn woorden standt ghenoegh doen met de voorgaende tijden. Ick en moet maer alleen eens open doen den boeck vande *Levens vande medeghesellen vanden H. Franciscus*; ende ick sal daer vinden een ghelchiedenisse tot bevestinghe van't ghene wy hier handelen. *F. P. Theodorus van Munster*, die grooten dienst ghedaen hadde onder de borgherije van *Brussel* ten tijde vande pest, die wierde eens van eenen Edelman ghenoodt, om by hem te comen eten; het welck *Theodorus* toe sey om ghewichtighe reden. Over tafel sittende soo alle dinghen overvloedighlijck aenghedient wierden, sey *P. Theodorus* teghen den Edelman: *Mijn Heer, hier is een groot ghetal van schotelen, ende een menighe van spysen, dat het u Edelheydt gheliefde, men sou hier iemandt afkonnen deelachtigh maecken*. Dese woorden

woorden soo sy vanden Edelman niet ghevat en wierden, zijn nader-handt van P. *Theodorus* noch eens voor-gheslaghen; waer op als-doenden Edelman gaf voor andtwoordt: 'T is my lief, V Eerw. doe dat u believe, ick stelt in V Eerw. goet-duncken. Hier op heeft P. *Theodorus* een schotel ghenomen, en daer over ghespreyt een serviet, die ghegheven acnden knecht, hem belastende dat hy die door de straet sou draeghen, en dat hy op het huys sou letten teghen het welck de serviet af sou waeyen, en daer de spijs in draeghen. Den knecht gaet, draeght de spijs, de serviet waeyt af, hy siet naer't huys; maer om dat het al te eerlijck volck was die daer woonden, derfde hy, soo hem docht, hen niet beschaemt maecken; overfulcks keert wederom met de schotel P. *Theodorus* hem siende, vraeght of alle dinghen bestelt waeren, of de spijs ghedraghen was. Maer den knecht ontschuldicht sich, segghende dat het huys soo deghelijck was, dat hy hem niet en kost in-beelden dat de schotel daer moest ghedraeghen worden, ende overfulcks dat hy de spijs wederom heeft met naer huys ghenomen. Evenwel P. *Theodorus* seyndt hem ander-werf door de straet, met bevel als vooren; en siet: de serviet waeyt wederom af voor het selfte huys: doen heeft sich den knecht verstout, is met de spijs ghegaen recht in, en heeft daer ghevonden een huys ghesin dat rijckelijck ghekleedt was ende armelijck at; misschien vondt hy de kinderkens met sattijne mouwen die den draf aten uyt houte schotels. Is dat niet een hoovaerdije ende grootheyt weerdigh om ghelaeckt te worden? Seker my dunckt dat hy aerdigh heeft ghesproken, ende den naghel op het hooft gheraeckt, die gheseydt heeft dese spreucke:

Fluweel en sijd' is selsaem kruyt.

Het blust het vyer te keucken uyt.

Welcke woorden my een snedighe bemerckinghe indachtigh maecken. V Vant nopende het fatsoen vande *Arcke van Noë*, isser een verskil dat wy hier toe kunnen trecken. Sommighe
seg-

segghen, dat sy is langh-werpigh gheweest, ende niet verheven, op het fatsoen seer naer van eenen troch, of moelie: ander zijn van ghevoelen, dat sy was op-ghemaectt ghelijck eenkleer-kasse, dat is, smal, en verheven; watter af is, of niet, was sy ghelijck een kleer-kas, soo en was sy niet ghelijck een moelie; of was sy ghelijck een moelie, soo en was sy niet ghelijck een kleer-kas. V Wat dient hier meer gheseyt, *Lieve Philothea*? Overloopt eens d' ydele wereltd, siet of ghy dit altemael in sommighe huys-ghesinnen niet en sult bevinden. Is het eenen troch, soo en is't gheen kas; en is't een kas, soo en is't gheenen trogh. Dat is: isser veel te kleeden, soo en isser dickwils niet veel te backen, noch te brouwen.

Verstandighe Philothea, ick hope dat my dit voor-gaende niet qualijck af-ghenomen en sal worden, ten is maer alleen by-ghebroght teghen een deel kaele, ende verwaende *Quicken*, die de Ioffer willen spelen, die haer Sondaeghs op sulcke plaetse inde kercken neer stellen, datse al de wereltd sien konnen, en van al de wereltd ghesien worden, die als sy maer een keucken meysen met haere sleutels hooren rammelen, en gherught maecken, terstondt om-kijcken, sich inbeeldende of het waer het gheluyt ende den slag der spooren vande gheleersde Jonghmans, die misschien oock noyt, of selden te perd' en hebben gheseten. Om dese alleen, segh ick, hebick dit by ghebroght; andere Ioffrouwen, ende Mevrouwen die naer haeren staet sich onderhouden, en heb ick niet te berispen, maer grootelijcks te prijsen. Ende wat de ghehoude belanght, ick weet wel dat het gheoorlooft is haer te vercierem om haere mans te behaeghen; soo nochtans datse gheen ander ooghen en soecken te verleyden. Want soo het met de Son en Maen gheschiet, dat de Maen aen diën kant alleen vol lights is, en haeren schijn en clærheydt toont, aen den welcken sy naer de Son siet, ende dat sy dan aen den anderen kant is duyster, soo behoorden de ghehoude vrouwen oock te verschijnen. De Son is den man, de Maen is de vrouwe: ergo dan is het betaemelijck dat een vrouwe voor de ooghen van haeren man sich sal palleren, en de schoon maecken; maer om

van ander ghesien te worden , en sal sy haere schoonheydt , of cieraet niet laeten blijcken. Godt gheve dat dit altijd soo gheschiede; maer sommighe als sy buyten gaen , dan weten sy haer selven opte tooyen , en t'huys daer haere mans by zijn , gaense soo morsighen soo vuyl , datmense qualijck met een tanghe sou derven aen raecken. 'tBeste van al is, in't openbaer en in het heymelijck sich soo te voeghen, datmen buyten gheen bekorin- ghe, ende binnen gheen walghinghe en veroorfaecke.

N n

Toe-

Toeficht der Ouderen over haere Dochters eñ haere Converfatie.

*Het is ghewermt,
En beschermt.*

Mijn Dochter heeft een tertiaen,
S'en magh daerom niet buyten gaen ;

Sy moet haer houden vande straet ,

Op datter niet wat toe en slaet ;

Sy moght wat kryghen inde kou ,

Dat sy daer naer beklaeghen sou.

VWant siecke lie zyn wonder teer,

Hen let het minste mottigh weer :

Daerom houd' ick se by den heirt ;

VWant daer en ben ick niet verveirt.

De maert die op haer diensten past,

Die heb ick oock ghenoech belast ,

Dat sy haer wel sou gaede slaen ,

En stoken 't vyer van 's morghens aen ,

En onderhouden 't heel den dagh ,

Op dat sy haer wel wermen magh.

Sy heeft een Scherm sel inde handt ,

En die bevrydt haer vanden brandt ;

Soo sit mijn Dochter wel en wermt ,

En is oock vande vlam beschermt.

Ick wou dat ieder, als men mint,

Druegh sulck een sorghe voor sijn kint :

Besonder als een jeudigh dier

Blijft sitten by Cupidoos vyer ;

Een kranck-hoofst viel daer licht in rust ,

Een kranck-hoofst schoot in vuylen lust ,

Een kranck-hoofst kreegh dan wonder sin ,

Een kranck-hoofst viel der seffens in.

En als men nu ghevallen is,
 Dan siet men wat dat mallen is;
 En 't speeltjen wordt daer met gheëyndt,
 Mijn lieve Dochter is ghescheyndt.
 En waer af komts' in dit verdriet?
 Dat sy, en ghy niet toe en siet.
 Bewaerdtse dan op alle kant,
 Dat sy haer wermt, en niet en brandt.

AEN-SPRAECK.

Sout ghy wel quaedt op my kunnen worden, *Lieve Philothea*,
 Een een af-ghekeertheydt van my in u hert gaen voeden, om
 dat ick uwe Ouders hier een vermaeninghe gae voor-houden,
 ende hen aen-preken over u een waeckende ooghe te hebben?
 Ick weet dat ghy beleefder zijt, ende al verstandigher als dat
 goeden raedt ende eenen wijzen voorflagh u sou mishae ghen.
 'Tghene ick hier by-brenghe, en kan maer alleen tot uwen luy-
 ster en voordeel strecken. Kostelijcke juweelen kunnen nim-
 mermeer te wel bewaert worden. Dat *Dina* is onteert ghewor-
 den, en is nergheens uyt ghesproten, als dat sy buyten haers
 Vaders weet, sonder iemandts toeficht, de *Nieuwe Mode* heeft
 willen sien, ende datse haer sonder opsicht al te vermetelijck
 ontrent de jonckheydt heeft begheven.

Ick seggh' dan ende ick spreek hier u-lieden aen, Vader en-
 de Moeder: heeft u Godt inden Houwelijcken staet vruchten
 verleent? queeckt-se op in de vreesse des Heeren. zijn't doch-
 ters? laet-se wel gaede in haere wanckelbaere jeught. 't is on-
 ghelooffelijck hoe licht een voncksken in het vlesch komt te
 vatten. Noch en bedriecht u niet door de rijpigheydt, ende
 seetbaerheydt van u kindt. 't is meer als eens ghesien dat de
 sluypende katjens het vleesch uyt den pot stalen. De Ionckheydt
 (seght eenenseer wel) is ghelijck het quick-silver, dat het minste

gatjen dat't fiet ghebruyckt om uyt te loopen: en als 't ghestort ende ghevallen is, wie kan't sonder vuyligheyt op-rapen? Ergo dan in tijds een oogh in't zeyl eer het schipjen op een sandt-plaet loopt, en kome te bersten. Den voorsichtighe *Iob* sal u hier de handt gheven ende tot dese sorghvuldigheyt aenleyden. Desen als sijn Sonen ende Dochters maeltijt hielden (daeronghet wijffelt veel ander Jonghmans ende Iuffrouwen by-waeren; want hy groote, ende naer het ghetuyghen der H. Schrift de rijckste middelen hadd' vanden gheheelen Oosten;) dan, seggh' ick, stont hy 's morghens vroegh op, en ginck Godt bidden, ende offerde slagh offeranden tot versoeninghe, vreesende of sijn kinders mischien Godt (ghelijck het veel plagh te gheschieden) door over-dact ende wulpscheydt vergramt hadden: ende mischien oock om te verbidden dat dese versaeminghen hen gheen oorfaeck van toe komende sonden en souden wesen. Is dat inder waerheydt niet een lesse voor u, ô Vader, van sorghvuldigheyt te draghen, ende acht te nemen op de conversatie van uwe Dochters, en te letten offer mischien niet een loncksken (en voncksken is geresen) Wat doet eenen waeckenden huys-man die in sijn schuer werck-lieden ghehadt heeft, die het graen, dat door den dagh ghedorschen en uyt gheslaghen is, by de keers in den langhen avondt hebben staen wannen? Al is hy nu ontcleedt; jae al is hy nu slaepen, soo staet hy evenwel op, en gaet noch eens inde schuer sien of daer niet een ginstercken vande keers afghevallen, of eenen dief af-ghedropen en is, die het droogh strooy tot sijn groote schade ende eeuwige verderffenisse in brandt mocht steken. Die in dierghelijck ghevaer sorgheloos is, die sal in't midden vanden nacht *Moort*, en *Brandt* hooren roepen, als wanneer het ongheluck soo verre sal toe ghenomen hebben, dat het met gheen menschelijcke cracht oft vernuftheyt en sal wesen te stutten. De swacht dan, ô Vader, is u bevolen, ende uwe slaperachtigheyt en sal by den recht-oordeelende gheen ontschuldiginghe of verschooninghe vinden. *Een dochter*, seght den Wijsman, *is een verborghen wacht vanden vader*: die tusschen licht en doncker, als men soo langh aende deur staet en sefelt,

eens moet roepen: *Qui va là?* gheen sentinelle en can hier te waeckende ende te neerstigh wesen. *To* wierde bewaert van *Argus*, die 100. oogen inden kop hadde, en noch isser *Mercurius* met een fluytjen ontrent ghekomē, ende heeft hem de dochter ghestolen. O Lieve vader voor die danffen wilis'thaest genoegh ghepepen. *Hebt ghy dan dochter? bewaert haer lichaem.* Iae de vrijagien en aengheboden trouwe laet die op u belet rusten, niet op haere driften ende blinde amourettekens af-loopen. Een Houwelijck t' aenveerden is een saeck van groot ghevolgh', daer niet weynigh ervaerentheydt toe vereyscht en wordt: die van de jonghe jaeren, ende teere jeught niet en kan zijn onder-vonden. Laet ons dit eens bevestighen met iet aerdighs uyt de Landt-wapenen ghetrocken. Wy sien dat Hollandt voert in eenen schild den Hollandtschen tuyn: daer in sit een Maeght, benefens haer eenen Leeuw met seven pijlen in sijnen clauw. Dese wapen getrocken op dit teghenwoordigh Sinnen-beeldt sal my dienen tot een bevestinghe, ende aen den Vader tot een leeringhe. Den Tuyn beduyt de wacht en de bewaeringhe, de Maeght is de dochter; door den Leeuw verstaet ick den Vader; de pijlen zijn de vrijagien, minne-brieven, &c. Siet ghy hier uyt, hoe dat ghy de pijlen niet en moet stellen in haere handen, noch in haer oordeel ende goedt-duncken? Het staet u toe, die t' ontfanghen, ende t' onderfoecken: een vaderlijke forghvuldigheydt moet dit al-te-mael tot sich trecken, of het staet te vreesen datter vande blinde liefde oock blinde slaghen sullen gheschieden. Ick heb hier voor wat breeder aengheraeckt het ongheluck van *Tancredus*; overmidts hy eenen pijl daer een minne-briefken in stack, ghelaeten heeft inde handen van sijn dochter. Isser eenen bedeckten strick, daer de Ionckheydt in wordt ghevanghen, dat is desen: hier is't dat meenigh mans kints fortuyn blijft haperen. Een opghetoyden Ioncker, met sijn ghesuyckerde woordekens windt de oor vande dochter, en daer lancks het hert: hy steelt haer ziel, sy wordt op hem versot, en al is het saecke dat hy haer noch in af-komst, noch in middelen ghelijck en is, sy gaeter met strijcken, en laeter den onachtsaemen Vader op-kijken. En

als het te laet is, en het kalf verdroncken dan wil-men den put gaen stoppen. Hy had' van te vooren moeten overpeysen, *Dat, daer schoon katten zijn, dat-men daer gheen Bondt-werckers den voet in huys en magh'gheven.* V Van de vryigheydt wast allenghskens aen, de schaemte vermindert, de sottigheydt vermeerdert, de liefde vonckt; tusfchen bey loopt oock een kamenier, en blaest het vyerken. wat kander af komen als dat diergelijcke sich leelijck komen te verbranden? Beter dan al *ghewermt en beschermt.*

Ick vrees', *ô Philothea*, dat dit sommige vande Ionckheydt maer halfen sal bevallen. En even wel het is soo, die waghtloose verkeerighe sal de vuyl bruyt maecken. Soo sietmen de muggen den heelen dagh inde son dansen, en onder een swieren, en'savonts komen se leelijck inde keerse vliegen. Ick wensch dan toeficht, op dat 't ghene gheschieden moet, wel gheschiede; en die moet trouwen, dat sich die niet en kome te mishouwen. Den vader in teghen-deel en moet oock niet te vies, en te kiem wesen: hy moet indachtigh zijn, dat Godt almachtigh in het eerste, ende grondt-houwelijck van *Adam* ende *Eva* de vrouwe by den man heeft gheleyt, ende niet ghetrocken; om te sien offer van beyde kanten toe-neyghinghe der ghemoederen soude groeyen. Anders, die in een saeck van soo groot ghevolgh, als is den Houwelijcken staet, sijn kinders met ghewelt naer de kerck wil dringhen, ende met iemandt paren teghen hunnen danck, ghelijck den *Tyran Mezentius* een doot en een levendigh mensch by een plagh te binden, die toont dat hy den naem van *Vrijer*, dat is, *Vrij-Heer*, niet en verstaet, en weynigh schijnt t' overweghen de swarigheden des Houwelijcken staets, de welke ten zy door onderlinghe liefde verlicht worden, eenen onverdraghelijcken last op de schouderen der ghedwongen Persoon komen te dringhen. Onthoudt dan dit voor een ghewisse lesse; dat het quade putten zijn, daermen het water moet in-draghen, ende en wilt niet te weder-houwich wesen. Alsmen sommige dinghen niet en doet, dan doen sy haer eyghen selven.

Dat ick tot noch toe by-ghebroght hebbe, is voorde Dochters

ters'die noch leven onder het bedwanck ende ghehoorsaem-
 heydt der ouden; door welcker opzicht, my stercke hope
 ghegheven is, datse niet en sullen verongheluckt worden. Maer
 wat sult ghy doē *Lieve Philothea*? wie sal uwen, leydsman en raets-
 man wesen? onder wiēns beleyt ende bescherminghe sult ghy
 d'aenvechtinghe en bekoringhe uyt-staen? wat schilt sal uwe
 pijlen ontfanghen? Dan wat vrees' ick van uwe stant vasticheyt?
 of waerom wil ick uwe cloeckmoedigheydt door mijne twijfe-
 linghe te kort doen? ghy hebt al meer als eens de pijlen van dat
 Venus-kindt ghebroken, en uyt-ghebluft sijn sackels; ick hebbet
 u selfs hooren roemen, als ghy eens gheneghen waert om dit
 naevolghende Dichtjen op u Clavecinghel te spelen, ende te
 singhen:

H Eet Boefken dat de VVereldt dwongh,
 En op mijn hert met crachten drongh,

Daer wouwer laet stmael vuyde Min

Gaenschrijven met een pyltjen in:

Het quam my aen met soet ghelaet,

En streelde met gheveynsden praet,

En smeecte met een liefgheley,

Met menigh quinck-slach tusschen bey:

VWant schoon' beloften heeft de Min,

En meer en steckter oock niet in.

En hoe de woorden soeter zyn,

Hoe dat-se hebben meer fenijn:

Daerom soo dienter op ghepast,

Eer dat het Boefken u verrast:

VWant Venus Soon en is niet blindt,

Ghelyck-men't uyt-gheschildert vindt;

Als hy eens lonckt, dan siet hy snel,

En door een harnas schiet hy wel.

Sijn booghsken dat is sijn gheweer ,
 Dat quetst, en doet daer naer eerst seer ;
 Al blyfter gheen lyck-teecken van ,
 Nochtans het velt soo menigh man.
 Daerom, ô jongheydt, op de wagh ,
 Besonder als het Guytjen laght ,
 En als het u vlieght op den hals ;
 Want siet, het Boefken is soo vals ,
 Dat het u troetelt met den mondt ,
 Terwijl' het hert met pylen wondt.

Soo quam het my oock laetstmael aen ,
 Maer het en heeft niet op ghedaen :
 Ick smeet sijn pijltjens in het vier ,
 En doen en kost het niet een sier.
 Nu komt het weder voor den dagh ,
 En komt al anders als het plagh :
 'Ten voert gheen lanci, noch gheen speer ,
 De VVereldt dat is sijn gheweer.
 Het weet hoe pracht, wellust, en ghelt
 Op een jongh hert doen groot ghewelt :
 En dat slurweel, en saeght sattijn
 Nu wel de felste wapens zyn.
 Maer siet ick ben de VVereldt moe ,
 En 't hert is nae beneden toe ;
 En Godt die stort daer in sijn vier ,
 En daerom vrees' ick niet een sier :
 Al stormter heel de VVereldt venr ,
 Het Hert is herdt, 'ten gaet niet dewr.

Voorwaer *Philoshea*, dat is een Romeyns stuck, eer moet u hert hebben om dat ghy voor uwe eer soo kloeckelijck zijt staende; want dit is den alder-herdsten strijdt daer de *VVereldt* een jongh hert met komt bestormen; en daer d' onsuivere *Liefde* teghen de Goddelijcke komt te vechten, om te sien, wie dat het veldt sal behouden. Dry vyanden heeft het menschen leven; eenen in het beghinsel, eenen in het midden, eenen op het eynde: soo dat het is een' oorlogh op der aerden, naer het segghen van *Iob*: ende wordt altydt vanden eenen, oft van den anderen bespronghen. Ick sal u dese waerheydt door een fabel ontdecken, die ons wat licht sal gheven. De *Poëten* versieren, dat eene schoone Maeght, met name *Athalante*, van veel jonghmans versocht wierde: maer dat sy aen niemandt haere jonsten wilde geven, als die haer inde loop-baen sou overwonen hebben; doch met sulcke conditien, dat, die sy verwon, niet alleen haer, maer oock sijn eyghen leven moest verliefen. Het welck dickwils ghebeurde, overmidts sy ghelijck eenen pijl snee door de winden. *Hippomanes* nochtans heeft het ghewaeght, ende den strijdt met sulck een hert bespreeck aenghevanghen; nemende by sich dry goude appelen, om die in de baen haer voor te smijten, en soo haeren snellen loop door het op-vatten te vertragen. Wierp oversulcks den eersten in het beghin, den tweeden in het midden, den derden op het eynde: de welcke sy op-nemende, is van *Hippomanes* overwonen. Dat *Athalante* gheschiedt is, dat ghebeurt aen onse ziele: sy is wel snel in het loopen, en gaet op eenen ooghenblick met haere vlieghende ghepeysen naer *Parijs, Italien, Indien*, jae tot de Hel, ende Hemel: maer den duyvel, die teghen haer strijdt, die werpt haer voor dry schoone appels; eenen inde jonckheydt, ende is den gouden appel der wellusten; den tweeden inden voortganh, ende is den gouden appel vande eer; ende den derden inden ouderdom, ende is den gouden appel der rijkdommen ende begheerlijckheden: met de welcke hy onse zielen soo besigh houdt, dat hy-se somtijts komt verrasschen. Maer om dat ghy, *alder-liefste Philoshea*, noch zijt in het groenste van u jaeren, soo sal ick in dese aen-spraeck maer den eersten

appeleën weynigh aen-raken, midfgaeders den middel, die bequaem is om victorieus te blijven. Ende om alle wijt-loopende verhael af te snijden, soo seggh' ick in't kort, dat u alder-meest van noode is de *Vreesse des Heeren*. Dese is den ancker, daer u schipken op moet vloten, om geen schip-brake te lijdē. *Ten Zy saken dat wy eenen grondt-steen legghen op de Vreesse des Heeren, soo is't onmoghelijk, dat wy de suyverheydt hoogh sullen op-trecken.* Maer is't by-aldien dat wy daer op steunen, soo sullen wy onberoerlijk connen rusten. Daer wierde eens in het Hof van *Hispanien* onder de Hovelinghen ghevraeght, hoe 't gheschiede, dat die vande *Societeyt* daghelijcks waren in conversatie, ende hanteringhe oock met onghelijcke perfoonen; ende dat men nochtans noyt van schandael oft lichtveerdigheydt en hoorde: waer op sommighe antwoorden, dat sy een seker sterck cruydt over hen droeghen, preservatif teghen alle bekoringhe. Het welck ter ooren van sijne Majesteit ghecomen zijnde, heeft selver daer over doen aenspreken *P. Araozius*; die bekende, dat de *Societeit* sich door een cruydt bewaerde, maer dat het was de *Vreesse des Heeren*. Dit cruydt, *ô mijne beminde Philothea*, moet Winter en Somer in u hofken groeyen, ende ghy moet dat dickwils speten op uwe borst, daer d'andere hunne faveurkens draghen.

Dat is een krachtigh riekerken teghen veel schadelijcke aeffemen. *Inder waerheydt, seght den H. Bernardus, ick heb bevonden datter niet soo krachtigh en is, als Godt vreesen. Saligh zijt ghy, is't dat u herte met een dry-dobbel vreesse wordt om-cinghelt.* Want de groote macht, ende onverbiddelijken torn van desen oppersten Koninck, can een Christen ziel tusschen de paelen van eerbareyheit bewaren. 'Tis een vvreede ende vremde gheschiedenisse die ick hier by voeghe, om wat lights aen mijne voorgaende woorden tegheven. Den Koningh *Jacob Almanzor* had door een neerlaegh van Koningh *Roderick* Spaenien ontweldight, 't selve in peys ende goede wetten ghestelt, en sondt jaerlijcks tot meerder verskerkinghe derwaerts noch sommighe perfoonen, daer hy meest op betroude. Onder ander wierdt voor eenen ghesandt af-gheveerdight *Abraham Mahanà*, een wijs en verstandigh man, daer

sijne Majesteit in had een groot bevalen. Desen, comende in *Spaenien*, niet verre van *Guadix*, vindt in het eenzaam bosch een schoon Ioffrouwe, sonder datter gheselschap by was van eenighe Cameniren: dit docht hem, ghelijck het een jehelijck sou, niet voorfichtelijck ghenoech ghedaen te wesen, overmits hare eerbaerheydt by de moet-willighe ghevaer cost lijden. Hy vraeghde haer dan hoe sy soo stout derfde zijn, datse in sulck een plaets alleen ghinck wandelen. Sy gat voor antwoordt: Soo langh als onsen machtighen Koningh *Almanzor* sal leven, soo sal een schoone Ioffer alleen door een woestijn moghen trecken, sonder dat haer jemant sal hinderen. Desen Ghesandt verwonderde sich hier over ten hooghsten, ende weder-ghekeerdzt zijnde by den Koningh, vertelde hem alle ghedenck-weerdige saecken die hy in't rijk ghesien hadde; namentlijck den onverwachten voor-val met dese Ioffer. Den Koningh vraeghde hem: Wat hebt ghy haer gheantwoordt? hy sey: 'T ghene dat ieder een daer op sou uyt schieten; te weten: dat sy in perijckel langh sou roepen naer den Koningh *Almanzor*, eer hy haer sou connen beschermen. Den Koningh, ghevoelende dese andtwoorde in het diepste sijns ghemoets: doet hem op staende voet wederom ghereedt maken tot de tweede ambassade, en gheeft hem mede eenē brief van *Vrias*, om in handen vanden Vice-roy te leveren: den welcken hy scherpelijck belast den brengher des selfs op d'eyghen plaetse te leyden, en aen eenen scherpen pael te speten, ende dat den scherp-rechter voor alle de wereldd sou uytroepen dat desen was plichtigh van ghequetste Konings Majesteit, om dat hy sich verstout hadde met een Ioffer alleen in een boschagie te spreken, ende door sijn woorden de autoriteydt des Konings, daer sy op betrouwde, in twijffel te trecken. De vreesse dan van eenen sterffelijcken Koningh kan een heel rijck van schande bewaren, en sal Godts macht minder over ons vermoghen? *David* en wenschte anders niet als dat sijn vleesch door sijn goddelijcke vreesse sou door-steken worden, want hy was bangh voor sijn oordeelen. Men kan een jeughdigh groen plantsoen niet beter verskeren teghen de beesten, als dat men dat rond om bewinde met scherpe door-

nen. Ende wat meendt ghy dat den suyveren *Ioseph* soo herdt ghemaect hadde? 'T was de *Vreesse des Heeren*: dese hadd' den jonghelingh soo ghewapent, dat sy hem niet en kost treffen. Hy en hadd' gheen ander *Corselet*, als dese woorden: *Hoe sou ick* Gen. 39
fulcke een quaedt kunnen doen, ende sondighen teghen mynen Godt? Daer en teghen sy, die Godt in haer ooghen niet en hadd', noch sijn vrees' in het hert, die en dede anders niet als de een bekoringhe op de andere setten, ende haere boosheyt meer ende meer verdobbelen, om de standtvastigheyt vanden suyveren jonghelingh te breken; jae hoe hy hare beweghinghe ende aenvechtinghe meer verstit, hoe sy stijver wederom quam aenghefallen, min oft meer, ghelijck-men siet in het kinder-spel, daer eenen sit in een touw, oft seel om te routeren ende schoc-kelen, achter wiens rugg' een ander staet, die het daer ingheseten kindt voorts is stootende, ende den vollen twier gevende: ende hoe hy dat met meerder crachten van sich hout, hoe dat terstondts oock met meerder gheweldt komt te rugg' ghedreven: Soo oock hoe dat *Ioseph* dese oneerlijcke vrouwe meer verstit, hoe dat sy stercker op hem quam aenghefallen, ter tijdt toe dat hy de vlucht nam, om dat hy door dese *Meremin* in gheen voorder perijckel loopen en sou; soo dat eenen *Schilder*, die dese gheschiedenisse af-ghemaelt hadde, met groote letters daer onder wel heeft moghen stellen dese woorden: *Men sal meer sulcke Me-vrouwen vinden, als sulcke knechten.* Dan wat isser ghebeurt? sy verandert hare onsuivere liefde in eenen ghewissen haet, roept om hulp' al-even-eens of hy haer hadd' willen vercrachten. *O helschen brandt der onkyscheydt!* wiens S. Hier.
materie ende stof is de dronckenschap; wiens vlam is de hooeverdigheyt; wiens voncken zijn oneerlijcke t'samen-spraecken; wiens roock is de schande; wiens asschen zijn behoefstigheydt; wiens eynde is verdoemenisse. Seer wel, *ô Philothea*, worden de wellusten by een brandende vyer vergheleken; want sy stellen ons de lusten soo groot voor ooghen, of het wat wonders waer, die nochtans in haer eyghen-selven metter daet niet veel te beduyden en hebben. Ghy hebt Petrus ad Rom.
immers wel ghesien inde keucken, als men in eenen grooten ketel wat soet-melck overhanght, de welcke, als den brandt groot ves.

is, den heelen ketel vult; ende doet over-loopen, daerder noch-
tans seer weynigh in was ghegoten. Siet als den brandt van on-
eerlijckheydt groot is, dan oordeelt-men de ghenuchten, dat-se
ons connen versaden ende vervullen: maer comen wy nader-
handt tot ons-selven, wy sien datter weynigh af wordt ghevon-
den, alleen misschien wat op-gheblasen schuym, die den brandt
heeft op-ghejaeght, ende doen swellen. Dat is gheweest de
vlam, die het herte van *Putiphars*, huys-vrouwe hadd' ontsteken;
waer door de ghenuchten haer schenen grooter te wesen, als sy
waren in haer-selven. Maer den eerbaren *Ioseph*, sluytende sijn
ooren aen haere smeeckinghe, ende sijn hert aen de lusten, heeft
dat een woon-plaetse laten zijn aen de Goddelijcke Liefde,
ghevende een' eeuwich leeringhe aen alle jongheydt, hoe dat sy
haer moet draghen in alle t'famen-spraeck, daer de *Eerbaerheydt*
soude connen ghequetst, oft ghedoodt worden.

Alster twee. ô *Philothea*, teghen malckanderen staen in een
duel, ende dat den eenen een stocade, acht oft thien op sijn bloo-
te borst ontfanght sonder ghequetst te worden, dan sluyt-men
dat sulck een, Hooghe namen over sich moet draghen. Soo is
den vromen Campioen ghelijck als *berdt* gheweest teghens die
venijnighe steken van dese arghlistighe ende eerloose *Hexe*.

T ghene ick tot noch toe by-ghebrocht hebbe tot aenprij-
singhe der vreesse, dat begheer' ick, ô *Philothea*, dat ghy soo ver-
staet, dat ick daer niet met allen en wil mede tē kort doen
aende Liefde: want de liefde van H H. Persoonen is vreesse;
en vreesse is liefde: soo siet-men dat goede kinders hun ou-
ders vreesen in liefde, ende beminnen in vreesse: soo dat de
Liefde Godts sonder twijffel de selfste uyt-werckinghe heeft
met de vreesse des Heeren. Desen dan maect een maeghde-
lijck hert, onwinbaer en scheut-vry teghen Cupidoos pijlen.
Alsmē met de Goddelijcke *Liefde* gequetst is, dan en voelt-men
gheen wereltdsche scheuten. Ick moet een treffelijcke ghelijc-
nisse hier opvoor-dienen. Als eenen Soldaet sich qualijck heeft
ghedraeghen, ende om sijn schelm-stucken moet gheatckebu-
seert worden, eer hy aenden staeck ghebonden is, bidt hy eenen
van sijn beste Cameraden, dat hy onder de eerste wil los bran-
den,

den, ende hem eenen hert-scheut jonnen, op dat hy naderhandt d' andere koghels, die hem door den buyck, of erm of beenen ghejaeght worden, niet en sou ghevoelen. Soogaet het van ghelijcken met eenen godtvruchtighen mensch, als die eens in het hert van Godts liefde ghetrest is, dan spot hy met al die hem willen schieten. Ende sulcke was de ziel daer den *H. Richardus de S. Victore* afseyt: *Dunckt u niet dat dat herte door schoten is, als den brandenden schicht der Liefde ghepasseert is door het binnenste, en door het mergh der beendereneen hare Ziele soo beweeght heeft? dat-se haer-selven niet meer en kan bedwingen, noch haren brant verberghen: sy haect ende snaect, sy brandt ende vlamt, sy sucht ende weent van blijdschap, ende roept anders niet, als dat-se door sijne Liefde soo diep is ghewondt geworden, dat se niet en kan gherusten.* O gheluckighe ziele, die soo is ontfteken, dat-se alle dinghen versmaect ende vergheet, behalven hare Liefde. Ick sal tot u vermaeck, ô *Philothea*, ende soo ghy't noch van doen hebt, tot u verwecksel hare vyerighe, maer nochtans suyvere wenschen, u verhalen; ondertusschen sult ghy sien, hoe veel datter van dese in u herte worden gevonden; voor my, het ware my lief om hooren, datter in u niet een en quame t' ontbreken. Ick hebb' hare suchten voor desen ghemaect op het een-entertighste Beeldt van *Pater Hermannus Hugo*, in sijnen tijd *Pia de- Biecht-vader vanden onverwinnelijcken Italiaenschen Heldt sideria.* *Marquies Spinola*. De ziel-suchten ende groote klachten van dese ghewonde heylighe *Herderinne* luyden aldus:

STaet Dochters van Syon, en hoort mijn droevigh klaghen,
 En wilt, die ick bemin, de boodschap daer van draghen;
 Ghetuigh den grooten brandt die my doet swichten neer,
 En dat ick bidt om troost; want ick en can niet meer.

Hoe menigh vyerigh pyl mijn hert heeft wyt-geschoten,
 Hoe menigh stillen wensch daer noch blijft in besloten:

Dat wou ick dat die wist, die ick mijn Liefde draegh;

Want soo ick langher swygh, soo sterf' ick alle daegh!

A dju-
 ro vos
 Filia
 Hieru-
 salem.

Het minnen is gheen pijn voor die daer af magh spreken:
Maer een verborghen vlam die doet mijn herte breken.

Ah! moght ick eens vry uyt, en sonder vreesen zyn!

Soo langh ick minn' en swijgh', soo lijd' ick dobbel pijn.

Wie sal een groote vlam verborghen kommen draghen?

Wie sal vol wonden zyn, en noyt eens moghen claghen?

Maer ick sit hier en brand', ick ligh hier heel doorwondt,

En binnen claeght het hert, en buyten swijght den mondt.

Als hy verr' van hier, al kan ick hem niet spreken,

En dat ick mijnen wensch daer dickmael om moet breken;

Nochtans in mijn ghemoedt word' ick hem soo ghewaer,

Al of hy hier ontrent, en altydt by my waer.

Ghelyck het zee-compas doet anders niet als woelen,

Tot dat het inden Noordt sijn sterr' beghint te voelen:

Soo keert en draeyt mijn hert naer dese clare sterr',

En treckt mijn heel ghemoedt, al is se noch soo verr';

En daerom lev' ick oock een onghestadigh leven:

Want by, en anders gheen en can my ruste gheven;

Hy can mijn droevigh hert verlossen uyt de pijn.

Ah, waer ick eens by hem, ick sou ghenesen zyn!

Ick hebber by gheweest, ghy moghet doch wel weten,

En heb met uren langh beneffens hem gheseten:

K'en weet niet hoe het quam, al was den tijdt voor-by,

Noch ick en kost van hem, noch hy en kost van my.

Het is waerachtigh soo, daer zyn gheen stercker banden,

Als daer twee onder een door suyver Liefde branden;

Maer alle duylen bejagh, al duert h. t. somtijds lanck,

Het scheydt doch op het lest met eenen duylen stanck,

Dus als ick by hem was, gingh by mijn hert verwecken,
Op dat ick 't eens voor al van d'Ydelheydt sou trecken:

Om datter inde deught was meerder honigh-soet,
Als in het kort plaيسier van alle vleesch en bloet.

En dat ick boven al sou spenen mijne sinnen,
En weiren allen sangh van soete Mereminnen,

Die een onnoosel hert verleyden tot het quaet,
Eer dat het heeft verstandt, hoe dat de VVereldt gaet.

Dan badt hy op het lest, dat sal ick langh ghedencken,
Dat ick hem suyver jonst', en Liefde wilde schencken,

En dat hy nimmermeer my dan verlaten sou,

Dat hy in teghen-deel mijn broeder wesen vou.

Ick heb het hem beloost, en sweir' het hem by desen,

Dat ick hem nimmermeer en sal meyneedigh wesen.

Siet Dochter van Syon, dit is de suyver vlam,

Daer hy my met ontstack, doen ick mijn af-scheydt nam:

Doen ick mijn af-scheydt nam om inden vroeghen morghen

Gaen weder voor mijn vee, en voor mijn schapen sorghen;

Doen ick moest in het veldt, en naer het jeughdigh kruyt,

Dat hier op Libanus, oft daer op Hermon spruyt:

Doen ick moest ander-werf mijn jonghe lammers stouwen,

VVaer dat Iordanus vloeyt langhs al de schoon landouwen;

Oft daer Engaddi bergh met rijpe druiven staet,

Daer menigh Herderinn', en Herder weyen gaet.

Doch waer ick ben, oft niet, by daghen, oft by nachten,

De gheen die ick beminn', die speelt in mijn ghedachten;

En of ick nem' mijn riet, en of ick nem' mijn fluyt,

Daer komt, wat dat ick doe, dit Herders-duyntjen uyt:

Al waer' mijn ziel van stael,
 En 't herte van metael,
 'K weet een, die my sou wonden;
 Maer heelt hy weer mijn quaet,
 Soo betert mijnen staet,
 Trots al de wel ghesonden.

Daer is voor al mijn pijn
 Gheen beter medicijn,
 Om wederom te leven;
 Als dat dat Herders-kindt
 Eens seyt, dat 't my bemindt,
 En my sijn jonst' wil gheven;
 Dan sal ick huys en goedt,
 Dan wil ick stam en bloedt,
 En alle lust verfoeyen;
 Dan stell' ick voor het goudt
 Te moghen in het woudt

Mijn schaepjens met hem hoeyen.

*Dit singh' ick vroegh en laet, dit singh' ick t' alle tijden:
 Soo dat my menighmael de Herders gaen benijden,
 En vraghen goedt-rondt uyt, wie dat ick liefde draegh?
 Naer wie ick menigh wensch en heete suchten jaegh?
 Dies wou ick laest alleen den tijdt eens gaen verkorten,
 En langhs het eenssaem wout mijn hert wat uyt gaen storten;
 Want hoemen vyer en Min bedwinght en borght, en sluyt,
 Het wilt, het sal, het moet, het berst ten lesten uyt.
 Mijn sprake-loose tongh' is daer dan los ghebroken,
 En ick heb sijnen naem niet blijfchap uyt-ghesproken:*

Maer qualijck was by my ghevloghen uyt den mondt ,
 Den weer-klanck vander rots verraedde my ter stondt ;
 Ick sey : O nijdigh bosch ! af-gunstigh rots , en klippen !
 Die my de woorden schier gaet stelen uyt de lippen ;
 'Ten is gheen vuylen lust , 't en is gheen gheylen brandt ,
 Die my wanhopigh doet hier dwaalen achter landt .
 Gheen Venus dertel Kindt heeft in mijn hert gheschoten ,
 In desen boesem is een suyver vlam besloten :
 Het is al beter pyl die mijne pese draeght ,
 En dat tot een die is soo eerbaer als een Maeght .
 Waer toe dan dit gbeclap ? wat wilt ghy my verraden ?
 'Ken soeck gheen snooden lust , die niemant kan versaden ;
 Siet eens hoe dat ick 't mak' : waer dat ick gae oft stae ,
 My volghen over al , my volghen klappers nae .
 Iae ick gingh laetstmael eens beneden aen de stroomen ,
 En wou den soeten naem gaen printen op de boomen ,
 Ghelijck als Paris schreef op eenen Populier ,
 OENONE , uwen naem die weert sijn meeste vyer .
 Ick stont nu al ghereedt om in den quast te schrijven ,
 Dan peysd' ick wederom ; Sal' t oock verborghen blijven ?
 Waerachtigh wie dat mindt , die lijdt contrari pijn :
 Want hy wilt heel bekenr , en heel verborghen zyn :
 Bekent , aen die hymint ; verborghen , die hem haten ,
 En die hem wijfen naer met vinghers achter straten ;
 Soo dat ick niet en weet , hoe , en op wat manier
 Dat ick noch leven sal met dit gheweldigh vyer :
 Dat blaect in mijn ghemoedt , dat gloeydt in mijne sin nen ,
 Dat teirt mijn innigh mergh , dat eet my op van binnen ,

Dat sit in mijn ghebricht, dat kuaeght my aen mijn hert ;
 Dat is van buyten pijn, en is van binnen smert.
 Is't dat ghy, Dochters, dan hem erghens quaemt te vinden ,
 Ick bidd' u, seght doch eens aen mijnen wel Beminden ,
 Dat ick den beelen dagh wyt lauter liefde claegh ,
 En dat ick hem alleen maer suyver jonste draegh :
 Seght eens, hoe dat mijn hert ghesloten is beneden ,
 En dat het onder is van allen troost besneden :
 Seght eens, hoe dat ick hier als eenen ballingh ben ,
 En dat ick hem alleen voor mijnen broeder ken :
 Seght dat ick niet en wensch naer Coninghlycke renten ,
 Naer een rijck ledikant, oft ghebourduerde tenten ,
 Oft naer een trots palleys met schoon tapiisserij ,
 Noch oock naer eenen sleyp met Hoffsche Leveryj.
 Wat sitter op de croon? op Vorstelycke landen?
 Op al het groot bevel in Raden, en in Standen?
 Wat heeft de Eersucht in, als't bitter poinct d'honneur?
 Hier van een Marischalck, daer van Ambassadeur?
 'Tis minder, als het ons van buyten schijnt te wesen :
 Want daer komt enckel gal, en onlust wyt-gberesen ;
 Die u daer soet besien, en wenschen u gheluck ,
 Die sullen u op't eynd' noch brenghen inden druck.
 Het Hof is al te snood', en vol gheveynsde perten ;
 Men gheester bedens-daeghs meer handen, als wel herten :
 Daer is ghemaskert volck, men thoont van voren eer',
 En achter uwen rugh soo schimpt-men even seer.
 En die van aen de poort u binnen komen halen ,
 Die brenghen u 't fenijn wyt hun vergulde schalen ;

En fiet den wijn niet aen, als by gheschoncken wert ;
 Het Scorpioen dat streelt, en steckt met sijnen stert ;
 En die van het ghebraet daer noyt en hadden gheten ,
 Die worden alder-eerst daer met het spit ghesmeten ;
 Maer die verraderij, en grove stucken brouwt ,
 Die is't die ieder-een voor man met eeren houdt.
 Maer wie sal al den pracht van soo veel Hoffsche wijven ,
 Wie sal de jalousie van al de Damen schrijven ?
 Het lacchen in het Hof en is niet sonder pijn ;
 Wat sal dan vanden druck, en hunne droefheydt zijn ?
 Iae selfs de Coninghs croon, die menigh hert doet jaghen ,
 Die fiet-men op het sop oock al een cruysken draghen ;
 Soo datter niemant is, Godt gheve wie het zy, 11
 Die oyt was sonder smert, en alle pijnen vry. 11
 Daerom en heeft my noyt de Eersucht in ghenomen, 11
 Daerom en ben ick noyt ontrent het Hof ghekomen. 11
 Ick soeck' een stil vertreck, ick prijs' een cleyn ghemack, 11
 Daer woont een hert vol rust oock in een stroyen dack. 11
 Ick heb al meerder vreught te zijn een Herderinne ,
 Dan of ick beden noch kost wesen Coninghinne.
 Wie dat ghenieten kan sijns herten vollen wensch, 11
 Die is, naer mijn verstandt, den alder-rijcksten mensch. 11
 En mijnen vollen wensch is, dat ick eens ontmoete ,
 Dat ick eens vinden kan, dat ick hem eens magh groeten ,
 Dat ick hem eens besit, hem, en oock anders gheen ,
 Hy is't die ick oprecht, die ick van herten meen.
 Gaet Dochters van Syon, ghy weet mijn droevigh claghen,
 En wilt die ick beminn' de boodschap daer van draghen :

Ghetuyght den grooten brandt, die my doet fwichten neer:

En dat ick bidd' om troost, want ick en can niet meer.

O wat een crachtigh vier, dat meer en meer gaet blaecken!

Op dat Godts Liefde hier sou minnie-schichten maecken;

Smeed' aen, reyn Liefde, smeed'; want 't u niet en verdriet:

Hoe ghy meer pijlen maeckt, hoe icker meer verschiet.

Dit is den brandt der Goddelijcker *Liefde*, daer dese ziel mede ontsteken was; welcke vlammen noch al meer heylighe Maeghden ghevoelt hebben; namentlijck *Cacilia, Agnes, Theresia*; als oock de schoone ende standtvastighe Herderinne de *H. Libaria*; wiens naem Godt oock verbreydt heeft, als sy met haere schaepkens in het veldt wesende, haeren spin-rock ende spillen in d'aerde stekende, die heeft doen bewallen met groene bladeren, ende oock bloemekens doen draghen. Dese altemael, ende hondert dierghelijcke andere hebben liever dienstmaeghden gheweest in't huys van Godt almachtigh, als te wonen inde tabernaculen der sondaeren. Niet een van haer of en hadd' liever het kransken van haeren maeghdom, als de croon van een Keyserdom; soo dat my dunckt dat sy het selfste voor-nemen ghehadt hebben, dat wy van een andere wel begaefde Dochter lesen. Dese, soo sy van verscheyde jonghmansten houwelijck versocht wierde, heeft sy-se altemael af-gheslaeghen, ende vander handt ghewesen, segghende dat-sy een Koninghs soon wou trouwen, dat sy voor dien haeren maeghdom bewaerde. 'T welck oock ghebeurde; want op eenen tijdt komende in de Kercke, ende siende boven een *Crucifix* gheschreven staen dese woorden: *Iesus van Nazareth Koningh der Ioden*. Dit is, sey-se, den Koningh die ick wil hebben, en heeft sich aen *Christo* op-ghedraghen.

Ick bemerck *Lieve Philothea*, dat ghy vermoeydt wordt in langher te lesen, ick en sal uwe patientie niet misbruycken, ick sal een eynde maken: eerst nochtans moet ick aen-raecken 't verschil datter is tusschen de vreughden, en ick segh: *Alle blijdschap heeft verganck, als daer-men hoort der Enghelen sanck*. Op dese wereldtsche en sit niet veel op, 't is een fluytjen of een klaterken voor de kinders, ick segh dan:

IS dit Parijsch, oft lichter werck?
 Al welghemaeckt, en niet te sterck?
 Daer hanghen rondf-om bellen aen,
 Die doen des VVereldts klater gaen;
 Dat is oprecht een poppen-goet,
 Dat Venus Boefken swijghen doet:
 Als dit de moeder keert en draeyt,
 Dan is het kindt gheheel ghepaeyt,
 Dan heeft het kindt sijn volle rust,
 Dan heeft het wicht sijn volle lust.
 Maer is dees moeder niet wel blindt,
 En noch veel sotter als haer kindt?
 En die-men wel voor een Laudaet
 Magh uyt gaen roepen langhs de straet?
 Dat die den bemel, haer vermaeck
 Oock stelt hier in een kinder-saeck,
 In bellen, en in dolgherucht,
 In lusten, en in vuyl ghenicht,
 Die als een vlam van stroy verschijnt,
 En dan tot vuylen damp verdwijnt?
 O grooten sot! ô slechten dwaes!
 Wat doet ghy al om weynigh aes?
 Die om een pintjen soeten wijn
 Gaet drincken voeders vol azijn;
 En voor soo veel als niet-met-al
 Wordt op-ghecropt met bitter gal?
 En dit is den ghemeynen loop:
 Gaet vraeght het vry den heelen hoop.

Vrouw-Venus, en Vrouw-Venus-dier,
 'Ken acht u blijdschap niet een sier,
 'Ken acht u kleyn en kort gheral,
 'Ken acht het, seg gh' ick, niet-met-al.
 Mijn ziele gaet met haer verstandt
 Alhoogher naer het Vader-landt:
 Daer is al ander spel en vreught,
 Daer wordt het hert gheheel verheught,
 Daer singhen in een gulden Sael
 De neghen Chooren al-te-mael:
 Men vindt al beter melody
 Daer boven vande Borgherij;
 Daer is 't dat ghy eens metter tijdt
 Sult, Philothea, zyn verbljdt:
 Daer sult ghy singhen aen den dans
 Ghecroont met een Laurieren-crans;
 Daer sult ghy singhen overluydt
 Een Airken vande lieve Bruyt;
 Daer sult ghy singhen eer-men scheydt:
 Godt lof tot inder eeuwigheydt.

Den Koningh *Abner* wou sijne soon in eenghedurighe blijdschap opvoeden, sonder dat hy met een ghepeys van droefheydt, oft misnoeghen soude ghequelt worden; dede oversulcks hem alle vermaeck hebben in een Koninghlijck palleys, in het welck niet en ghebrack van blygheselschap, van leckernije, van Musieck, van spelen, van peerden, van voghels, van jachten, van duysent ghenuchten, die een kleyn *Godeken* in eenen aerdschen hemel (by maniere van spreken) sou connen besitten, oft moghen wenschen; ende even-wel in dit blyghemoet, ende in dit vrolijck hert is de droefheydt noch in-ghecroepen:

want

want naer het verloop van ettelijcke jaeren begheerde hy van sijnen vader buyten te rijden: welcke vraghe den Vader op eenen cruys-wegh stelde, niet wetende, wat hy sijnen Soon hier in soude toe-laten, oft weygheren: want hy over-peysde by sylvelden aldus: Laet ick mijnen Soon buyten niet spelen rijden, slae ick hem sijne begheerte af, soo sal hy dat sonder twijffel ghevoelen, ende sal hierom met eenighe droefheydt bevanghen worden, die ick tot noch toe van hem heb soecken te weiren. Laet ick het hem oock toe, soo stae ick oock in't selve perijckel: want ghelijck de werelt is vol miserien ende ellende; soo sal het qualijck connen gheschieden, of hy en sal iet hier, oft daer sien, dat sijn blijmoedigh herte sal misnoeghen. Evenwel den Vader sloot den oorlof aen sijnen Soon te geven, belastende ondertusschen aen sijne dienaeren, dat-se hem soo bly souden t'huys brenghen-, als-se hem souden wegh voeren. Maer te vergheefs; want recht buyten comende sagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetschen, ende een weynigh voordere een stock-oudt manneken, dat langhs de straten ghelijck een flecke voorts kroop op sijne krucken; door welcker aenschouwen den jonghen *Prins* is beroert gheweest: ende, verstaende dat dit den mensch in sijn leven was onder-worpen, heeft ghenoech bevonden, dat den raedt vanden Vader niet bestaen en kost, ende dat niemant soo de deur' aen de droefheydt en kan sluyten, of sy weet een venster te winnen, daer sy haer-selven op het onverwachtste weet in te dringhen. Pure blijdschap sonder droefheydt en wordt hier nimmermeer gevonden: maer pure droefheydt sonder blijdschap alle daghen. Ick weet wel datter sommighe *Vastenavond-voghels* zijn, die niet en doen als singhen ende springhen, de welcke hebben *Herteken wat lust u, mondeken wat begheerdy*. Ick weet wel, seggh' ick, *mijne alderhefste Philothea*, datter zijn, die ghelogeert zijn inden *soeten Inval*, ende *druysendt vreughden*; even-wel en wil ick hen dat niet toe-staen dat het by hen oyt soo schoonen ende blijden dagh is, of daer en comt al menighe wolck van droefheydt gheresen. Dat ghy den bier-bas met de violonsen daer hoort, dat sy singhen met volle kelen, dat en is niet altijd teecken van blij-

fchap: maer dickwils van droefheydt, die-se foecken te verset-
 ten. Hebt ghy noyt ghemerckt, *ô Philothea*, dat, als de kinders
 'savondts in den donckeren boven op de folders moeten klim-
 men, oft dat sy alleen over het kerck-hof moeten gaen, dat-se
 dan fluyten ende singhen? Ick vragh' u, Is dat van blijdschap?
 Neen, maer om dat-se verveert zijn: soo vreesen sy eenigh ghe-
 rucht te hooren, dat hen noch bangher moght maecken; ende
 om dat te verhoeden, soo is't dat sy gheluyt maecken, om alsoo
 alle ander oorfaeck van beuautheydt te verdooven. Soo seggh'
 ick van ghelijcken; Vele danffen ende springhen, ende doen
 alle snaren gaen, niet uyt lauter blijfchap, diese niet en hebben:
 maer om hunne droefheydt, die in't herte is, t'over-roepen:
 ende om hunne vroegende consciencie, die-se verveert maeckt,
 ghelijck als t'overschuyffelen. *Hunne ghenuchten*, seght Seneca,
zijn vol beuautheden, en hebben gheenen vasten voet: maer ghelijck se
licht zijn te bekomen, soo worden-se oock haestelijck verloren. Dan soo
 ghenomen, dat het waer *Boterken tot den boom*, ende dat hunne
 blijfchap waer sonder eenighe menghelinghe van swaermoedi-
 ghe ghepeysen; wat is dit al veel te achten; aenghesien sy die
 maer voor eenen korten tijdt connen besitten, ende dan hunne
 voor-gaende ghenuchten met een droeve kans van bittere swa-
 righeden, ende pijnen moeten besfueren? soo dat hun leven
 ende sterven ghelijck is aen de *Mereminnen*; ende het leven
 ende sterven der Dienaren Godts aen de *Swaenen*. De Meremin-
 nen, segghen de Naturalisten, hebben goedt bloedt aen haer
 herte, terwile sy leven, ende dat doet haer singhen: maer op
 het sterven dan treckt allen het grof bloedt vande uytwendighe
 lidtmaten naer het hert; het welck daer door soo beswaert wort,
 dat-se anders niet en doen als suchten. Een oprecht Sinne-beelt
 van een ydel, ende wereldtsch mensch: die in sijn uysterste (als
 wanneer hem het swaer bloedt ontrent sijn hert beghint te
 naecken) anders niet en doet als suchten ende kermen, me-
 nigh-mael oock wan-hopen; dan speelt hem in sijn ghedach-
 ten de traehheydt der voeten, d'oncuyscheydt der handen, de
 gulfigheydt des buycks, de hooverdije des hoofts, ende voorts
 alle swaerigheydt der sonden, met sijne sinnen volbrocht, die
 sijne

sijne benauwde ziel dan komen bestormen. Maer de Swaen
 sucht in't leven, ende singht inde doot een vrolijck liedeken,
 om dat het verr'uyt-ghespreydt goet bloedt sich dan tot het
 hert gaet begheven, ende teenemael doet verheughen. Ghy
 fiet wel, *verstandighe Philothea*, waer ick met dese ghelijckenis-
 se wil wesen; soo dat wy oock hier uyt komen te sluyten, dat,
 die blijde gheleest hebben, droevigh fullen sterven. Dit kan ick
 bevestighen met de vermaninge van eenen *Eremijt*, ghedaen aen
 een deel wulpsche menschen. Den *Eremijt* is ghekomen in een
 Coop-stadt, ende is recht naer de peerde-merckt ghetreden:
 daer wesende, heeft hy vande Roskammers gevraecht, of sy
 niet een peerdt te koop en hadden, kort van lijf, breedt van
 borst, cleyu van hoofft, schoon van manen, &c. ende achter met
 eenen Pauwen-steert: waer op sy andtwoordden, datter dierghe-
 lijcke niet te vinden en waren. Den *Eremijt* dan hen vattende
 in hun woordt, heeft tot d' omstaenders gheseydt: Sulck peert
 en isser niet te vinden, ende nochtans meent ghy lieden, als
 ghy t'huys zijt, dierghelijck een op den stal te hebben: want
 ghy lieden leeft als beesten, uyt-ghestort in alle vuyligheydt,
 ende vleeschelijcke sonden; ende naer dese ghenuchten ende
 blijdschap meynt ghy-lieden noch eenen Pauwen-steert, dat is,
 een goet eynde, ende een vrolijck scheyden te besitten. Dat
 zijn de wenschen der goddeloose, *ô Philothea*, als het klouken
 van hunne blijdschap ten eynde is gheloopen: *Dat mijn ziel,*
roepen sy, sterve ghelijck de Rechtveerdighe, ende dat mijne uytter-
sten aende bunne ghelijck worden! te weten om daer boven in den
 Hemel d'eeuwighe ghenuchten te beghinnen, als hunne tijde-
 lijcke hier beneden komen t'eyndighen.

Al en waerder anders niet, dan dit kort ende bitter eynde-
 ken der wereltscher ghenuchten, soo sou een voorsichtighe
 ziel, ghelijck d'uwe is, *ô verstandighe Philothea*, tooms ghenoech
 hebben, om sich te wederhouwen. Maer daer is noch meer in,
 dat oock wel rijpelijk dient overwogen. Ick seggh' dan, dat
 oock in dit leven een Godt-vreesende ziel meer ghenuchte
 heeft in hare bitterheyt en kruyskens (soo de wereltsche dat
 noemen) als de wereltsche in alle haere sottigheden. Ick en

moet niet seer besorght zijn om dit te doen blijcken, ende te bevestighen: daer zijnder met honderden van hen, die het selver opentlijck bekennen. Dry uren voor den spieghel te staen, te danssen en te springhen tot den midder-nacht, gheperst te gaen in sijne kleederen somers-daeghs, met bloote borsten te wandelen in't koutste vanden winter, als wanneer eenen grof-smit sich qualijck kan verwormen; krijt eten, terwe, kolen, om bleeck te wesen; is dat sulcke ghenuchte en plaisier? Voorwaer dat het in het ghebruyck niet en ware, ende dattet eenen Biecht-vader voor sware sonden quam op te legghen voor penitentie, men sou met vollen monde roepen; dat hy een indiscreet man waer, die al te herdt ende te vinnigh de sonden sou willen uyt-wetten; somma dan souden onse delicate *Ioffertjens Barrabas* roepen, ende segghen, dat haer niet als kassley-steenen op-gheleyt en wierden; ende als het vande wereldt komt, dan zijn't al lieve, soete wel-rieckende roosen.

Wel is waer datter wat schijnt te wesen in hunne bancketten, conversatien, gloriertekens ende lust-hoven: welcke altemael door eenen hoffschen pracht merckelijck op-ghejaeght worden; soo dat sy schijnen een wondere goede ooghe te hebben: maer Godt weet met wat een achter dencken sy dickwils vergaederen, met wat een jalousie sy by malckanderen zijn, ende met wat een misnoeghen sy dan noch scheyden. Niemandt en sier waer een ander den schoen vringht; en nimmermeer en wordender soo veel kussens gheleyt, of daer is alrijdt iemandt die qualijck gheseten heeft. Den pluymstrijcker *Damocles* was oock van ghevoelen dat dierghelijcke de gheluckighste waren, ende als hy eens in hunne plaetse aen tafel sat, daer aen een peerdts-hayr een blanck sweert boven sijn hoofd was ghehanghen, hadde hy terstondt allen sijnen hongher verloren. *Een goede Conscientie is het beste banquet, datter opghericht kan worden.* Al en waerder in hunne overdadighe banquetten anders niet, als quetsinghe der ghesondtheydt, dat alleen waer ghenoech om d'andere schaele op te halen. Doch behalven het lichaem soo vindt de ziele daer oock alle hare quellinghe; den eenen sit u te hoogh, den anderen sit u te leegh:

leegh: noyt en sullender soo veel kussens gheleyt worden, of daer sal noch iemandt qualijck gheseten hebben. Voeght hier by twist ende krackeel, spijtigheydt ende kijvagien, die daer dickwils oprijfen; soo dat den Wijfeman wel segh: *Beter is een droogh brockken met blijdschap, als een huys vol maeltijden van slagh-offer met kijvagië.* Hebt ghy noyt ghehoort, *mijne Philothea*, hoe dat de Veldt-muys ende de Steedts-muys malckanderen ghe-noodt hadden? Het Muysken vande stadt quam eerst buyten, alwaer het ontfanghen wierdt in een schuer, daer wat corens, ende een eyndecken keerffe te knaghen viel: doch liepen heel blijde den stroytas op ende neer, sonder ghestoort te worden. Het Steedts-muysken, siende dat het buyten soo armelijck ghestelt was, heeft het Veldt-muysken mede naer de stadt ghe-nomen, ende zijn met den donckeren avondt ghesloopen inde bottelrije van een huys, daer men Kermis oft een Bruyloft hadde ghehouden: daer vonden sy witte-broodt, leckeren kees, amandel-raerten, marspeijnen, &c. maer terstondt soo sy gheseten waren, verraschte hen de Maert, soo dat-se qualijck een holleken costen in-snappen. Het Veldt-muysken dan door de vreele aen-ghejaeght, is sonder op houden soo verre ghe-loopen, dat het buyten de poorte is ghecome, ende aldaer heel moede van loopen, op een heuveltjen wat rustende, keerde sich naer de stadt, ende seyde:

Is dat dat lecker dingh, daer ghy soo quaemt op stoffen?

Ick heb met eens ghenoegh, gh'en hoeft niet meer te poffen:

Eet lecker soo ghy wilt, maer ick eet hier met rust;

Daer vrees' is aen den disch, daer eet-men sonder lust.

Dit is een fabeltjen vande Muysen, maer ghewisse waerheydt onder de menschen: want Coninghen ende Princen, als sy eens willen ghenieten oprechte ende warachtighe blijdschap, soo soecken sy buyten een stil vertreck, ende nemen hun vermaeck ten platten lande, soo verre vande Steden, dat hen de Eersucht, Hoffsche pluym-strijckerije ende het steeds ghewoel niet en kan achter-halen: ende ghevoelen daer een eenvoudighe ruste,

die het lichaem ende de ziel kan vermaecken; wel-verstaende nochtans, is't dat sy by hunne stille spel-plaetse, en by de eenigheydt van hun vertreck, oock by-voeghen de gherustigheydt hunder consciencie: ende niet alleen sich af en sonderen van het ghewoel der Steden, maer veel meer van het ghetier ende onrust der inwendighe passien, ende wereltsche gheneghentheden. Och ja, *Philothea*, soo zijn de saecken ghelegghen: ghe-loove vastelijck, dat ghy het selfste meer als eens in u eyghenselven hebt bevonden, ende dat ghy meer ghenuchten gheschept hebt in het af-snijden der wereltscher ende ongheruste blijdschap, als andere in het besitten. Dies reken' ick u voor gheluckigh, dat ghy den oprechten spronck, ende fonteyn van blijmoedigheydt ontdeckt hebt, waer over ick my meer verblijde, dan of ghy een nieuw *Indien* hadt ghevonden. Want *Gherustigheydt der herten gaet boven alle schatten*. De rest vande wereltsche menschen die doen, ghelijck iemandt die sou hebben hooren segghen, dat het suycker in het riet wast, ende soude daerom hier op den oever vande vijvers gaen sitten het riet breken: daer nochtans dit alleen verre van hier in *Canarien*, oft *Brasilien* is te vinden. Het is al verre van hier ghelegghen, daer d'oprechte soetigheydt in is te vinden, dat is, den Hemel, ende de hemelsche saecken; het ghene wy hier hebben, en is maer swack, ende onghestadigh riet, daer niet als Ydelheydt in te vinden en is.

Hoe wel sey dat eenen Edelman, daer ons den *H. Augustinus* af schrijft, als hy met sijn mede-ghesellen buyten *Trier* gingh wandelen, terwile den Keyser sat inde schouw-spelen. Soo dese Hovelinghen ginghen om inde bosschen sich wat te vertreden, zijn sy ghevallen in een Eremijts hutteken, ende vindinge in sijn celleken het leven vanden *H. Antonius*; soo den eenen sommighe bladeren daer met aendacht in ghelesen hadde, ende van binnen door Godt beroert wierde, sprack met dese woorden: *Ick bidd' u, seght my eens, wat dat het doch al is, dat wy in het Hof door soo veel aerbeyds soecken te verkrÿghen? kan onse hope grooter zijn, als dat wy vrienden vanden Keyser worden? ende hoe sorgghelijck ende perijckeleus is dat? ende door hoe veel perijckelen loopen wy misschien tot een grooter perijckel van onse saligheydt te verliezen?*

Met goede reden, ô *Philothea*, oordeelt hy het Hovelingshs leven vol aerbeydts te wesen. Den eer-suchtighen wordt meer vermoeyt, als die spitten en delven; als de ghene die smeden ende swaere ambachten doen: sy moeten nauwer toe-sien, als de Boots-ghesellen ende Matroosen, die maer op weynigh winden en hebben te passen; maer in het Hof zijn duysent klippen, en winden, die ons kunnen te gronde zeylen. Ende dit is een leven daer-men zeylt sonder hope van have. Sy moeten hunne beste middelen daer in besteden, winnen, ende sich verbinden aen die ondancckaer zijn, toonen een vriendelijck aensicht aen hunne vyanden, spreken een-iegelijck naer den mondt; hebben anders niet op de tonghe, als: *Vwen dienaer, mijn Heer*; ende om een weynigh eere te verkrijghen. *Ende wanneer sal dat wesen!* De jonckheydt gaet voor-by, onse beste jaeren schietender in, den ouderdom staet voor de deur; *En als wy't al hebben, hoe broos is onse eere ende ons gheluck? wat een onghe-rustigheydt ende onstandvastigheydt in alle die saken?* duysent perijckelen zijn daer, duysent tempeesten, duysent schip-braken: die grooter zijn als wy, sullen ons verachten; die kleynder zijn, sullen ons benijden. 'T is al-te-mael brooser, als dat tot glas is gheblafen. Is't wel de pijnne weerd't soo grooten ende ghedurighen aerbeydt voor soo korte, ende onghestadighe eer te besteden?

Hoort mijn eer-ghierigh hert, wil ick u eens verhalen,
Hoe dier de eere staet? wat ghy noch moet betalen?

Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eeuwighe goet

In verre nae soo veel den mensch niet costen moet.

Ghy hebt daer voor betaelt veel slape-loose nachten,

Van dat de eersucht eens verbeerde u ghedachten,

En hoeft-sweer sonder eynd', en moey en matte lé,

En onlust over hoop, dat reken' ick niet mé.

'Tkost duysent drupp'len sweet, 'tkost wel dry duysent byghen,

En altydt een bloot hoeft, 'tkost stuypen ende nyghen;

Het kost beloofden dienst, en menigh Serviteur.

Is dat niet dier ghekocht, als ghy u daer gheeft veur?

*Het kost u haet en nijdt, het kost u veel sceel ooghen,
Die ghy zyt voor-ghezeylt, en boven 't hoeft ghevlooghen,
En menigh helschen vloeck die krijgh-je naer den kop,
En oft u smaect oft niet, 't moet al voor suycker op.*

Is dit den loon van alle mijnen arbeyt? is dit den troost van alle mijn sweet? is dit de vergheldinghe van ons loopen ende hopen? een ongheruste, een woelende, een onstandtvastighe, een periculeuse, een broose ende verganghelijcke kennisse met den Keyser? O neen! *Van daghe, is't dat ick begheere, kan ick vriendt worden van Godt almachtigh.* O wat een verschil tusschen de vriendschap met de menschen, ende de vriendschap met d'Engelen; tusschen de standtvastigheydt ende d'onghestaedigheydt; tusschen den nijdt ende goedt-jonstigheydt! *Is't dat ick begheere (ô menschelijck verstand! ô wil! ô memorie! overlegt dit eens, ende weeght dit) ick kan worden vriendt van Godt.* Voorwaer dese ghepeysen zijn soo krachtigh gheweest by dese twee Hovelinghen, dat sy op staende voet de *VVereldt* ende hunne twee vrijsters, die sy hadden, verlaten hebben, ende het Palleys vanden Keyser verandert in een celleken, de stadt in een wildernisse, hunne sijde kleederen in eene grove pijs, hunne leckere spijsen in wortelen en wilde cruyden. Sy hadden hen inde weelde van het Hof ghekeert tot alle kanten van ghenuchten, ende sy en kosten gheen ruste vinden, tot dat sy het ghebedt, Godtvruchigheydt, verstervinghe, eenigheyt, soberheydt, oodtmoedigheydt, suyverheydt, lijdsaemheydt, een-vormigheydt vanden eyghen wille met Godts wille, alle deughdelijcke oeffeninghen hebben beghinnen t' om-helsen. Ghelooft my, *vyerighe Philothea*, dat d'oprechte rust, den waerachtighen troost, ende de blijdschap der herten hier in te vinden is. Maer dit en kan de wereldt niet vatten, soo dat den *H. Bernardus* wel sey: *Veel sien onse cruysen, ende weynigh sien onse vertroostinghe.* Hoort de ghetuyghenisse van *Laurentius Justinianus*, die soo veel te ghelootbarigher is, om dat hy dese soetigheydt
niet

niet alleen ghesmaect en heeft, maer van jonghs af als met sogh daer mede is op-ghevoedt. Met raedt, ende willens heeft Godt dit ghedaen, dat de ghenoechte van een eenigh leven verborghen ende verholen soude zijn; want waer het by-aldien dat de menschen die kennelijck ware, 't ghebeurde dat de wereldt soude gantsch uyt-gheput worden; soo soude een-ieghe-lijck dese ghenoechte naer-loopen, ende om-helsen. Maer op dat ghy niet en verwerpt dese ghetuyghenisse, als van eenen die de *VVereldt* niet gheproeft en hadde, ende oordeelt als eenen blinden van de koleuren, ick sal u voor-stellen de ghenoechten, de groote ruste, die *Keyser Karel* den V. in dese maniere van leven twee jaeren voor sijne doot ghenoten heeft. Dese, naer dat hy sijne vyandē hadd' onder de voeten ligghen, ghingh hy sijn eyghen-selven oock verwinnen: want wesende binnen de stadt van *Brussel*, naer dat hy inde teghenwoordigh-heydt van twee Koninghen, dry Koninghinnen, ende andere ontallijcken Edeldom dese naervolghende woorden, rustende op de schouderen vanden *Prince* van *Oraignien*, eerst uyt-ghe-sproken hadde; te weten, sijn heyr-tochten, ende reysen: *Neghen in Hoogh-duytschs-landt, sesse in Spaignien, seven in Italien, vier in Vranckryck, thien in Nederlandt, twee in Enghelandt, twee in Afriken, elf-mael de Zee over-ghevaren, &c.* dit, seggh' ick, al-te-mael verhaelt hebbende heeft vry-willighlijck die machtighe Croon ende dien victorieusen Schepter neder-gheleyt, sy-selven vertrocken, ende tot een salighe doot van langher handt beghinnen te bereyden. Ende ghelijck *Alexander* den *Grooten* teghen *Philippus* sijnen Vader sey, dat *Alexander* teghen niemant als teghens *Alexanders* en behoorde te worstelen; soo en wasser niemant groot ghenoech om teghen *Keyser Carel* te vechten als *carel* selver. En is bemerckens weerdigh, dat als hy een weynigh tijdts de gheruste manier van leven ghesmaect hadde, soo plagh hy te segghen, dat hy daer meer ghenuchte schepte in eenen dagh als heele jaren in sijne victorien; als hy den *Landt-grave*, den *Hertogh* van *Saxen*, den *Koningh Franciscus* in persoon ghevanghen kreegh. Sulck-eene gherustigheydt, sulck-eenen troost, sulck-eenen peys isser in een deughdelijck ende Godt-vruchtigh leven te vinden.

Roept dan niet wel den *H. Augustinus*? *Vat hebt ghy liever de wereldt te beminnen, en met de wereldt te vergaen? of Christum te dienen, ende inder eeuwigheydt te leven.* Hoe onberaeden sou den Schipper wesen die sijnen ancker sou willen alleen uyt-werpen op vlottende korck? 'T is eenen onweder-legghelijcken stock-reghel: dat gheen saeck vaster en staet, als het fundament daer sy op ghebouwt is. Overleght nu eens des wereldts ontstant-vastigheydt, en siet of het kloeck voor-nemen vanden onsterfelijcken *Keyser* voor hem niet en is gheweest een versekeringhe, ghelijck voor alle de *Potentaten*, een leeringhe: Want

V *At kan hier eeuwig zijn? De Steden ende Rycken,*
V *De vesten van arduyn die hebben haere lycken.*

V *Wie weter bedensdaeghs waer eertijds Memphis stont?*

V *Wie is't die Roomen nu oock binnen Roomen vont?*

Het Mousolœens graf met al sijn rijcke gaeden

Is in sijn eyghen graf ten lesten al begraven:

Daer Babels toren stont, soo trots, soo hoogh, soo mooy,

Daer vint-men qualijck nu een boeren-huys van strooy.

En siet-men klippen dan tot stof en sandt verdwijnen,

Hoe kan een aerden pot aen iemant eeuwig schijnen?

Doch al waer wven Staet ghebouwt op louter stael,

Soo vreesst den onder-gangh die dreyghet altemael.

En waer het niet ghesien, men hielt voor enckel droomen,

Dat die eerst Koningh was, ghinck schuymen op de toomen,

Ghinck sweeten in het sandt, ghinck draeven als een ros,

En trecken met hen vier Sesostratis karos.

V *Wie heeft hier immermeer soo diep, en vast gaen gronden*

Dat onder sijnen bouw gheen drif sant wierdt gevonden,

En menigh snoode laegh van swerten Haet, en Nijdt:

En dat dees gaen voor-by, dat veldt den Grijsen Tijd.

Alleen stont onberoert, en boven al het schocken

Den Keyser die soo rees, en hoogher was ghetrocken,

Die

Die in een stil vertreck, verr' van 't fortuynen rat,
 Nu hy was sonder Ryck, voor goet eerst Keyser sat,
 Ghelyck Olympus noyt wordt op het sogheslaghen
 Van stormen, en tempeest, van harde donder vlaghen:
 Maer boven op sijn kruyn is altyt lustigh weer,
 Soo gaet het met een ziel die leeft in haren Heer.

Met recht dan, verstandighe *Philosofia*, acht ghy dit altemael met den *Apostel Paulus* als dreck, ende vuyligheyt; want het en kan u niet verheughen, maer beswaeren; bedrieghen ende niet verfaeden. Ghelijck eenen drij-hoeck vaneenen bol nimmermeer soo vervult en kan worden, of de hoecken fullen altydt ydel blijven, soo ons hert, by manier van spreken, is ghelijck eenen trianghel oft dry-hoeck, die vanden ronden bol vande *Vereldt*, nimmermeer soo en kan vervult wordē, of daer fullen altydt open hoecken, ende ydele plaetsen ghevonden worden. Steeckt in het hert vanden mensch eer, goetd, wellust, ende dierghelijcke tijdelijcke saecken, noyt en sal't sijne begheerlijckheydt daer door versaden. *David* was herder, hy gheraeckt in 't legher, hy komt in 't hof. Is hy versaedt? Neen hy. Hy spreeckt met den Koningh, hy gaet vechten teghen *Goliath*, hy verstaet den Reus, hy wordt in-ghehaelt vande Iouffrouwen met snare-spel, ende lof-sanghen. Is hy versaedt? Verre van daer. Hy sit daghelijcks aen 's Koninghs tafel, hy trouwt *Michol*, hy wordt den schoon-foon van *Saul*. Is hy versaedt? Minder als van te voren. Hy overleeft sijn vyanden, hy wordt self Koningh ghesalft, hy heeft wat sijn hert kan wenschen. Is hy versaedt? In 't minste niet; het is olie in 't vyer ghegoten.

Wanneer dan, ô maghtighen Koningh! wanneer sult ghy versaedt wesen? Wanneer sult ghy eens rust hebben? *Ick sal versaedt worden*, seyt hy, *als u glorie, ô Heere, aen my sal verschijnē*. Eerder niet; want noch mijn victorien, noch mijne bruyloften, noch mijn rijck, noch mijn croon kan den oneyndelijken honger mijnder zielen versaden. *Ghy hebt ons gheschapen tot u, ende ons hert is wispelturigh tot dat het op u rust*. Ghelijck de naelde van het compas draeyt ende keert, en loopt tot dat-se haer Noord-sterre heeft

ghevonden, soo is het onghestadigh hert vanden mensch in een ghedurighe beweghinghe, tot dat het sy-selven af treckt van alle gheschaepen saken, ende tot Godt gaet keeren. Ick moet tot voorder bedenckinge hier by voeghē een cleyn dichtjen : voor eerst nochtans sal u believē in te belden een printjē daer de *Liefde* soo besigh is om den bol vande *VVereldt* stil telegghen, t welck hem altijd misluctt tot dat hyse op haer kruysken laet rusten.

De devise is dese: *Of ick wil, of niet en wil,*
Ick ligh alleen op 't kruysken stil.

Ick segghe dan:

DEn Soetaert die soo voor u staet,
Die leert ons hoe de *VVereldt* g aet,
En wat sy doet, oft niet en doet,
VVaer op alleen sy rusten moet.
Hy nam de *VVereldt* inde handt,
En proefde 't eens aen alle kant;
Dan stondt sy recht, dan stondt sy crom,
En altijd viel de *VVereldt* om;
Tot dat-se viel op 't cruysken neer,
En doen en keerde sy niet meer.
VVel! is in 't cruysken dan de rust?
En is die niet in 's *VVereldts* lust?
De ware rust is verr' van daer,
Dat wierd' icklestmael eerst ghevaer:
Ick sagh een trots, een moedigh Heer,
Die opgeblasen was van eer,
En had ses peerden inde koets,
En dan 'ken weet niet hoe veel goets,
En Heerlyckheden twee oft drij,
En gaf de schoonste *Leverij*,
En hiel banketten door het jaer,
A oft een Graef oft Prince waer.

Ick sey : Die heeft sijn vollen lust ;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Ick sagh daer eenen aen sijn ghelt ,
 En had den heelen nacht ghetelt ,
 En telde noch, en had t soo breedt ,
 En ley de sommen al ghereedt ,
 En sat en woegh van boven neer ,
 En potten t' samen even seer ;
 En sey soo met een drooghen lagh :
 Dat is al voor den ouden dagh ;
 Als wy eens worden oudt en kout ,
 Dan dient ons wel goedt onder hout ;
 Want wie niet wat in tydts en spaert ,
 En soo van langher handt vergaert ,
 Die sal van hongher noch vergaen :
 'Tis nu al om het ghelt ghedaen.
 Daer op soo kusten by den sack ,
 Die vol van Souvereynen stack :
 Ick sey : Die heeft sijn vollen lust ;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Ick sagh hier laetst een hofsche quant ,
 Dan met den voghel op de handt ,
 En met de wey-tesch aen de sij ;
 Dan weder inde piquery ,
 En ghingh ghedurigh naer den noen
 Den Tour van à la mode doen ,
 'Ten waer by sat in een prieel ;
 Want buyten had hy sijn Casteel ,
 Ghelegghen in een groen valley ,
 Omringhelt met een vette wey ,

En boven diën wel beplant
 Met schoone dreven i' alle-kant :
 Ick sey : Die heeft sijn vollen lust ;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Soo soeckt een ieder over al
 Waer dat hy sich vermaken sal ,
 Maer vindter niet als groot verdriet ,
 De ware rust en isser niet.
 Want eer, en geldt, en soete Min ,
 Die hebben vry wat quelligh' in ,
 En stooren dickwils heel een buys ;
 Des VVereldts rust is in het cruys.

Hier hebt ghy dan in het kort sommighe bemerckinghe op het *Masques ende d'Ydelheyt des VVereldts*, die ick tot gheen ander opsicht by een gevoeght en hebbe, dan om u Godtvruchtigh hert, ô soete *Philothea*, in te drucken eene versmadinge van al het ghene verghanghelijck is, en een begheerte tot al het ghene dat eeuwelijck inden hemel sal dueren. Het is voorwaer een besondere gratie die u Godt doet, dat hy u verstant soo verlicht, dat ghy wel door-siet, hoe weynigh dat de lief-hebbers deser wereldt naer grooten arbeydt, en veel moeyten van dese ydelheyt besitten; soo dat my dunckt dat-se volghen de voet-stappen van den Godt *Pan*, die de schoone *Nymfhe Syrinx* vervolghde, en als hy haer achterhaelt hadde, en nu omhelsde, soo bevont hy niet dan ydel riet in sijne armen, daer-se was in verandert. Och jae, *Philothea*, onse eere, ghenuchten, ende rijckdommen wat zijn't als ydele pijpkens, daer gheen versadinghe, noch standt in en is te vinden? *De mannen der rijckdommen*, seght den Koningh *David*, *die hebben hunnen slaep vol-cyndt, ende sy en hebben niet in hunne handen ghevonden*. Als iemandt by nachten droomt dat hy wonderdinghen heeft, ende daer over ontwaeckt, wat vindt die anders in sijne handen als een slaep-laken? My dunckt seker dat de wereldt seer naer soo vol van droomers is, als van menschen, die in hun-

hunnen slaep wondere verbeeldinghe hebben van hooghe staten, van ghemack, van ghenuchten; ende als hun droomende leven ghedaen, wat hebben sy anders als een slaep-laken, om in begraven te worden? Soo dat den Keyser *Saladinus* op sijn uytterste bevolen heeft dat men een hembde op een spies sou hangen, ende door de gheheele *Armada* draghen, ende uyt-roepen: *Siet, Saladinus dien machtighen Keyser en sal van al dat hy inde wereldt besit, niet anders met hem draghen.* Het wereldtsch goedt met allen de ghenuchten blijven hier, alleen onse wercken sullen ons volgen. Hoe voorsichtelijck doet ghy dan, ô mijne seer beminde *Philothea*, dat ghy uwen tijdt soo wel besteedt in bidden ende Godvruchtighe oeffeninghen, in leedt-wesen der sonden, in versaekinghe der Ydelheyt. Het schijnt aen uwe maniere van doen, dat ghy somtijds ghehoort oft ghelesen hebt het leven van *Barlaam* ende *Iosaphat* Koningh van *Indien*; waer in verhaelt wordt van eenen die ghedaeght was, en moest voor de vyerschare van sijne Majesteit verschijnen, en wel wetende dat oock d'onnoosele selfs hen qualijck genoegh alleen daer konnen verandtworden, ende verschoonen, soo is hy ghegaen by dry van sijne beste vrienden, om sich in desen nootd wat ghedienstigh ende behulpsaem te wesen. Den eerste die hy seer in sijn leven gheviert hadde, gaf voor andtwoordt dat hy hem niet meer en kende, en dat hy sijne voorgaende vriendschap al hadde vergheten: voort was hy ghedient met een slecht kleet, dat waer hem gheschoncken, meer en hadde hy niet te verwachten. Den tweeden vriend sey, dat hy hem wel buyten huys een weynigh tijds wou vergheselschappen, maer dat hy niet van sin en was met hem onder des Koninghs ooghen te komen: soo wierdt hem allen troost by twee sijne beste vrienden af gheslaghen: ende den derden derde hy niet moeyelijck vallen, wel wetende dat hyer in sijn leven oock weynigh wercks af ghemaect hadde. Even-wel ghedwonghen zijnde door de benautheydt, is hy dien oock comen bidden; den welcken hem buyten hope alle moghelijcke hulpe belooft heeft, en sy-selven vrywilligh op-gheoffert om by den Koningh ten besten te spreken. Doen beclaeghde desen armē mensch anders niet dan dat hy veel wercks gemaect hadde vande twee eerste vrienden, en dat hy den derden den

S. Ioan.
Damas-
cenus.

ghetrouwsten van allē niet meerder in weerde en hadde ghoudē. Den eersten vriendt, *ô Philothea*, dat zijn de rijckdommen, die den stervendē mensch niet en gheven als een slaep-laken, ende daer mede teenemael verlaten. Den tweeden is d'eeere, die ons verghefelschappen sal tot het graf toe, daer een heerlijk uytvaert ende sepulture op-ghericht kan worden. Den derdēn vriendt is de *Deught*, die wy hier in ons leven weynigh oeffenen, ende dese is't nochtans die de benauwde ziel tot voor den throon des oppersten Rechters gaet verghefelschappen ende verdedighen. Met desen derten vrient is't dat ghy nu soo groote kennisse maeckt, die is't die uwe voorsprake sal wesen in uwe uysterstē: oversulcksfoo bidd ick u, *beminde Philothea*, dat ghy het u niet en laet verdrieten; den tijdt sal komen, dat ghy de waerheyt mijner woorden sult bevindē, en den troost uwer wercken.

Ick wil hier mijn affcheyt van u nemen, *Lieve Philothea*, ende alleen segghen dat die de wereldt dient, eenen krancken Heer dient; soo dat my dunckt dat het enen aerdigh ghetrest heeft, den welcken, soo hy vertrock uyt de wereldt, en Eremijt ghinc worden, inde schors van eenen boom schreef desen waerachtighen Adieu aende valsche wereldt:

A Dieu *ô VVereldt snoodē Vrouw* :
V blijdschap steeckt vol spaey-berouw.
Adieu ghenucht schijn-honigh soet,
Ghy vult met gal ons heel ghemoet:
Adieu eersuchtigh purper-cleedt,
Ghy deekt, maer heelt gheen herten-leedt:
Adieu rijckdommen liefverdriet,
Ghy steeckt, maer thoont u doorens niet:
Adieu gheselschap dat noch lacht,
*V*Veet dat de droefheydt u verwacht:
Adieu mijn Lief, wordt vry de Bruyt,
Voor my, ick gae, ick scheyder uyt:
Adieu mijn bloedt, en aed'lyck huys,
Daer is gheen rust als in het Cruys.
Hier mé treck ick langhs berghen dal:
Een slaef van Godt is Heer van al.

